11
2-A
27/M

LIOTECA NAZIONALE
6
2 A
38
TORIO EMANUELE

11.2.A.27

~~8-8-C-69~~

Coll. Rom.ⁱ Soc. Jes. Cat. Inscr.

Speculum vite humane In quo diſcutiũtur commoda ⁊ incõmoda: dulcia ⁊ amara ſolatia ⁊ miſerie: proſpera ⁊ aduerſa: laudes ⁊ ꝑicula omniũ ſ[ta]tuũ.

8.-8.c.69

Author nobiliſſimi huiꝰ libri fuit dominus Rodericus Epiſcopus zamorẽſis Caſtellanus: ⁊ Referendarius Pape Pauli. ij. In thelogia vtroqꝫ iure ⁊ omnibus alĳs bonis literis doctiſſimus Sũmus chriſtiane religionis cultor ⁊ defenſor: Feruentiſſimuſqꝫ ⁊ cõſtantiſſimus ſalutis animarum zelator.

B. m. Super.
33-1.F.17
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

¶ Paulo Burger: eccleſie maioris Argen. Sūmiſſario viro integerrimo. Joannes Botzhemus decretorū doctor Salutem.

Nouiſti amiciſſime Paule illuſtrē dominū Philippū de Duno & lapide ſuperiori inſignis eccl'ie noſtre argen. prepoſitū vtriuſq; noſtri amantiſſimū. Hunc ego ſatis admirari non poſſum hominē tanta nobilitate ſplendentē: opibus felicē & in principū aulis adultū preterea cui nihil qd velit deſit: adeo & eruditoꝝ eſſe & eruditionis affectatorē. Js cum menſe proximo hic apud nos degeret frequēter libros & cultiores hiſtorias ſibi afferri curauit: quibus & ingeniū ſuum exercitaretur et animus recrearetur: cui dum infiniti codices deferunt: vnum ſibi ex omnibus delegit: qui ſpeculū humane vite inſcribit. Jn quo cōmoda & incōmoda: laudes & pericula omniū ſtatuum miro ingenij artificio deſcribunt: quo tanq̃ exemplari rerum agendarū vteretur. Mirū eſt quanta ſedulitate: quanta frequentia: quanto affectu librum hunc lectitauerit homo claritudine natalium inſignis: cum pleriq; huius generis hominū ex magna parte: hac maxima tēpeſtate: totos ſe beluinis voluptatibus dedant: oſoreſq; ſint & ſtudioꝝ & ſtudioſoꝝ. Hic autē vt a cunabilis fere inceſſanter iter lr̄as literatoſq; educatus: ita ingeniū ſuum ingenuis diſciplinis ſemꝑ excoluit: ſemperq; cum doctiſſimis verſari voluit. Unde & id ſibi peculiare aſſumſit: vt vbicūq; hominē ſingulari doctrina excellere audiat: is ab eo ad menſam amicitiarū parentē vocetur: amicitiāq; cum eo familiariſſime contrahat. Hoc Joanni keiſerſbergio concionatori noſtro tā facūdiſſimo q̃ doctiſſimo: hoc Jacobo vuimphelingio preceptori meo amabiliſſimo; hoc innumeris alijs omnifariā doctiſſimis viris contigit. Jnde et mihi: qui nondum prima literarū rudimenta deguſtaui cum homine magnifico fluxit iucūdiſſima familiaritas qua vt peculiariter glorior: ita maxime delector. Tu vero Paule ab eo ita diligeris. vt ſine te rariſſime diſcumbe

ret: mutuiter autem tū adeo hominem obſeruas: adeo ſuſpicis: adeo veneraris: vt hunc librū: qui tunc vnicū domini ſolatiū erat: non tam ob egregiā materiā ſentē tiarumq̄ maturitatē: quarū refertiſſimus eſt: q̄ ob dñi illius fauorem amorēq̄: formis elegantioribus excudē dum impreſſori tradere velle videbaris. Sed quid more intercidit: neſcio profecto: an negotia illa domeſtica ꝛ forenſia: que plurima habes te interceperint. Perge qua cepiſti ſtudioſis benefacere: maxime cum ꝛ doctorū ꝛ doctrinarū tuipſe virtute innata ſis obſequētiſſimus. Non deerit tibi opera Jacobi Wympheling preceptoris mei viri vndecūq̄ doctiſſimi: qui curabit: vt non minus emendatus liber ab impreſſore exeat: q̄ elegās. Uale: ꝛ me inter tuos habeto. Date die. vj. Januarij. Anno ſeptimo ſupra. M. cccc.

Magnifico et generoſo dño Philippo: domino in Duno ꝛ lapide ſuperiori Argeñ. eccleſie prepoſito digniſſimo domino ſuo plurimū colendo Paulus Burger ſeſe commendat.

Udiui clariſſime domine prepoſite ex Joanne botzhemio doctore clementiā tuam pluſrimum delectari lectione ſpeculi vite humane. Jn quo apertiſſime quilibet videre poteſt omnia mundi huius proſpera: ꝛ cūctas dignitates ſeculares ꝛ ſpirituales multis oneribus miſerijs ꝛ periculis eſſe reſperſas lʒ ex ipſa conſuetudine fere domeſtica facta ſint. Omnis enim poteſtas ꝛ officis honor breui momento cadunt: ſed inſtat iuſtus iudex: q̄ abſq̄ perſonarū acceptione iuxta cuiuſlibet merita: potentes ꝛ pauperes iudicabit. Humane preterea miſerie: immo etiā periculoſiſſimi magnatū et principū ſtatus exemplū nobis prebere poſſent duo ex eadē nobiliſſima germanie domo Archiduces: regalia quoq̄ ſceptra feliciter tenentes: quorum vnus Regis noſtri Maximiliani propatruelis: olim apud Bohemos: alter eius filius: hoc menſe apud Hiſpanos in florētiſſima etate ꝛ ſumma innocentia interierūt. Laudādus mihi videtur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

huius nobiliſſimi operis author rodericus propter cõ ſtantiam ſuam: quã nõ timuit maximis ⁊ potentiſſimis viris veritatem patefacere. Laudandus etiam videtur Paulus papa ſecundus cum ſacroſancto cardinalium cetu: propter magnanimitatem ⁊ manſuetudinem ſin‑gularẽq; animi ſerenitatem: qua ſeueriſſima Roderici ſcripta benigniſſime ſuſceperunt. Cõfido clariſſime pa‑ter: me tibi rem non ingratam feciſſe: ꝗ his diebus ope‑ram dedi: vt tam ſanctum tamq; pium ⁊ omnis verita‑tis plenum opus: noua impreſſione ad multorum edifi‑cationem publicaretur. Tua claritudo mihi imperet ego morem gerere conabor Ex argentina ſexto Nonas octobres. Anno domini. M.ccccc.vi.

In humane vite Speculum Argu‑
mentum Sebaſtiani Brant.

Noſcere ſi mores hominum ſi deniq; vitam.
Omnigenum libeat: hunc lege amice librum.
Corruptum inuenies mundum: poſitum inq; maligno
Et nullum integrum prorſus in orbe ſtatum.
Que regum: que pontificum que plebis inertis
Cura. labor ſtudium. ſedulitaſq; frequens.
Hic veluti in tabula depicta ab apelle reuiſes.
Que deceant quemuis. ſint vel honeſta minus
Hoc igitur ſpeculo bene ſi ſpeculabere lector
Mox charta in quauis queq; pene inuenies

Jo. Botzhemi Abſtemij Decretorum doctoris
In Speculum vite humane Recommendatio

Liber erat ſanctis aditus virtutibus olim
Dum licuit verum dicere liberius
Debita virtuti tunc laus. tunc viuere honeſte
Sanctum erat. ⁊ ſcelerum pena luenda reis
Tũc cui virtutis. iuſti. integritatis. honeſti
Plus inherat tanto plus venerandus erat.
Nunc quanto vitijs plus ſordet quiſquis honore

Tanto plus preſtat:ſic petit alta nefas.
Viuere virtuti:eſt nunc; delirare.bonumqꝫ
Se formare pudor:fraus:dolus iſta placent
Ingenium fallax:mēs ſubdola nequior aſtus
Spurca venus.Mimi fabula:Snato vafer
Liuor edax.Chriſti blaſphemia.faſtus & aurum
Iſta regunt orbem:ſpreta iacet probitas
Cur patitur princeps hec turpia crimina in aula?
Cauſa eſt:exemplo principis iſta vigent.
Et cur non tollit conſul vel pretor in vrbe?
Viuitur exemplo conſulis ergo tacent
Nemo malū punit ſua lex eſt cuiqꝫ voluntas
Tempora ſic pereunt:vita ferina agitur.
At tu quem rectum:bona lectio:pieridesqꝫ
Delectant:ſperne hec: te meliora decent.
Quid deceat:quid non:docet hoc ſpeculū Roderici
In quo oēs laudat:mox reprobatqꝫ ſtatus.

Ja. Vuimphelingi

Viuat ineternū chriſti Rodericus amator
Qui cunctis verum dicere pronus erat
Non metuit papam:neqꝫ regem:nec populares.
Non proceres monachos:cardineosqꝫ patres
Omnibus his liquido ſua cuiqꝫ pericula dixit.
Ac onus officium:dedecus atqꝫ decus.
Hec ſi legiſſes Schatzer franciſce libellos
In me famoſos forſitan haud ſpueres
Non ego taxo ſtatus:non clerū clericus ipſe
Sed vitiū: probruz:crimina:turpe:nefas.
Tu vitia extollis:virtutes deprimis:at te
Ne deus in baratrum deprimat.oro caue.
Obſecro peniteas:moneo tua ſcripta retractes
Nec pudeat famam reſtituiſſe mihi.

R. Phileſſus.Vo.in Rodericum.

Sunt prefixa alijs epigrammata noſtra libellis.

Hic nos ventoſos hic vocat ille leues
Dedignatur edax meritos ſic liuor honores
  Atq; pium in miti pectore damnat opus
Ergo tuum Roderice ſilebo ne ſedule nomen.
  More meo libros nec celebrabo tuos.
Verus poſcit amor poſcunt tua dogmata ſancta.
  Quamq; doces Sophiam carmina noſtra cupit
Carmina non dignas q̄uis referentia laudes
  Sunt etenim meritis cuncta minora tuis
Et quis digna tui quis:quis p̄conia ſpecli
  Et ſi Meonio preditus ore canet.
Regna doces celſi felicia ſcandere celi.
  Et fugere infernas deuia teſqua domos
Dum pia facta probas dū noxia crimina culpas
  Dogma tuum vincit Attica mella pium
O igitur ſpeculum ſpeculo ſpeculatius omni
  Tot bona quo dulci cernere mixta licet
Hoc mea vel Bauio carmen tibi muſa furente
  Fuderit in libros O Roderici tuos

Joannes Gallinarius.

Miratur cupidus altaria plura ſacerdos
  Nutriat vt pinguem craſſa popina focum
Seu quod Agenoreo ſeruis comitatus in oſtro.
  Spectetur populo clarus vbiq; leui
Aut quod puniceo veletur fronte galero.
  Gaudeat innumeris vt duce diues equis
Erigat aut phrigijs rutilantia tecta columnis
  Phidiaca aut ſumat pocula facta manu
Aut quod fortuito male ꝓdigat omnia ludo
  Aut venere vt poſſit liberiore frui.
Siue quod obſcuram dimergat auarus in arcam
  Era olim ad ſuperos vix reditura lares
Hoc hominis ſtudium eſt labor hic:hec illius arma
  Qui preter cenſus nil fore dulce putat
Unde aris aras ſuperaddens more gigantum.
  Nititur e celo precipitare Jouem

Hinc qđ Hydaſpeis aurum fodit Aſtur harenis
  Laudat ⁊ Heſperij munera fulua Tagi.
Aſt ego veridici dum ſcripta lego Roderici
  Dico hec auriferis vtiliora vadis.
Omnia vana puto laudat que vulgus inerme.
  Uirtuti cedo:cetera vana puto.
Gaudeo poſſe ſacris ſtudium impendiſſe libellis
  Contentus modico dum micat igne focus.

Symphoriani Polionis ſacerdotis argen
tini primitie In ſpeculum Roderici.

Quid iuuat obſcenis ſemꝑ falſiſqꝫ labellis
  Blandiri vt cauda vulpis arare iuuat.
Aut quid vel diuis vanum celebrare camenis
  Herum:quid ſeruum vel coluiſſe iuuat.
Quid iuuat aut cunctos ſemper laudare prophanos
  Nugis:que placeant enumerare ſoles.
Crede gnato ſonipes calcat quandoqꝫ ſtriantem
  Feles palponi pacis ⁊ arma negat.
Dic moneo verum:nam ſi petit improba lingua
  Queſtum: nemo poteſt hunc retinere diu
Hec probat iſte liber:fugit audi pabnla lingue
  Cui non hic verum dixit eiuſqꝫ liber
Nunc igitur verum quis erit ſi dicere poſcat.
  Hunc legat:ac teneat qđ Rodericus ait.

Beati Rhenani Sletſtatini.

Uera et ſancta doces:iuſtum rectumqꝫ et honeſtum
  Exprimis in ſpeculo dux Roderice tuo
At ſi etate fores noſtra Roderice ſuperſtes
  Talia vix auſis ſcribere ſiue loqui.
Inſidias patitur qui verū predicat:et qui id
  Preſcribit pueris inſidias patitur.
Qui iugulant animas congaudent atqꝫ beantur.
  Qui curant animas dira pericla ferunt
Floret adulator:latro ſaltat:leno triumphat

11
2-A
27/M

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
2 A
38

11. 2. A 27
8 - 8 - C - 69

Coll Rom: Soc Jes: Cat Inscr.

Speculum vite humane In quo diſcutiũtur commoda ⁊ incõmoda: dulcia ⁊ amara ſolatia ⁊ miſerie: proſpera ⁊ aduerſa: laudes ⁊ ꝑicula omniũ ſtatuũ.

8-8. c. 69.

Author nobiliſſimi hui⁹ libri fuit dominus Rodericus Epiſopus zamorẽſis Caſtellanus: ⁊ Referendarius Pape Pauli. ij. In theologia vtroq₃ iure ⁊ omnibus alijs bonis literis doctiſſimus Sũmus chriſtiane religionis cultor ⁊ defenſor: Feruentiſſimuſq₃ ⁊ cõſtantiſſimus ſalutis animarum zelator.

6

B. m. Super.

33-1. E. 14

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Paulo Burger: eccleſie maioris Argen. Sūmiſſario viro integerrimo. Joannes Botzhemus decretorū doctor Salutem.

Noviſti amiciſſime Paule illuſtrē dominū Philippū de Duno ⁊ lapide ſuperiori inſignis eccl'ie noſtre argē. prepoſitū vtriuſq; noſtri amantiſſimū. Hunc ego ſatis admirari non poſſum hominē tanta nobilitate ſplendentē: opibus felicē ⁊ in principū aulis adultū preterea cui nihil qđ velit deſit: adeo ⁊ eruditoꝝ eſſe ⁊ eruditionis affectatorē. Is cum menſe proximo hic apud nos degeret frequēter libros ⁊ cultiores hiſtorias ſibi afferri curauit: quibus ⁊ ingeniū ſuum exercitaretur et animus recrearetur: cui dum infiniti codices deferunt: vnum ſibi ex omnibus delegit: qui ſpeculū humane vite inſcribit. In quo cōmoda ⁊ incōmoda: laudes ⁊ pericula omniū ſtatuum miro ingenij artificio deſcribunt: quo tanq̄ exemplari rerum agendarū vteretur. Mirū eſt quanta ſedulitate: quanta frequentia: quanto affectu librum hunc lectitauerit homo claritudine nataliū inſignis: cum pleriq; huius generis hominū ex magna parte: hac maxima tēpeſtate: totos ſe beluinis voluptatibus dedant: oſoreſq; ſint ⁊ ſtudiorū ⁊ ſtudioſoꝝ. Hic autē vt a cunabilis fere inceſſanter iter l'ras literatoſq; educatus: ita ingeniū ſuum ingenuis diſciplinis ſemp excoluit: ſemperq; cum doctiſſimis verſari voluit. Unde ⁊ id ſibi peculiare aſſumſit: vt vbicūq; hominē ſingulari doctrina excellere audiat: is ab eo ad menſam amicitiarū parentē vocetur: amicitiāq; cum eo familiariſſime contrahat. Hoc Joanni keiſerſbergio concionatori noſtro tā facūdiſſimo q̄ doctiſſimo: hoc Jacobo vuimphelingio preceptori meo amabiliſſimo: hoc innumeris alijs omnifariā doctiſſimis viris contigit. Inde et mihi: qui nondum prima literarū rudimenta deguſtaui cum homine magnifico fluxit iucūdiſſima familiaritas qua vt peculiariter glorior: ita maxime delector. Tu vero Paule ab eo ita diligeris, vt ſine te rariſſime diſcumbe

ret: mutuiter autem tũ adeo hominem obſeruas: adeo ſuſpicis: adeo veneraris: vt hunc libꝛũ: qui tunc vnicuꝫ domini ſolatiũ erat: non tam ob egregiã materiã ſentē tiarumq; maturitatē: quarũ refertiſſimus eſt: ꝙ ob dñi illius fauoꝛem amoꝛēq;: foꝛmis elegantioꝛibus excudē- dum impꝛeſſoꝛi tradere velle videbaris. Sed quid mo- re intercidit: neſcio pꝛofecto: an negotia illa domeſtica ⁊ foꝛenſia: que plurima habes te interceperint. Perge qua cepiſti ſtudioſis benefacere: maxime cum ⁊ doctoꝛũ ⁊ doctrinaꝝ tuipſe virtute innata ſis obſequētiſſimus. Non deerit tibi opera Jacobi Uuympbelingij pꝛece- ptoꝛis mei viri vndecũq; doctiſſimi: qui curabit: vt non minus emendatus liber ab impꝛeſſoꝛe exeat: ꝙ elegãs. Uale: ⁊ me inter tuos habeto. Date die. vj. Januarij. Anno ſeptimo ſupꝛa. M. ccccc.

¶ Magnifico et generoſo dñō Philippo: domino in Duno ⁊ lapide ſuperioꝛi Argeñ. eccleſie pꝛepoſito di- gniſſimo domino ſuo plurimũ colendo Paulus Bur- ger ſeſe commendat.

Audiui clariſſime domine pꝛepoſite ex Joan- ne botzhemio doctoꝛe clementiã tuam plu- rimum delectari lectione ſpeculi vite huma ne. In quo apertiſſime quilibet videre po- teſt omnia mundi huius pꝛoſpera: ⁊ cũctas dignitates ſeculares ⁊ ſpirituales multis oneribus mi ſerijs ⁊ periculis eſſe reſperſas lꝫ ex ipſa conſuetudine fere domeſtica facta ſint. Omnis enim poteſtas ⁊ offitis honoꝛ bꝛeui momento cadunt: ſed inſtat iuſtus iudex: q̃ abſq; perſonarũ acceptione iuxta cuiuſlibet merita: po- tentes ⁊ pauperes iudicabit. Humane pꝛeterea miſerie: immo etiã periculoſiſſimi magnatũ et pꝛincipũ ſtatus exemplũ nobis pꝛebere poſſent duo ex eadē nobiliſſima germanie domo Archiduces: regalia quoq; ſceptra feli- citer tenentes; quoꝛum vnus Regis noſtri Maximi- liani pꝛopatruelis: olim apud Bohemos: alter eius fi- lius: hoc menſe apud Hiſpanos in floꝛētiſſima etate ⁊ ſumma innocentia interierũt. Laudãdus mihi videtur

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

huius nobiliſſimi operis authoꝛ rodericus pꝛopter cō ſtantiam ſuam:qua nō timuit maximis ⁊ potentiſſimis viris veritatem patefacere. Laudandus etiam videtur Paulus papa ſecundus cum ſacroſancto cardinalium cetu:pꝛopter magnanimitatem ⁊ manſuetudinem ſingularēꝙ animi ſerenitatem: qua ſeueriſſima Roderici ſcripta benigniſſime ſuſceperunt. Cōfido clariſſime pater:me tibi rem non ingratam feciſſe:ꝙ his diebus operam dedi:vt tam ſanctum tamꝙ pium ⁊ omnis veritatis plenum opus:noua impꝛeſſione ad multoꝛum edificationem publicaretur. Tua claritudo mihi imperet ego moꝛem gerere conaboꝛ Ex argentina ſexto Nonas octobꝛes. Anno domini. M.ccccc.vi.

In humane vite Speculum Argumentum Sebaſtiani Bꝛant.

Noſcere ſi moꝛes hominum ſi deniꝙ vitam.
O mnigenum libeat:hunc lege amice libꝛum.
Coꝛruptum inuenies mundum:poſitum inꝙ maligno
Et nullum integrum pꝛoꝛſus in oꝛbe ſtatum.
Que regum: que pontificum que plebis inertis
Cura.laboꝛ ſtudium.ſedulitaſꝙ frequens.
Hic veluti in tabula depicta ab apelle reuiſes.
Que deceant quemuis.ſint vel honeſta minus
Hoc igitur ſpeculo bene ſi ſpeculabere lectoꝛ
Mox charta in quauis queꝙ pene inuenies

Jo.Woꝛzhemi Abſtemij Decretoꝛum doctoꝛis
In Speculum vite humane Recommendatio

Liber erat ſanctis aditus virtutibus olim
Dum licuit verum dicere liberius
Debita virtuti tunc laus.tunc viuere honeſte
Sanctum erat. ⁊ ſcelerum pena luenda reis
Tūc cui virtutis.iuſti.integritatis. honeſti
Plus inherat tanto plus venerandus erat.
Nunc quanto vitijs plus ſoꝛdet quiſquis honoꝛe

Tanto plus preſtat: ſic petit alta nefas.
Viuere virtuti: eſt nunc; delirare. bonumqꝫ
Se formare pudor: fraus: dolus iſta placent
Ingenium fallax: mēs ſubdola nequior aſtus
Spurca venus. Mimi Fabula: Snato vafer
Liuor edax. Chriſti blaſphemia. faſtus ⁊ aurum
Iſta regunt orbem: ſpreta iacet probitas
Cur patitur princeps hec turpia crimina in aula?
Cauſa eſt: exemplo principis iſta vigent.
Et cur non tollit conſul vel pretor in vrbe?
Viuitur exemplo conſulis ergo tacent
Nemo malũ punit ſua lex eſt cuiqꝫ voluntas
Tempora ſic pereunt: vita ferina agitur.
At tu quem rectum: bona lectio: pieridesqꝫ
Delectant: ſperne hec: te meliora decent.
Quid deceat: quid non: docet hoc ſpeculũ Roderici
In quo oēs laudat: mox reprobatqꝫ ſtatus.

Ja. Uuimphelingi

Viuat ineternũ chriſti Rodericus amator
Qui cunctis verum dicere pronus erat
Non metuit papam: neqꝫ regem: nec populares.
Non proceres monachos: cardineosqꝫ patres
Omnibus his liquido ſua cuiqꝫ pericula dixit.
Ac onus officium: dedecus atqꝫ decus.
Hec ſi legiſſes Schatzer Franciſce libellos
In me famoſos forſitan haud ſpueres
Non ego taxo ſtatus: non clerũ clericus ipſe
Sed vitiũ: probruꝫ: crimina: turpe: nefas.
Tu vitia extollis: virtutes deprimis: at te
Ne deus in baratrum deprimat. oro caue.
Obſecro peniteas: moneo tua ſcripta retractes
Nec pudeat famam reſtituiſſe mihi.

R. Phileſius. Uo. in Rodericum.

Sunt prefixa alijs epigrammata noſtra libellis.

Hic nos ventoſos hic vocat ille leues
Dedignatur edax meritos ſic liuor honores
Atqꝫ pium in miti pectore damnat opus
Ergo tuum Roderice ſilebo ne ſedule nomen.
. Morẽ meo libros nec celebrabo tuos.
Uerus poſcit amor poſcunt tua dogmata ſancta.
Quamqꝫ doces Sophiam carmina noſtra cupit
Carmina non dignas q̃uis referentia laudes
Sunt etenim meritis cuncta minora tuis
Ec quis digna tui quis:quis p̃conia ſpecli
Et ſi Meonio preditus ore canet.
Regna doces celſi felicia ſcandere celi.
Et fugere infernas deuia teſqua domos
Dum pia facta probas dñ noxia crimina culpas
Dogma tuum vincit Attica mella pium
O igitur ſpeculum ſpeculo ſpeculatius omni
Tot bona quo dulci cernere mixta licet
Hoc mea vel Bauio carmen tibi muſa furente
Fuderit in libros O Roderici tuos

Joannes Gallinarius.

Miratur cupidus altaria plura ſacerdos
Nutriat vt pinguem craſſa popina focum
Seu quod Agenoreo ſeruis comitatus in oſtro.
Spectetur populo clarus vbiqꝫ leui
Aut quod puniceo veletur fronte galero.
Gaudeat innumeris vt duce diues equis
Erigat aut phrigijs rutilantia tecta columnis
Phidiaca aut ſumat pocula facta manu
Aut quod fortuito male p̲digat omnia ludo
Aut venere vt poſſit liberiore frui.
Siue quod obſcuram dimergat auarus in arcam
Era olim ad ſuperos vix reditura lares
Hoc hominis ſtudium eſt labor hic:hec illius arma
Qui preter cenſus nil fore dulce putat
Unde aris aras ſuperaddens more gigantum.
Nititur e celo precipitare Jouem

Hinc qđ Hydaſpeis aurum fodit Aſtur harenis
Laudat & Heſperij munera fulua Tagi.
Aſt ego veridici dum ſcripta lego Roderici
Dico hec auriferis vtiliora vadis.
Omnia vana puto laudat que vulgus inerme.
Uirtuti cedo:cetera vana puto.
Gaudeo poſſe ſacris ſtudium impendiſſe libellis
Contentus modico dum micat igne focus.

Symphoriani Polionis ſacerdotis argentini primitie In ſpeculum Roderici.

Quid iuuat obſcenis ſemꝑ falſiſqꝫ labellis
Blandiri vt cauda vulpis arare iuuat.
Aut quid vel diuis vanum celebrare camenis
Herum:quid ſeruum vel coluiſſe iuuat.
Quid iuuat aut cunctos ſemper laudare prophanos
Nugis:que placeant enumerare ſoles.
Crede gnato ſonipes calcat quandoqꝫ ſtriantem
Feles palponi pacis & arma negat.
Hic moneo verum:nam ſi petit improba lingua
Queſtum: nemo poteſt hunc retinere diu
Hec probat iſte liber:fugit audi pabula lingue
Cui non hic verum dixit eiuſqꝫ liber
Nunc igitur verum quis erit ſi dicere poſcat.
Hunc legat:ac teneat qđ Rodericus ait.

Beati Rhenani Sletſtatini.

Uera et ſancta doces:iuſtum rectumqꝫ et honeſtum
Exprimis in ſpeculo dux Roderice tuo
At ſi etate fores noſtra Roderice ſuperſtes
Talia vix auſis ſcribere ſiue loqui.
Inſidias patitur qui verū predicat:et qui id
Preſcribit pueris inſidias patitur.
Qui iugulant animas congaudent atqꝫ beantur.
Qui curant animas dira pericla ferunt
Floret adulator:latro ſaltat:leno triumphat

Heu ſycopanta regit:proditor alta petit.
Victa iacet probitas:vitium dominatur:et inſons
Simplicitas premitur:integritaſq; perit.
Sicut ab horriſonis ſicarius acer hebreis
Prepoſitus fuerat chriſte benigne tibi.
Jam pereunt docti:iam virtus interit:artes
Sunt odio:et facilis ſuſtinet iſta deus.

Beati Arnol-
di Sletſtatini

Plato et Ariſtoteles grai Petrarcha latinus
Paganus Flaccus:ethnici et innumeri
Tranſeo mille patres:quis lex puriſſima chriſti.
Jmbuit:et trinum qui coluere deum
Hi ſcriptis quondam in vitia exarſere:probatos
Solliciti mores inſerere in pueros
Ac impune quidem:namq; illis nemo capillum
Curuauit:penas nec timuere graues
Nunc ſed auaritiam ſi quis veneremq; prophanam
Arguat:o quantas ſuſtinet inſidias
Jnſidias morſus ſtimulos opprobria ſannas
Exilium ſiccas vim mala damna minas
Non inquam a populo ſed ab his quos turba labore
Educat:atq; videt otia grata ſequi
Quorum ſors nitidam deſyderat inclyta vitam
Sacrifices vereor dicere vel Druides.

Joannis Caſtmeiſter
Junioris primitie

Veridici ſpeculum iuuenes datur en Roderici
Jnſpicere:arbitror hoc terſius eſſe nihil
Nempe ſalutiferas virtutes laudibus effert
Ac odio vt decuit crimina proſequitur
Altius eſt virtute nihil:namq; illa per auras
Ad ſuperos ducit:noſq; beare ſolet
Cerne hic q; ſaluant nec opes nec gloria mundi.
Non decor aut etas mors quia cuncta rapit

¶ Inuentarium ſeu index in ſpeculũ vite humane.

Aduocatus qualis eſſe debeat ca. xvij.li.j.
Aduocatus dum vnum iuuat alium ledit. capit. xviij.li.j.
Aduocatus linguã vendit ibidem
Aduocati ex magna pte lites pariũt ibidẽ
Aduocati pacem odiunt inſtar militum ibidem
Aduocati qñꝗ mendicarẽt ſi in pace viueretur. ibidem.
Aduocatoris penuria reip. non eſt nociua. ibidez.
Aduocatus quanto doctior tanto nequior. tãtoꝗ laudabilior quo fraudulentior. ca.xviij.li.j.
Aduocatorum fraudes et pericula. ibidem
Aduerſitates oĩz fere hoim ab exordio mũdi. c.xlij.li.j.
Adriani laus. ca.ij.li.j.
Alexandri magni in patris laudes inuidia.ca.viij.li.i.
Amicitia rara inter principes ẽt cõſanguineos.c.ij.li.j.
Animarum cura dubia multa. ca.xi.li.ij.
Apoſtoli quatuor a xp̄o acceperunt capi.xxj.li.ij.
Apothecarius ſophiſticat aromata. ca.xlj.li.j.
Argentinenſis eccleſie mentio fit ca.xix.li.ij.
Artes dicunt̃ liberales ex tribus cauſis. ca.xxxiiij.li.j.
Argumentum prefertur ſtylo. ca.xxxvj.lib.j.
Artiſte ſuperflua inueſtigant. capi.xlj.li.j.
Arithmetica vtilis ꝛ neceſſaria. ca.xl.li.j.
Arithmetice incommoda. ibidem
Artium liberalium laudes et vtilitas. ca.xxxiiij.li.j.
Artium mechanicarum laudes ꝛ vtilitas. ca.xxxiij.l.j.
Archidiaconi excellentia et pericula. ca.xiiij.li.ij.
Archipreſbyteri honor ꝛ pericula ca.xviij.li.ij.
Arithmetica laudatur. ca.xxxix.li.j.
Armata milita commendatur ca.ix.li.j.
Archipreſbyteri nomen ſacrum ca.xviij.li.ij.
Aſtronomie vtilitas. cap.xxxviij.li.j.
Aſtronomie incerta diuinatio ibidem
Aſtronomia fatua infatuat ibidem.
Aſtronomie incommoda. ibidem.
Aſinus nominatur in canonicum ca.xix.li.ij.

Barbitonſor excoriat. caꝑ.xli.lib.j.
Benedictus monachorum pater. ca.xi.li.j.
Beneficiorum pluralitas periculoſa ca.xix.li.ij.
Bonis cur mala eueniant ca.vi.li.j.
Bonum eſt ex integra cauſa. caꝑ.xxvij.li.ij
C Canoniſte litibus ſe immiſcent ca.xl.lib.j.
Canonici aſſimilātur cordi caꝑ.xix.li.ij.
Canonicorum libertas magna. ibidem.
Canonici a canone: hoc eſt regula nomē habēt ibidē.
Canonici ꝯtra canones ꝑbēdas plures poſſidēt ibidē
Canonici cū vni non ſufficiāt plura occupāt loca ibidē
Canonici epiſcopo ſunt inobediētes. ca.xix.li.ij.
Canonicorum officium in choro ibidem.
Canonicorū officium in capitulo. ibidem.
Canonici quare eccleſiam intrent ibidem.
Canonicus capitulū exiēs frequēter ꝑiurus. ibidez.
Cardinalibꝰ īpoſitū ē vrbis ꝛ orbis regimē. ca.viij.li.ij.
Cardinalium officium ca.ix.li.ij.
Cardinales cur a cardine nomē acceperit. ca.viij.li.ij.
Cardinaliū typū habebāt ꝓtoflamines ibidē.
Cantoris laudes et pericula ca.xv.li.ij.
Ceſar an nobilē facere poſſit ca.vi.li.j.
Ciuitatis tres partes cap.ix.lib.j.
Clauſtralium querelle. ca.xliij.li.j.
Clericorum vitia et ꝑicula vel ſacerdotū. ca.xij.li.ij.
Continentie ſex corone ca.xij.lib.j.
Conſulis officium. ca.xv.lib.j.
Cōſiliarij ſimiles gubernatoribus in naui. ibidē.
Conſiliarij patrie patres appellati. ibidem.
Conſiliariorum officia emūtur. ibidē.
Conſiliarij conditiones cap.ix.lib.ij.
Conſiliariorum pericula. ca.xvi.lib.j.
Cōſiliarij ditiores reſpub. pauperiores efficiunt. ibidē.
Concubinatus deteſtabilis. ca.xix.li.ij.
Curiales habent ſuas miſerias. ca.iiij.li.j.
Curiales perdunt libertatem et ocium. ibidez.
Curati boni duplici honore digni ca.xx.lib.ij.
Curatorum pericula et defectus. ibidem.

Curati ſint populo puriores. ibidem.
Curati ex populi peccatis damnantur. ibidem.
Curati comedunt peccata populorum ibidē
Curatorum veterum zelus ca.xx.li.ij.
Curati ſunt multi ſolo nomine. ibidē.
D Curati ſuperiorioribus inobedientes ibidē.
Deſperare qui nō vult peccare deſinat ca.xliij.li.ij.
Decani pericula. ca.xiij.lib.ij.
Decanus recte agens epiſcopo eſt odioſus. ibidē.
Dignitatis altitudo innocentiam perſone non indu- cit. ca.ij.li.ij.
E
Eccleſiaꝝ rectores nō ꝑdicāt:nec ꝑdicare ſciūt.c.xx.li.ij
Eccleſiarum rectores impinguāt corpora ſua. ibidez.
Eccleſia primitiua non babuit tot ſanctiones huma- nas. caꝑ.xxix.li.ij.
Eloquentia ſine ſapiētia nocet. ca.xxxvi.li.ſ.
Epiſcopi nomen terribile. ca.xij.li.ij.
Epiſcopos cōtendere et bellare indecorū eſt. ibidē
Epiſcopi ſolum ſunt diſpēſatores. ibidem.
Epiſcopi eliguntur ex affectu carnali ca.xix.li.ij.
Epiſcoporum miſerie ⁊ pericula ca.xij.li.ij.
F Fabrilis neceſſitas.ca.xxvi.li.ſ.
Fabri toxicatos gladios conficiunt ibidem.
Facetia mulieris ab Ariſto. recitatata. ca.vi.li.ſ.
G Germanie laus a politia etiam in penuria aduocatorum caꝑ.xviij.lib.ſ.
Geometria vtilis et neceſſaria ca.xl.lib.ſ.
Grāmatice origo. ca.xxxv.li.ſ.
Grāmatica an ſit ſciētia ibidem
Gregorius magnus etiā nō fuit liber a detractorib' ca.ij.l.ij
H Gula ſacerdotum ca.xx.lib.ij
Heremitica vita hoc tꝑe periculoſa eſt. ca.xxix.li.ij.
Hō q̄to ditior tāto minus retributiōis deo tribuit.ca.xxſ.
Honor verus nō acquiritur in curijs ꝑncipū.ca iiij.li.ſ.
Honorandi veri qui ſint. ca.vi.lib.ſ.
Humanitatis ſtudia vnde dicta ca.xxxvi.li.ſ.
I Jerarchia eccl'iaſtica ſimilis eſt celeſti. ca.viij.li.ij
Inclinationis diuerſe varia radix. ca.xxviij.li.ij.

Ingratitudo quere nepotum.
Intellectus quomodo fatigatur. caꝑ.xxviij.li.ij.
Iudicum quatuoꝛ pericula. capi.xiiij.lib.j.
Iuri operam dare inſigne. ca.xvij.lib.j.
Iuris diſciplina ſancta perneceſſaria. ibidem.
Iuris ignoꝛantia non iuriſperiti lites fouent. ibidem.
Iuriſperitis ſolis licet vendere conſilium.ca.xvij.lib.j.
Iuriſperiti perneceſſarij. ibidem.
Iuſtitia periret ſi deeſſet qui eam allegaret. ibidem.

L

Lanificij neceſſitas. capi.xxv.lib.j.
Lanificij artifices deum contēnunt boleſq; ledūt.ibidē.
Legum laus. capi.xviij.lib.j.
Legum ſtudium cur interdictum ſit viris ſacris. ibidē.
Legiſte ditantur fraudibus. capi.xlj.lib.j.
Logica vtilis & neceſſaria. caꝑ.xxv.lib.j.
Logice abuſus. ibidem.
Ludus quere theatrales.

M

Mathematica quadruplex. capi.xxxvj.lib.j.
Mala eos ſequuntur qui mala cogitant. ca.xlij.lib.j.
Malis cur bona prouenient. capi.vltimo.lib.j.
Matrimonij tres cauſe inſtitutionis. ca.xj.lib.j.
Matrimonium vt quis contrahat tria inducunt.ibidē.
Matrimonij decem dignitates. ibidem.
Mechanice vtiles & neceſſarie. ca.xxiij.li.j.
Mechanice ſeptem. ibidem.
Mechanicis doli & fraudes non deſunt. ibidem.
Mechanice ſuos ſectatores ineptos faciūt.c.xxiij.li.j.
Mechanice exercende ab his qui melius neſciūt.ibidē.
Mechanice quare inuente. ca.xxiiij.lib.ij.
Mechanicarum finis. ibidem.
Mechanice intellectum faciunt mechare. ibidem.
Mechanicum quid. ibidem.
Mechanice virtutibus viam non parant. ibidem.
Mechanice neceſſitas. caꝑ.xxxij.li.j.
Medici omnes infirmos preter ſe & ſuos optāt. ibidē.
Mercatores corpoꝛis cruribus ſimiles.caꝑ.xxxiij.li.j.

Mercature neceſſitas ⁊ vtilitas. ibidem.
Mercature pericula. ibidem.
Meriti magnitudo ex tribus. cap.xxiiij.lib.ij.
Militia commendatur. cap.ix.lib.j.
Militia manibus comparatur. cap.ix.li.j.
Militie neceſſitas. ibidem.
Militie nomen vnde dicatur. ibidem.
Milites beari poſſe. ibidem.
Militis iuramentum ⁊ officium. ca.x.li.j.
Milites iniuriantes proditoribus ſimiles. ibidem.
Milites mercatores apoſtate. ibidem.
Militis prouerbium. ibidem.
Monachorum querelle diuerſe. cap.xliij.li.j.
Monachorum ſtatus excellit ob quinqꝫ. ca.xxv.lib.ij.
Monachi nomine multi:pauci re. cap.xxvj.lib.ij.
Monachorum conditiones male. cap.xxvij.li.ij.
Monachi boni pauciores. ibidem.
Monachi ſunt meliores ⁊ peiores. ibidem.
Monachus ex contẽtu efficitur incorrigibilis.ibidem.
Monachus peccans grauius peccat. ibidem.
Monachi quidam mala prebẽt exempla. ca.xxvj.li.ij.
Monachi quidam exemptionem querunt. ibidem.
Monachi quidam ſecularibus ſe immiſcent. ibidem.
Monachi vitam non profiteatur niſi expertus. ibideꝫ.
Monachi ſunt duplices. cap.xxix.li.ij.
Muſice cõmoda. ca.xxxix.li.j.
Muſice incommoda. ibidem.
N
Nauigatorie neceſſitas. cap.xxvij.li.j.
Nauigantium vita honeſta: ibidem.
Nauigatores tanto deuotiores quanto proximiores periculis. ibidem.
Nauigatorie incommoda. ibidem.
Nauigantibus nulla fides nulla veritas.ca.xxvij.li.j.
Nauigantium miſerum genus hominum. ibidem.
Nepotum ingratitudo. ca.iij.li.ij.
Nihil ⁊ inutile equipollent ſcđm iuriſtas,ca.vij.lib.ij.
Nobilitatis ſigna ſunt diuitie. ca.v.lib.j.

Nobilitatis mentionem faciunt ſacre litere. ibidem.
Nobilitas poteſt deſinere. ibidem.
Nobiles quidam fiunt qui non naſcuntur. ibidem.
Nobilem facere ſi ceſar poſſit. capi.v.lib.ſ.
Nobilitas nõ ꝯſiſtit in bonis corporis ꝛ fortune. ibidẽ
Nobilem facit ſcientia. ibidem.
De nobilitate opinio iuriſtarum. ibidem.
Nobilium ſex bone conditiones. capi.vij.li.ſ.
Nobilitas a parẽtib⁹ transferri non poteſt.ca.viij.li.ſ.
Nobilitatis inconſtantia. ibidem.
Nobilitas naturaliter hominibus non ineſt. ibidem.
Nobilium quedam vitia. ibidem.
Nobilitas que ſit verior. ibidem.
Notariorum neceſſitas. ca.xix.lib.ſ.
Notarioꝝ perſone ſunt publice:lucra aũt ꝓpria.ibidẽ.
Notarij ſine pretio fidem non faciunt. ibidem.
Notarij ꝛ iuſtitiam ꝛ iniuſtitiã vendunt. capͥ.xix.lib.ſ.
Notarij olim ex erario publico alebantur. ibidem.
Notarius ſeruus iuſtitie. ibidem.
O Notarij omnia pretio agunt. ibidem.
Officiales regũ ꝛ principũ q̃les eſſe debeãt. ca.iiij.li.ſ.
Officiorũ omniũ vtilia ꝛ incõmoda. lib.ſ.per totum.
Ordies mẽdicãtiũ ſecuriores ob q̃tuor cãs.ca.xxx.li.ij.
Orator ꝑfect⁹ olim ſciẽtiaꝝ habeat pricipia.ca.xxx.li.ſ.

P

Papa tãto felicior quãto plures felicitare põt.c.ſ.li.ij.
Pape inanes cure ꝑ nepotibus. capi.ij.lib.ij.
Papa ab adulatoribus circũuenitur. ibidem.
Papa chriſti vicarius. ibidem.
Papa non habet certum heredem. ibidem.
Papa omniũ felicior reputandus eſt. ca.iiij.li.ij.
Pape cur non diu viuant. ibidem.
Pape mors latius publicatur q̃ regum. ibidem.
Pape mors exẽplo debet eſſe alijs mortalib⁹. ibidem.
Pape multi legitimam etatẽ attigerunt. capi.v.lib.ij.
Pape cur non diu viuant cauſe tres. ibidem.
Papa a naturalibus non eſt exemptus. ibidem.
Papa quo pacto diu viuere poſſit. ibidem.

Papā nō ſemꝑ breui viuere octo rōnib⁹ oñdit. ca. vj. ij.
Papa terrenis occupatur. capi. vij. lib. ij.
Pape ⁊ cardinalium communio. cap. viij. li. ij.
Pape ⁊ cardinalib⁹ aſcribūt vitia toti⁹ orbis. ca. xix. ij.
Pax mater omniū bonorum. cap. xxij. li. ij.
Paſtorū vtilitas ⁊ neceſſitas. cap. xxx. li. j.
Paſtorum incōmoda. ibidem.
Paſtorū incerta vtilitas certa ſollicitudo. ibidem
Pricipes ſe ſtomachoꝝ ſuoꝝ dños eſſe putāt. ca. v. li. ij.
Pompa veſtium. capi. ix. lib. ij.
Puerorū exaltatorū ingratitudo. capi. iij. li. ij.
Principum curie querere honor. Q
Que ſint cauſe diuerſarū inclinationū. ca. xxvij. li. ij.
Querelle monachorum ſeu religioſorū. cap. xliij. lib. j.
Quinqꝫ cauſis religioſoꝝ vita excellētior. ca. xxv. li. ij.
Rabanus citatur. R cap. xx. li. ij.
Regis officium. cap. ij. lib. ſ.
Regis procurator multis diſplicet. ibidem.
Regi obediendum eſſe. cap. j. lib. ſ.
Reges raro inter ſe veri amici. cap. ij. lib. ſ.
Reges cur odiant ſubditi. ibidem.
Reges omne hominum genus timent. ibidem.
Reges nō ſūt felices ex bñficijs q̄ in mltos ꝯferūt. ibid.
Regū familiaritas nō facit aliquē felicem. ibidem.
Regum miſeria ex ſucceſſoribus. ca. ij. lib. ſ.
Regum ⁊ alioꝝ principū imperfectiones. ibidem.
Regnum dimittere difficile eſt. ibidem.
Rex pater eſt patrie. cap. ſ. lib. ſ.
Rex deo propinquior. ibidem.
Rex bene regens deo ſimilis. ibidem.
Reipublice finis eſt virtuoſe viuere. cap. ix. li. ij.
Religiōes excellētiores ſunt ex q̄nqꝫ cauſis. ca. xxv. li. ij.
Religioſi multi nomine: re pauci. cap. xxvj. lib. ij.
Religioſus eſſe poteſt in ſeculo manens. ibidem.
Religionē ꝓfiteri differat debilis ⁊ inexpertus. ibidē.
Religioſi ſecularibus curis ſe immiſcent. ibidem
Religioſi quidam exemptionē querunt. ibidem.
Religioſi quidā mala prebent exempla. ibidem.

Religioſi cum peccant grauius peccāt.capi.xxi.lib.ij.
Religioſus contēnens incorrigibilis efficitur. ibidem.
Religioſi meliores & peiores ſunt. ibidem.
Religioſi boni pauciores ſunt. ibidem.
Religioſorum male conditiones. ibidem.
Religio chriſtiana omnibus eſt tolerabilis.cap.xxvij.
libro ij.
Ad religionē a deo tractus ne differat.cap.xxviij.li.ij.
Religionem intraturus metiatur vires ſuas. ibidem.
Religionem intraturum impedire graue peccatū.capi.
xxviij. libro.ij.
Religionis onera ante ingreſſum cogitanda. ibidem.
Religioſorum tres gradus. capi.xxx.lib.ij.
Religio artior quandoq; imperfectior. ibidem.
Religio Joannis baptiſte artior ceteris. ibidem.
Religio chriſti maioris perfectionis. ibidem.
Religionem vnam exire & aliam intrare licet. ibidem.
Remittit ad librum ſuum de paupertate. ibidem.
Rhetorice vtilitas. capi.xxxvj.lib.j.
Rhetorice abuſus periculoſus. ibidem.

S

Sacerdotes ſunt etiam vere partes ciuitatis.ca.ix.li.j.
Sacerdotes quare ſint partes ciuitatis. ibidem.
Sacrdotes etiā a gentilibus inſtituti ſunt.capi.j.li.ij.
Sacerdotes dij & patres appellantur. cap.x.lib.ij.
Sacerdotium ex iure nature originē ſumſit. ibidem
Sacerdotum curatorū pericula. capi.xx.lib.ij.
Sacerdotum crapula taxatur. ibidem.
Sacerdotū vagus concubitus taxatur. ca.xix.lib.ij.
Sacerdotum vitia & pericula. cap.xj.&.xx.lib.ij.
Sacre litere de nobilitate etiam faciunt mentionem.ca
pite.v. lib.ij.
Sapientia ſine eloquentia prodeſt. cap.xxxvj.lib.j.
Sapientia omnis a ſacris literis deriuatur. cap.v.li.j.
Scientia nobilitat. ibidem.
Scholaſtici laudes & pericula. ca.xvij.li.ij.
Scholaſticus a ſchola ſapientie nomē habet. ibidem.
Scholaſtici quidam omnem ſcientiā odiunt. ibidem.

Scholaſtici quidam non ſunt latini ibidē.
Scholaſtici non ſunt quod profitentur ibidem.
Senſus exteriores intellectui deſeruiūt ca.xxviij.li.ij.
Seruus non poteſt eſſe liber: ca.iij.li.ij.
Syderum ⁊ ſignorum effectus. ca.xxxviij.li.j.
Sigiſmundi ceſaris reſponſum cuidā nobilitari cupienti. ca.x.li.j.
Symon petrus ⁊ magus de his ca.ix.li.ij.
Symonia eſt hereſis. c.xij.li.ij.
Sutores vix abſq͡ furto viuunt. ca.xxv.li.j.
Status ſpiritualis eſt duplex li.ij.in prologo
Status perfectionis habetur tripliciter. ca.xi.li.ij.

T

Tabellio:quere ſupra notarius.
Theatrales ludi ad bonum ſunt inſtituti a gentilibus ca.xxxj.li.j.
Thetralium ludorum incommoda ⁊ pericula ibidem
Theologi bona predicant praua agunt. ca.xlj.li.j.
Theſaurarij laudes ca.xvj.li.ij.
Theſaurarij pericula ibidem.
Theſaurarius ſtomacho comparatur. ibidem.
Theſaurarij nomen dulce quia ab auro ibidē.
Thome non conſentit in prima ſecunde.q.c.lxxxvij.ar. x.ca.xxvij.li.ij.

V

Venatus vtilitas ca.xxvij.lib.j.
Venatus incōmoda ca.xxviij.li.j.
Venatores ſub venationis ſpecie ſpoliant ibidem
Venatores vite hominum inhabiles ibidem.
Veſtium pompa quere Pompa.
Vitia totius orbis aſcribuntur pape:quere Pape
Vita ſpiritualis eſt duplex clauſtraliū ⁊ eccleſiaſticorum li.ij.per totum.
Vita hominum fluxa ⁊ mobilis ſemper ca.xliij.li.j.
Viuere bene laudabile eſt non diu vixiſſe ibidem
Viuēdi modi diuerſi a chriſto inſtituti. ca.xxiij.li.ij.
Vxoris ſuperbia ex forma et dote. ca.xij.li.j
Vxor literis dedita ducenda non eſt: ibidem.

Z

Zelus:de hoc quere Curatorum veterum

Ad ſanctiſſimum et Beatiſſimum dominum dominum Paulum ſecundū pontificē maximum:liber incipit dictus Speculum vite humane. Quia in eo cunctī mortales in quouis fuerint ſtatu vel officio ſpirituali aut temporali ſpeculabuntur eius artis et vite proſpera et aduerſa ac recte viuendi documenta editus a Roderico zamorenſi:⁊ poſtea Calagaritano epiſcopo hiſpano. eiuſdē ſanctitatis in caſtro ſuo ſācti Angeli Caſtellano

SAnctiſſimo ac clementiſſimo in chriſto patrī domino domino Paulo ſecundo ſacroſācte Romane et vniuerſalis eccleſie ſummo paſtori et pontifici maximo. Eiuſdē ſctitatis obſequentiſſim' ſeruulus et familiaris Rodericus Epiſcopus zamorenſis Hiſpanus ac caſtri ſuī angeli de vrbe fideliſſimus caſtellanus et referēdarius ſeipſum cum vtriuſqꝫ hominis humillima inclinatione. Cogitāti mihi hanc munitiſſimam Romane tue vrbis immo totius orbis ampliſſimam ſancti angeli arcē tue Sanctitatis iuſſu tua autoritate ⁊ dignatione cuſtodiēti:vbi aliquid otij ſupereſt.quid dignum tue ſanctitati in his tui feliciſſimi pōtificatus beatis initijs offerre valerem. Uideo nil omnino mihi ceteriſqꝫ mortalibus ſupeſſe:quod aut ad laudem aut ad cōmonitionem pertinere poſſit: Tecum enim habes ea omnia virtutum ornamenta:quibus omnis laus recte comparatur. Tecū deniqꝫ tanta inſidet ſapientia:quin potius a natura innata ingenij vis:tantaqꝫ prudentia rerumqꝫ omniū experiētia vt nullis egeas exterioribus adiumentis:Uerū ego glorie et nominis tue Sanctitatis auidiſſimus exiſtimaui paululum aliquid vtinam dignum tue Sanctitati offerre:in quo dum ingens occupationum ſarcina pauliſper tuam. Sanctitatem reſpirare permiſerit:habeas in hoc opuſculo tue ſanctitati dicato aliquas paruitatis intellectus mei ineptias vt in eis recreationis gratia non tam delecteris qꝫ tui acutiſſimi ingenij calamo atqꝫ cenſura emēdes et corrigas. Dignum namqꝫ exi

ſtimaui:vt cuius corpuſculi mei membra tuis obtines
obſequijs perpetuo deuincta:eius etiam ſi que ſunt ani
mi vires poſſideas: ⁊ dum exterioris hominis partes
ſeſe ad tua deuouent obſequia : debilis quoq; et rudis
interior intellectus ad tue ſanctitatis gloriam non do-
mitet:quo fiet.vt eidem tue beatitudini ſeruiat vterq;
meus immo tuus homo. Uenit igitur ſepe in mentē B.
pater ⁊ pontifex maxime:q̄ varia quamq; diuerſa ſunt
cunctorum hominū ſtudia:varie artes:varia officia: va
ria deniq; viuendi genera:adeo vt anxius dubiuſq; ſit
plerumq; hominibus vite ſue modus dubia in hoc ſecu
lo viuendi ſors:nec ſatis eligere poſſint quod tandē vi- Bonū ho
te ſtudium quā viuendi formulā ſecurius aſſequantur. mines ap-
Cum enim humanus animus non modo bonum ſim- petunt: ſ;
pliciter:ſed teſte Ariſtotele: ſummum bonum naturali ratio eli-
conamine appetere videatur:nihil certe deeſſe videtur gēdi q̄nq̄
niſi recte eligendi ratio. In ea igitur nōnunq̄ error cō- deeſt.
tingit illa potiſſimu; ratione q: cum iuxta philoſophi
ſententiam electio non niſi de precognitis exiſtat: ꝓ eo
q̄ nemo que ignorat eligit:vt ille in recte eligendo defi
ciat neceſſe eſt:qui diuerſorum ſtatuum viuendiq; gene-
rum dulcia ⁊ amara: commoda ⁊ incommoda non ſa- Quid in-
tis agnoſcit. Ut igitur noſcamus quales a nobis artes tendat.
qualia ſtudia:qualiave conuerſandi aut viuendi gene-
ra:dum in hoc fallaci ſeculo vagamur:⁊ quo ordine di
ligenda ſectandaq; ſint:decreui pro modulo ingenij q̄d Cur pape
in ea re ſentio tue ſanctitati dedicare: tuoq; nomini cō- dedicarit.
ſecrare. Nec ab re quidem:cum enim ad te vnum om̄is
vite modus om̄is mortalium ſtatus ⁊ humana conuer
ſatio atq; conditio referatur:tuq; cunctorum mortaliu;
ſis norma:moderatio et ſpeculu;:tu deniq; cunctorum Titulus li
viuendi generum non ſolu; diſtributor:ſed emendator bri.
exiſtas. Recte tibi vni huiuſmodi opuſculum dirigen-
dum atq; dicandum fuit:eritq; eius libri titulus Spe-
culum vite hūane. Nāveluti in materiali ſpeculo vnuſ-
quiſq; nō mō ſua:ſed ⁊ alioꝝ intuet aut pulcra aut de-
formia: ⁊ quid commendandū quidve emendandū ſit.
Sic i hoc opuſculo tanq̄ in limpidiſſimo ſpeculo liq̄do

conſpiciet dulcia ⁊ amara recta aut deformia cuiuſuis
ſtatus, ⁊ artis totius humane vite: quo fiet vt apertiſſi-
me agnoſcat quid in ſeipſo ac vita ⁊ ſorte ſua ⁊ demum
ceterorum mortalium laudandum ſequendu:m ſiue re-
prehendendum ⁊ corrigendum ſit. Quemadmoduȝ igi
tur teſte Gelaſio papa duo ſunt vite genera quibus or-
bis principaliter regitur: ⁊ omnium mortalium conuer
ſatio pendet. Aliud videlicet eorū qui temporaliter: ali-
ud illorum qui ſpiritualiter viuunt: ita duos ſub breui
compendio tractatus attigam. In primo quidem de cū
ctis temporalibus ſtatibus ſeu ſecularibus artibus et
viuendi formulis breui agimus incipientes a ſummo tē
porali culmine: videlicet Ceſarum Regum ⁊ principuȝ
vſq ad bubulcos ⁊ infime vite homines. Et in ea parte
diuerſos hominum viuendi modos ī temporali ſtatu de
gentium: variaq artium ⁊ occupationum ſeculariuȝ ge
nera: quibus homines ſeſe vt plurimum conferre aut ī-
plicari ſolent breui perſtringam. Et quid in eis aīe pſe-
ctus aut tpalis honoris vel cōmodi aut incōmodi labo
ris vel piculi lateat ſuccintius atq exquiſitius q̄ pote
ro explicabo. Tandē de cunctis fere malis ſupplicijs pe
nis mortibus ac dānis corporalibus: necnō de ceteris
intrinſecis ⁊ inuiſibilibus erūnis ac mentis afflictioni-
bus que ab origine mundi homines tam boni ⁊ innocē
tes q̄ mali ⁊ peccatores magis excellentes ⁊ nominati
in omni ſtatu exiſtentes perpeſſi ſunt: ⁊ indies mortales
omnes patiuntur: ⁊ de cauſis eorum ad vtramq partē
breuiſſime ſubijciam. ¶ In ſecundo libro de ſpiritualis
vite ſtatu ⁊ viuendi genere ſermo erit: qui cum binarius
ſit: quorum alter eccleſiaſticus: alter regularis ſiue mo-
naſticus exiſtat de vtriuſq principijs: natura ⁊ origine
autoritate inſtitutione ⁊ differentia: necnō neceſſitate
⁊ vtilitate excellētia ⁊ prerogatiuis: ſȝ ⁊ de eoꝝ aculeis la
boribus ⁊ periculis agendū erit. Incipiendo a ſūmo pōti
fice qui oim ſtatuū vertex ē: atq totius vite hūane exem
plar ⁊ ſpeculuȝ exiſtit. Deide ceteros oēs eccleſie ſtatus
⁊ ordines particularius diſcutiam. Ut tandem diſcat
hūan' aīus: ⁊ ſi vbiq ſit labor ⁊ dolor vbiq ad virtutes

Duo genera vite.

Primo de temporalibus.

Quare de temporali b' primo tractet ponit cauſaȝ in plogo ſecundi libri.

In ſecūdo de ſpūalibus eccleſiaſticis et regularibus.

ad vitia via ſit:cui potius vacare et ſe accommodare debeat vt tandem dulcorem ſimul et amaritudinem cuiuſ ꝙ ſtatus conſyderans illam viuendi normulam eligat: que ⁊ fragilitati natureq́ ſue potius conueniat minuſ ꝙ periculi ſed pluris habeat auxilij ad bene beateq́ viuendum in quibus quicquid a me differendum erit tue ſanctitatis:que fidei magiſtra eſt correctioni et emendationi remitto:quam altiſſimus diutine et feliciter protegat:et conſeruet. finis huiꝰ operis.

¶ Prefatio vtilis:in qua autoris huius libri vita eiuſq́ ſtudia recoluntur:⁊ tandē admonet ad ſtudia legis diuine potius ꝙ humane: ⁊ de effectu legum humanarum:⁊ de ordine procedendi in hoc libro.

Verum Beatiſſime pater vt aptior dulciorq́ ſit circa premiſſa dicendi ordo:expertā iā me in ea re luctam atq́ in meipſo exercitatā diſſenſionem interſeram:teneboq́ typum dialogo ſimilem:dum honeſtum quendam atq́ modeſtum altercationis modum inter piam matrem ac nōnullos cōtribules et amore mihi coniunctos dudum habitam circa vitam eligendam meā breui perſtrinxero. Quo fiet vt dum rem geſtā fideliter enarro pollicitum perſoluā ordinem. Attingo iam breuem ſed iucundam paleſtrā. Patre itaq́ vita functo infantulū me pia mater ad literarum ſtudia deſtinauit: vbi poſt prima illa literarum rudimenta dialectice ⁊ philoſophie laudatis ſtudijs:non quidē vt debui ſed vt valui parumper operā dedi. Rurſus poſt aliqua temporis interſtitia in eis conſummata varie diuerſeq́ inter piā matrem et cōtribules ac conſanguineos opiniones fuere: Mater ſiquidem vt erat totius ſanctimonie et honeſtatis ſectatrix: ac eximie deuotionis et virtutis cupida: et optabat ꝙ maxime ad ſpirituales me ſcientias conferre deberem. Laus matris ſue

Illi econtra. Quis enim inquiunt patris nomen aut tenebit aut ſuſcitabit? Nam cum pater inter illius caſtri concíues precipuus et populi quoddā caput fuerit:elaborādum eſt vt filius patrem imitetur. Deinde quis generis atq́ famılie honorem tenebit? Quis rurſus matri Cōſilium amicorū ad lras ſeculares exhortātiu.

vidue fratrum ſororumq; pupillorum neceſſitatibus cō-
patietur. Quis deniq; totius familie et domus onera
ſupportabit. Quare ſuadebāt illi vt ad ſeculares me ſciē-
tias conferrem: que ſuis ſectatoribus honores compa-
rant ſummas amplaſq; afferunt diuitias. Clamabat ta-

Conſiliū matris ad ſacras literas ad hortantis.

men pia mater cum Hieronymo ad demetriadem virgi-
nem dicens inſtruendam in teneris ānis debere eſſe ani-
mam diuinis eloquijs: vt coruſcante verbo dei diabolicē
aſtutie repellantur: vt adoleſcens reſiſtere ſciat: quemq;
hoſtem pro reſiduo vite habiturus eſt. Addebat rurſus
meſto animo: in diuina lege paucos admodum ſed in p
phanis ſtudijs humaniſq; legibus plurimos laboraſſe:
Secularibus deniq; artibus quas recte ſeculi lucrati-
uas vocant gymnaſia plena eſſe. Quare dolebat appri-
me ꝙ omnes fere legem dei aſpernarentur: in qua cum
rege ⁊ propheta iubentur meditari die ac nocte. Quip-
pe veluti ceci atq; ignaui ita paſſim dereliquerent fontē
aque viue: ⁊ foderent in ciſternis diſſipatis ſecularibus
videlicet diſciplinis que nec dulces: nec viuas aquas cō-

Amici.

tinere poſſunt. Rurſus illi vt iuridicas ſapientias ſecta-
ri deberem ſummopere ſuadebant: canonicam videlicet

Laus legū

⁊ ciuilem. Quoniam habitus ille iuridicus eius gene-
ris erat: qui votis pie matris faciebat ſatis: vtpote que
ſi ad ſenſum legiſlatoris leges ipſe referuntur normam
bene recteq; viuendi tribuunt. Docentq; quo virtutis et
rōnis tramite: quo diſcipline vigore eccleſia atq; mūdus
ipſe regatur. Sed et prebent documenta atq; veras ex-
plicationes illius iuris naturalis non ſcripti: quod cū
Apoſtolo inſitum eſt in cordibus noſtris et tanq; lumen
vultus diuini ſignatum eſt ſuper nos. Alterum videli-
cet non ledere: et ius ſuum vnicuiq; tribuere. Cui ſiqui-
dem iuri naturali non diſtinctum: quinimmo idem vide-
tur eſſe ius diuinum cunctos mortales commonens: vt
quecumq; volumus vt faciant nobis homines ea eiſdē

Mater

⁊ nos faciamus. Tandem victa eſt mater pia: at ſi vin-
ci pietas non potuit propinquorum ſuaſionibus timi-
da ſatis acquieuit. Decretum eſt ergo vt eiſipſis ſtudijs
vacarem. Commonebat tamen maternus amor vt inter

humani iuris regulas diuini nequaq̄ eſſem immemor. Et licet: vt dicebat: pulcrum admodum ſit de iuſtitia humana agere: neceſſarium tamen ſibi videbatur diuinam non obliuiſci. Addebat deniq̄ q̄ cum contra ius iniuria fiat: tunc me rectum verumq̄ iuriſtam crederet ſi nullam deo iniuriam inferrem. Quippe tunc optim' legiſta euaderem atq̄ preclarus ſi ſua immortali deo iura ſuaſq̄ leges immaculato calle ſeruaſſem. Tandem p̄ quodam vt ita dicebat iocali ſemper memorabili illud propheticum mihi ſummopere relinquebat. Meditandum die ac nocte quia beati immaculati in via et qui ambulant in lege domini Subijciebat tamen poſtremo vt ab illis penitus ſtudijs animum abſtraherem: que non veritate: ſed fabuloſis figmētis homines ⁊ preſertim iuuenes oblectantur: vt recte cum eodem propheta dicere poſſem: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes ſed nō vt lex tua. Accepta igitur materna benedictione aptatiſq̄ ad ſtudia neceſſarijs rebus/ Salamantine me cōtuli vniuerſitati: vbi per decē annos eiſdē iuridicis legiſlationibus vacaui. Memor tamen ſapiētis p̄cepti Ne dimittas legē m̄ris tue Nōnūq̄ inter ſedula iuris exercitia: veluti cuiuſdā ſolatij gr̄a/ ſacrarum literarū lectioni me raptim conferebam. Sz et philoſophie preſertim moralis dulcedinem tāto ardētius p̄guſtabā: quāto vltra ea oblectamēta: que doctrina ipſa ad morum informationem adducit plenius tū atq̄ vberius cunctorū iurium legūq̄ humanarum verū intellectū elicere vidētur Adde quia vt ſemp̄ mihi viſuz eſt: idq̄ et Cicero in libro de legibus ait: poſtergatis moralis philoſophie doctrinis atq̄ principijs neminem contingit in iure ipſo eruditum preclarūq̄ euadere. Tandem vero expletis ſtudiorum curſibus aſſuetis doctoratus inſignijs extiti vtinā digne: togatus. Sed illico grandis admodum inter matrem piam ⁊ conſanguineos ac attinentes concertatio ſuborta eſt: ſed longe maior inter vtrumq̄ meum hominem conflictus inualuit Inſtabat enim tēpus: petebat etas: ipſa quoq̄ ratio et affinium expectatio poſcebat: vt tandem aliquē future vite modum eligerem. Et quia

Contra fabulas.

Pergit ad vniuerſitatē Salamātinā

Utilitas philoſophie moralis.

De dupli- cigenere viuendi.

De dupliciteſte Gelaſio:vt premiſimus: duo ſunt viuendi genera quibus hic totus orbis regitur et ſuſtentatur. Alterum eorum qui ſe ſpiritualiter in ſortē dei dedicant: Alteruʒ eorūq̄ ſe ſecularibus prebent negotijs:alij eccleſiaſtici: alij vero laici. Ea de re illi vt ſecularem vite formulam captarem:quia eam progenitores ipſi honeſtiſſime ſeruarunt. Mater vero veluti que nēdū corpuſculū meū intra eius viſcera duxerat ſed et educauerat atq̄ ad eum vſq̄ ſtatū perduxerat:et ob eam rem plus diligebat:ſuadebat non ſtatim a me eligendam fore vite formulam: ſed hortabatur vt prius matrem ipſam ex acie vna : ceteros vero conſanguineos et amicos ex altera audirem altercantes ſuper cunctas vite humane artes et viuendi modos:incipientes a ſtatu tēporali qui primo mortalibus occurrit:vt illius falſis proſperitatibus et veris calamitatatibus plene conſpectis tandem ad ſpiritualem ſtatum:qui optimi finis rationem habere videtur: me vt optabat transferrem. Adquieuerunt affines diſcutioni:adquieui et ego Illi ergo vt animo tenero dulcorem ſtatus et vite temporalis facilius imprimerent decreuerunt a ſummo terreni ſtatus culmine imperiali videlicet ⁊ regali inchoare:vt ex illius ſublimitate ⁊ felicitate que multos indies facit felices : ad aliquem temporalem viuendi modum allicerent. Tandem vero ceteros alios terrenos viuendi modos tangere et diſcutere mentiverat vſq̄ ad infimos bubulcos necnon ad ruſticanos homines. His igitur p̄ quadam p̄fatione introductis accedendū eſt ad rem ipſam. In duos igitur libellos vt premiſimus:hic liber diuidit:in quibus diſcutiūtur ⁊ examinātur materie infra ſcripte : vt in tabula ſequenti apertius declaratur.

De materijs pertranctandis in primo libro : et de tabula capitum eius.

Primus liber agit de cūctis ſtatib⁹ ⁊ exercitijs ſiue viuēdi modis tēpalib⁹:incipiēs a ceſarea poteſtate ⁊ regali dignitate:q̄ culmē hʒ omniū temporaliū ſtatuū vſq̄ ad bubulcos ac infimas artes exercentes. In quo diſcutiun

tur et examinātur cōmoda ꝛ incōmoda dulcia et amara fauores ꝛ labores ſolatia ꝛ miſerie facilitates ꝛ difficultates pſpera ꝛ aduerſa ꝯſuetudines ꝛ pericula vniuſcuiuſqꝫ ſtatus et vite huius temporalis ſeu forme viuendi in hoc ſeculo.

¶De primo ac ſublimiori ſtatu tpali videlicet imperiali ꝛ regali: ac aliorum principuꝫ: ꝛ de ſtatus culmine et excellentia: ac de illi⁹ felicitate ꝛ pſperitate: nec nō de ei⁹ commoditatibus prerogatiuis laudibus et preconijs. Caput. j.

¶De infelicitate ſtat⁹ imperialis ꝛ regalis: et plurimis curis oneribus miſerijs calamitatib⁹ atqꝫ incommodis iſtius ſtatus: ꝛ q̄ reges ꝛ principes comitantur. et tādeꝫ de innumeris periculis principantium. ij

¶De alio viuendi modo in hoc ſeculo: videlicet de exercitio ꝛ vita curialium: et eorum qui principū fauores et officia ſequunt: et de laudib⁹ ꝛ cōmēdatiōe hui⁹ ſtatus. iij

¶De laborib⁹ oneribus et in cōmodis ac periculis ſtatus et vite curialiū: ꝛ fauores curias ſeu officia principū ſequentiū In quo capite ꝛ in tribus rubricellis ſeqntib⁹ ſpecialiter agitur de ſeptē vitijs que officiales regū ꝛ curiales comitant. Agit etiam de calamitatib⁹ pcuratoꝝ regū ꝛ alia officia exercētium: et an in curijs regum adquiratur verus honor. iiij.

¶De nobilitate generis ſciētie ꝛ moꝝ: ꝛ q̄d ſit ꝛ quō ortū habuit ꝛ an a regū ſola volūtate ꝛ cōceſſiōe acq̄rat. v

¶De multiplici nobilitate et an ſola gñis nobilitas in deferendis honoribus p̄ferat ſtrenuitati aut ſciētie vel virtuti hominis ignobilis genere. vj

¶De laudibus ꝛ preconijs nobilitatis generis ꝛ de illius virtutibus. vij

¶De vanitate nobilitatꝭ hūane: ꝛ de ei⁹ vitijs ꝛ nobiliū exceſſib⁹: ꝛ d̄ fſa noiatiōe nobilitatꝭ: ꝛ de illi⁹ icōmodis. viij

¶De armata militia ꝛ exercitio armoꝝ: ꝛ de laudib⁹ et cōmēdatiōe huius exercitij: et an vacātes armis ſint veri ciues et partes ciuitatis. ix

¶De laborib⁹ ꝛ onerib⁹ atqꝫ incōmodis vite militaris ac exercitij armoꝝ ꝛ d̄ periculis huius ſtatus ꝛ de cauſis quibus hoc exercitiū diſſuadetur. x

xi ¶ De vita et ſtatu coniugali in ſancto et imaculato matrimonio: ⁊ de vtilitate laudibus vite cõiugalis ſuper alia viuendi genera.

xij ¶ De onerib⁹ ⁊ incõmodis ⁊ laborib⁹ pluriḿis vite cõiugalis ⁊ de cauſis ꝑpter quas nõ expedit vxorẽ ducere

xiij ¶ De magiſtratu iudicũ: et de officio et munere iudicandi populos ⁊ preſidendi ciuitatibus: et de laudibus huiuſmodi officiorũ et cõmendatione talis exercitij.

xiiij ¶ De oneribus et laborib⁹ ⁊ incõmodis ꝑfecture ⁊ iudicature ⁊ preſidentie in populis: ⁊ de ꝑiculis huiuſmodi exercitij

xv ¶ De exercitio ⁊ officio conſulum et rectoꝝ vrbium et prouinciarum ⁊ de ꝑiculis huius ſtatus.

xvi ¶ De laboribus oneribus ⁊ incõmodis conſulũ ⁊ rectorum vrbiũ et prouinciarum: et de ꝑiculis huius ſtatus.

xvij ¶ De alio exercitio ⁊ viuẽdi genere in hoc ſeculo: videlȝ de aduocãdi ⁊ patrocinãdi officio in iudicio: ⁊ de laudibus hui⁹ ſciẽtifici et artificioſi exercitij: et de vtilitatib⁹ ex illo prouenientibus: ⁊ quomõ ſupplet nature defect⁹

xviij ¶ De incõmodis oneribus et laborib⁹ exercitij aduocatiõis in cauſis et iudicijs: et de periculis huius ſtatus ⁊ modi viuẽdi. et de damnis que ex illo veniũt reipubli. et quomõ litigia nutriuntur ex aduocatorũ copia: ⁊ quomodo humana iuſtitia poteſt impleri in iure naturali.

xix ¶ De alia viuendi arte videlȝ de notarijs: tabellionib⁹ et ſcribis: et de hui⁹ artis laudib⁹ vtilitate et cõmendatione ac neceſſitate.

xx ¶ De miſerijs calamitatibus ac laboribus et periculis notarioꝝ: tabellionũ: et de illorum fraudibus et dolis.

xxi ¶ De exercitio agriculture et de laudibus et cõmendatione huius naturalis et innocẽtiſſimi exercitij: et de vtilitatibus generi humano ex illa prouenientibus: ⁊ quomodo deo acceptum eſt.

xxij ¶ De incõmodis oneribus difficultatibus et laborib⁹ agriculture: et de aculeis et miſerijs hui⁹ ſtatus. Et narrantur plura de hoc viuendi genere circa eius ſollicitudines et anxietates: et quomõ repugnat ꝑclaris igenijs agricultura ipſa: et quales debent eſſe agricultores.

¶ De diuerſis alijs modis et artibus viuendi in hoc ſeculo: et preſertim de artibus mechanicis in genere ⁊ vtilitate earum. Et quot ſint artes mechanice: ⁊ qualiter earum exercitia proſunt: ⁊ que artes ſub eis cõprehendantur: ⁊ quomodo in dictis artibus clari multi euaſerunt. xxiij

¶ De diſſuaſione in genere vite mechanice: ⁊ quomodo licet ſint artes neceſſarie: tamen non eſt neceſſarium illarum habere exercitiũ: et quare mechanice artes inuente ſunt: et quis ſit illarũ finis: et quare ſic appellentur: et an ſint vtiles ingenijs hominum. Et an artifices ſint veri ciues et partes ciuitatis. xxiiij

¶ Particulariter agitur de prima arte mechanica videlicet de lanificio et ceteris artibus que ei ſubalternantur et de illius vtilitate ⁊ incõmoditate dulcibus ⁊ amaris. xxv

¶ De ſecunda arte mechanica videlicet fabrili armatura aut architectonica de partibus eius et de vtilitate et prerogatiuis illarum: ac de incõmodis miſerijs ⁊ oneribus earum. xxvi

¶ De tertia arte mechanica: videlicet de nauigatoria et artibus ei ſubalternatis: et de vtilitate et laudibus earũ. Demum de laboribus miſerijs et periculis que eas comitantur. xxvij

¶ De quarta arte mechanica: videlicet de venatoria et artibus ei ſubalternatis: et de laudibus et vtilitate earum et de laboribus miſerijs et periculis que eas comitantur. xxviij

¶ De quinta arte mechanica: videlicet de agricultura et partibus eius: et de earum vtilitate dulcore ⁊ amaritudine: vt ſupra diximus in.xvij.⁊.xviij.capitibꝰ. xxix

¶ De paſtorali arte: et de eius vtilitate ac incommodis miſerijs et laboribus. xxx

¶ De ſexta arte mechanica: videlꝫ theatrica et ludis: et de partibus ei ſubalternatis: et de diuerſitate oĩm ludorũ: et de illorum vtilitate et damnis. xxxi

¶ De ſeptima arte mechanica videlicet medicina: et xxxij

eius neceſſitate: ⁊ vtilitate ⁊ laudibus. Demū de illius
abuſu:laboribus ⁊ periculis.
xxxiii. ¶De arte mercandi ⁊ vendēdi que ipſa mechanica eſt:
et ſub nauigatoria continetur: et de eius neceſſitate:et
vtilitate.
xxxiiii. ¶Demum de illius infelicitate: fraudibus: dolis atq3
periculis.
xxxv. ¶De artibus liberalibus in genere:⁊ de illarum laudi
bus ⁊ vtilitate:⁊ quare vocentur liberales:⁊ de illarū
incommoditate ⁊ abuſu.
xxxvi. ¶De duabus liberalibus artibus: videlicet gramma-
tica ⁊ dialectica:⁊ de ortu earum ⁊ cauſis quare inuen
te ſint:⁊ de illarum laudibus:ac demū de earum abuſu
⁊ incommoditate.
xxxvii. ¶De rhetorica ⁊ eloquentia que tertia eſt liberalium
ars:⁊ de illius ortu:vtilitate⁊ laudib9. Rurſus de eius
abuſu:⁊ qualis debet eſſe orator:⁊ quid valeat eloquē-
tia ſine ſapientia:⁊ ꝙ aliquando ſit mortifera.
xxxviii. ¶De mathematicis ſciētijs in gñe ⁊ de earū ortu ⁊ fine.
xxxix. ¶Particulariter de prima ſcientia mathematice:vide-
licet de aſtronomia ⁊ de eius laudibus ⁊ vtilitate: de-
mum de illius incōmoditate ac incertitudine:laborib9
⁊ damnis.
xl. ¶De ſecūda ſcientia mathematice:videlicet de muſica
⁊ de eius laudibus ⁊ vtilitate:ac de illius incōmodita
te miſerijs ⁊ laboribus.
xli. ¶De tertia ⁊ quarta mathematicis: videlicet arithme
tica ⁊ geometria ⁊ de earum laudib9 ⁊ vtilitate:⁊ de il-
larum incōmoditate ac inutilitate ⁊ laboribus.
xlii. ¶Sub breui epilogo recolligit autor cūctas alias ar-
tes ⁊ gña viuendi in hoc ſeculo:in quo oſtēdit miſerias
labores ⁊ pericula oīm ſtatuū:⁊ oſtendit eas plures ha
bere aculeos ⁊ miſerias ꝙ gaudiū:quietē ⁊ ſecuritatē:
diſcurrens per omnes modos viuendi in hoc ſeculo.
xliii. ¶Inquirit cauſa:quare a prima mūdi origine boni et
mali in quouis ſtatu exiſtētes:diuerſas miſerias penas
cruciatus plurimaq3 mala ⁊ incōmoda corpaliter paſſi
ſint:⁊ breuiter enarrant calamitates in ſpecie oīm fere

magis excellentium perſonarum vtriuſq; teſtamenti.

¶ Oſtenditur homines in quouis ſtatu viuentes non
ſolum penas exilij:cruciatus ꝛ mortes ꝛ cetera corpo- xliiij.
ralia incommoda aſſidue pati:ſed ꝛ alias diuerſas in-
trinſecas mentis afflictiones:vt nuſq̄ vita aut ſorte ſua
contenti ſint. Et breuiter tangit particulariter oēs fere
huiuſmodi mētis q̄rellas ꝛ moleſtias ad vtrāq; partē:

¶ De materijs pertractandis in ſecundo libro:ꝛ de tabula capitum eius.

Secundus liber de ſtatu vite ſpiritualis:qui in duos ſubdiuidit ſtatus ſeu viuendi modos: videlicet in ſtatum eccleſiaſtici ordinis: hoc eſt papam: cardinales: archiepiſcopos: clericos/ ꝛ eccleſie miniſtros. Item in ſtatum monaſticū ſiue religioſoꝝ:in quo ſunt capita ſequentia.

¶ De ſublimitate ꝛ excellentia dignitatis ſummi pon- caput.j.
tificatus: ꝛ de incōprehenſibili eius autoritate ꝛ pote-
ſtate:ꝛ de illius neceſſitate ꝛ vtilitate ꝛ de altiſſimis ei⁹
myſterijs. ij.
¶ De ſpiritualibus incōmodis:amaritudinibus: miſe-
rijs:aculeis:necnon mentis afflictionibus: periculis et
laboribus ſummi pontificatus vbi plurime ſummoꝝ
pontificū calamitates ꝛ ſpiritus ꝑturbatiōes narrant. iij.
¶ De plurimis temporalib⁹ incōmodis: amaritudini-
bus ꝛ miſerijs ac calamitatib⁹ romanoꝝ pontificū:ꝛ de
illoꝝ ꝓ̄ptis ꝛ ei coniunctis laboribus ꝛ periculis:an
xietatibus ꝛ inſeparabilibus erīnis.
¶ De alia infelicitate ꝛ calamitate romanoꝝ pontifi- iiij.
cum:videlicet ꝙ parū viuant in pontificatu:ꝛ de cauſis
ꝛ rationib⁹ huius breuitatis vite: potius in eiſdē ſum-
mis pontificib⁹ q̄ in alijs monarchis ꝛ principibus. v.
¶ An ſit verum vniformiter ꝙ romani pontifices parū
viuant in papatu. Agitur etiaꝫ de veriſſimis cauſis bre
uitatis vite ſummoꝝ pontificū ꝛ an in viuendi periodo
romani pontifices differant a ceteris mortalibus.

vi. ¶Aſſignantur cauſe ꝛ rationes: quare illorum opinio non ſit tenenda qui dixerint ſummis pōtificib⁹ bonis ꝛ reprobis vniformiter inſtitutū ꝛ propriū eſſe vt in pontificatu parum viuant.
vii. ¶Reſpondetur motiuis illoꝝ qui dixerunt papā parū viuere in papatu: ꝛ quo ſenſu ſit intelligenda predicta opinio ꝛ quomodo cum veritate poſſet ſaluari.
viii. ¶De excellentia ꝛ prerogatiua ſtatus ꝛ dignitatis cardinalatus: ꝛ de perfectione huius ſtatus; ꝛ de laudib⁹ ꝛ de preconijs eius.
ix. ¶De plurimis anxietatibus ꝛ aculeis: laboribus ꝛ periculis ſtatus ꝛ dignitatis cardinalatus: ꝛ de onerib⁹ que incūbunt huic dignitati.
x. ¶De ſublimitate ꝛ excellentia ſtatus et dignitate patriarcharum: archiepiſcoporū: epiſcoporū: prelatorū et preſbyterorum: miniſtroꝝ eccleſie ꝛ de perfectiōe ſtatus eorum in genere ꝛ in communi.
xi. ¶De differentia ꝛ comparatione eccleſiaſticorū videlicet epiſcoporum ꝛ aliorum inferiorū prelatoꝝ ꝛ clericorum inter ſe adinuicem ꝛ quis gradus ſit dignior ꝛ perfectior.
xii. ¶De plurimis difficultatibus ꝛ aculeis: laboribus et periculis ſtatus epiſcopoꝝ ꝛ clericorū: ꝛ de malis miniſtris eccleſie: ꝛ de multis abuſibus: vitijs ꝛ inordinationibus illorum in genere ꝛ communi.
xiii. ¶De dignitate ꝛ prerogatiua officij decanatus in eccleſia: ꝛ de illius honore ꝛ veneratione: et de eis que eī competunt. Demū de plurimis oneribus ꝛ afflictionibus ac defectibus ꝛ periculis decanorum.
xiiii. ¶De dignitate ꝛ prerogatiua officij archidiaconorū: ꝛ de honore ꝛ veneratione ei debitis: et de his que ad eum ſpectant. Demū de plurimis oneribus ꝛ afflictionibus: defectibus ꝛ periculis illorum.
xv. ¶De dignitate ꝛ prerogatiua officij cantoris ꝛ primicerij: et de honore ꝛ veneratione ei debitis: ꝛ de his que ad eum pertinent. Demum de plurimis oneribus et calamitatibus; defectibus et periculis eorumdem cantorum.

¶ De dignitate ⁊ honore officij theſaurarij vl' cuſtodis eccleſie: et de his que ad eum pertinent. Demũ de plurimis oneribus ⁊ calamitatibus: afflictionibus: defectibus ⁊ periculis illorum qui talia officia habent. xvi.

¶ De dignitate ⁊ prerogatiua officij ſcholaſtici in eccleſia: ⁊ de his que ad hoc officium ſpectãt. Demũ de plurimis oneribus: afflictionibus ⁊ calamitatibus ac defectibus ⁊ periculis ſcholaſticorum. xvij.

¶ De preeminentia ⁊ vtilitate officij archipreſbyteri: ⁊ quante ſit venerationis: et de his que ei competunt. Demum de plurimis oneribus ⁊ afflictionibus: defectib⁹ ⁊ promptis periculis archipreſbyterorum. xviij.

¶ De prerogatiua ⁊ magna vtilitate officij ⁊ gradus canonicorũ: ⁊ quanti ſit honoris ⁊ reputationis: ⁊ quid ei congruat. Demum de innumeris huius ſtatus oneribus ⁊ afflictionibus defectibus ⁊ periculis. xix.

¶ De preeminentia: neceſſitate ⁊ vtilitate officij ſacerdotum: curatorũ: rectoruꝫ curam animarũ habentium. Demum de plurimis huius ſtatus laboribus ⁊ calamitatibus: defectibus ⁊ periculis. xx.

¶ De ſecundo ſtatu ſpirituali videlicet religioſorũ: ⁊ de motiuis ⁊ autoritatibus; que adducunt ad probandũ ſtatum eccleſiaſtici ordinis pferendũ eſſe ſtatui religionis: ⁊ per conſequẽs eccleſiaſticũ ordinẽ eſſe peligendũ. xxi.

¶ De prima comparatione horum duorũ ſtatuum: videlicet qualiter hi duo ſtatus clericorũ ⁊ monachorum ſe habẽt alter ad alterũ cõparat⁹: ⁊ quis eorũ ſit eligibilior quantum ad eminentiã ⁊ perfectionẽ ſtatus: ⁊ etiã vite ⁊ ſanctitatis. xxij.

¶ De alia comparatione horum duorum ſtatuũ clericorum ⁊ religioſorum inter ſe adinuicẽ videlicet quis ſit eligibilior tanq̃ ſimpliciter humanior tolerabilior. xxiij.

¶ Aſſignantur reſponſiones ad obiecta contra religioſos pro tuenda opinione illorum qui ſentiunt religioſos eſſe impfectiori ſtatu q̃ decani: archidiaconi: ⁊ alij inferiores clerici poſt epiſcopum; vbi diſcutitur que ſit perfectior vita actiua vel contemplatiua: ⁊ de eoruꝫ adinuicem comparatione. xxiiij.

xxv. ¶ De excellētia ꝛ laudibus vite monaſtice religioſe: ac de pluribus cauſis ꝓpter quas eligenda ſit ꝙ̄ alius viuendi modus.
xxvi. ¶ De difficultatibus vite religioſe: ꝛ de laboribus et aculeis religioſorum in genere.
xxvij ¶ Particularius ꝛ latius de ꝓ̄ptitudine periculoꝝ̄ huiuſmodi ſtatus in ſpecie: ꝛ de malis religioſis ꝛ abuſibus illorum.
xxviij. ¶ De inclinatione ꝛ diſpoſitione naturali: ꝛ diuerſitate complexionum hominum quantū ad religionem: et conſilio in talibus.
xxix: ¶ De comparatione religioſoꝝ̄ inter ſe adinuicem: ꝛ primo de comparatione ſolitarioꝝ̄ ad ſocialem vitā agentes: ꝛ que vita ſit perfectior altera.
xxx. ¶ De comparatione religioſorum vitam ſocialē agentium inter ſe: ꝛ que religio ſocialis alteri ſociali ſit perfectior: ꝛ vtrum religio eo ꝙ arctior ſit perfectior.

¶ Incipit caput primum primi libri; videlicet de primo ⁊ ſublimiori ſtatu tẽporali: qui eſt ſtat⁹ ⁊ gradus imperialis ⁊ regalis; ac alioꝝ principum ſecularĩu: et de ſupremo hui⁹ ſtatus ⁊ dignitatis culmine ⁊ excellẽtia: de illiuſqꝫ gl̃ia ⁊ felicitate: Necnõ de eius ꝑrogatiuis cõmoditatib⁹ laudibus ⁊ preconijs ſuper alias temporales dignitates

SUper cũctas humanas tẽporaleſqꝫ dignitates: ⁊ ſublimitatis eminentias: imperialis ⁊ regalis ſtat⁹: culmẽ ⁊ excellentiã obtinẽt. Huius itaqꝫ faſtigij ſplendor ⁊ laus tãta eſt vt ſatis exꝓmi nõ poſſit: ſed: vt paucis agamus ſicut nomẽ eius: ita et laus eius. Imperatoris quidẽ nomen ab iperando dictum eſt. Regis deniqꝫ a regendo. aut grece baſis a ſuſtinẽdo. Quid enim glorioſius q̃d felicius: q̃ȝ vnũ intueri mortalẽ hominem ceteris hominibus imperantem. cũctos regentẽ: ⁊ ad libitum ferentẽ: Iſti ſunt qui teſte iob: portãt orbeȝ. Huius certe eminẽtiſſimi ſtat⁹. honor. laus gloria ⁊ excellentia ex eo etiã maxime patet: qm̃ teſte ſcriptura. illis tanq̃ȝ ſublimioribus poteſtatibus ois anima ſubdita ẽ. Quare ⁊ iuxta chriſti preceptũ. Ceſaribus atqꝫ regibus a cũctis fidelibus honor exhibendus eſt. ſubſidia preſtanda: ⁊ quibus vectigal vectigal. ⁊ quibus tributum tributũ. illis deniqꝫ tanq̃ȝ precellentibus et a deo miſſis: teſte apoſtolo parendũ eſt. quia non ſine cauſa ſupereminẽtem: terrentemqꝫ gladiũ portant ad cohertionẽ malorũ. laudẽ vero bonorum. Illorũ quidẽ ſunt quas incolimus vrbes: illoꝝ caſtra atqꝫ poſſeſſiones ⁊ cũcta terrena dicẽte Auguſtino. quo iure defendis villas niſi imperatorũ regũqꝫ iuſſu. Quis igitur non felicẽ: nõ cũctis prelatum hũc excellentẽ ſtatũ dixerit. Qui oibus ſubuenit: omnibus prodeſt et omnium ſaluti ⁊ cõmoditati ꝓuidet. in quo reges ipſos deo aſſimilari: approximariqꝫ plurimũ cernimus. Quia ſolus ipſe vite neciſqꝫ hoiȝ domin⁹ eſt ſalutẽ mortalibus cõfert vel dando ſi eguerint.

Reg a obediendum.

vel parcendo ſi deliquerint. vel indigendo ſi ſupplicaue
rint. qui nõ ſibi ſed reipublice nati ſunt: duꝫ diſcordias
pacificant. oppreſſos a potentibus eripiunt. ꝓuincias
pace gaudere faciunt. violentias cobibent. iuſtitiaꝫ ſer
uant. malos diſſipent. ⁊ q̄cquid agendum eſt ſiue ad be
ne beateqꝫ viuendum: ſiue ad res ipſas politicas felici
ter gubernandum finemqꝫ debitum dirigendum legi
rex deo ſi- bus preceptis: ac iuſtis lationibus diſponunt. Rex eſt
milis. ſimilitudo ſiue imago quedam diuinitatis eſt in terris
dum idipſum agit in limitato circū̄ſcriptoqꝫ regno: qđ
deus in vniuerſo. Hinc Reges in Exodo: dij vocantur.
In his eſt prouinciaꝝ quas regunt ſumma poteſtas. ta
ceo de imperatore cuius autoritas nullis eſt circū̄ſcri-
pta limitibus. qui princeps eſt maximus atqꝫ optimus
qui celeſte habet arbitriū̄: ⁊ iura preceptaqꝫ ab eo tradi
ta: diuinitus emanari creduntur. cui eſt pro lege volū̄tas
pro libito ſanctio: ꝑ arbitrio rō. eſt deniqꝫ Rex pat pa-
trie: amās ꝓtegit ꝓtegēs q̄s gubernat. Rurſus huius
rex patrie ſublimiſſimi ſtatꝰ excellētia: ex illius neceſſitate ac vtili
pater. tate facile agnoſcit. Nā veluti cunctis hoībus natu
rale eſt in ſocietate viuere: ſic aliquem eſſe oportet ꝑ quē
multitudo regat. Nā iuxta Philoſophū̄: multis exiſtē
tibus hoībꝰ: ⁊ vnoquoqꝫ id quod ſibi congruū̄ eſt proui
dente: multitudo ipſa facile in diuerſa diſpergit: ſi mo
do aliquis non ſit: qui curam multitudinis obtineat
Nec illud ſapiens Salomon ignorabat: inquiens. vbi
nō ē gubernator diſſipabitur populus. Deniqꝫ illa ho
minibus a natura innata ſocietas rū̄peretur: ſi nō foret
Auguſti. aliquis ꝓſidēs: cuiꝰ ope prauoꝝ audacia arceretur. q̄a
teſte Auguſtino. a diuina diſpoſitiōe regna ſunt ꝯdita
reges inſtituti: vt maloruꝫ peruerſitas caſtiget: ⁊ bono
ruꝫ vita ⁊ innocētia conſeruetur. Et alibi. Regale faſti
giū̄ locus ē ſuperior: ſine q̄ populus regi nō poteſt. Impe
ratoria ergo vox ⁊ regalis autoritas iniquos fugat. in
ſolentes caſtigat. obtrectatores deſpicit. bonos ꝓmiat
atqꝫ fouet. ⁊ cunctis influit vite ⁊ honoris alimenta. Eſt
enim rex in regno: veluti in naturali corpore caput. Cō
ſtat quidem caput ipſum membris vigorē influere. Q̄r

teſte noſtro Seneca: Quid valet corporis robur. Quid Seneca
validitas lacertoꝝ: Quid velocitas pedum: niſi capi-
tis velut principis ſui imperialis quedā amminicule,
poteſtas a quo vel deſtituūtur vniuerſa: aut oia fulciun-
tur. Sine capite inquit iacet truncus ignobilis: ſine ho-
nore: ſine nomine. Sed nec in humanis tantū eius ſum-
ma conſiſtit felicitas. Nam preter eam exteriorem: quā
prediximus: ſuper cunctos mortales excellentiam: ſi bñ
rex optimeqꝫ regit: immortali deo tāto propinquior: tā rex deo p
toqꝫ acceptior eſt. quanto liberior Sꝫ ⁊ caſtigatior fuit pinquior.
in eo peccandi licentia: qui potuit tranſgredi: ⁊ non eſt
tranſgreſſus: in quo peccare noluit voluntas: etiam ſi
immineret peccandi impunitas. Grandis certe gloria:
grande premium. Naꝫ quotquot ſuperat poteſtate ter-
rena: ſuperat ⁊ felicitate eterna. Scriptum eſt em̄ Quia
domus Dauid erat ſicut domus dei Ueluti enim fideli
ter regendo dei officium geſſit in populo ſic ad premiū
propinquus ei herebat in celum. Quippe apud anti-
quos: boni rectiqꝫ principes: in deos transformari puta
bantur. Et vt grandi negotio breuem finem imponamꝰ
Quanta ſit huius ſublimis ſtatus felicitas: nō minus
ex his. q̄ tetigimus q̄ ex eo cognoſcemꝰ. quoniaꝫ nulla:
vt aiūt: maior ē felicitas q̄ multos facere poſſe felices.
Id certe felicitatis genus: nulli magis q̄ Regibus cō
uenit. Quam obrem. vt ego arbitror: illa ſapiēs regina
Saba non mō Salomoneꝫ regem feliciſſimū dixit: ſed
⁊ eos qui ei ſeruiebant ac miniſtrabant: ſeruoſqꝫ ſeruoꝝ
ſuorū perbeatos aſſeruit. Que res agit: vt hominis hu-
manus animꝰ ſi ſuiipſius imemor. ſi cōtēptor. ſi deniqꝫ
ſui paruipenſor fieri nō velit ad eandem ipſam ſublimi
tatis dignitatē decurrat. Atqꝫ ſi natura ſuffert: ſi prudē
tia ſufficit: ſi fortuna arridet. ſi potētia iuuat: ad illum
omniū feliciſſimū ſtatum totis reſpiret conatibus. Qḋ
q̄ ſi minus tam excelſe cedri culmen aſcendere nequit:
ramuſculis ſaltē illiꝰ inſideat: qm̄ aut vberrimo felicita
tis fructu. aut ſaltē ꝓtectiōis illiꝰ vmbra ſuauiſſima nō
fruſtrabitur. Ceterum augeret excellentiā regalis ⁊ ipe
rialis principatus: agere de eius origine ⁊ differētia. ⁊

quis illorum ſit antiquior ꝛ iuſtior principatus. de qui bus latius diximus in libro quē nuper edidim⁹ de monarchia ꝛ origine ꝛ differētia principatus. ꝛ iterum in libro defenſorij ſtatus eccleſiaſtici quarto tractatu.

¶ Caput ſecundum de infelicitate ſtatus imperialis ꝛ regalis ꝛ plurimis curis: oneribus ꝛ miſerijs: calamitatibus atq₃ incammodis illius. ꝛ que reges ꝛ principes comitantur. ꝛ tādem de innumeris periculis principantium.

Vera ſemper illa ſapientis ſententia fuit qꝛ maiore ſtudio miſeriarum cauſas: ꝛ dolorum alimenta q̄ vitam conquirimus: atq₃ auidius ea inueſtigamus ꝛ pre elegimus: quibus more pile huc atq₃ illuc iactamur: q̄ ea que pleniſſimam ſecuritatem ꝛ veram felicitatem tribuunt: quod certe nulli animātiu₃ preter homini accidit. illa enim non iudicio rationis: ſed nature inſtinctu vtilia eligunt. Nos vero ingenio ꝛ animi acumine vigentes: blanda quadam atq₃ fallaci aura ridente falſo iudicam⁹. putātes id eſſe beatū id perpetuū quod facile ruit. Nec mouemur: qꝛ aſſiduo cōſpicimus quoſdā quos ſicut lenis fortūe riſus attollit. ſic leuis illico fletus deijcit: vt recte de eis dicere poſſimus cu₃ propheta Deiecisti eos dum alleuarētur. nec nos vincit quod cernamus neminem tam ſecurum tamq₃ mane quietu₃ vt nō ante crepuſculum a merore: a caſu: a lapſu ſuperet. Cuius certe rei culpa in nobis eſt: qui facile ab his que cupimus trahimur: ꝛ ſuperamur. Qui eni₃ animos ad hos vanos ſeculi faſtus accommodat: vt pro fructu folia. pro grano paleas. pro vera felicitate vmbra₃ capiat neceſſe ē. Audita certe atq₃ cum tota mentis attentione auſcultata eſt: ſumma regum ac ceſarum felicitas: illoꝝ q₃ dignitas. maieſtas. celſitudo. atq₃ vtilitas. ad celos vſq₃ perducta ſed niſi fallor fallitur: qui illa falſa nō iudicat: qui aperto oculo vera eſſe nō cōſpicit. Dicā ergo nō pari eloquentia: ſed vt puto veriore ſentētia regalis huius ſtatus calamitates: miſerias atq₃ picula. In primis itaq₃ fateor clariſſimū regis nomen fore: ſed du riſſi

mum officiū.clara nomia res obſcure ſed ⁊ difficillimū omniū miniſteriū magis certe ſeruare difficile:q̄ nomie delectabile.Quid eni vtilitatis affert nudū dignitatis nomen:vbi res ipſa deeſt? Quid enim Ceſar.quid rex aliud ſuſcipit niſi fulgidas cōpedes.claram miſeriā? q ſi hominibus nota eſſent:nō homies tantope de vno ſolio litigarent. quinimmo mirādū eſt ꝙ nō plura ſint regna q̄ reges.Suſcipit certe rex collapſa erigere.ſparſa colligere.recuperare perdita.deformia reformare.ſed ⁊ ſi illa:quod rarum eſt: exprobauerit:reliquam laudez illius ſucceſſor metet:putas ne reges his tpib' ad id p uehi.qđ nomē ratioq; regis expoſtulet:vt ſit reip.autor eccleſie cultor.refugiū pauperum.tutor pupillorꝫ.defenſor viduarū.oculi cecorū. lingua mutorū. baculus ſenū vltor ſcelerꝫ.metus malorū gloria bonorꝫ.malleus tyrānorum pater regum.moderator legum.⁊ erarij publici diſpenſator: Falleris certe. Mutatus eſt enim illorum color optimus:atq; pro illis operibus.alia ſibi inequalia vēdicāt:q̄ illico audies.Alienant quippe reges aut diſſipāt imperij ⁊ regni bona:cuius ſunt adminiſtratores nō domini.Eccleſiā quā tuendam ſuſceperūt:eiuſq; miniſtros pſequūtur.a quib' tributa: penas ⁊ banna exigunt. Cum tamen eorum orationibus longe plus regnū augeant:q̄ illorꝫ armis. Populū demū affligūt talijs ⁊ exactionibus corpa iniuriant.quos ppheta ſignat inquiens. Quare atteritis populū meū:⁊ facies pauperū cōmollitis:hi vt alibi ſcribit:quod craſſum eſt comedunt.quod fractū eſt nō alligant.quod infirmū eſt nō ꝯſolidāt.quod abiectum eſt non reducunt.qđ perijt non querūt.Eos itaq; alius propheta non reges:ſed infideles pncipes ⁊ ſocios furū appellat Taceo ꝙ aliena dominia occupant:vicinos habere nullos vellēt: limites confundunt:iuſtitiā non faciunt:que dei ſunt negligūt.Quid igitur felicitatis eſt ſolo nomie Rex cēſeri:⁊ que regi digna ſunt reſpuere aut q̄d honoris ē tutores reip.appellari:⁊ illi' euerſores effici? Cogor illđ Adriani hiſpana familia nati:verbum optimo pncipe dignū ad memoriā reuocare:ꝙ illū ſepius in ſenatu dixiſſe fer

Regis officium.

Cōtra pncipes.

tur. dicebat ita enim rēpublicā geſturū:vt ſciret populi
rē eſſe non propriā. Rurſus reges nō tā ad gloriā ⁊ ho-
noris faſtigiū:ꝙ ad curā ſollicitudinē ac indicibiles mi
ſerias et pericula aſſumūtur.adeo:vt vix aliquis regna
re optaret:ſi recte attenderet ꝙ grauis regis ſarcina ſit
grauior finis. Aſſumunt quidem principes nō ad quie-
tē nō ad ſecuritatē.quinimo ad ſeruitutem et quandam
carceris ſpeciem. Que enim maior eſt captiuitas ꝙ iugi
Seneca. ter circūcingi populi multitudine: ⁊ quaſi circūligari:
Nam vt noſter inquit Seneca poſſum in qualibet par
te vrbis ſolus ſine timore ī cedere:quāuis nullus ſequa
tur comes:nullus ad latus gladius Rex vero armatus
⁊ armatis munitus in publicū pdeat neceſſe eſt. Quē
multitudo gladioꝝ obſidet ⁊ quocūqꝫ deſcēdat: magn⁹
illum apparatus ſequatur. Aſſidue enim omniuꝫ quos
regit timore conſtringitur. Unde Seneca (Regnantib⁹
Labenti⁹. multo peius periculū eſt ꝙ his qui iudicantur. Hi enim
ſingulos timēt:illi vniuerſos.itaqꝫ illud Labentij equi-
tis romani verum eſt.quia neceſſe eſt vt multos timeat:
Ennius quem multi timent. Cuius illa:vt putamus: ratio erit:
quia quē quis metuit perire cupit. Et iuxta Ennium:
quē metuunt oderunt ⁊ quē quis oderit periſſe expetit.
¶ Huius certe regalis faſtigij onera: curaſqꝫ grauiſſi-
mas atqꝫ prompta pericula nōnulli ſenſati pricipes po
Auguſtus ptime cognouere:illaqꝫ experti ſunt. Nam Auguſtus
Diocletia ⁊ diocletianus alter de dimittēdo impio cogitabat.ali
nus iam dimiſit:nec reuocatus aſſenſū ſedit. Deinde Mar-
Aurnaax cus Aurelius:⁊ Pertinax:quorū alter ad imperiū euo-
Perti catus: triſtior effectus. multa de miſerijs imperij ami-
cis diſeruit.alter ſemper imperium exhorruit. Adde ꝙ
regnuꝫ non ſemper iuſte pncipes acquirunt: ſed plerum
qꝫ ferro:q̄re ferro etiam ſuat ac ferro plerūqꝫ amittitur
O quot legimus:quot audiuimus: quot vidimus ī ecu
leo fortune motos. Quot magno impetu rotatos: ali-
os ex altiore faſtigio prolapſos. Quot Ceſares. Quot
Reges: aut hoſtium aut ſuorum manibus a ſummo ſo
lio pulſos:vitam ſimul ⁊ regna amiſiſſe. Quot reges a
regno in captiuitatem, a ſceptro in carceres tranſire

alios exules: plurimos i acie ceſos: ⁊ domi capite trunca
tos: ⁊ alios: quod duriſſimū eſt: laqueo a ſe ſuſpenſos.
Et vt paucis agamus: vbicunq reges ſunt: pericula eos
comitantur: ⁊ ſemper in medio exiſtunt hoſtium. non
ſolum cum in bello ſed cum in vrbe ſe recipiunt. ¶ Rur-
ſum inter ceteros homines amicitia q maxime neceſſa-
ria: atq vtilis ac delectabilis eſt. ſed hāc reges minime
habēt: nam cum inter parentes ⁊ liberos ac fratres adi
uicem: viroſq ⁊ vxores firmiſſime omnium atq artiſſi-
me ſint amicitie. apud reges vero ⁊ ſepe vidimus: filius
a patre: ⁊ pater a filio coniux a coniuge: ⁊ frater a fra-
tre capiturq atq necatur. vt quos ipſa natura ad amā
dum compellit regnandi auiditas cogit: ita odio eſſe.
vt plerūq de ſua nece cogitent. ¶ Demum plurima facit
Rex: que nedū amorē ſuoꝝ impediunt: ſed eos reddunt
ſibi inimicos. Exigēde ſunt ei pecunie a ſubditis ad ne
ceſſarios ſumptus. puniēdi ſunt facinoroſi. prohibende
iniurie. cōfiſcāda bona multorū. cogendi ſunt bella age
re. domus agroſq deſerere. que vna res ſubditis mole-
ſtiſſima eſt: ⁊ omnem amorē repellit. Deniq cui fides de
eſt magno bono eum carere nullus heſitat. Que em̄ fa-
miliaritas: qui vſus: qui cōgreſſus iucundus eſſe poteſt
abſq fide. Quis em̄ familiarē: quis ſeruum aſpicere po-
teſt ſi ille infidelis exiſtat. Reges vero de nullo aut raro
fidem habēt. quod ex eo l3 cognoſcere q nō facile cibis
ad ſe delatis credunt: niſi a ſeruitoribus ꝑguſtentur: ne
quid male edant formidantes. Ceterum regibus nunq
ſit ſatis optando ⁊ minus conſequendo. Ceteri em̄ hoi
nes aut edes cupiunt. aut agros. reges vero vrbes. pro-
uincias. regiones. arces. quas adipiſci difficilius peri-
culoſiuſq eſt q eas res q ab alijs cupiunt. Et: quod om
niū infeliciſſimū eſt: reges ipſi tam bonos q malos. tam
ſapientes q inſipientes formidant. Fortes quoq timēnt
ne aliquid audeāt gratia libertatis Prudētes: quid ad
uerſus eos machinent. iuſtos: ne dedignētur ab eis gu
bernari. Potentes ⁊ diuites verentur. ne ſubditoruz po
tētia ⁊ diuitie eis nociua reddātur. De quibus iob pul
cre ait. Sonitus terroris ſemper in auribus eius. Ad

Amicitia
ꝯa iter re
ges.

Cā odij in
reges.

Reges oē
gen'hoim
timent.

de ꝙ reges nunq̄ naturaliū rerū abūdantiam exoptant vbertatē agroꝝ odiūt ne fertilitate rerū ſubditi difficili⁹ iugū ſuiēdi patiant demū nullū regib⁹ gaudiū cū ſecuritate ē. timēt celebritatem hoīz timēt feſta timēt ſolitudies nō cuſtoditas timēt ipos cuſtodes nec inermes illos hr̄e volūt. nec de armatis plurimū ↄfidūt. quo fit vt quid ipſi velint ignorent Nōne iſta infelicitatis ſigna ſunt. qđ ſi forte magnuz quis putet in regibus ⁊ propterea beatos eos. q̄a facile multis prodeſſe de inimicis obeſſe poſſunt nimiū in ea re fallitur. ¶ Qua eni rōne. Rex benefacere inimicis poteſt: cū apte ſciat ꝙ quanto plura q̄s ab eo ceperit tanto citius cupit efugere. nulluſq̄ ſit qui earū rerū quas ſibi principes largiuntur ſuas eſſe putat: quam ſi eo loco ſint. aut ipſi tam potentes fuerit vt etiā ſi Rex cupiat nullo modo poſſit auferre. Inimicis vo nec obeſſe nec pdeſſe audent. Accidit enim illis vel uti habentibus extrennuos equos: ſed feroces. quibus nec illi vti poſſunt ppt̄ timorem. nec alienāt ppter virtutez. ¶ Sed et inter alias huius regalis ſtatus infelicitates illa nō parua eſt quoniam: ⁊ ſi reges non ignorāt ſtatum eoꝝ multis miſerijs calamitatib⁹ et periculis plenū tamē nec ſe ab eo puide eximi: nec virtute liberari ſciunt nec ſpōte cedere poſſunt q̄ ſemel regnū aſſecuti ſunt ī qua re cūctoꝝ pricipū illa omniū miſerrima conditio eſt vt miſeriam ipſam relinquere nō valeant Quo enim pacto principes tot pecunias reſtituere quot ipſi diripuerūt. Aut tot vincula pati quot ipſi ingeſſerunt. aut tot mortibus mori quot ipſi necauerunt. Ceterum. ꝙ gloria: laude ⁊ honore reges cūctos mortales ſuperēt: hoc vnū ē vt mihi ſatis videt: quo reges oluz hominū miſeriores exiſtant. nam nec obſeruantia nec honoris reuerentia. illoꝝ p̄ſertim qui nos aut nō iuuāt aut inuiti ſeruiunt: grata nobis eſſe poteſt Quinimo q̄ſq̄ hoc ſepe fieri intelligimus: vt qui maxime principes ſuos timent hi eos oderunt. hi maxime eos obſeruent. colant venerentur: munera mittant. aſſurgant. ad ea tamen non amor ſed timor compellit: licet hec omnia ſeruitutis ſint ſigna veri enim honores alijs ex cauſis gignuntur. Et

Beneficētia reges non facit felices.

Regnū dimittere difficile.

vt finem miſerijs huius ſtatus imponam:In eo rapinas depredationes reperiri libet. vt de eis propheta dicere videatur. In medio populi principes ei⁹ quaſi lupi ra- pientes predã. in eo iniurias i eo vindictas. in eo ſpes an xias. in eo honores vanos. cupiditates furores i eo nul la eſt quies. nulla animi trãquillitas : in eo paucorũ eſt ſubuectio. multorũ oppreſſio paucis gaudiuȝ. multis op probriũ. quibuſdã ꝓmiũ. plurimis ſupplicium. omnibus la bor ſibi pena ꝛ crux atq; : vt cũcta vno claudã verbo: Rex i regno ſentina ẽ i naui i quã vnã oluȝ officinarũ ſordes miſerie: calamitates ꝛ ſpurcitie decoquunt ac infelicit reducuntur. ¶ Demũ illoruȝ ifeliciſſimas miſerias agno ſces : ſi de ſucceſſoribus cogitabis. nam quidam inquit ſapiẽs. Quis potentior fuit Alexãdro: ei tñ ſucceſſiſſe le gitur nõ ſuus ſed alterius filius. Succeſſorẽ iulio Ceſari nõ fecit natura ſed adoptio Imperialis domus totũ re- lege atq; reuolue pgreſſum reperies quia perijt memo- ria eorum cũ ſonitu: tranſiuit ꝛ ecce non ſunt: nec inuentus eſt loc⁹ eorum ꝛ ad inferos deſcendentes eiuſq; heredes aut ignoti aut extranei: ne dixerim hoſtes: ſucceſſerunt. Ruꝛſ⁹ ſi celeſti ac eterna felicitate reges dignos putas recte itelligis: ſi qua ꝓmio digna agãt. Felix ille. ſed quis eſt ꝛ laudabimus eũ: Rarus vt fenix eſt. nec ab re ſapiẽs Salomon ꝛ Rex tanta regũ expertus picula dicebat ꝓ ter paucos oẽs reges cõmiſerũt peccatũ ꝛ reliqrunt le- gẽ potẽtis ꝛ gloriã pdiderũt Uñ iſidor⁹. Difficile ẽ prin cipẽ regredi ad melius: ſi vitijs fuerit implicatus: qd p abruptũ licẽtie in omne facinus vitiorum labitur. ꝛ quan to excelſior tãto pctm̃ grauius q: potẽtes potenter tor- mẽta patient. Oẽs nãq; peccatores qs ſub ſe i vita ha- buit: in futuro ſeculo ſupra ſe plagali pena habebit. vn⁹ ex ſctis tractatorib⁹ dicebat. Miror ſi quẽ ꝯtingat ſal- uari ex his q principant i tantis ruinis ꝛ tãta pigritia. Uideo tñ eos currẽtes ꝛ ſpõte ſe i apta picula iactãtes hic il euãgelio ſcribit. Emi villã quã multo labore acqſi ut idest ꝓtio aie comparaui. Hec ſunt igit ꝓmia ſtat⁹ re galis: hec glĩa: hec excellẽtia. Aſcẽde igit qcũq; es. ſi pla cet aſcẽde. ſed ea lege vt leges naturãq; ſedis patiaris.

miſeria regũ ex ſucceſſo ribus

Iſidorus.

¶ Caput tertium de curialibus: ⁊ de exercitio ⁊ vita ⁊ morib' illoꝝ ⁊ alioꝝ potẽtũ ducũ: comitũ ⁊ baronũ: ceteroꝝq̄ qui pꝛīcipũ fauores ⁊ officia ſequũtur. ⁊ de laudibus ⁊ cõmendatione huius ſtatus.

Gloꝛioſa plurimũ ceſaꝝ atq̄ reguꝫ amicitia ſemꝑ fuit Ubi eñi eminẽs eſt atq̄ excellens totius humani honoꝛis ⁊ glie mũdane culmen: ibi ingens glia: ibi ſempiterna nois ⁊ honoꝛis fama vt comparet̃ neceſſe ẽ ſi itaq̄ regis amicitia aut fauoꝛ arridet. plerũq̄ bꝛeui laboꝛis ⁊ tẽpoꝛis cõpẽdio: imẽſa ꝑmia homies ꝯſequent̃. Et ſi cuiuſq̄ ea ſoꝛs eſt vt pꝛincipi charus exiſtat: eternũ ſibi ⁊ tandẽ ſue poſteritati familie; generiq̄ nomen: deinde honoꝛis ⁊ gloꝛie ꝑpetuum monumentũ relinquit. Naꝫ vt aiũt alibi negotiari: foꝛtunam ferre eſt. cum regibus vero amicari. ſupꝛa foꝛtunaꝫ aſcendere eſt. Pꝛo hac igitur conſequẽda oĩtis humanus animus impẽdendus ẽ veluti q̄ dignitates ſummas: q̄ opes q̄ honoꝛes: q̄ deniq̄ famã ⁊ ꝑpetui nois gloꝛiam: laudẽ ⁊ ꝑconium ſuis ſectatoꝛibus ꝑſtat. Quid eñi dignitate: gloꝛia ⁊ honoꝛe ꝑſtantius? Quid generoſoꝛ aio nobili auidius exoptari poteſt: Hic ſeneca noſter coꝛdubẽſis ꝑ imẽſo munere habituruꝫ ſe gratiã ⁊ famã apd̉ poſteros ꝑcabat̃. ⁊ ſtati' pꝛeſentẽ honoꝛis ⁊ fame gloꝛiam: benignuꝫ iter operibus ſuis ad futuros ſtatuiſſe dicebat. Et ouidi' naſo ſibi nomẽ idelebile futuꝝ ſeq̄ oꝛe populi legẽdũ: ꝑdicandũq̄ letabat̃: dicebat deniq̄. Nõ paruas aio dat gloꝛia vires Et fecũda facit pectoꝛa laudis amoꝛ. Ad quã

policra-
tus.

vtiq̄ rem nos vehementer natura ipſa iuitat. Nam vt Policrat' ait: ⁊ ante vnus ex philoſophis dixerat. nõ caret myſterio q̄ honoꝛ cuꝫ h litera deſcribitur que nõ niſi quadã vehemẽti coꝛdis noſtri aſpiratõe ꝓnunciari valet. Quo apte mõſtratur naturali quodam ipetu atq̄ deſyderio hoibus iſitũ eſſe: ad honoꝛẽ ⁊ gloꝛiã aſpirare Deniq̄ Ariſtotelẽ nõ ꝑuũ honoꝛis ⁊ laudis ꝑconium aſſecutũ legimus: ex ei' ad Alexandrũ amicitia. Et Senecã nõ mediocrẽ amplitudinis ⁊ decoꝛis laudẽ adeptum nouimus: ex claudẽ Neronis ad eũ affectu; Sꝫ

⁊ Uergilius ex ea apud Ceſarẽ familiaritate: ꝑ omnia
ſecula ſe victuꝝ ꝓſagit.ſed quid hec cõmemoras: Cun
ctos certe:quos ſublimes ⁊ quos excellentes quos ho
nore:laude ⁊ fama viros ꝓſtantes aſpicimus. non niſi
apud reges tales incepiſſe.aut reges tales effeciſſe liq̃
do comperimus. Nec eniȝ ab re laudata illa in ſacris
literis regina Saba:beatos ⁊ felices dicebat: non mo
do eos qui Salomoni regi adſiſtebãt:ſed ⁊ q̃ ei obſeque
bantur. Ex quibus liquido cõſtat: ꝙ honorabilis ſit vi
te formula in regum curijs verſari. Hec ⁊ ſimilia amici
ſuadebãt: vt hoc viuẽdi genus diligerem.

¶ Caput quartum de laboribus:onerib⁹ ⁊ incõmodis:
ac periculis potentũ curialium:ac fauores: curias; ſeu
officia principuȝ ſequentiũ. in quo capite ⁊ tribus ru-
bricellis ſequentib⁹ ſpecialiter agit de ſeptẽ vitijs: que
officiales regũ ⁊ curiales comitant. Agit ẽt de calami
tatibus ꝓcuratoꝝ regum:⁊ alia officia exercentiũ:⁊ an
in curijs regũ acquirat verus honor.

Tremebat ſtupida bona mater hec audiens
clamabat alta voce latere ſub herba anguẽ
nec vt dicebat venẽa dant:niſi melle circũli
nita. Etſi ꝙ potẽtũ ac curialiũ vita ꝓlocuto
rib⁹ plimũ laudata exiſtat ſub ei⁹ tñ frõte:
plima latere icõmoda atq; ꝑicula aſſerebat. veꝝ i ꝓmis Sueto.
id Suetonij ſepe a ſapiẽtib⁹ audiſſe dicebat qm̃:q̃ char⁹
ẽ regibus:vilis ẽ ſibi aia vilis q̃es. vilis ſecuritas. otiũ
atq; virt⁹. iunge his cõe ꝑiculũ oim̃ q̃ ꝓncipib⁹ ſeruiũt
De q̃ Criſp⁹ ait. Nã regib⁹ tã boni ꝙ mali ſuſpecti res Criſp⁹.
ſunt.ſemꝑ eñ vt aiũt ꝓncipib⁹ aliena virt⁹ formidoloſa
ẽ.id aũt qđ de amicitijs ꝓſcoꝝ ꝓncipũ ad q̃ſdã cõmemo
ratũ ẽ:ꝓpoſitũ aptiſſime ꝓbare videt. Quis eñ charior
apud Alexãdrũ Ariſtotele; Quis apđ Ceſarẽ Cladiũ
Neronẽ Lucio Seneca; Quis apud Tiberiũ Serano;
quoꝝ ruinã nouim⁹ Ut eñ ſapiẽs q̃dã dicebat melius
q̃ſq; regib⁹ incognit⁹ foret:ꝙ amat⁹. Et iterũ. in regib⁹
par malũ ẽ ſi quẽ oderint aut diligãt:niſi ꝓodiũ fugat
amor detinet. Quod ſi laboribus:ſi ſudore:ſi periculis
plurimis regi charũ ſe quis futurũ putat;cogitet,lõge

tutius erit longeq̄ facilius regis ſuperni ⁊ ꝯditoris om
nium amicitiam tantopere queſiſſe. Rurſus ſi pro hodi
erna temporis malitia: que rara amicitia eſt. quis tam
imprudens eſt atq̄ inſulſus q̄ ſibi regū duraturas fir
maſq̄ amicitias putet: aut poti⁹ fingat. Cogitet q̄d inde
ad eos quos diligere ſimulat: quos certe fortune ſplen
dor. timorq̄ animi omnium inequaliū facit cōtēptores
Adde q̄ vt fortuna inſtabilis. ſic principū volūtas va
ria ⁊ incōſtās eſt: q̄q̄ ſtante pſeuerātia: res ipa boni mo
dicū mali vero atq̄ piculi multū habet. Deniq̄ bonā ſi
bi ſpē pmittūt: q̄ regibus famulātur. Quis eni tā ipru
dens videri cupit qui ſpē ponit i tāta tēpeſtate. Sȝ veꝝ
eſt quia: vt noſter Quintilian⁹ ait: veluti multa timent
que optāda ſunt: ſic multa ſperant q̄ timēda eſſent. Qui
ergo pricipū fauores deſyderat: quid niſi libertate: otio
vite: ſecuritate: amicitia priuari deſyderat. forte in talē
quis principē ſperat: a quo facile falli aut damnari po
teſt. Mobil' eſt eni cuiuſlibet pricipis anim⁹: ⁊ tāto mo
bilior quāto a pluribus concutitur. Nec eni propt reꝝ
varietates cūcta rōne pōderat: ⁊ quod cunctos morta
les a regū amicitijs auertere iuſte deberet: illēcis com
mune eſt: quia plerūq̄ non q̄ plus habēt ſapiētie aut vir
tutis: ſed q̄ plus ab ea alieni ſunt: gratiores illis exiſtūt
Nec qui plus ingenio aut artibus modulatur. ſed q̄ pl⁹
adulat: ille gratie fauoriq̄ primus habet. Sȝ ſi cetera
ſileā: q̄s niſi demēs aut reꝝ expers: regū fauores tātope
deſyderat: in q̄bus nō niſi varios rerū mot⁹ v̄biū muta
tiōes. peſtiferas nouitates famē: bella diſcordias: īdies
ꝯſpicim⁹. Si igit h̄ tibi placēt ad regū amicitias aſpira

¶ De periculo ⁊ laborib⁹ officialiū regū: ſpecialiter de
eorundem principū procuratoribus.

Fortaſſe dices: videmus paſſim ad honoran
da regis officia: aut rerū ſuarū vtiliora mi
niſteria omnem fere hominē et podagra: ⁊
quouis articulari morbo ligatū: velociſſime
atq̄ auidiſſime currere. Ex q̄b⁹ honor: vtili
tas. nobilitas. libertas. ſtat⁹ ſecuritas. mortalib⁹ īdubie
puenīūt. Sȝ: niſi fallor: erras grauiſſime. q̄d eni ſi regis

pꝛocuratoꝛ aut rerū eius geſtoꝛ exiſtas:nunquid putas ideo ei charioꝛ:tibi vtilioꝛ eris?Uoloꝛſ ẏderes.q̄ illius gerere negotia laboꝛioſum ē cui placuiſſe ꝑpetua ſerui tus eſt diſplicuiſſe diſcrimē.ſupercıliū grauet quod gra uius eſt:paratuꝫ eſt pꝛo leui offenſiōe ſuppliciū. Adde quia q̄ regis pꝛocurationē ſuſcipit:neceſſe eſt multis di ſpliceat:ꝛ tādē deo. Rurſus periculoſius deo diſpliceat neceſſe ē. Nāqꝫ regis iuſſu aut eiꝰ emolumenti gr̄a:enoꝛ mia regno mala ꝛ ingētia ml̄toꝝ dāna:vel ꝑpetrare vel diſſimilare eū opoꝛtet. Sed nec id puto tacendū:quia q̄ regis gerit negotia:qua die id infelix officiū ſuſcepit:ea die ſibi viuere deſijt omniſqꝫ libertas oīnis quies oīs iucūditas abierunt.pꝛo quibus innumeros laboꝛes. af flictiōes ꝛ moꝛdaces liguas ꝛ vltra vires curas ſibi gra tis ꝑmutauit. Infelix certe exercitiū nā qui vnius eſt ꝑ curatoꝛ:multoꝝ hoſtis eſt.ꝛ dū regi placet: regno iſeſtꝰ eſt: Quippe quē explere opoꝛtet quicq̄d ſibi iniūgatur a rege: etiam ſi in alioꝛum pernicem tendat. Et vt pau ca agaꝫ regis ꝑcuratio honoꝛabile exiliū eſt.honoꝛabi lis certe titulus:ſed difficilis ratio. Et ſub iudice ven tilanda:coꝛaꝫ quo habebis accuſatoꝛes multos:excuſa toꝛes nullos. Et quod pernicioſiꝰ eſt:implebis domum tuam vento:ꝛ fama falſarū diuitiarū alienas aūt veris

regis ꝑcuratoꝛ mul tis: ꝛ deo diſplicet libertateꝫ perdit.

¶ De periculo ꝛ laboꝛe officialium ꝛ dilectoꝛuꝫ regum ꝛ pꝛincipum.

Alia ꝑterea diſcute:perquire regum officia adminiſtrationes:curas omnes.ibidem re peries: que ꝛ ſi nō ignoꝛemꝰ ea oīa pericu lis plena eſſe. Cernimꝰ tamē a multis ſepe eſſe optata: ſepe magnis empta pecunijs queſitaqꝫ ꝑiculis. Sicqꝫ tam ceca eſt mens hominū: vt periculis emat̄ periculum:pꝛecibus atqꝫ laboꝛibus cō paretur diſcrimē. Nec eñ in illis deeſt pecūia:ſed deeſt virtus nō deeſt faſtus:ſꝫ deeſt caſtus.nō deeſt ſublimis ſed deeſt humilis.nō deeſt adulatoꝛ:ſꝫ deeſt veritatis a matoꝛ.non deeſt ſeruus fraudatoꝛ:ſed deeſt rectus cōſi liatoꝛ. Taceo ſeptē illa funeſtiſſima vitia:q̄ pallatinos regūqꝫ officiales infallibiliter comitant̄.pꝛimū quidē

Septem auditoꝛuꝫ vitia.

honorū:dignitatūq; ambitio eſt. Nā teſte Circerōe. Dif ficile eſt poteſtatē cupienti ſeruare equitatē. ⁊ ſequitur facillime impellitur ad res iniuſtas qui fauoris ⁊ glorie cupidus eſt locus enim aule lubricus eſt. Secundo: regios fauores ſequētib' mēdoſa ⁊ ſeductoria adulatio familiariſſima eſt. Habet enī: vt inquit Policratus: curialium adulatio comites dolū. fraudem proditionē: mēdacium. Hic eſt ille liquor olei fediſſimus: quo curiales vngūt caput regis vt eū decipiant: q̄ ad eos cū ſancto rege Dauid dicere debet. Oleū peccatoris nō impinguet caput meū Ab his iniq̄ſſimis adulatorib' laudatur peccator in deſyderijs ſuis. Tertiū vitiū: regis domeſticos comitatur: videlicet feda atq; improba munerū receptio Que: vt ſcriptura ait: excecant ſapientes ⁊ ſubuertunt verba iuſtorū. Sine his certe quotidianis diſtributiōibus q̄ principi aſſiſtūt: qui rerū ſuarū curā gerūt vix viuere poſſunt. nā teſte Seneca. Ueluti canes acerrimi nō niſi oblato cibo manſueſcūt. Nec aliter palatini quēq; audire: min' exaudire volūt q̄nimo: teſte Plinio: veluti ſunt quidā homines facinātes voce: alij qui vidēdo interimunt: maxime quos irati cōſpiciunt. ſic palatini faſcinantur peſtilentius quos intuentur. Hi enim ad ſe veniētes nō modo loquendo: ſed vacuos videndo iterimūt Unde policratus ait: Quia curiales ⁊ medici in eo conueniunt: quia vendunt verba ſua: prope aliquādo precium recipiunt vt taceant Mirū prodigioſumq; hominū genus: i ceteris vite modis quidā operas: nūq; vero verba ipſa vendunt. Hi etiā ſilētiū alij vendunt: quod ē in rerū natura. hi quod nihil eſt: magno: diſtrahūt pretio. Et vt paucis agā palatini libera illa atq; gratuita ſenſuū corporaliū officia. Aliq̄ſi etiā vt illa non exerceant vēdunt.: vt ſi te lete vident: aut grate audiūt vel loquūtur e veſtigio vero ſi te toruo geſtu conſpiciūt vel audiūt aut nón loquantur. cogeris miſer vtroq; euētu ꝑplare: vt vel augeas fauoris affectum vel tollas amoris defectū. Adde q̄rtū Palatini vitium vī improbam officioꝝ venditionem. de qua Policrat' ait. Improbitas curialiū eo vſq; innotuit vt de teſtimonio conſcientie: de ve

Policrat'

nuſtate moꝛuꝫ:de odoꝛe opinionis.de ſinceritate cauſe de toꝛrente eloquentie.niſi ꝓtio interueniente quis fruſtra confidat. Secundum illud Ouidij. Ipſe licet venias muſis comitat⁹homere. Si nihil attuleris ibi homere foꝛas. Quintū Auliſtarum vitium nō eſt ceteris fune ſti⁹.ſimulata videlꝫ amicitie fictio. ffigūt ſe palatini multos amare.q̄ oēs odiūt.q꜡ cū fctō op⁹ eſt.facile cōperies. Nam vt ait iuuenalis. Quantum quiſqꜫ ſua numoꝛuꝫ ſeruat in arca: Tantū habꝫ ꝛ fidei.Hic Tullius. Uere amicitie difficillime reperiūtur in his qui i honoꝛibus verſantur.ꝛ Seneca.Errat qui in aula querit amicum Seneca. Sextum palatinoꝛum vitiū his proximum eſt. videlicꝫ ꝯſuta machinatio ad extoꝛquēdum.ꝛ pauperes expoliandū.inueniunt nāqꜫ qui principibus aſſiſtunt. plurimas extoꝛquēdi vias. Quos Hie.aſſerit crudelioꝛes eſſe leonibus ꝛ lincibus:qui licet oꝛe rabido deuoꝛant:tā diu tamen memoꝛiam depꝛedandi non perdunt. q̄diu venter eſt vacuus.vbi vero paſta eſt ſanguine ſeueritas cum ſaturitate ſuccedit obliuio. Septimuꝫ palatinoꝛū vitium:eſt comeſſationum.libidinum ꝛ voluptatum vacatio.Quos ſignat Eſaias.qui ꝯſurgūt mane ad ebrietatem ſectandam:ꝛ potentes ſunt ad bibenduꝫ vinum. ꝛ foꝛtes ad miſcēdum ebrietatē.de nocte diem faciūt;ꝛ nocte vigilant.Hos dicit Seneca vomere vt edāt: quoruꝫ palatus non niſi ad pꝛetioſas eſcas excitatur vt tādē venter vino eſtuās:vacet libidini.Agam ergo fineꝫ ꝛ dicam cuꝫ Bernardo:ad eos qui regū amicitias ſequūtur.Tu in curia principū ſedes:cum diuitibus in occultis:vt interficias innocētē.Deniqꜫ inſidiaris vt rapias pauperē:ibi dextera tua repleta eſt muneribus.ibi res pauperum violenter rapiūtur ibi laudaꝭ peccatoꝛ i deſyderijs anime ſue.ꝛ iniquus bn̄dicitur.ibi laudas qđ non debes:operaris quod nō licet.loqueris quod non decet.Hec igitur ſtudia:hi moꝛes:he artes officialium regum.hec exercitia palatinoꝛum ꝛ eoꝝ qui regum fauoꝛes ꝛ amicitias ſequūtur hac igitur lege aſcēde ſi placet:ad tantam potentiam. aut ad tantam dementiam. An verus honoꝛ acquiratur in curijs reguꝫ ꝛ pꝛincipū.

Ouidi⁹. Tulli⁹.

¶ Rurſus auiditas forte cōſequēdi honores: te trahet ad regum amicitias appetēdas. Dices eni honorē eſſe de genere bonoꝝ. ⁊ teſte tuo philoſopho. ꝑ ſe ab hōeſtis viris expetendū fore: qui nō niſi ex principum amicitiis ꝓuenire ſolet. veluti in quibus ⁊ ex quibus cunctarum dignitatum: honorū cumulus reſidet atq; depēdet. ſed ad ceteros deriuatur. Ad q̄ ego paucis reſpōdebo: Crede itaq; mihi fili mi: q2 teſte tuo Cicerone. Homo qui ſumma vanitate verſat: nullam effigiē vere virtutis ſed vmbrā ſectatur. Eſt enim honor ipſe ⁊ gloria: ſolida q̄dam res: ⁊ expreſſa: non obūbrata: Ille eni verus eſt honor. Illa vere laudis ⁊ fame gloria: q̄ ex meritis ac virtute cōſtat. Plerūq; eni his qui aurā fauoris principū ſectantur familiaris eſt glorie vanitas. quinimo nōnū q̄ vitioꝝ laudatrix eſt fama popularis vnde Socrates vt inquit Ualerius eos honorem verum conſequi poſſe ait. quid id agunt: vt quales videri cupiūt: tales ipſi eſſent. Prudens enim vir vt inquit Bernardus Laboris ſui fructum non in honore non in fama: quam multi ſepe falſo acquirunt ſed in conſcientia ponit. Hinc Auguſtinus: conſcientiam attendere nos iubet. non quidē honoris famā. Hic eni falli poteſt: cōſcientia nūq̄. Rurſus nec dignitatū maximaꝝ culmie letari recte poſſunt qui regum amicitias ⁊ fauores queritāt. Dign tas enī vt inquit Tullius: honeſta: cultu ac virtute ⁊ honore digna eſt. Autoritas q̄ cuz laude ꝓuenit. non dignitas ſed dignitatis vſurpatio appellanda eſt. Hinc Boeti9 Nūq̄ virtutibus ex dignitatibus honor accedit: ſed potius ex virtute dignitati honor accreſcit. Nā collata in probis dignitas: nō modo efficit idignos: ſed ꝓdit potius ⁊ oſtendit. Accedit quis regiā vmbrā ſequētes plerūq; nō virtute: ſed vitio nō merito: ſed pretio nō electione: ſed adulatione dignitatis aſſequūtur. Quare ex eis honorē verū eos cōſequi nō poſſe: ꝑlucidum eſt.

¶ Caput quintū de nobilitate generis ⁊ ſcientie ac morū: ⁊ quomodo ortum habuit. ⁊ an a regū ⁊ principum ſola voluntate ⁊ conceſſione recte aquiratur nobilitas

Plurimū falluntur qui generis claritatē quā nobilitatem vocamus ex ſola principum amicitia. fauore aut largitate querunt. pro cuius rei apertiori cognitiōe aliqua ꝺ nobilitate non ſatis a modernis tacta: breuius ꝙ rei magnitudo expoſcit diſſeremus. In primis igitur pretermittemus de illa nobilitate dicere quā theologicaȝ aut ſupernaturalē vocāt. qua ꝗs dei gr̄a acceptus eſt illi: ſed nec de naturali nobilitate tāgemus: qua aut liber: aut ingenio vel intellectu callens nobilis appellatur. Agemus itaqꝫ de ea carnis nobilitate: qua quis vltra plebeos homies dignior acceptior: atqꝫ honorabilior reputatur. quam nonnulli nobilitatē politicam appellant. Inquiremus igitur primo quid ſit ea carnis nobilitas. Demum quando quomodo: ꝛ per que et qualia media adquirat. Omiſſis itaqꝫ plurimis que i ea re adduci poſſent. ſatis eſt nobis Ariſtotelis amplecti ſententiam. Is enim in rhetoricis nobilitatem idem eſſe voluit. quod virtus generis. Ex eo quidem appellamus quoſdam nobiles: quia ex honorabili genere ortum trahunt. Genus vero ea ratione honorabile dicitur. quia ab antiquo multi ex ea progenie inſignes: ꝛ honorati viri proceſſerunt. Et vt agamus breuius ingenuitas iſta politica quam: vulgus nobilitatem appellat: nihil aliud forte creditur ꝙ ex aliquo antiquo genere ꝛ honorata proſapia proceſſiſſe. in qua ab antiquo plurimi euaſere inſignes ꝛ honorati viri aut in principando vel preſidendo, aut alios publicos ꝛ honeſtos actus vel principis iuſſu vel populi aſſenſu exercendo. Nec huic ſententie idem Philoſophus contradicere videtur: cui noſter Seneca ſatis aſſentit hi enim nobilitatem antiquatas dicunt eſſe diuitias. quod putamus ideo dictū eſſe quia ſm communem hominum opinionē omnia menſurantur numiſmate: vt verum ſit quod ſapiēs ait quia Pecunie obediunt omnia quo ſit vt pecunia ipſa pretium eſſe videatur cuiuſqꝫ rei Ex hoc enim ꝙ aliqui ſūt diuites. facile reputantur digni ad principandum: ſeu in populis preſidendum. Ex eo ipſo creduntur eſſe inſi

gnes et honore digni. Ex qua re inoleuit eũdem Philoſophũ et ſapientes dicere nobilitatem eſſe antiquatas diuitias. Non vtiq; vt ſole antique diuitie ſimpliciter nobilitatem pariant. Sed: vt idez Philoſophus in quinto Politicorum ait: exigitur q; ſimul cum diuitijs aſſiſtant progenitorum virtus et merita: eo modo quo dixi mus. Sunt itaq; diuitie non formaliter inducentes claritudinem generis: ſed inſtrumentaliter tanq; ſignum nobilitatis. Sed nec alio myſterio vacat: q; ipſe Philoſopus et Sapientes nobilitatez antiquatas diuitias dixerunt. vt videlicet recentes diuitias ad nobilitatem cauſandam minime ſufficere demõſtrarent. Cuius cauſam idez Philoſophus in Rhetoricis pulcre aſſignat. Ait enim quia nuper ditatum eſſe: eſt quedam inerudi tio diuitiarum. Ea de re Philoſophus ipſe tales nuper ditatos: fortunatos: inſenſatos recte vocat. Recenter enim ditati: neſciunt formare: nec dirigere bona fortune ad opa v̾tuoſa. ſicut antiquit' ditati q̃ iſignes fuerũt atq; diuitijs et potentia: et alijs bonis fortũe v̾tuoſe et tẽpate vſi ſunt nolẽtes a ſuis degenerare pgenitorib' Ex q̃ illud apertiſſimum videt: quia nuper ditati nõ recte nobiles dici poſſunt: pro eo q; non ex ſigni genere: nec ex antiquis diuitibus virtuoſe operantibus proceſſere. Et ſimili modo aliqui recte nobiles eſſe poſſunt qui ex nobili antiqua proſapia ſunt geniti: licet ex aliquo infortunio. non ſint diuites. ſicut illi qui nuper ditati ſunt. Sed predictis philoſophorum ſententijs: pulcrum eſt ſacrarum ſcripturarum teſtimonia addere: a quibus omnis ſapientia deriuata eſt. Illud enim primo roborat Rex et propheta dauid: Nam patrum merita poſteros nobilitare aſſerit: cum ait. Potens in terra erit ſemen eius. Et ſtatim ſubijcit. Gloria et diuitie in domo eius: ideſt poſteritate. quaſi dixerit. Quia ob parentum preclara geſta: ſemen eius acquirit potentiam et gloriam nobilitatis; ſed et diuitias: que ſimul precipua ſunt fundamenta: et partes ſubſtantiales nobilitatis generis: vt prediximus. Rurſus ſcribitur in eccleſiaſtico. Deus honorat patrem in filios. Et

Diuitie ſunt ſigna nobilitatis.

Omnis ſapientia a ſacris literis deriuatur.

Sacre litere etiam de nobilitate faciũt mentionẽ.

addit benedictio patris firmat domos filiorum. ideſt merita clara parentum quibus benedicuntur: commendantur ac honorantur. firmantq; filios in vera nobilitate carnis. Et ſequitur in expreſſo. Gloria enim hominis ex honore parentum: et dedecus filij: pater ſine honore. Que pulcra ſentētia inſinuat gloriam nobilitatis: quam maxime pendere ex parentum honore: veluti econtrario: ignobilitas et dedecus filios ſequitur ſi illorum patres inſignes et minime honorati fuerint. Et hoc iterum idem Sapiens confirmat cum ſubijcit: Gloria diuitum honoratorum apprehendet & filios: videlicet in gloria nobilitatis. Liquido igitur demonſtratur: quia veram carnis nobilitatem: non ſole diuitie generant: quia ſcriptum eſt. Non magnificauit virum peccatorem diuitem. Itaq; virtus merita & preclara parentum geſta: que eos inſignes & honorabiles reddiderunt. veram carnis ingenuitatem ad poſteros tranſmittunt: Sed et poſitiua iura: ea que dicta ſunt ꝙ maxime confirmant veluti que ſi recta iura ſunt a diuino iure moraliq; & politica doctrina: diſcrepare minime conuenit. Habent enim nobilitatem ex tribus confici. Natalium antiquitate: honoribꝰ: & Diuitijs licet diuerſo modo vt prediximus: que omnia vt notiſſima pertranſeo. Ex quibus liquido intueri vnuſquiſq; poteſt: ꝙ non recte dici poſſit: principes ſua voluntate eos efficere poſſe nobiles: qui ex plebeis orti ſunt parentibus. Requiſitus quadam die atq; plurimum laceſſitus Sigiſmundus. Ceſar a quodam plebeio ſibi admodum dilecto vt illum nobilem faceret: non inſulſe: ſed docte ſimul & facete Reſpondit. Diuitez inquit aut exemptum te facere poſſum. nobilem vero minime vt antiquatas diuitias. longeuāq; ingenuitatem. non recentem principis gratiam: veros efficere nobiles demonſtraret: qui plerumq; nulla obſiſtente virtutis ac probitatis cauſa: plurimos claros feciſſe arbitrant: quos potius exemptos ꝙ ingenuos dixerīz. Politica igitur atq; iſta vulgata generis claritatis: nō alieno priuilegio: ſed priſcorum probitate et virtutis opere com-

paratur que quanto antiquior: tanto nobilior & magis relucet a parentibus relicta q̄ a principe ſine virtute donata. Sed teſte philoſopho: ideo nobilitas in antiquitate laudatur quia in eis antiqua fuit virtus. Nec propterea illud nego. quia nobilitas carnis tempore incipit: & tempore deſinit. Et veluti incipit probitate parentum ceſſat & vitijs ſucceſſorum. adeo vt plerumq; claritatē: quā longa tempora produxerunt; vna dies perimat. De quibus recte dici poſſet: quia cum ſe nobiles fingūt: tunc tales eſſe deſinunt. Fateor etiā plurimos fore q̄ ſtrenuitate virtute opera in rempublicam collata: meruerunt. vt nobiles ſint cum fiunt: non cum naſcuntur. Quibus et ſi priſcorum ſuorum clara facinora deſint: iuuat propria ſtrennuitas & propria virtus. Quia vt aiunt neſciunt cur nobilitatis actus magis inuitet aliena q̄ ſua probitas. aut potius moueant defunctorum q̄ viuorum: preſentiumq; exempla. vt in octauo capite in fine dicemus. Sed certe tales verius nobiles eſſe incipere q̄ plene perfecteq; claros eſſe dixerim. ¶ Putarunt ergo ex premiſſis pleriq; ſapientes nō inſulſe Ceſarem aut regem plebeum hominem: verum nobilem facere non poſſe; cum nobilitas ipſa carnis a progenitoribus naturaliter in poſteros procedere videatur. Idq; in eccleſiaſtico Sapiens affirmare videtur. Ait enim quaſi in eodem caſu dixerit. Noli querere ab homine dignitatem: nec a rege honorem; ſcilicet nobilitatis & claritatis Accedit ad hoc. quia conſtat principem mutare non poſſe nature curſum nec noſtrum affirmare aut negare aliquid mutat in re ipſa Putamus tñ diſtinguendū. Nam ſi loq̄mur de nobilitate ad progenitores relata: q: natus aliquis eſt de non nobili parentela: planū fore credimus talem ipoſſibile fore per principem nobilem fieri poſſe. tanq̄ ex nobili proſapia: cum illa preſupponat iā diu factaȝ eſſe: nec fieri modo poteſt Cum vero loquimur de nobilitate ad ſeipſum relata: tunc putamus regeȝ aut principem nobiles facere poſſe Nam creabit euȝ militē. demum decorabit eum p̄fectura vel dignitate. Quo caſu poſteros ꝗ̄ nobilitabit. ipſe

[Margin notes:] Nobilitas poſt deſinire. — Nobiles q̄dam fiūt quinon naſcuntur. — An ceſar poſſit facere nobileȝ

vero nobilis eſſe incipiet:qui ignobilis eſſe deſijt. Itaqꝫ honor illius auctus eſt:ſed conditio non mutatur. Habebitqꝫ quādā nobilitatis imaginem: tñ quo ad vulgi opinionem.aut plebeus manebit: aut preterite ignobilitatis veſtigia non vſqꝫquaqꝫ ceſſabunt. Quā quidem opinionem princeps mutare aut delere nequaqꝫ poteſt. Nec obſtare videt quod dici pōt. quia talis nobilitas p principē ex mera gratia cōcedentis indulget.non quidem ex meritis:aut antiqua proſapia parentū. quia diximus.licet ea nobilitas ex voluntate dependeat concedentis: terminatur tamen in illius perſonam qui debet nobilis effici. Incipit ergo a progenitoribus:quare talem appellare ſolemus nobilem factum non natum.

¶ Caput ſextū de multiplici nobilitate:ꝛ an ſola generis nobilitas i deferendis honoribus et premijs : preferatur ſtrēnuitati:aut ſcientie vel virtuti hominis ignobilis generis.

Nobilitas igitur generis dum vim atqꝫ naturā inquirim⁹:pulcrum erit vt id inueſtigemus in quo plurimorum oberrarunt ingenia. ſepe quidem non ab re etiam ſapientes ipſi dubitarunt:que nam harum nobilitatum alteri in huius ſeculi aſſequēdis: aut promerendis honoribus:ſeu deferēdis premijs preferatur : an ea que ſolum ex genere hominibus prouenit.an altera ex virtutibus:ſciētia ꝛ meritis ē comparata. Quid enim ſi quis in armis ſtrēnuus :fortis : prudens non tamen genere nobilis.cū alio cōcurrat qui genere:clarus eſt:ſed obſcurus meritis. Aut quid ſi ſapiēs ignobilis cum nobili ſu p dignitate decertat : Quibuſdam certe videtur nobilitati antiquati generis ſimpliciter deferendum. Primo ob ſuorum in remp. merita . Eo preſertim : quia ius naturale nobili opitulari videtur. Conſtat enim ingenuitatem naturalem potiora iura obtinere:quauis accidentali nobilitate. Rurſus:vt eſt Philoſophi in. Ethicis ſententia:nonnulli ſunt virtutibus prediti:tamen nobilitate priuati. Facile enim reperiri libet ruſticum: aut plebeum fortem ; prudentem; animoſum in his que ei

congruunt: principari tamē aut preſidere neſciret. Deniniq̄ non videtur nobilitatē perdi poſſe per vitia filiorū. Nam ſapiens in eccleſiaſten ait. a principe ſtultum poſitum in ſublimi dignitate: ex quo innuit nobilē eſſe lz ſtultum. Deniq̄ eam partem phūs tueri videt: que in politicis ait ingenuitatē clari generis eſſe opus laudabile Conſtat eni ex operibus laude dignis deberi honoris premiū ꝛ reuerentiā. Poſtremo phūs ipſe ꝛ alij ſapientes nobilitatē ipſam antiquatas diuitias diffinierunt: nec alijs virtutis amminiculis opus eſſe. Econtra quibuſdam videtur ignobilem progenie: tamen actu ſtrenuum: fortem ꝛ prudentem: ꝛ longe fortius ſapientē: nobili generis preferendū. Ut eni ait Laureatus petrarcha. ꝛ ab ipſo ſapiēte didicit: quāto ſit nobilior ruſticus vir fortis: q̄ ignauus ignobilis. Illud nobis aperte demonſtrat: ſi mente pēſamus: quanto ſit melius nobilitatem fundare q̄ euertere. Sed ꝛ qui eā partē tuent aiūt: quia iuxta philoſophū in Politicis. dignitas ꝛ honor ad quā nobilitas ordinat: precipue diſtribui debet ſm̄ proportionē ꝛ exceſſum bonorū aīe: non ſm̄ exceſſum bonorum corporis. Cuius cauſam idem Ariſtoteles in primo Politicorū aſſignat. videlicet q: talibus bonis corporis ꝛ fortune cōtingit male ꝛ bene vti. Quo fit: vt nō recte in eis vera poſſit locari nobilitas: licet organice talia bona eamipſam ingenuitatē condecorent. Si eni in exterioribus fortune bonis nobilitas cōſiſteret: tunc quanto ditior quis foret: tanto eſſet nobilior: qđ aſſerere nihil aliud eſt: q̄ illā falſam ſed facetā cuiuſdā mulieris amplecti opinionē: quā philoſophus i rhetoricis refert. Que cum interrogaretur an optaret filiū ſapientē vel diuitē. Illa reſpōdebit: optimā certe fore ſapientiā. videbat tn̄ ſapiētes ipſos diuitū ianuas frequētare ꝛ nō ecōtra. Cū igit nobilitas inter extriſeca bona cōputet conſtat nullā ꝑpter eā ſolā honorandū fore. Et hoc eſt qđ Ariſtoteles ipſe ſubijcit: inquiens potius hoīes honorandos eſſe ꝑpter intriſeca: q̄ extrinſeca bona: adijciens quia nobilitas ſola progenitorū non facit formaliter hoīem clarū. Adde q: felicitas ad quā oīs hūanus

In bonis corporis ꝛ fortune nō cōſiſtit nobilitas.

Facetia mulieris ab ariſtotele recitata.

animus ſuſpirat:nequaquã conſiſtit in his exteriorib' bonis:nobilitatẽ vero nemo negabit eſſe aliquid felicitatis.qd ipſe Philoſophus teſtat᷑ inquiens: nobiles gene fortunatos ⁊ felices dici. Rurſus eam partẽ roborare videt᷑ naturalis ratio Si em̃ genere nobilis tñ vitioſus Pluſq̃ virtuoſus ignobilis honoraretur :abſurdũ ad modũ ſequeretur: videlicet q̄ vitia p̄miarẽtur dignaq̃ honore forent ⁊ virtutes pellerent᷑ : Quod Ariſtoteles in politicis damnat dum regulam tradidit:neminẽ de beri honorari niſi ſecundũ exceſſũ virtutuꝫ: que ſũt bona anime.vt prediximus . Deniq̃ ipſa ſcientia homines nobilitat vt iura clamant . Hinc lex ciuilis habet Vulpianus iuriſcõſultus recte nobilis appellatur nõ quidem propter genus:ſed propter ſcientiam et abundantiam meritorum. Faciunt plurimũ p hac parte preclara Saluſtij verba.de quibus ſtatim ĩ fine octaui capitis . Valida certe vtrinq̃ iacula emittuntur dubiam q̄ admodum atq̃ ancipitem controuerſiam agunt pro qua diluenda et veritate elicienda : longa diſcuſſione opus eſſet. Nõnulli em̃ ſibi ſcioli quedã dixerunt: quorũ principia ignorare videt᷑ur dum ſolum nudas theoricas iuris ſequũtur Ego vero fateor me ignorare cuꝫ eis ipſam tamẽ ignorantiam explicando.putarem recte dici poſſe:nobilem antiqui generis ſimpliciter p̄ferenduꝫ ignobili:equalibus ambobus:ſcientia:aut meritis exiſtentibus. Primo:quia nobilis gradum gradui adijcit vt iura teſtantur Si vero eſſet equalitas non arbitror habendã eſſe rationẽ nobilitatis. Tãta eni poſſet eẽ hui' ignobilis ſtrẽnuitas ⁊ meritoruꝫ p̄rogatiua:⁊ alterius nobilis tantus vitioruꝫ exceſſus : q̄ ſcd̃m olim opinionem ignobilis merito deberet anteferri. Primum ipſa lex probat. Ait enim quia licet qui meritis ⁊ labore vicit:premio quoq̃ ⁊ honore vincere debet tamen quia proximis ſacroꝝ ſcriniorũ genitus repitur: facili' antefertur ⁊ ita conſuetudo obtinet. Et in hoc reſidere videntur nonnulle poſitiones iuriſtaruꝫ. Licet igitur huiuſmodi poſitio ſcd̃m p̄ſentem iuſtitiam vera credatur eam tamen inſufficientem nimiſq̃ generalem dixerim.

Qui vere ſint honorandi

Scia nobilitat.

Opinio iuriſtaꝝ de nobilitate.

Qua de re arbitroꝛ intelligendā foꝛe: quēadmodū phs
in Politicis ſubtilius explicat. Quid enim ſi nobilis et
ignobilis: virtutis ⁊ ſcientie equalia ſint merita: tamē
in eo actu aut honoꝛe de quo agitur: ignobilis nobileꝫ
excederet. Pone enim inquit philoſophus: vtrūqꝫ con-
currere ad officium fiſtulandi: aut cytbariſandi: nemo
ſane mētis diceret nobilē: qꝛ talem ignobili in ea re tri-
to pꝛeferendū. Nec aliter in honoꝛibus pꝛincipādi aut
pꝛeſidendi ſi ignobilis ad eum actū aptioꝛ putatur ſm
virtutē: licet a nobili nedū nobilitate carnis: ſed in qui-
buſdam alijs meritis excedatur, tamē recte quo ad illū
actum pꝛeferendus eſt ignobilis. Cui ſententie nōnulli
iuris diuini ⁊ humani interptes annuere videnꝛ. Aiunt
enim aliqñ nobilitatē carnis pꝛeferendā ſcientie etiā in
eccleſiaſticis honoꝛibus: cum per potentiā nobilium re
belles arcētur: qui pacē perturbant. Nā tales nobiles
longe facilius eccleſiā tueri valent: qꝛ vt aiunt Reſp. ec
cleſiaſtica non tantū indiget oculo doctrine: ſed et ma-
nu: vt lupoꝛū rabies cōpꝛimatur. Ubi tñ ſcientia ad he-
reſes extirpādas opus eſſet: pꝛeferreꝛ ſapiēs: quo ſenſu
intelligenda ſunt ſacroꝛū canonū decreta: ⁊ ſanctoꝛū di
cta doctoꝛū: pꝛeſertim Hieronymi dictis. Non ſangui
ni ſed vite ⁊ doctrine honoꝛes diſtribuēdos. Sꝫ ⁊ illud
videlicet: cum ſcientia hominem nobilitet atqꝫ illuſtret:
merito tanq̄ pꝛetioſius ⁊ nobilius bonū ſimiliter pꝛefe
rendum credatur carnis nobilitati tanq̄ bono coꝛpo-
ris. itaqꝫ vtraqꝫ nobilitas: excedit ⁊ exceditur ſm equa-
litatem aut inequalitatē meritoꝛuꝫ: ⁊ naturam actus in
quē concurrunt. idqꝫ paucis: ſed ſapientib' verbis Gre
goꝛius dicere videtur in Paſtoꝛali: cū ait. Quis neſcit
in natura gēmarū, carbūculus hyacintho pꝛefertur: ta-
men rubei coloꝛis hyacinth' pꝛeferꝛ pallēti carbūculo.
Quia ⁊ illi: qđ oꝛdo nature ſubtrahit: ſpecies coloꝛis
adiungit: ⁊ hunc quem naturalis oꝛdo pꝛetulit: coloꝛis
qualitas deſert. Sic itaqꝫ intelligenda ſunt que in op-
poſituꝫ adducunꝛ: illa pꝛeſertim que in eccleſiaſtico ha
bentur: dicebā inquit melioꝛē eſſe ſapientiā q̄ vires. Et
rurſus, quomodo ſapientia pauperis eſt contēpta. Ex

quibus facile ad vtraſq; rationes reſpondere libet: ad
eas preſertim que concludere videtur: q: ſi natus nobi-
lis: tñ vitioſus ignobili virtuoſo preferretur: tunc lau-
daretur atq; honoraret vitiũ. Quia dicimus eos nõ ho-
norandos tanq̃ formaliter bonos ⁊ virtute preditos:
ſed tanq̃ bonos inſtrumẽtaliter: et vt ſignũ bonitatis:
veluti cõmendamus vrinã ſui natura fetidã repreſenta-
tione: q: ſignat bonitatẽ ideſt corporis ſanitatem.

¶ Caput ſeptimũ de laudibus: preconijs ⁊ cõmẽdatio-
ne nobilitatis generis: et de illius virtutib⁹ ⁊ vtilitate.

C Onſuetũ igitur ordinẽ ſequentes: poſt pre-
miſſa que de nobilitate adduximus: afferẽ-
da ſunt breui ſermone paucula ex multis:
laudũ preconia prerogatiue: ⁊ excellẽtie no-
bilitatis humane: ⁊ illico eiuſdẽ vanitates:
incõmoda: dãna ⁊ pericula: afflictiones ⁊ erũne ſuccin-
cte recẽſenda. Et q̃q̃ ex his que pauloante tetigimus:
facile libet attingere quãta ſit huius igenuitatis excel-
lentia: quãta vis ex his maxime que illico ſubijciemus.
eiuſdẽ nobilitatis ſplendor ⁊ gloria vberius reſultabit:
nec certe eſt illa ꝑclariſſima gẽma: humane nature diui-
nitus miſſa: qua: vt cetera taceã: homo nõ a caſu nõ for-
tuitu: non deniq; ab accidẽti: ſed ab ipſa rerum natura
dignior ⁊ excellentior habet. Cetere quidẽ humane di-
gnitates: honores: ceteraq; bona hoies ſubſequunt: nec
ṽo generoſa nobilitas vna cum hoie concipitur. quip-
pe ante ab ipſa luſtratur q̃ a parẽtibus naſcatur. Qð
ſanctus patriarcha iob: perpulcre demonſtrat cũ ait.
Gloria eorum a partu: ac ab vtero ⁊ conceptu honor il-
lius. Hinc in eccleſiaſtico ſapiẽs ait. Gloria hoĩs ex ho-
nore patris. Et licet teſte propheta. Mortales homines
natalibus equales ſumus: veluti filij excelſi oẽs: adeo
vt vnus fons omniũ ſit: ipſa tamen generoſa nobilitas
alios alijs prefert. Et iuxta apoſtolũ. Velut ſtella diffe-
runt a ſtella. Sic glorioſa ingenuitas hominem diſcer-
nit ab homine: ne pari laude aut honoris premio per-
fruantur: qui inequali virtutum et generis claritate il-
luſtrantur. Quis enim alti ſeminis propaginẽ negabit

ſuam nobilitare poſteritatem: quam potius exaltat ſi cut vilis ⁊ abiectus a ſua vileſcit. Unde quidam ex ſapientibus in verſu dicebat Nobilitas hominis ē mens deitatis imago. Nobilitas hominis virtutum clara ꝑ pago. Nobilitas hominis humilem reuelare iacentem Nobilitas hominis: mentem frenare furētem. Nobilitas hominis eſt turpia nulla timere. Nobilitas hominis nature iura tenere. ¶ Deniqꝫ vt in rhetoricis philoſopho placuit: nobilitati omnes pene virtutes famulātur: ad quas ipſa natura parens peculiarius ceteris nobiles ipſos inclinat. Primo quidem humiles ⁊ manſueti nobiles exiſtunt. elationem fugiūt. pro eo maxime. qꝛ eorum progenitores potentia ⁊ diuitijs: recte ⁊ moderate vſi fuere. quo fit: vt non facile ſuperbia inflentur: quē admodum qui nuper atqꝫ recenter ditati ſunt. Secundo nobilitati deſeruit magnanimitas: que res agit vt contumelioſi minime exiſtant. Hi enim cum ad magna ſuſpirent: parua iniuria nuſqꝫ commouentur. parcunt ī dulgent. ſufferunt tanto facilius imbecillibus quanto reſiſtunt fortius ſuperbis. Tertio nobilitatem conciliat temperantia. Sunt enim nobiles vt plurimum in reipub. cura occupati: ea de re aſſueti ſunt temperate viuere. Quarto: nobilitas eſt plurimū honoratiua: nec aliorum deſpectiua. Non enim reputant nobiles alia bona niſi anime: quare virtuti deditos non deſpiciunt. Quinto nobilitatem ipſam prudentia ⁊ induſtria comitatur. ſubtiliter enim generoſi inueſtigant: quid eos agere oporteat. Quoniam plurimi illorum opera intuentur ⁊ quicquid agant: qualiter qꝫ domi viuant. quid teneant: vicini omnes nouerunt ⁊ velut exploratores eorū ſunt conſtituti. Quo fit: vt ſolliciti: intenti: prudentes ⁊ cuncta prouidentes exiſtant. Sexto nobilitas effabilis eſt ⁊ plurimum curialis. Communiter enim verſantur in regum domibus ⁊ principum curijs. ſicut e veſtigio ruſtici tanqꝫ ſolitarij rudes ⁊ ſilueſtres in campis viuitant. Et ob eam rem vt Philoſopho placuit nequaqꝫ ſunt bene conuerſatiui. Poſtremo nobilitas ipſa nō ſolum viuentibus: ſed ⁊ morientibus laudes ⁊ preco

Uerſus

Nobiliū ſex conditiones.

nia parit. nec modo naſcendo queritur: ꝛ viuendo conſeruatur. Quinimo ſepe etiam quod mirabile eſt moriē do augetur. idq́ glorioſus ille Machabeorum Dux nō negauit de quo ſcriptura ait qꝛ eligit nobiliter mori: potius q̄ ſubditū eſſe peccantibus.

¶ Caput octauū de vanitate nobilitatis humane ꝛ de vitijs que eam comitantur. ꝛ de plurimis exceſſibus nobilium. ꝛ de falſa nominatione nobilitatis. ꝛ de illius ī commodis: laboribus ꝛ periculis.

Cogit iam aduerſantiuȝ turba. vt huius tā laudate ac caduce: ſed ꝛ inanis carnis nobilitatis vanitatem. ignauiam. inconſtantiaȝ ceteraq́ incōmoda afflictiones erūnas ꝛ pericula. Paucula ex multis attingamus. I primis itaq́ illud vellem: ſemper cunctis mortalibus menti defixum eſſe: quod vnus ex ſapientibus ait. Quia ſi humane nature obſcenam fabricam ac turpem materiam conſpicimus. de terrene carnis nobilitate diſputare nil aliud videbatur: q̄ de ſtercoris aut luti claritate certare. Unde apud Machabeos ſcribitur. Gloria eorum ſtercus ꝛ vermis. Quod ꝛ Eſaias non ignorauit: cum ait. Magiſtratus ꝛ honor illius quaſi lutuȝ. quid enim ſuperbit terra ꝛ cinis. Unde Chryſoſtomus: Uana eſt nobilitas carnis infructuoſa ꝛ pudoroſa atq́ nociua: niſi comitetur virtus. Et Boetius q̄ inquit inane ꝛ q̄ fictile nobilitatis nomen: quis non videat? Quare ſplendidum te: ſi tuam non habeas aliena claritudo non efficit Et Apuleius in honoribus inquit aſſequendis: noli aliena appetere. Aliena voco: que parentes peperunt. cum ridiculoſa iactantia ſit de alieno gloriari. Et poeta Petrarcha laureatus ait. Sicut poſterorum macule parentibus non obſunt. Sic nec maiorum ſplendor deſcendentes illuſtrat. Unde ad quendam dicebat. Mallem per teipſum alij: q̄ tu per alios noſcereris Et ſubdit quia mira res eſt id videri cupere: quod non ſunt. Fures: adulteri. tenebras querunt: ſola hec vana. Et falſa nobilitas; licet vitijs obte-

nebꝛata:lucem querit: agnoſci appetit:cui ſanum eſſet conſilium neſciri. Qui ergo veri nobiles eſſe cupiũt: ali quid agãt vt ſint nobiles:qꝛ ꝛ maioꝛes ſui niſi aliquid pꝛeclarũ egiſſent:nunꝙ̃ nobiles fuiſſent. Demũ vt Hie ronymus ait. Nihil aliud video in generis nobilitate appetendũ: niſi ꝙ appellati homines quadã neceſſita te conſtringuntur: ne a pꝛogenitoꝝ pꝛobitate degene rent. Quis tamẽ non videt plurimos filios a ſuoꝝ cla ritate degeneraſſe. Quippe: qui quãto patres fuere cla rioꝛes:tanto ipſi euaſere obſcurioꝛes. vt tot laboꝛes fi lij perpeti videantur in ſectãdis vitijs:quot patres eoꝝ in ſectandis virtutibus:tot deniꝙ ſtudia:ſolertias:filij in perdẽda nobilitate impẽdãt: quot illi in acquirẽda habuere: idꝙ vt qdã ſapiẽs ait:in Aphꝛicani filio libet intueri:ꝗ licet ex patre clariſſimo genitus:plurimis vi tijs ſoꝛduit. et ſi nobilitas per manus tradi potuiſſet: clariſſimũ illum Aphꝛicanus pater effeciſſet. Verũ illũ pater potuit amare:ſed non potuit illuſtrare:hereditatemꝙ vniuerſam locupletẽ que ſua erat ei in teſtamẽto reliquit claritudinẽ dimiſiſſe non valuit. Que res aper tiſſime pꝛobat:qꝛ aut nobilitas ipa nihil omnino erat: aut pater qui omnia reliquit:eam in bonis ſuis nõ ha bebat. Falſo igitur aſſeueratur nobilitatẽ a parentibus ſuſcepiſſe:quã ipſi libenter dimiſiſſent:ſi valuiſſent aut habuiſſent. Omnis ſucceſſio etiam viliſſimarũ rerũ:iu dicio teſtatoꝛis accipitur. ſola nobilitas ſua voluntate non trãſmittitur. O quot patres infinitã ſue lucis eccli pſim in filijs patiũtur vt verum ſit quod ſcribitur: quia dant maculam gloꝛie parentũ. Demũ quantum diſcri mini:quantum periculo pꝛoximũ ſit:inconſtanti ꝛ volu bili rei animũ dare:nemo eſt qui neſciat. Volubilis eſt atꝙ inconſtãs eſt hec nobilitas ꝛ omni mobilitate mo bilioꝛ. Qui enim heri arabat:hodie militat: ꝛ qui heri per vꝛbes medias:aureis habenis ſuperbꝰ incedere po puloſꝙ regere ſolebat. hodie per ſqualentẽ campum pi gros boues paruo pugione ſollicitat. Seruoꝛuꝫ filios in ſolio ſepe vidimus:et filios regũ in ergaſtulis. Quid ergo inſtabilius: quid variabilius: quare nobilitatis

Nobilitas a parẽtibus trãſferri non poteſt.

Nobilitatis inconſtantia.

aſſentatoribus minime aſſentiendū puto Aiunt enim: pro eo eamipſam ingenuitatem:magni fore precij: et q: naturaliter hominibus ineſt. Ego vero non ſatis video quo pacto verum dixerint:quod ex eo primo patet:quia tunc omnes homines nobiles eſſent. Adde: quia ea vere naturalia ſunt:que ſemper ⁊ vbiq; inſunt: vt philoſopho placuit: Nobilitas ṽo tam volubilis eſt:vt mulier que heri clara fuit:hodie ſine eius culpa:immo recte et ſancte agens:ſi plebeo nupſerit ignobilis efficiatur. Et idem in eo qui propter delictum nobilitatem perdit. Quo fiet vt aliqua temporis parte:infelix homo ſit nobilis:⁊ alia ignobilis ⁊ e veſtigio. Rurſus nec omni loco nobilitas ineſt. Saracenus enī nobilis a nobis captus:proculdubio ignobilis erit: quia ſeruus effectus. Et ſimili modo:ſi catholicus ab infidelibus capiatur. Deniq; idipſum et in milite cōſpicimus. Non enim militia vbiq; ⁊ vniformiter nobilitatem efficit. Nam cum de equeſtri dignitate:leges et ciuilia iura loquuntur:ſolum milites vrbis Rome nobiles appellat. Habent deniq; nobiles quedam peculiaria:ſibiq; naturalia: forte dixerim indelibilia vitia. Ad que teſte Philoſopho in rhetoricis.q̄maxime natura ipſa inclinatur:ipſi tamen actualiter operantur. Primo quidem nobiles plurimum ſunt honoris appetitiui ⁊ ambitioſi. Eſt enim: vt Ariſtoteles ait:naturale homines accumulare velle ad id quod habent:quare dum ditari incipiunt: indies volunt fieri ditiores:⁊ qui honorātur:cupiunt effici honorabiliores. Nobiles ṽo cum ex eoꝝ genere honorabiles videant:idcirco peroptāt accumulare ad ea que habent:conātur q; fieri honorabiliores. Quo fit vt nimiū honoris ⁊ potentie ſint appetitiui veluti ad id primiores. Secūdo:vituperabile admodū vitium ⁊ mōſtro ſimile:nobiles ipſi naturaliter amplectuntur. Sunt enī eodem philoſopho teſte:adeo elati:vt etiam progenitorum ſint vtplurimum deſpectores. Cuius ratio ea putatur:quoniam ſe reputant nobiliores atq; maiores q̄ eorum patres quod ideo contingit: quia vt idē Philoſophus ſubdit:ſemper nobilitas longe facta maior eſt

Nobilitas naturaliter hominib' nō ineſt.

Nobiliū quedā vitia.

Alexādri magni in patris laudes inuidia.

ꝙ propinqua. Teſtis eſt huius deteſtandi facinoris nobilis ille Alexander magnus: qui rege Philippo ꝛ patre vitijs neſcio ſi virtutibus maior extitit. De quo Policratus ait. Quia ꝛ ſi pater plurimis artibꝰ: orbis imperij conſequendi fundamenta ieciſſet: tantam gloriam filius ferre non valebat. Quinimmo tam incontinētiſſime fuit inuidie paterne glorie: vt cum patris triūphos: virtutes: preclaraq; geſta audiret: lacrimas pre dolore extorqueret: eaſq; deſpiciebat: forte dixerim minuebat: ac ſi paterna virtus omniū a ſe geſtorum gloriam eriperet. eos vero qui talia referebant: proprijs plerūq; manibus iterficiebat: aut rapi ad penas iubebat. Rurſus parua ſunt nobilium vitia que tetigimus: niſi alia eis familiariſſima addideris. Primo quidem: deum ꝛ eccleſiam que illos regenerauit contēnunt: quibus cum nobilitatis iactura ipſe cōminatur inquiens. Qui me contemnunt non erunt nobiles. Secundo. nullus eſt illis plerūq; in delinquendo pudor: nulla verecundia. Quippe qui falſo putant ſe licentiam peccandi: cū carnis ingenuitate impetraſſe. Non attendētes quia iuxta Ambroſium: verecundia exercendi turpia: ingenuos et claros prodit natales: inuerecundia ꝟo obſcuros reddit: nec aliena virtus a proprijs facinoribus excuſat. Hinc nobilis ille ſenator Boetius. Neſcio inquit quo pacto ex ſe obſcurum: aliena claritudo clarum reddat. Recte igitur Apuleius tales vocat ſordida loca: ſole illuminata: aut vmbras deformes. Et ſubdit: quia hi nobilitatē ipſam: que virtutis inſtrumentum conſtituta eſt: vt ſcutum vel caſtrum faciunt: quo cum ea licentius ſe flagitijs dedant atq; defendant. Tertio: ingratitudo et infidelitas plerūq; eos comitantur. Ut enim inquit canon. Nō poteſt principi eſſe fidelis: qui deo eſt infidelis. Si igitur putantes ſe nobiles: deum cuius expenſis viuūt diuerſis peccatis offendunt recte ingrati quippe ꝛ proditores ſunt: ꝛ merito viliſſimi plebei cenſentur. Quarto cum verum nobilem faciat magnanimitas: qua quis bona corporis vt parua contemnit. et magna: videlicet

bona anime appetat: nobiles plerumque parua amplectuntur: et magna negligunt. Quinto: munifica liberalitas: que maxime nobilibus congruit: procul eſt ab eis. Nam cum beatius ſit dare quam accipere: nobiles in eo ſe ingenuos et claros fore putant: ſi ab alijs extorquent: ſi rapiant: interrogatus quidam ſapiens a nonnullis nobilibus: quenam foret verior maiorque nobilitas. ille indigentibus inquit munifice dare: cui illi acquieuerunt. Rurſus ſapiens ipſe ad eos. dicite inquit verſa vice: quam putatis viliorem ignobilitatem: Et illi oppoſitum inquiunt ſententie tue. Cum enim ſumma ſit nobilitas munifice dare: conſequens erit vt ſumma ſit ruſticitas atque extrema ignobilitas auferre. Quibus ſapiens. Uerum inquit et rectum in caput veſtrum iudicium pronunciaſtis. Cum enim aſſiduo a pauperibus ſua auferatis: viles et ſeruiles: ſed et ignobiles vos oſtenditis. Plurima certe deteſtanda ſunt vitia nobilibus coniuncta atque vnita: que facilius ab eis committuntur quam ſcriptis quibuſlibet referuntur. Et hec paucis verbis Hierony. explicabat inquiens. Plerumque nobilitas carnis: ignobilitatem parit mentis. Liquet igitur ex premiſſis quanta ſit hominum vanitas: tanta vanitate vexari: ſi verum eſt quod ſcriptura ait. Quia in vanitate ſua comprehenditur vir. Comprehenditur inquam homo in ſua vanitate: dum plurimis ſeſe periculis ſubijcit: vt vano: inani atque nudo nobilitatis nomine ſe putet decorari: quod in Deuteronomio ſcriptura luculenter inſinuat inquiens. Non eſt ſine periculo qui ſuper re vana nomen aſſumſit. Quid enim vanius: quid fueſtius: quam de meritis parentum gloriari qui in ſe ſordet. Quid de patrum laude predicari: qui a ſuis vitijs deturpatur: hinc pulcre Saluſtius in oratione ad Marium. Nam cum emuli: generis ignobilitatem ei obiecisſent: in eos ſic inuehit. De iure me inquit deſpiciunt: faciant idem maioribus ſuis: a quibus virtute ac preclaris geſtis: nobilitas cepit. ſi inuident honori: inuideant et labori. inuideant innocentie: atque pericu

Que nobilitas verior.

lis meis. Et rurſus. Uidete inquit ꝙ inique contēnant qđ eni ſibi ex aliena virtute arrogāt: id mihi ex me non cōcedūt. mihi noua nobilitas eſt: quā vt puto longe ſanctius eſt peperiſſe: ꝙ vt illos acceptam corrupiſſe. Et iterum ſubdit. Fateor: imagines non habeo: dicere tamen audeo. vita mea: mores haſta: vexillum: ⁊ alia militaria dona cicatrices deniqꝫ ⁊ vulnera illata corpori meo. Hec ſunt mee imagines. hec ingenuitas. non hereditate relicta: ſed laboribus: ſed periculis meis acquiſita. Hec ille. Hec paucula de nobilitate: que cū via quedam ad armataȝ militiaȝ exiſtat: ne tu fili chariſſime: qui militie inermi hucuſqꝫ vacaſti armatam a te nondum expertaȝ tanqꝫ virtute carentem omnino deſpicias. Aut ad illaȝ veluti ſummam gloriā ⁊ honore refertam: indeliberatus aſpires. Expediēs fore puto: vt huius militaris ſtatus ⁊ vite. primo dulcia ⁊ proſpera. deinde amara ⁊ afflictiua agnoſcas.

¶ Caput nonuȝ de armata militia ⁊ exercitio armorū. ⁊ de laudibus ⁊ commendatione huius exercitij. ⁊ an vacātes armis ſint veri ciues ⁊ ꝑtes ciuitatis.

Plurima ⁊ laudata ꝓclaraqꝫ exercitia: mortaliū hominum adinuenit induſtria. Sed inter illa omnia: nihil armata militia excellēti⁹ nihil ꝓclarius ⁊ glorioſius. Ea eni exercitatio: vtilitate: honore ceteris preſtat. Per militiā ſiquideȝ ⁊ armorū exercitium reipu. quies atqꝫ ſalus queritur ac conſeruatur ⁊ ab omni hoſtili vaſtitate liberat. Cui⁹ exercitij laudes: vtilitatem primo ipſa humana indigentia demonſtrat ⁊ extollit. vt enim antiqui voluerunt: militia recte manibus comparatur que nature imperio parata ē ad corpus iuuandum. Sicut enim manus ſunt in corpore naturaliter inſtitute ad repellenda nociua: ad percutienda infeſtantia. ad attrahenda neceſſaria. ⁊ ad conſeruanda alia membra corporum: illaqꝫ augenda. ſic milites ad iſta ꝯficiēda i rēp. perneceſſarij exiſtunt. Unde Ualerius de neceſſitate ac

Militia manibus cōparat

profectu militie ait. Diſciplina militaris acriter reten-ta: principatū italie romano imperio peperit: multaruȝ vrbium: multorū regnorum validiſſimarū gentium: re-gimen largita eſt. ¶ Preterea ſunt alie inſtitutōis eius cauſe: ortus atq̄ neceſſaria principia: que illius neceſſi-tatem p̄clare oſtēdūt. Eſt em̄ homo ipſe imbecillis atq̄ natura infirmus: ſibiipſi nequaq̄ ſufficiens: itaq̄ ſocie-tate ꝛ conuictu hoībus opus eſt. vt quod ſeorſuȝ agenti bus: ſingulis deſit: id per mutuā opem de multitudine ſocia nanciſcant. Hunc cetum phūs in Politicis ciui-tatem vocat: cuius vt Hypodamius ſcripſit: tres cenſuit partes fore neceſſarias. Primā quidem agricolaꝝ. Se-cundam artificū. Tertiā propulſatorū belli ꝛ arma tenē-tium. Qui ergo tam preclarū militie ꝛ armoꝝ initiū cer-nit: nuſq̄ tam inſigne exercitiū damnabit. Nec em̄ agri cultores: ſed nec artifices in ciuitate preſtabūt: abſq̄ p-pulſatoribus belli quorum opera: ſalus ciuitatis: cun-cti deniq̄ ſtatus ꝛ ipſa ſacra tuta ſunt. Plato etiam in his quos de rep. ſcripſit libris: cum ceteros ſtatus in ci uitate inſtituiſſet vnū neceſſariū genus hoīm longe cete ris antepoſuit: qui arma tenerent: ciueſq̄ alios ab hoſti bus defenderēt: quibus mirifica priuilegia tribuit: ho-noreq̄ ꝛ dignitate ceteros voluit antecellere. Quodq̄ ſi minime honorātur: pauci fortes reperientur. Nā iuxta ſententiaȝ Ariſtotelis. Apud illos inueniunt fortes mi lites et tirones: apud quos fortiſſimi quiq̄ honorant. Et Cicero. Jacēt ſemper: ꝛ parum vigent: q̄ apud quoſ-dam nō decorātur. Ea ergo reſpu. tyrannidē ſapit: que fortes aut ſapientes minime honorat: quis em̄ clariſſi-mos milites cunctis non anteponet: quorum pietas in patriā ſtudioſa eſt: et mors pro illius ſalute ſepe ab eis offertur. Hinc Bruti: Publicole: Camilli: Scipiones celebrātur. Si em̄ milites in rep. deeſſent: virgines paſ-ſim raperentur: matreſfamilias ad libidinem traheren tur: ſacra ſimul et prophana polluerentur. Tandemq̄ cuncta cedibus ꝛ incendijs: miſera quadam conditione miſcerent. Et tandē quicq̄d prauis hoībꝰ liberet: id inno rios atq̄ innocētes pati oporteret. Has vite militaris

Militie neceſſitas

Tres ciuitatis partes.

vtilitates ⁊ bellice Ariſtoteles conſpiciens in ſeptimo Politicorū ait. Quod merito bellicis artibus vacātes proprie ſunt ptes ciuitatis: ⁊ eos veros ciues appellat. Subdit enī ꝙ predicti bellici hoīes: Itē conſiliatiui: iudicatiui: ac etiā Sacerdotes: ſunt vere ptes ciuitatis. Mercatores vero inquātū tales ⁊ agricole ac artifices Mechanici ⁊ mercenarij: quātūcumqꝫ ſint diuites: licet neceſſarij ſint in ciuitate: nō tñ ſunt vere ptes nec ciues illius. Cuius ratio eſt ſm eundē Phūm. quia potiſſima cauſa ⁊ ratio: quare qꝛ eſt ciuis aut pars ciuitatis querēda eſt ex ratione toti' ciuitatis. Et ratio totius ciuitatis querēda eſt ex fine: ad quē tēdit omnis bene ordinata politica; que eſt felicitas: velut finis totius reipu. Conſtat enī impoſſibile eſſe: felicitatem ſine virtute exiſtere: q̄ eſt principiū eius Itaqꝫ non facit ciuitatē. neqꝫ eā cōſtituit; plurimos in ea ſimul viuere: ſed debet eſſe cōmunicatio bonaruꝫ actionū ad finē bene ⁊ ꝟtuoſe viuendi. Nec etiam conſtituit ciuitatē vt adinuicē viuāt. nec iniuſtum ſibi faciant. ſed nec ciuitas noſcitur inſtituta gratia mercature: aut commutationum: licet ſint neceſſarie: ſed eſt inſtituta gratia bene viuendi per ſe ⁊ ſufficiēter. Quo fit: vt partes ciuitatis ⁊ cuiuſlibet reipublice: determinentur ex virtute: que eſt operatio hominis virtuoſa ⁊ perfecta. Manifeſtum eſt autem mercatores. agricolas. et mechanicas artes ducentes: nō proprie eē ciues neqꝫ per ſe ſufficienter fore partes ciuitatis q̄ vita eorū admodū vilis ⁊ abiecta ē cū nō ad ꝟtutē dirigit aut ordinat homines. ſed principali' ad lucrū ⁊ q̄ſtū propriū: immo contraria eſt virtuti. que fundata eſt in honeſto mercatura vero ⁊ cetere mechanice fundant in vtili. Preterea veris ciuibus ⁊ partib' ciuitatis: neceſſaria eſt vacatio ab operationibus vilibus. et oportet aliquando intendere actibus intellectualibus. ⁊ talibus operationibus que generant virtutem quod facere non poſſunt mercatores, agricole ⁊ artifices: qui omnino ſunt dediti artibus ſuis. Sacerdotes vero ſecūdū eūdē philoſophū ac cōſiliatiui bellici ⁊ iudicatiui: vere ſūt partes ciuitatis. quia nō eſſent tales niſi

Sacerdotes vere ptes ciuitatis.

finis reip. ē virtuoſe viuere ⁊ hec felicitas politica.

in eis eſſet prudētia politica. Nam exempli gratia. In bellicis hoībus eſt prudentia:per quam quis eſt agreſſiuus terribiliū:qn̄ ⁊ quomodo expedit. Nam dicit phs in ſcđo Politicoꝝ.ꝙ vita militaris multas habet ptes virtutis:et ſic de conſiliatiuis ⁊ iudicatiuis ac de ſacerdotibus:quia determināt de virtute:ideo ſunt vere partes ciuitatis. Ratio q̄re ſacerdotes ſint p̄tes ciuitatis. ¶ Rurſus inueſtigandū eſt de nomine militis. Nomen itaqꝫ militie quidā ideo appellāt ꝙ a malo arcere ſolet:quaſi a malo arcendo dictos: ꝙ malum arceāt a ciuitate. Alij vero nomen militis grecū dicunt: ꝙ duritiam ſignificat quaſi eos non molles eſſe conueniat. Militie nomē vnde dicat. Nōnulli tamē a mille numero militē dictū putāt: quaſi ex mille electus. Ex omni igitur militie noīe atqꝫ principijs cauſis ⁊ effectibus facile cognoſcitur:quante glorie ⁊ excellentie ſit militie vacare. Taceo de dignitatibus:de honoribus tam excellentis exercitij: qui tā ingentes tamqꝫ perinſignes exiſtunt:vt eius virtute:ſepe acquiſita regna:comparata culminū imperia videamus. Quo fit vt om̄is generoſus animus merito ad eā aſpirare debeat. Milites beari poſſe. Demumvero milites gratiſſimum deo holocaſtum offerre poſſunt:⁊ in eodē exercitio beati:ſaluiqꝫ fieri valebunt. Unde Auguſtinus ad Bonifa ciuꝫ. Noli: inquam:eſtimare neminē deo placere poſſe : qui militaribus armis miniſtrat. In his erat ſanctus Dauid:cui dn̄s tam magnum prebuit teſtimonium. In his plurimi illius tēporis iuſti fuere. In his erat ille Cēturio:qui domino dixit. Non ſuꝫ dignus vt intres ſub tectum meū. Et iterum Gregorius ſummā ait eſſe militie laudē.ſi quicquid imperat vtiliter: ei obtēperat. Adeo bellandi officiū ſine culpa eſt.vt etiam ſub rege ſacrilego ⁊ pagano militare recte poſſit quicunqꝫ catholicus: ſi tamen non ſit contra diuinum mandatū id quod precipitur vel vtrum ſit certum non eſt:vt diffuſius contra manicheos Auguſtinus deducit. Hinc igitur amici: et contribules pluribus ad me verbis referebant. vt militie armiſqꝫ exercitio operam darem. Addebāt quoniā progenitores ⁊ ſanguine coniūctos hanc viuendi conditionem ſecutos non ignorabam.

¶ Caput decimum de militie laboribus:oneribus:atq; incōmodis eiuſdē vite militaris ac exercitij armorū. Et de periculis huius ſtatus:⁊ de cauſis quibus hoc exercitium diſſuadetur.

Aſurgit mater non pigra his auditis: ⁊ vite huius militaris⁊ armorū exercitij dāna: incōmoda atq; pericula:ac ſi armis ipſis experta:eiſq; rebus trita fuiſſet: his ſuaſionibus recolebat. Militie ſectatores ac arma tenētes quod militie:qđ armorū officium ſit: ac quid ſua profeſſio poſtulat animo gerere ⁊ penſare debent. Siquidem miles primo ſacramēti atq; profeſſionis: ſibi maximum onus incūbere videbit:vt rempu. tueatur:iniurias arceat. Et cum apoſtolo contētus ſtipendijs ſuis neminem concutiat. Hec eſt eius profeſſio:hoc officiū: que ſi ab eo recte gerūtur:magna ſunt laude ⁊ gloria digna.

Juramentum militi ⁊ officium.

Si vero ea non geſſerit miles:proculdubio dedecorat illa omnia que ſunt vel officio militis:vel eius pfeſſioni cōnexa. Cū igitur tutandi: vt dixi:officium militis ſit: nihil tam turpe:nil tam intolerabile: nil tam pernicioſum q̄ ipſe qui defenſionis nomē habet: vim atq; iniuriam afferat ciuibus vt vnde ſalus expectat inde ⁊ ſcelus naſcatur. A ceteris nāq; hoībus illate aduerſus ciues iniurie deteſtabiles admodū ſunt:a milite vero ſi inferantur:ſcelerata impia atq; funeſta ſacrilegia ſunt. et vt paucis videatur:quantū nefas ſit pauperes a militibus impugnari. Hic intelligi dz:qꝛ ſi inopes debileſq; ipſe miles deſpiciat: nec alijs impugnātib9 reſiſtat:merito proditionis nomē incurrit. Quis enī dubitat:quin proditor flagitioſus ille ſit: qui rem cuſtodie fideiq; ſue commiſſam hoſtibus patefecit:aut verius ipſe diſrupit. Milites ergo ciuiū inopūq; cuſtodes: non ſolū officio ſed fide ſed ſacramēto ſed vi atq; natura profeſſionis ad hoc vnum agendū:principaliter cōſtituti noſcuntur. Si ergo pauperum ciuiumq; tutamen pretermittūt: quos potius ipſi ſacrilego expilant conatu. ſumma pculdubio proditio exiſtimāda eſt:ſed tāto inſignius facinus erit:ſi per ſe ciues impugnent que oīa an a militibus

Milites iniuriantes pditoribus ſimiles.

armigeriſq; noſtri tēpoꝛis obſeruētur: facile libet agnoſcere. Equidē verſum eſt ad contraria modernoꝝ ſtudiū militum. Student nāq; cui noceant: cui vim ꝛ iniuriam afferant: ꝛ que ſunt plane officio ſuo aduerſa: ea exercēt impune. Nec ſunt contenti militiā dedecoꝛare atq; ledare: ſed perimere eius virtutē naturamq; videntur. Obliuiſcuntur ſiquidē ſue pꝛofeſſionis. Ad id ſoluz tendunt: vt ſatis diuitiarū habeant ſtudiū lucri faciendi captent mercaturā deniq; exercent que in eis ſoꝛdida atq; defoꝛmis eſt: qui non ſolū mercando aut lucricaptādi gratia negotiando: qua quidē apoſtate a ſua religione cenſentur: ſed quodā modo deſertoꝛes atq; tranſfuge vidētur. qꝛ repudiata religiōe turbe ſe immiſcēt ac pecunie queſtui intendunt. Taceo ſoꝛdidioꝛa plerūq; ab eis experta compendia. Taceoq; locandi publica vectigalia paſſim eos aſſumere: ceteraq; vilia officia exercere. Taceo in nūdinis tabellarios atq; numularios inuerecūde plerūq; conſtitutos foꝛe qui tam pꝛeclaruz exercitiū infamare ꝛ penitus deturpare nō verentur: adeo vt indigne falſoq; inſignia militaria geſtent: ꝛ nitoꝛem auri quod deferre eoꝛum dignitas iubet: ſoꝛdido queſtu coinquinari non pudet. Quis igitur ad hoc exercitiū aſpirabit: in quo non niſi nomen omni nudatū effectu pꝛoch doloꝛ remāſit. Sed hec parua cuilibet intuenti videbuntur: ſi crudelioꝛa quedā alia contēplatur. Et in pꝛimis illud Scipionis occurrit quod militari volētibus: dicere ſolitus erat. quia pauca vnicuiq; militiam deſyderanti viſa ſunt vite mala: niſi militiam addiderit: quem inquietū ſemꝑ vel inglorium: vel periculo expoſitū: aut contentu deditum eſſe opoꝛtet. Adde quod apoſtolus ait: qꝛ vita noſtra militia eſt ſuper terraz. Hanc igitur cum naſcendo pꝛofiteamur: quid alia noue militie pꝛofeſſiōe opus eſt. Nam ibi foꝛtiſſimū coꝛpus ferro armatur: hic animus cōtra dolos: linguā: verſutias ꝛ fraudes permuniri debet. Neſcio igitur quid armari exterius iuuat: cū intus in anima belluz ſit. Nec illud diffiteoꝛ: quia plurimos militia ad amplas opes: ſed et ad ſummos honoꝛis ſtatus pꝛouehit. Sed niſi fallor longe plures ad inopiaz:

Milites mercatores a poteſtate.

ad carceres ad ſeruitutē: ad violentā ſubitamq; mortem
eodem tramite perueniunt. Nam vt laureatus inquit
poeta. Ex quo quis profiteri militiam animū habuit:
niſi dehoneſtare arma voluerit: ſemper animā in manu
perituram habeat neceſſe eſt. Corpus vero non dicam
in periculo eſſe: ſed ipſum quoq; periculum in corpore.
Semꝑ enim aures militis: vt Uegetius ait: vox illa re-
Militis puerbiū. gia intonat. diſce ferire: intrepide mori. Et rurſus breue
ſed horrendum militi prouerbiū eſt vel occides vel occi
deris. in hoc omne preclarū genus militie verſatur. Ad
de rurſus ad diſſuaſionē hui9 vite militaris: que ſupra
tetigimus in octauo capite cum de nobilitate egimus.
Has igitur pie matris inuictas rationes cōtēplans: a
ſecularium militie armorūq; exercitio alienum me redde-
re cōcepi. Sed illico affinium amicorūq; turba carne ⁊
ſanguine: vt arbitror: reuelantibus: ad reliquū militan
di genus inermē: acerbe grauiterq; vrgere viſi ſunt. Cū
enim: vt dicebant: magnā etatis partem circa humani
iuris diſciplinam expenderim: congruum quinimo de-
bitum videbatur. vt que in theorica profecerim: ad pra-
xim deducerē ⁊ que ſtudio ipſo attingeram: iam mūdus
ipſe conſpiciat. Dicebant enī q; habens experientiam:
ſeu operationem: vt philoſophus inquit: etiam ſine ar-
te magis laudatur: magis etiam proficit in operando:
quam habens artes ſine experientia. Ut igitur in ea vel
alia viuendi arte vtilius agerem neceſſe erat vxorem du
cere: q̄ firmat homines in vnoquoq; viuendi modo: ⁊ di
ſcurrendi per orbem occaſiones tollit. Quare ad eam
coniugalē vitā infraſcriptis ꝑſuaſionibus cōmouebāt.

¶ Caput vndecimū de vita ⁊ ſtatu coniugali in ſancto
⁊ īmaculato matrimonio: ⁊ de neceſſitate: vtilitate: lau
dibus ⁊ prerogatiuis vite coniugalis ſuper alia viuen-
di genera.

VIte coniugalis ſtatus quam ſanctus: quā
immaculatus atq; neceſſarius exiſtat nemo
eſt qui neſciat: niſi qui ſe hominem ac ex vi-
ro ⁊ femina natum ignorat. Hic vite inno-
centiſſime ſtatus precipue iuuenibus admo

dum expedit:ne alienis illicitiſq; libidinibus miſceantur:et bonis caſtiſq; coniugij fructibus perfruant. Hic ſtatus coniugalis neceſſarius fuit ad conſeruationem ſpeciei humane:nam tribus euidentiſſimis & neceſſarijs cauſis fuit inſtitutus. Primo propter prolis generationem vt habeat eſſe naturale:item vt poſſit nociuis obuiare: rurſus vt habeat eſſe vigoratum: vt poſſit proles ſubſiſtere. et tandem valeat ſibi ſimilem generare. Secundo propter concupiſcentie refrenationem. Tertio propter viri glorificationem: quia vt inquit Apoſtolus. Mulier eſt gloria viri: quia deus dedit homini adiutoriuʒ feminam:non ad carnalē concupiſcentiā: ſed vt haberet gloriam de femina:cum eum imitatur in ſanctitate: & prolem ex ea generet que gloriam deo preſtet: et ſit ad gloriam viri qui gloriatur & quodāmodo perpetuatur in filio qui eſt eius imago. Ex quibus facile agnoſcitur:quia hec beata coniugalis vita p aliquo tēpore magis expediens & neceſſaria videtur:q̄ continētia ſiue virginitas:et ideo preeligenda:que res agit: vt eo euentu longe melius ſit vacare coniugali copule q̄ continentie videlicet eo tempore quo multiplicatio generis humani perneceſſaria fuit vt cōpleretur numer⁹ electorum quemadmodū in ſimili videre libet. Nam teſte philoſopho in topicis philoſophari ſimpliciter melius eſt q̄ ditari. Uerūtamē indigenti neceſſarijs: melius eſt ditari q̄ philoſophari: & p tempore illo preeligendū ſm Tho. Rurſus ad hanc coniugalē vitam plurima & preſertim tria inducere & inclinare homines videntur: ſcilicet natura recta: ratio & gratia. Natura quidem quia propter prolem & naturalē auiditatē: conſeruandi ſpeciem & perpetuādi ſeipſum per filios. Demum recta ratio qua inclinatur coniux ad ſeruandū fidem coniugi: deniq; gratia videlicet ſacramenti. Hanc igitur viuendi formam beatam et glorioſam fore nullus ſane mentis ignorat. Cuius ſtatus neceſſitas: vtilitas et ſanctimonia ex multis colligi poſſunt. ſed precipue ex decem eiuſdē ſtatus excelſis laudib⁹ & mirificis p̄conijs. Prima igitur eſt excellētia inſtitutōis & excelſa autoritas. Nec ei iſtū

Tres cauſe inſtitutionis matrimonij.

Tria inducunt nos ad matrimonium.

Decē matrimonij dignitates.i

Bñdict⁹ monacho rum pater

ſanctiſſimuz ordinē aut Auguſti. aut Hiero. aut monachoꝝ pr̄ Benedictus ſed deus ipſe ore factoꝗ inſtituit Scōm p̄coniū ex loci p̄rogatiua pendet: cū in paradiſo inſtitutum recta fide credamus paradiſo inꝗ terreno ⁊ celeſti: quia vt ſancti tractatores aiunt miſſo ſopore Adam raptus ē in ſpiritu ⁊ vt aiunt curie celeſti interfuiſſe credit. ibiq; virtutes tāti ſacramenti plene cognouit. Deniq; tertia dignitas erat videlicet inſtitutionis eius antiq̄tas. Quarta excellentia ē vnitas duorum in vno corpe q: ſcriptū ē. Erunt duo in carne vna. Quīta tēporis excellētia q: in ſtatu innocēte: quando nec peccati queuis rubigo initium ſumſerat. Sexta dignitas ex eo colligitur ꝙ hunc ſolum ordinem tanꝗ immaculatum: deus ipſe ſaluum fecit indignationis atq; diluuij tempore: quo fornicatores oēs vtriuſq; ſexus eterna aquarum voragine deleuit. Septimo glorioſam virginem deus delegit hunc ordinem aſſumere: q̄ꝗ virginitatē vouiſſet: matrimonij verum ſacramētū nō reſpuit Nec paruū videtur p̄coniū matrimonij: cum dei filius tam diu diſtulit carnem ſuſcipere humanā: quouſq; virgo beata ſub matrimōio foret legitime cōſtituta. Octaua dignitas coniugalis ex eo conſtat: ꝙ xp̄us hoc matrimonij ſacramentum non modo ſua preſentia: ſed miraculo illuſtrat. vt ioannes refert euangeliſta. Nona excellentia patet. quia ex eo vniuerſa fit propagatio humani generis. Quinimmo vt inquit Hieronymus contra Uigilantium ſi virginitas laudatur: cur matrimonium non vehementer amatur: ex quibus virgines procreantur. Decimum aliud matrimonij preconium non inferius alij omnibus videtur: quia carnis copula: que ſine illo mortalem generat culpam: eius virtute nedum a peccato immunis quinimo plerumq; meritoria efficitur. Adde: quia matrimonium non ſolum mundum ſed paradiſum replet vt inquit Ambroſius ꝑ quod ſcelera pene in finita: inceſtus: multa deniq; ſcelera vitantur: ⁊ ingentia bona queruntur. Ex his igitur attinentes: me ad coniugalem vitam cogere quodammodo conabantur.

¶ Caput.xij. de oneribus ⁊ incommodis ⁊ laboribus plurimis vite coniugalis. ⁊ de cauſis propter quas nō expedit vxorem ducere.

Fluctuabat vbiq animus ſed ad me reuerſus pie matris conſilium petiturus acceſſi an igitur vxorem ducerem conſulebam. illa vero q̄ vt ſepe poſtea retulit diuturnas pro me lacrimas ⁊ vota ſua altiſſimo dederat: vt in ſuam me ſortem traheret: tanq̄ rabida quedam leena lōge cōtrariū ſuadebat. quinimo ne incautus tam iminēs naufragiū ſubirē pie rogabat; atq ſeuere ꝯmonebat Dicebat em̄: mariti nomen licet dulce: plurimis tn̄ erumnis fore refertū. Quis em̄ inquit onera matrimonij facile ferre pōt? Quis quarūdā vxoꝝ inſolētias Quis pōpas? q̄ ſi pauperes ſunt facile ab hoībus contēnūtur. Si diuites dotes eas tumidas; gen' iſolētes: forma vo ſupectas reddit: deformitas q̄ʒ reddit iuiſas. Quarum lingua vt ꝑlutar. voluit nil ꝑnicioſius: quarū audacia nil ꝓdigioſius: quarum iprobitate nil inequabili' cogitari pōt: q̄ iurgijs ⁊ cōtētionibus obtundunt viros Semꝑ em̄ cōquerunt: ſemꝑ exprobrāt: ſemꝑ inſidiant. Et vt Cato dicebat quos coniux diligit: illa odit. Eis em̄ cū cetera deſunt: nunq̄ tn̄ lacrime: gemit' atq ſuſpiria vt faſtis ſuis fiat ſatis ornamētoꝝ vo ābitione adeo ardēt vt cūctas opes labefactēt miſeroſq cogūt maritos: i queſtus: in dira ꝓdire ſcelera. Et q periculoſius eſt oim: q̄ vxorē duxit: cū apoſtolo q̄ mūdi ſunt cogitat: ⁊ effeminatos virorum animos: ⁊ ab oī ſpeculatiōe reddūt penitus alienos. Taceo tādē quot i maritos fraudes exercent: quot ſimulatiōes: quot ꝓditiōes: quot plerūq ſuppoſitos ꝑtus q̄t mētitas enutritōes q̄t alieni ſeminis ſuſceptas meſſes: Et vt facete ⁊ per pulcre quidam ſapiēs dicebat ⁊ ridiculū magis eſt. lugent poſtea innocentes mariti. has ſibi extinctas vxores laudant: predicant in vrbibus quaſi pudicas: quaꝝ impudicitia corda eoruʒ vulnerantur. Coguntur q honoris nō ꝑdendi gratia recte mētiri. Qd ſi dotē amplaʒ quis cum vxore aſſequit: tāto ſuꝑbior efficitur. Quo certe ſu

Cauſe ſuꝑbie vxoris

Forma ⁊ dos.

OTECA NAZ

perbie ſtimuli ſunt cuiuſlibet vxoris:forma et dos. Mu
lier enim bene dotata mariti domina: vxor non eſt: nil
ſibi illicitum putat: que ſuas opes quotidie mariti cō-
parat egeſtati:⁊ que a viro paſcitur:dominam ſe putat
non ſociam. Unde recte dicebat quidā ſapiens:quia vn
de dos ingreditur:inde libertas : inde verecundia : in-
de obedientia egreditur. Licurgus enim recte leges fe-
cit: vt mulieres indotate nuberent : ne pecunie potius
quam vxores eligerentur. At ſi pauperem quis vxorem
ducit non vnius diei:ſed totius vite hoſpitem forte ho-
ſtem comparat. Et vt paucis multa comprehendam. qui
vxorem ducit cum apoſtolo cogitat que mundi ſunt. et
quomodo vxori complaceat cui dū quiſplacet. ſibi atq;
alijs diſpliceat :inutiliſq; ſit oportet. Econtra qui ſine
vxore:eſt aptior efficitur ad ea que dei ſunt. Unde Au-
guſtinus cum in ſoliloquijs non tam ſibi quam nobis
loqueretur. Nihil enim inquit ſentio quod magis dej
ciat animum virilem:quam blandimenta femine corpo
rumq; ille contactus: ſine quo vxor haberi non poteſt.
Hinc Hugo de ſancto Victore. Non eſt vxor ducenda
Uxor lite- viro ſapienti ⁊ literis dedito. Primo:quia ſtudium ſa-
ris dedito pientie impedit : nec poteſt quis libris ⁊ vxori pariter
ducēdanō ſeruire. Demum multa ſunt que matronarum vſibus
eſt. neceſſaria ſunt. Alterius enim amorem ſuum ſuſpica-
tur odium. Rurſus attende ꝙ nulla eſt vxoris electio:
ſed qualis aduenerit talis eſt ducenda. ſi iracunda ſi fa
tua:ſi deformis. ſi ſuperbia : ſi fetida cuiuſcumq; vitij
eſt:poſt nuptias diſcimus equus:aſinus:canis: ⁊ viliſ-
ſima mancipia prius probantur. Et iterum idem Hugo
Non eſt quieta vita hominis : quam inquietat vxoris
ſuſpitio:ſollicitat ancillarū ſumptus:conturbat filiorū
peruerſitas. Qui igitur prudens eſt : vitabit ea omnia
prompta pericula:que ex nuptiali vita prouenire ſolēt.
Cōtinētie Et licet fatendum ſit teſte Auguſtino ꝙ actus coniuga
ſex corōe lis bonus ſit:continentia tamen melior: habet enim ſta
ꝑeminētie tus continentium ſupra ſtatum coniugalem ſex coro-
nas preeminentie. Primo quia continens habet maio-
rem dignitatem. pro eo ꝙ per continentiam homines

aſſimilantur angelis. Secundo maiorem puritatē tra
bitur enim ſpūs per actum coniugalem ad immunditi-
am carnis:⁊ efficitur quaſi caro. Tertio habet maiorē
libertatem quia vir non habet poteſtatem ſui corporis:
ſed vxor.⁊ econuerſo ſecundum apoſtolum. Quarto ha
bet maiorem vtilitatem:quia qui vxorem habet ſollici-
tus erit quomodo placeat vxori.quare diuiſus eſt. Quī
to habet maiorem ſanctitatem: quia coniugati tribula
tionem carnis habent:⁊ impulſionem maiorem:quam
non coniugati. Sexto habent maiorem vtilitatem quia
maius premium ⁊ maior fructus ſibi debetur. Merito
igitur ſapiens vir continentium ſanctiſſimum ſtatum
preelegit. Que omnia attendentes ſapientes:ac huma-
ni iuris interpretes non inſulſe coniugio carnali ſpiri-
tuale connubium pretulere:vt videre libet in ſtatu con-
tinentium:⁊ eorum ꝗ in ordine eccleſiaſtico ī hac terre-
na vita militant:vt tandem ī ſupernis triūphent. Aiūt
eñi idipſum ſpirituale coniugium non ſolū dignius eſſe
quam carnale: ſed honorabilius atq; fecundius: ſed ⁊
ſecurius ⁊ forti⁹. His itaq; auditis quippe a matre pre
ſertim cum fletibus expoſitis:decreui a coniugio pau-
liſp ſubſiſtere. Uerum attinentes ⁊ amici ſi ꝑ tunc ma-
trimonij onera ſubire nō placebat:ad publica me ſaltē
transferrem officia. Et preſertim ad iudicandum popu
los:preſidendum vrbib⁹: his ſuaſionibus cōmonebant

¶ Caput.xiij.de magiſtratu iudicum.⁊ de officio ⁊ mu
nere iudicandi populos ⁊ preſidendi ciuitatibus: ⁊ de
laudibus huiuſmodi officiorum ⁊ cōmendatione talis
exercitij.

PRefecture atq; iudicandi munus: ꝙ neceſ-
ſarium vite humane: ꝙ excellens ⁊ ꝑclarū
ſit exercitium: ⁊ a cunctis mortalibus ho-
nori habitum nemo eſt ꝗ neſciat: niſi qui le
gib⁹ ſubijci recuſat.aut alienis iacturis di-
tari peroptat: vt eniꝫ Hieronymus ait: niſi primus ho
mo imaginem dei in ſe peccando violaſſet.nequaq̄ ho-
mo hoī ſubiectus eſſet:nec alius alium iudicaſſet. fuiſſet
enī ſibi vnuſq̄ſq; iudex. Nā a principio non dixit deus

holvt pſſt holbus:ſed dn̄amini inq̄t piſcibus maris: et volatilibus celi ac beſtijs terre. poſtq̄ vero peccatum inter holes inualuit iurgia: rixe:bella :ꝛ ſeminaria diſcordie creſcere ceperunt. Fuit igit̄ neceſſariū ad compꝛimendū iniquoꝛū cupidines et violentias:vt diuina ꝓuidētia homo hoies iudicare poſſit : vt quos natura ipſa aut amoꝛ ab bonū non ꝓuocat ſalte timoꝛ hoīs coheceat Et hoc eſt qḋ alibi ad eundē ſenſum Auguſti. ait. quia cum ppl̄i multitudo ab his q̄ maioꝛes ſunt oppꝛimeretur expediens admodum fuit ad aliquem cōfugere virtute et autoꝛitate pꝛeſtantem qui iniurias cohiberet:ꝛ ſumma infimis pari equitate coequaret. legumq̄ tranſgreſſoꝛes puniret qui apud quoſdā magiſtratus apud alios pſides. alibi ꝑtoꝛes ſiue ptātes. Cōius ṽo iudices a iudicādo appellati ſunt. hi apud gentiles plurimum honoꝛabant̄. de quib' Valeri. ait. quia Apollo requiſitus de iuſtis magiſtratibus: reſpondit ſe neſcire vtrum deoꝛum numero : an hoīm aggregari deberent. adeo enim hoc exercitiū illuſtre apud eos fuit : vt illud omni potētatui ꝑferent. quid enī teſte Cicero. ꝑclarius: digniuſq̄ inter moꝛtales exercitiū excogitari poteſt q̄ vnū hoiem ī rep. repīri:qui communi vtilitati ſeruiat: q̄ cōmunia p ſuis:ſua pꝛo communibus habeat. qui velit ꝛ ſciat ꝑſonam ciuitatis gerere dignitatē:decus ſuſtinere:legeſq̄ obſeruare. iura tueri atq̄ exequi : ꝛ poſtremo cuncta q̄ ad rēp. pertinēt:fidei ſue commiſſa meminiſſe. Magiſtratus ſiquidē atq̄ ius dicēdi poteſtatē habētes:nō modo terrenoꝛū pꝛincipū aut populoꝛum ſed immoꝛtalis dei autoꝛitate ꝛ vice funguntur. Eſt enim latiſſima eoꝛum poteſtas ꝛ iuriſdictio:veluti qui vite ſimul ꝛ necis hominū dn̄i penitus conſtituti ſunt. Hinc Apoſtolus dicebat. qui me iudicat dn̄s eſt. Hi ergo iudices atq̄ pꝛouinciarum poteſtates: atq̄ rectoꝛes:cum recte agūt:deo pariter et hominibus acceptiſſimi ſunt. Scriptum eſt enim beati qui iudicium faciunt:et iuſtitiam in omni tēpoꝛe. Et ite per ſapientem. Qui cuſtodit ꝛ iudicat iuſtitiā:ipſe exaltabit̄. nec mō ī eterna vita eoꝛum exaltatio erit:ſed in hoc ſeculo ſublimantur. De

quo per eundem ſapientem dicitur iuſtitia eleuat egen tem vnde ⁊ noſter Jſidorus Magna eſt inquit lausre cte iudicātis. qui ſicut nocere ciuibꝰ neſcit: ita ꝓdeſſe oībus nouit. alijs enī ꝑſtat cenſurā iuſtitie alios bonitate iudicij ſine ꝑſonaꝝ acceptione ſuſcipit non infirmat iuſtitiam auaritie flamma: nec ſtudet auferre alteri quod cupiat. Et ſubdit. Hi ſunt veri iudices qui ſicut dei iuſto iudicio ditari non appetunt. ſic eterno premio coronantur. Demum vero iudices ſi locupletes fieri peroptant idq; facile eis ſit: nemo ambigit. Nā qui ciuili autorita te ⁊ potentatu funguntur: paruo temporis compendio longas conſueuere congregare diuitias.

¶ Caput. xiiij. ⁊ oneribus ⁊ laboribus et incommodis prefecture: ⁊ iudicature et preſidentie in populis. et de ꝑiculis huiuſmodi exercitij.

Sed poſt huius exercitij laudes: videlicet iudicandi ⁊ preſidendi honorem tantopere commendatū: illico mater bona illius ſtatus ꝑmentia onera: atq; aperta ꝑicula enarrabat. que tot ſunt vt vix enarrari queant. I primiſq; veniebat in mentē qđ ſcriptū ſepe audierat. Noli fieri iudex: niſi virtute valeas rūpere iniquitatē Qui ſe igitur talē eſtimat vanꝰ eſt aut temerarius. deniq; inter cetera: quatuor pericula iudicantē comitant que oīa vel alterū vitare difficulter ꝗſq; mortalium poteſt. Primū ſiquidē ꝑiculum ex eo maxime imminet ꝗa plerumq; ex cauſarum multitudine: defectus accidit ſollicite diſcuſſionis quod itaq; periculū cauens beatꝰ. iob: dicebat. Cauſam quam neſciebam: diligentiſſime inueſtigabā. Super quo Gregorius. Ad proferendas ſententias videamus ne vnq; precipites ſimus. nec temere indiſcuſſa iudicemus: ⁊ ꝗlibet audita mala ſtatim moueant. Secundum iudicis periculum ſequit: affectus videlicet atq; inordinata paſſio. que tanto certius eos comitantur: quanto difficilius ab eis ſeparantur Unde Auguſtinꝰ quaſi pro quodā miraculo narrat. Alpiū collegam ſuum nullo affectu: odio: timore: atq; premio iuſtitiam ſubuertiſſe. Tertium iudicis periculum para

Judicium ꝗtuor pericula.

tur/ ex; obliqua intentione : aut iniuſto animo . Unde ſcriptum eſt. Quod iuſtum eſt : iuſte exequaris . quaſi dicere velit. Non eſt ſatis iudici iuſta decernere : ſed neceſſe eſt ſi periculum vitare cupit: vt iuſta iuſte decer-nat. ideſt recto animo agat ea que leges iubent. Nar-rat ſiquidem Gregorius quendam ſanctum virum vi-diſſe iudicem quem cognouerat in locis teterrimis ma gno pondere ferri ligatum a quo cum quereret quidnã hoc eſſet . Reſponſum eſt: ꝙ eo ſolo ea patiebatur. quia cum iudex eſſet : ſi quid pene atꝗ. vindicte : eti am ſecundum leges alicui viuẽs inferebat plus tamen cru delitatis deſyderio: ꝙ̃ publico zelo mouebatur. Quar-tum periculum: iudices continue temptat donorum vi-delicet: ⁊ munerum cupiditas. Quis eniꝫ ille eſt: ꝺ quo vere dicere poſſumus. Qui diſcutit manus ſuas ab om ni munere: hic in excelſis habitabit: Ea ſiquidẽ per icu la tãto iudicibus promptiora ſũt quanto difficiliꝰ eui tãtur. Unde Iſido. Multi tribunal aſcẽdũt: ſꝫ rari iudi ces inueniuntur qui populos legum moderamine re-gant. Et ſi cetera ad hoc vitãdum periculum parſuaſio ni deſint: illꝺ petrarche occurrebat. quia iudex ipſe po puloꝝ: honorato quodam exilio damnatur : dũ otium domeſticum cũ externa ſollicitudine permutaẽ. Amara certe ⁊ turbida iudicum ſors eſt. Habent enim domum non modo muneribꝰ apertã ſed ⁊ litibus: ſilentio vacu am. querimonijs plenaꝫ: iurgijſꝗ refertam. Quicquid languidũ. quicquid egrotũ in puincie ſeu ciuitatis viſ-ceribus latet: totũ ſibi tractãduꝫ curandũꝗ reſeruatur Unde Plautus ille comicus durum admodũ opus di cebat: multos corrigere. quod hinc patet quia ſeſe corri gant pauciſſimi. Adde illud Plutarchi ꝑclarum exem pluꝫ. qui cum iudex eligeretur: renuit dicens. quare ſic iudicabo. quaſi ſtatim ab alijs iudicandus . nec modo ab hominibus iudex ipſe iudicatur. Quippe in quẽ to-tius populi oculi vertũtur: ſed durius a deo ſummo om niũ iudice iudicari timet: dicente ſcriptura iudiciũ duriſ ſimũ his qui preſũt. Poſtremo pudor eſt : ꝙ iudicibus ⁊ magiſtratibus pudor nullus ſit his preeſſe : quibus

ſubeſſe dignius fuerat. Cũ igitur talia docta mater rei coleret: omnem iudicandi ambitũ manu quadã ab animo erumpere viſa eſt. Sed dum iudicandi tribunalia tantopere abhorrerem. ad cetera reip. boneſta et publica munera condeſcendere: ⁊ preſertim officium conſulum ciuitatu: quos appellamus rectores contribules ipſi his ſuaſionibus hortabantur.

¶ Caput. xv. de exercitio ⁊ officio conſiliariorũ princi pum: ⁊ vrbium ⁊ prouinciarum. ⁊ de vtilitate: laudib' ⁊ preconijs huiuſmodi viuendi exercitij.

Magna ſemper reipu. conſulendi autoritas fuit. Conſules enim ſiue conſiliarij a conſulendo recte dicti ſunt: quorum prouidentia reſpu. regitur. eorumqȝ conſilio aduerſa ciuitatis pelluntur quies eius atqȝ tranquilitas eorum ſtudio et induſtria comparatur. Eſtqȝ ei' generis officiũ ipſũ vt altiſſimo deo ꝯtinuũ obſequiũ ⁊ reipu. ſubſidiũ afferat. Unde Auguſtinus de verbis domini. Nec vtiqȝ remp. gerere criminoſum ẽ. Sȝ tunc demũ illicitũ eſt: ſi vt diuitias priuatas augeas: remp. adminiſtras vt enim inquit Philoſophus. Nil tam vtile eſt ciuitatibus ⁊ regnis: qȝ ſtudioſorũ habere cõſilia. Quorum officium: vt ait Tullius eſt vtilitatem ciuiũ ſic tueri. vt quicquid agant: ad reipu. referant obliti commodorum propriorũ. Quid enim eſt dignius. quid reipu. vtilius. quid deo acceptius: qȝ remp. paccatam quietaȝqȝ teneret: ꝯſilio plerumqȝ expellere: quod armis ⁊ multorum cedibus effici non poſſit? Nam vt inquit Tulli' non viribus aut velocitatibus: aut celeritate corporis res magne geruntur: ſed cõſilio ⁊ autoritate et ſcientia preſidentium. Conſiliarij enim rerum publicarũ plus agunt: quam qui corpora iaculis hoſtium exponunt. Similes enim ſunt gubernatorib' i naui: q̃ longe plus agunt nauem dirigendo quam ceteri aut nauigando aut pugnando. vnde et inbellis parũ poſſunt arma: vbi non eſt conſiliũ. vt ait Tullius Philoſophi enim ⁊ conſilio vigẽtes: plus conſilio in bello paceqȝ egerunt quã armis. Unde ſapiens ait. Cum diſpoſitiõe conſiliũ ini

Conſulis officium.

Conſiliarij ſimiles gubernatoribus i naui.

tur bellum:ꝛ erit ſalꝰ vbi multa conſilia: Alexandrum
quidem eo potiſſimum:tã ingentes victorias obtinuiſ
ſe legimus.quia conſiliarijs bonis cuncta agebat. vt
inquit Trogus pompeius Et propterea conſiliarij prī
cipum:necnon conſules ꝛ rectores prouinciarum:vrbi
um; magno ſemper honori fuere; ꝛ patres patrie recte
ab antiquis appellabantur. Ad hoc itaqꝫ exercitium ꝛ
viuendi formam amici ꝛ contribules his ꝛ plurimis
perſuaſionibus me trahere moliebantur. Addebãt pre
terea hunc viuendi modum genitorem meum veluti ho
neſtum et ſine crimine delegiſſe. Decerat inconueni
ens filium laudata honeſtaqꝫ patris exercitia ac veſti
gia imitari.

Conſiliarij patres patrie appellati.

Caput.xvj.de laboribus:oneribus ꝛ incommodis cō
ſulum ſiue conſiliariorum ꝛ rectorum:vrbium ꝛ prouin
ciarum.ꝛ de periculis huius ſtatus.

SEd vix amici verba finierant: qui officium
conſulendi in ciuitatibus tantopere collau
dabant:ꝛ ecce mater anxia occurrit:ꝛ pluri
ma nedum onera; ſed incommoda ꝛ peri
cula huius vite ꝛ exercitij prudētiſſime re
colebat. Sꝫ iter cetera id Catonis cōmemorabat. quo
niã difficilimū eſt quēpiã ſic reip.cōſulere:vt pſit ſimul
ꝛ placeat:ſed longe difficilius eſt vt ſit ei in verbo veri
tas; i conſilio fides:in cōmiſſis ſilentium:i imperando
ſuauitas.ꝛ tandem euentū nō virtus ſed fortuna mode
rabitur.iterū illud Platonis i repu.occurrebat. Par
ua:inquit:ciuitas egre regit. Magne,vero vrbes diffi
ciles regimine exiſtunt. Quare qui ad hmōi miniſteriū
ſuſpirant:neceſſe eſt illud Lactantij fateantur. Parum
eſt:inquit:nobis domeſticarū curarū: q̄ publicas ado
ptamus deniqꝫ quis putat conſules ipſos vel conſiliari
os a principibus vel populis amari:quos potiꝰ grauãt
q̄ iuuant. Quod ſi extrinſecus honorari a populo cer
namus:labijs credo.cor aūt ſingulorum ciuium longe
eſt ab eis. ꝛ pauperū preſerti quos duriſſimis exactiōi
bus deuorant. Sed ꝛ ſi a populo ꝑ aliquo tēpore ama
ri colliqꝫ eos videamus; in mentem veniat,quis popu

cōſiliariorū ꝑicula

lo ſcipionibus charior fuit; Quis camillo; Quis ruti-
lio ⁊ Metello; Quis ſalomone greco; Quis Hanniba
le; Quis Licurgo; ad quos amor ingēs: atq; ardēs fer-
uor fuit popularis. Sed illico in odiū in contemptū ver
ſus eſt. Quorum illa fuere premia ſori: videlicet labor:
iniuria: accuſatio: mors: exilium: carceres. Sed certe il-
lud Catonis preclare dictū eſt: q? inter ea que proſpera
fortuna largiri viſa eſt: nil tam peſtilens tanq; incōſtās
q̄ populi fauor: cuius ad poſteros funeſta hereditas eſt.
Adde q? cum ad huiuſmodi conſulendi munus nō niſi
iuſiurandi ſacramēto accedant cōſiliarij ⁊ rectores: to-
ties deierare videntur quoties ſenatum ingrediuntur.
Rurſus cum: iuxta Ciceronē: eos qui de repu. conſultāt:
ab amore: ab odio: ab ira: a timore liberos eſſe oportet.
Uix aut raro contingit conſiliarios: conſules vrbium ⁊
rectores ab his paſſionibus fieri alienos. Deniq; q̄ vti
les in conſulendo reip. exiſtant: triſtis ille euētus demō
ſtrat: q? reſpu. plurimū eorum crudeliſſimo aut inertiſſi
mo conſulatu indies pauperior: illi vero ditiores eua-
dunt. Nec alijs opus eſt teſtimonijs: preter id quod in
fauſtis atq; infelicib9 noſtris diebus cernim9: q? eaipa
conſulendi officia atq; gubernādi rempub. munera: nō
vt olim inuictis delata videmus: ſed potius a ſollicitā
tibus oblata. Et: qd maiori merore refertur: eaipſa offi
cia quibus pauperes opprimunt non paruo ꝓtio emun
tur. Difficile nāq; ⁊ perrarum intuemur: vt que magno
exoptātur affectu: ⁊ longo querūtur labore: liberaliter
impendantur. Et: vt paucis agam: longe difficili9 erit:
vt que multo cōparantur auro: ſine auro reddātur. Hi
ergo non tam conſulūt q̄ conſumunt: non tam regūt q̄
premunt: non tam protegūt q̄ ledunt. defendunt: vt ipſi
inquiunt: rempublicam. Sed fateor ab alijs ⁊ non ſem
per: ſed a ſeipſis minime: veluti q̄ ciuibus grauiſſimas
imponūt collectas: non in rempublicā exſoluēdas: ſed
ſibi imburſandas. Hi conſules dicuntur a conſulendo
non reipub. ſed ſibi: gaudent conſiliarij ⁊ conſulis no-
mine: a cuius re ⁊ effectu plurimū ſunt alieni. Paupe-
rum domos euertunt vt ſuas conſtruant: miſerorū ca-

Cōſiliarij ditiores reſp. pauperiores efficiūtur.

Conſiliariorū officia emuntur.

ſellas agros atq; predia ſubbaſtant: vt ipſi vilius emāt culpeq; proximus eſt qui eos in licitatione vicerit. Hec fili mi inquit mater optima exercitia: ſtudia: deſyderia q;: ſunt conſiliariorum conſulum atq; rectorum peſtiferi noſtri temporis: ad que tuipſe conſpice: ſi libet aſpirare. Matris igitur monita adeo viſceribus meis infixa fuere: vt ad huiuſmodi conſulendi miniſteriū nullo pacto aſpirarē. Sed illico patrueles: atq; ſanguine ⁊ amore coniuncti ſeſe ingerunt: vt aliud vite genus aſſumerem. quod vt dicebant a cunctis mortalibus virtutis: honoris: ⁊ glorie cupidis: ſemper exoptatum eſt: videlicet tanq̃ aduocatus patrocinandi exercitio verſari. ad quod his ſuaſionibus commonebant.

¶ Caput. xvij. de iuriſperitis ac de aduocandi ⁊ patrocinandi officio: in iudicio ⁊ extra. ⁊ de laudibus iuridice ſcientie: ac neceſſitate et vtilitate huius ſcientifici: et artificioſi exercitij: ⁊ quomodo ſupplet nature defectus

Iuri operam dare inſigne.

Patrocinari in cauſis ac ī iuris humani ſubtilibus diſceptationibus verſari: ſemꝑ laudabile inſigneq; exercitium fuiſſe nemo ambigit. Ea eīn officia: vt Saluſti⁹ ait: honeſtiora apud omnes habita ſunt. que īgenio que intellectu: que deniq; eloquentia. ac dicendi ſuadēdiq; artificio conſtant. Sic ergo iuris diſciplina honeſta. ſancta ⁊ perneceſſaria. vite humane exiſtit ⁊ ob eam rem omni tempore plurimum fuerit cōmendata. Eadē ratione diſciplinam ipſam ſectantes: qui iuriſperiti ſeu conſulti appellati ſunt: vtiliter ac laudabiliter et neceſſario vtuntur iuribus humanis: que nō niſi ad lites inter homines dirimendas: amicitiamq; atq; ipſam rempubli. augendam: inſtituta ſunt. Hinc inſtinianus ait. Aduocati qui dirimunt ambigua facta cauſarum. non minus prouident humano generi. quam ſi prelijs armiſq; parentes patriamq; ſaluarent. Et alius ſapiens. Magna commendatiōe dignos eos facit: qui qđ iuſtum: quod bonum: quod equum eſt: hominibus perſuadent. Eſt ergo huius exercitij honeſtas atq; neceſ-

Iuris diſciplina ſctā perneceſſaria.

ſitas:admodū manifeſta:ſed ⁊ vtilitas publica manifeſtior. Quantū vero in eodem nobili exercitio: priuate ſit vtilitatis: nemo eſt q̄ ambigat. Habuit tñ inuidos omni tempore hoc ſcientificū ⁊ honeſtū exercitiū: nōnullis em̄ non ſatis:nec recte intelligentibus viſum eſt leges ipſas:atq; legum interpretes ⁊ iuriſperitos cauſam dare litigijs: illaq; q̄maxime interire: in quos pulcre Cicero in eis quos de legibus edidit libris inuehit: ait em̄. Uerius ignorationē legum:occaſionē litigij͂s parare. Ignorantes enim leges:voluptates ⁊ appetit⁹ ſuos putāt ⁊ optant legibus iuuare poſſe:quare inquit Cicero. Cunctos conſulunt:an ſit lex:que ſuo poſſit ſuffragari appetitui aut cupiditati:quo fit vt ipſarum legum ignorantia non iuriſperiti:viam litigijs preſtent. Adde aduerſus iuriſperitos aliam non minorem emulationē: nōnulli em̄ perſuaſum habent id:quod ex ipſo exercitio laudato comparaẜ:improbe atq; illicite fore queſitum. Plane nō ita ſentiebāt antiqui philoſophi ⁊ ſapiētes: ſed nec catholici tractatores:qui in cōſtituendis determinandiſq; hominū deſidijs: iudices:teſtes ⁊ aduocatos aſſiſtere decreuerūt. ſolis tamē iuriſperitis licitum eſſe voluerūt:ſuum conſiliū iuſte vendere potuiſſe. Cui⁹ inter cetera illa a philoſopho ratio aſſignatur:q2 iudex ipſe ⁊ teſtis:cōmunes ſunt perſone:⁊ ꝓvtraq; parte conſtitute. Aduocatus vero alteram tantū fouet partem: a qualitate honeſteq; ſalarium exigit. Huius preterea nobilis ac ſcientifici exercitij excellentia:ex pluribus illuſtratur effectibus. Eſt em̄ mortaliū hominum deſyderiū vt ad id potiſſimum tendat:eodem philoſopho teſte: vt veritatem agnoſcat. Quare ad ipſum in rebus agilib⁹ auidius humana properat inquiſitio: preſertiꝫ cum ob eas hoim cupiditates:que a vero:que a iuſto plerumq; diuertere cogunt:ꝑpter rerū humanarū varietates:difficulter quidem veritas ipſa et iuſtitia agnoſci poteſt. Hinc per Eſaiam prophetam de humana iuſtitia dicitur. Tanq̄ pannus menſtruate vniuerſe iuſtitie veſtre:vt humanam iuſtitiam difficulter attingi et cognoſci poſſe liquido demonſtraret. Auarius enim quam iu

Iuris ignorantia nō iuriſperiti lites fouet

Iuriſperitis ſolis licet vendere conſiliū

ſtius homines lites ⁊ iurgia mouent. Quia: vt inq̄t ſa‐ piens. deus fecit hominē rectum: ⁊ ipſe immiſcuit ſe infi nitis queſtionibus. Fuit ergo neceſſe humano generi iu riſperitos conſtituere: quoꝛum induſtria ⁊ expectata iu riſperitia: eas ſine belloꝛū fragoꝛibus queſtiones deci‐ derent: quas humana peruerſaq; auaritia attulit. Lau dantur igitur plurimū; atq; merito diuerſis honoꝛū ti‐ tulis illuſtrantur iuriſperiti qui veritatem aperiunt: et inter hominū cupidines per ſue ſcientie coniecturas et regulas quid verum: quid iuſtum ſit explicant: docent atq; e tenebris ad lucem vſq; deducūt. Quoꝛū tanta vis eſt vt nōnunq̄ eas veritates quas vel natura: vel indu‐ ſtria: verius aſtutia hūana: in damnū ſimul ⁊ penā pctī humani generis occultas fecerit: ipſi iuriſperiti ſui in‐ genij ſubtilitate ad reipu. quietam atq; noſtrā cōmodi‐ tatem reuelent. Plurime ſiquidē veritates incognite: plurime iniuſtitie impunite manerent: ſi iuriſperitoꝛum ceſſaret ſapientia: ⁊ ſua querēdarū rerū ſtudioſa ſagaci tas: contēptui aut non vſui haberet. Deniq; nemo vnq̄ dubitauit: verum ⁊ iuſtum multo eſſe melioꝛa q̄ falſum ⁊ iniuſtum. Eſſet enim rationi diſſonū: ſi verum a falſo: iuſtum ab iniuſto vinceretur. Quod vtiq; funeſtū in re‐ publi. ſepe accideret ſi iuriſconſulti deeſſent. Quoꝛū id pꝛecipuū ſtudiū eſt: iuſtum ab iniuſto: falſum a vero diſcer nant. Rurſus q̄ neceſſariū humane reipu. hoc exercitiū fuerit: ex eo patet: q̄m vt philoſophus inquit in ethicis. Sunt nōnulli homines peſſime quidem perſuaſibiles: qui non facile credūt: niſi certiſſima videant ſigna: aut foꝛtes habeant perſuaſiones. Aduocati igit̄ plurimū ſunt cōmendandi. q̄ virtute ſcientie iuridice certiſſimas vel pꝛopinquas: imo foꝛtiſſimas perſuaſiones eliciunt: ⁊ illa iudicibus ſuadēt ad iuuandā innocentiā: ⁊ repꝛi‐ mendas: puniendaſq; violētias ⁊ iniuſtitias. Unde Ci cero hanc iuris diſciplinā extollens. Hec inquit ad oēs res pꝛiuatas atq; publicas tuendas inſtituta eſt. Et iterum hec ars tuta eſt: hec honeſta: hec illuſtris: qua ſe pe multe reſpubli. ſalue facte ſunt. ¶ Deniq;. vt philoſo phus voluit: omnes artes inuente noſcuntur ad ſupplē

Juriſperiti q̄ neceſſarij.

dos humane nature defectus:vt libet exẽpli gratia vnũ inſerere. Natura eñi ipſa lapides:ligna atqꝫ ferruꝫ pro ducit:ſed minime domũ efficit:quare recte ꝛ neceſſario ars domificandi inuenta eſt:que idipſum ſupplet qḋ na tura defecit. Simili modo natura parẽs lanam ꝛ linũ: ſed non veſtes ꝑducit.ſalubriter ergo atqꝫ neceſſario ar tes texendi atqꝫ ſuẽdi inuẽte ſunt. Natura ergo ꝗꝗ ho. mini inſtrumenta loquendi dedit:non tñ virtutẽ tribuit perſuadendi. Sed arte effectũ eſt vt homies ſtudio ipſo atqꝫ mirabili artificio:vi quadã dicẽdi conſequanẜ:con ceptus videlicet ſuos imprimere poſſe audiẽtiũ animis ſicut natura minime dedit homini vim diſcernẽdi con gruum ab incõgruo:niſi ꝑ grãmatice ſcientiã: nec verũ a falſo niſi ꝑ dialecticã. Licet dederit inſtrumẽtũ cogno ſcendi verũ a falſo:videlicet loquelã ꝛ intellectũ. Opor tebat ergo ꝓ conſeruatiõe humane vite:et tollendis in ter homines diſcidijs:vt nature huius defectus ſupple retur per iuriſperitos:qui iꝑm iuſtuꝫ ꝛ rectũ iudicibus perſuadent:ſm traditas legiſlationes: ꝛ nõnunꝗ iuſtũ ꝛ rectum diſtinguãt limitent ꝛ moderenẜ:ſm particula rium caſuum occurrentias ꝛ legiſlatoris mentem: que omnia perirent:niſi iuriſperiti eſſent:qui ea hominibus ſuaderet. Et:vt paucis agamus: ſumma eſt excellentia huius exercitij:quo ipſa vniuerſalia ſtatuta humana: que generalibꝰ atqꝫ indeterminatis verbis ſtatuũtur lu cidius intelligũtur. Nam per iuriſperitorũ ſubtilem et ingenioſam applicationẽ dictarum legũ ad cauſas par ticulares:mentẽ legum interpretanẜ. Et tandem ꝟo per hoc nobile aduocationis officiũ inſontes defenduntur: oppreſſi releuanẜ. ꝛ vt paucis multa comprehendamus iuſtitia periret:ſi deeſſet qui iuſtitiam allegaret. Ex qui bus facile cognoſcitur:quanta ſit huius exercitij hone ſtas:quanta neceſſitas quanta deniqꝫ vtilitas. Sed vix affiniũ ꝛ amicorũ ſollicita inſtantia verba finierant: cũ mater clamitans dicebat illud ſapientis. Fili mi ſi te la ctauerint peccatores:ne acquieſcas. Et tandem aduo catorum vitam ac exercitium:eorũqꝫ aperta diſcrimina ꝛ pericula ſequentibus verbis diſſuaſit.

¶ Caput.xviij.de incōmodis ⁊ oneribus exercitij iuriſtarum ⁊ artis aduocationis in cauſis ⁊ iudicijs: et de periculis huius ſtatus ⁊ modi viuendi:⁊ de dānis que ex illo veniūt rei p. ⁊ an litigia nutriant ex aduocatorū copia:⁊ an humana iuſtitia pōt ipleri in iure naturali.

Iuriſperitorum eorum preſertim qui forēſes cauſas agunt in iudicio quos aduocatos vel cauſidicos appellamus:quā ſit damnoſum periculoſumq̧ exercitiū: nemo aptius q̄ aduocat⁹ ipe vnq̄ intellexit. Sed ⁊ quātum hoibus ſit inutile quippe ⁊ periculoſum nemo rectius agnouit q̄ qui pro eius infortunio aduocato indiguit. Huius exercitij dāna:diſcrimina atq̧ pericula nō facile enarrari poſſent. Ex multis autē paucula q̄dā in medium adducēda decreuimus. In primis naturā artis atq̧ exercitij conſyderare oportet. Eſt enī eius generis patrocinatio in cauſis: q2 difficile ē aduocato ⁊ cauſidico vnū iuuare:quin alterū ledat. cui pulcre Ambro. dicere videt:qui non pōt alteri ſubuenire:niſi alter ledatur:cōmodius eſt neutrū iuuare q̄ grauare alterū. Unde ſuper illo verbo:impio prebes auxiliū. Auguſti. inq̄t. callidi argumentatores ⁊ iuriſperiti fallaces dū cupiūt ditari:vix preuaricatiōis periculū fugiunt: controuerſias actioneſq̧ cauſarū contra ipſa iura vertūt:⁊ vt aduerſarios coercēāt:iuſſionibus legū ad illudēdos iudices exquiſitis exēplis:multiplices intellectus:⁊ cauillo ſas a legibus eliciunt coniecturas. Quid igitur in eius laudē non facile inuenio. vendūt enī linguā ſuā que ſpiritus ſancti donū eſt. Qua de re Augu. de ſeipſo in li. cōfeſſionū loquens ait. Placuit mihi ſubtrahere miniſterium lingue mee:a mūdanis loquacitatis mee:ne ceteri mei exēplo non legē dñi: ſed forenſia bella mercarent:⁊ ex ore meo arma furori ſuo accōmodarē. Rurſus non illis puto aſſentiendū qui negāt cauſidicos lites nutrire:ſed potius pſcindere contendūt:ex Cicero. verbis argumentū ſumētes:que recte intellecta eos ledunt. Aut enī eos qui leges ignorant volūtates ⁊ appetitus ſuos putāt legibus iuuari poſſe ⁊ inde legū peritos conſulūt

Aduocat⁹ linguā vēdit.

vt eis dicāt appetitus ſuos legibus ſequi poſſe. Sed ea verba quid aliud ſonare videnť:q̄ꝫ aduocatos lites gi- gnere. Dum voluptuoſis ꝛ cupidis hoibus ſuadēt legibus poſſe explere:que leges ipſe vetant. Quis eñi tam amens eſt:qui leges iuſtas aſſerat iurgia nutrire: quas dicit Cicero in eodē de legib⁹:eſſe vitioꝝ emēdatrices: virtutūq̄ꝫ cōmendatrices. Sed ex mente Cice. elici poſſe non leges ſed legibus abutentes qui ſunt legiſte: lites nutrire ꝛ educare perſpicuū eſt. qui vt naſcanť lites:ſpeꝫ victoꝛie victis pꝛomittūt:adducētes innumera fallacia- rum repagula: ꝛ aſtutiarū obſtacula ſm Policratum. Qui eñi cecus non eſt:liquido videbit qꝛ non hominuꝫ negotia:non cauſe:non cōtrouerſie ſuſcitāt aduocatos: quinimo:vt oculis cernimus: aduocati ipſi cauſas gi- gnunt litigia ſuſcitant:ↄtrouerſias fouēt:immo mouēt atq̄ꝫ nutriunt. Pꝛebeant huic veritati teſtimoniū ea lo- ca que certe beata dixerim. vbi ſi deſunt aduocati: ibi cauſe:ipſa quoq̄ꝫ litigia deſunt:vbi ꝗo aduocatoꝛū tur ba ſtrepit:ibi lituꝫ anfractibus tota ciuitas ardet: nec domus aliqua a litigio vacat. ¶Uidi ego in germania vꝛbes q̄ꝫplurimas populatiſſimas quidem atq̄ꝫ optima politia gaudētes:in quib⁹ ciuis vnus iurisignar⁹in de cidēdis cauſis penitus inexpertus:totius ciuitatis cau ſas bꝛeui momēto pacifice ꝛ incredibili ſilētio termina- bat:vbi nec aſſiſtentia erat aduocatoꝝ:nec allegationū ingenioſa alteratio. Stupenti igitur mihi atq̄ꝫ queren- ti:cur in tanta vꝛbe tam parue atq̄ꝫ ꝑpauce cauſe age- rentur:q̄d ve cauſe erat:q̄ꝫ nullus ibi aduocatus adeſſet Rñſum tandē eſt cū faceto modeſtoq̄ꝫ riſu: vltimum eſſe cauſam pꝛimi. Addebantq̄ꝫ vt ego mihiipſi inq̄rēdo ſa- tiſfacerē.acſi apte dixiſſent: pauculas admodū cauſas in tribunalibus eſſe ſuis:cuius rei illa erit ratio:qꝛ nul lum q̄ eas ꝓponeret aduocatū facile admittebāt. Pꝛo- fecto nō inſulſuꝫ eoꝝ dictū puto.plurimi quidē nequaq̄ꝫ plerūq̄ꝫ litigarēt:quinimo aliq̄d foꝛſan iniuſte pateren- tur:niſi aduocatoꝝ ꝓnitas adeſſet: atq̄ꝫ eoꝝ ſollicitudo qui vincere pollicerenť. Nemo certe niſi inſanus ſine armis bellū tentat. Quippe plurimi ſalui fuere:qꝛ illis

Laus legum.

Aduocati ex magna pte lites pariunt.

Laus germanie a politia: et i penuria aduocatorum.

arma deſuere. ⁊ longe plures periere armorum fiducia ꝙ penuria. Tolle enim frenetico arma: pſtabis ⁊ vitam tolle cupidis litigādi miniſtros: ſimul tolles ⁊ lites Cupit enim omnis artifex vt phs in ethicis voluit ſua laudare opa ſimul ⁊ dilatare. Sic poeta ſua poemata laudat a cunctis recipi optat. ſic faber vt inquit Hieronyꝝ. ſua fabrilia tractat ſtudetqꝫ ſummopere: vt totus orbis ea indigeat. Cytbariſta deniqꝫ omnis exoptat dies eſſe fauſtos atqꝫ ſolennes. Armorum ⁊ machinaruꝫ artifex nuptiarum aut pacis tpa infeſta habet: ⁊ generaliter de pace nō cogitat. qui cum bello lucraṫ. Nec aliter agit aduocatus: alienas cupit controuerſias: propinquorū ⁊ cauſas exagitat: q̄ ſuas non litigat: diſſidendo: litigādo lucratur: q̄ mendicaret. ſi quietiſſime omnes viuerēt Et vt paucis dicam deſunt lites ſi deſunt qui lites cupiunt atqꝫ ſollicitant. Deniqꝫ apoſtolꝰ ait: ſeruos dei nō decet litigare. Quō igitur alienas opes litigando querere poſſumus licite qui noſtra proximis offerre iubemur. Et iuxta dominicū conſiliū petēti clamideꝫ: pallium non negemus Demū ꝟo illud ego ꝟiſſimū puto: qꝛ lōge minus reip. xpiane nociuū videbiṫ: ſi iudicioꝝ ſtrepitus cauſaꝝ deceptiōem nō habeat. ſi aduocatoꝝ penuriā patiaṫ: quaꝫ ſi p cauſarum ⁊ litigatorum atqꝫ aduocatoruꝫ copias: charitatis ordo pereat q̄ in litigādo ſeruari minie pōt. Et iteꝝ longe minus pernicioſum arbitror. quoſdam forſan iniuſte opprimi ob defenſionis aduocationiſqꝫ defectum: ꝙ plurimos immo ipſam rēp. eiuſqꝫ quietē: tot tātiſqꝫ vt cernimus litium ꝑturbationibus cōcuti atqꝫ ſubuerti. q̄ veluti quedā incēdia: cunctas reſp. adurūt atqꝫ confundūt Poſtremo quis cauſaꝝ: q̄s fori: aut iudicialis ſtrepitus tam auidus ē: queꝫ nō moueāt imo terreāt plurimum illa Bernardi ꝟba Qui cū ad eugeniū ageret. ac eum inducere conareṫ: vt fideles ad diuinā legē diſcendaꝫ ſectandamqꝫ alliceret: ⁊ aduocatoꝝ aſtutias fugiendas eſſe oſtenderet: quotidie inquit perſtrepunt in tuo palatio leges ſed. iuſtiniani non domini: iuſte ne etiam iſtud: Tu videris. Nō certe. Lex domini imaculata conuertens aīas: ea aūt nō tā

aduocati pacez odiunt inſtar militum.

aduocatorum penuria reip. nō eſt nociua.

leges quã lites ſunt:ꝛ.cauillatiões ſubuertentes iudi‑ciũ. Tu ergo paſtor ꝛ epũs aiarum: q̃ mẽte obſecro ſuſti‑nes corã te ſilere illã: iſtas garrire. Puto ꝙ etiaz hec ꝑ‑uerſitas te cõpellat ad dñz dicere cuz ꝓpheta. Narra‑uerũt mihi iniqui fabulationes:ſed non vt lex tua. Hec Bernar. de humanis legibus ꝛ earum ſectatoribus Rurſus niſi fallor:fallitur quiſq̃s qui litigandi offici‑um aſſumit.ꝛ longe magis fallit:q̃ artes litigãdi ꝛ cõ‑tendẽdi eligit:in q̃bus ꝓpter nocendi facilitatẽ quanto quis doctior:tanto nequior euadit. vt de aleatoribus Policratus ait. Unde Auguſti. forma iquit in eis eſt li‑tigioſa. hoc ipſo laudabilior:quo fraudulẽtior. Fateor eñi vtilis ẽ iuris ſciẽtia:ſi eius profeſſores intra eius li‑mites agerent:ꝛ legum terminos non tranſgrederẽtur. Sed plurimi illis abutunẽ ꝛ falſo legum intellectu: et nouis interꝑ̃tationibus ſacris legibus illudũt. Quod ſi ſec⁹ agerẽt pauperes admodũ ꝛ inopes: fateor tamen felices viuerẽt. Ea de re ſancti viri periculũ tã promptũ imminere hoc exercitium tenentibus cernentes:merito ꝑfectis ꝛ deo dicatis viris nedũ forenſiũ cauſarũ iterdi‑cũt exercitiũ: ſʒ hũanarũ legũ ſtudiũ quarũ iter cetera il‑la ẽ ratio ne videlʒ iuriſperiti magnũ eſtimẽt eã iuſtiti‑am quaz ipĩ ꝯtinẽt ꝛ venerãtur:ꝛ quã leges hũane do‑cẽt reſpectu ei⁹ iuſtitie quam lex dei ꝯtinetꝛ veneraẽ. iu‑ſtitia eniʒ hũana quã leges ſecli ꝓfitenẽ: ipleri indubia‑põt facultate ꝛ nature viribus: qđ ex eo maxime patet: vt alia taceaz:qm̃ xp̃us in euangelio ex duobus natu‑ralibus p̃ceptis oẽs leges ꝛ prophetas pendere dixit. put pulcre Auguſt. deducit i epl'a ad Uoluſia. Diuina vero iuſtitia non niſi ſuperna gratia ipleri põt. Quare ad hũc ſenſuz verius q̃ꝫ paulo ãte eſaias dicebat de hu‑mana: iuſtitia Pannus menſtruate iuſtitie veſtre ſunt. ¶ Sed nec alienum ab hoc ꝓpoſito videẽ qđ dñs i euã‑gelio ait Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſq̃ꝫ ſcribã‑rũ ꝛ pharileoꝝ nõ itrabitis in regnũ celoꝝ. Qđ vti ꝓ re‑cte dici poteſt de humana iuſtitia:q̃ꝫq̃ꝫ iuriſperiti ꝛ cau‑ſidici aſtruere nituntur vt xp̃us fidelibus ſuis dicere vi‑deatur:niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſq̃ꝫ ſcribaruz

aduocat⁹ q̃to docti‑or tãto ne‑quior.

Leguz ſtu‑diuz cur i‑terdictum ſit viris ſa‑cris.

⁊ phariſeoꝝ ideſt legiſtarum ⁊ iuriſperitoꝝ humani iuris non itrabitis i regnū celoꝝ. Nec enim eſt iuſtitia: q̄ ex humanis reſultat legibus ſola ad ſalutē ſufficit: cū illa vt phūs in politicis voluit ſolū reip̄. terrenā q̄etudinē appetat. Cuiꝰ gr̄a plurima q̄ lex diuia vetat ⁊ punit ipſa ꝑmittit aut iubet. Unde Augu. Hec lex q̄ de regendis vrbibꝰ datur: multa ꝑ temporali pace aut ꝑmittit aut iubet que lex diuina grauiſſime punit: vt in concubinatu atq̄ vſuris. Demum in preſcriptionibus ⁊ multis alijs reperire libet. Deniq̄ lex ipſa humana vt premiſſum eſt virtuti humane ⁊ naturali innititur: que nequaquam ad eternam felicitatē ſufficit ſine ſpeciali auxilio diuine gratie: qđ aliter eſt ſentiendū de diuina iuſtitia: q̄ tota dei ⁊ a deo eſt. Dabo igitur inq̄t maſ plurībus ꝑſuaſionibus finem. ſi id ſoluꝫ dixerim quia hūani iuris ſectatores ſolo nomine iuris letantur: cum rem ipſam non habeant: quinimo ſub iuris atq̄ iuſtitie obtentu: ipſa iura ⁊ iuſtitiam perſequuntur vt recte de eis dicat vera iuſtitia. filios enutriui ⁊ exaltaui: ipſi vero ſpreuerūt me. Tandem quis ille legiſta ē ⁊ laudabimus eū qui vt inq̄t Augu. dicat clientulo ſuo: recipe qđ mihi cū tibi adeſſem obtuliſti: redde aduerſario tuo qđ me iniuſte patrocinante abſtuliſti: cuius oꝑa decepto iudice ⁊ circumuentis legibus viciſti. Longe ſatis euagatus ſuꝫ i deſcribendis aduocatoꝝ ꝑiculis: ſꝫ expertus dixi. Turpe eſſ videbať patritio ignorare ea in q̄bus verſatus ē. Quaſi ergo mihi maternis his: imo diuinis commonitionibus edoctꝰ foreſſium atq̄ ciuilium cauſas ⁊ iudicia penitus ſtatui deſerere. Uicti ergo ⁊ ſuperati contribules ad aliud vite genus innocētiſſimū: vt dicebant videlicet notarioꝝ me tranſferre verbis atq̄ ſuaſionibus ſequentibus nitebantur.

¶ Ca. xix. de notarijs: tabellioibꝰ ⁊ ſcribis ⁊ de huiꝰ arti laudibꝰ vtilitate ⁊ ꝯmēdatiōe ac neceſſitate.

Tabellariorum ſiue notarioꝝ ars ⁊ viuēdi formula quā honeſta honorabilis ⁊ laudata ſit: ex plurimis ꝑſertim illius neceſſitate ⁊ vtilitate facile cognoſcit. Periret ſi q̄dē

ois iudiciorꝫ tela:niſi.eſſent notarij q̄ acta cōſcriberent periret ipſa veritas ⁊ fides in contractibus ⁊ cōmercijs hoim. periret ois ordo in iudicio forenſium cauſarum niſi eſſet aliqua fidelis publicaqꝫ perſona:cui iudex crederet de his q̄ ab vtraqꝫ litigātium parte: aut offeruntur aut dicuntur. Item ſunt inſtituti notarij ad cōfirmationem veritatis.ſed cum ipſa veritas vbicūqꝫ ſonuerit: ab illo ē qui dicit Ego ſum via ⁊ veritas:recta certe ratione notariorꝫ officium valde laudabile erit quia ĩ veritatis comprobatione ⁊ confirmatione:radicem ⁊ fundamentum ſuſcipit. Demum hui᷒ artis laudes ⁊ vtilitates ex eo patēt:quia publice vtilitati deſeruiūt. Hij nam qꝫ nedum apud pedaneos minoreſqꝫ magiſtratus.credituin ⁊ autoritatem obtinent:ſed apō reges ⁊ principes: ⁊ cuncta eminentia tribunalia acceptiſſimi ⁊ familiariſſimi exiſtūt. quorū manibus admiranda fide inſtrumenta:priuilegia ⁊ litere ad perpetue rei memoriam cōficiuntur. Et poſt multa temporum ſecula:ex borum ſola notariorum ſubſcriptione:indubitatā ꝓbationem inducunt. Hi typum tenent euangeliſtarꝫ xp̄i:qui eius geſta ⁊ acta ĩ euangelio:tam fideliter q̄ꝫ vtiliter deſcripſerunt. Et vt ceteras huius artis cōmoditates ⁊ laudes omittam.qui illā exercent: magna lucra ſummos honores aſſequunt.vt breui tp̄e ac paruo labore: opulēta vtilitatis compendia adipiſcātur:⁊ tandē ab oibus bo norantur:qr oēs illis indigent.

Rotariorū neceſſitas.

¶ Caput. xx.de miſerijs calamitatib᷒ ac laborib᷒ ⁊ periculis tabellionū ⁊ tabelliorꝫ.⁊ illorꝫ fraudib᷒ ⁊ dolis.

Inter ceteras vite hūane artes:⁊ modosformulaſqꝫ viuēdi:ſcribarꝫ atqꝫ notariorꝫ artē miſerā calamitoſaꝫ ac multis erūnis plenā nemo ignorat:niſi q̄ tā felix fuit vt nec litē ĩ iudicio habuerit:neqꝫ actor nec re᷒ extiterit nec cōtrahēdi grā.triſti illorꝫ miſterio eguit. Breui igiꞇ hui᷒ artis calamitates ĩfelicitates:labores atqꝫ picula adducem᷒ pauca ex multis colligētes.ĩ primis igiꞇ fatemur:hn̄t tabelliōes officiū publicū ſed ꝑuatū exercent negotiū:reip.ſeruiūt ſed rei familiari deſeruiūt.non illā

ſed iſtam augent: communes ſunt perſone: ſꝫ ꝓꝑa ſunt lucra Demũ tabellarij ipſi ſeruos ſe eē publicos nouerit quos iureiurando conſtat aſtrictos vt q̃ties rogari eos a quoq̃ in omni cauſa contingat: ferre eos teſtimonium oporteat. Nemini autem dubiũ exiſtit taꝫ aſtrictos reip. ſeruos non eſſe illius dignitatis atq̧ felicitatis vti paulo ante depictum eſt Eius vero artis l abores fraudes doli: atq̧ pericula ex eo conſtãt. quia natura ipſa impelluntur homines gratis fidem ipſaꝫ ſeruare: veritatem atteſtari. ac de illa libere vbiq̧ ferre teſtimonium. miſeri tamen tabelliões ſoli ſunt: qui non niſi pecunia de fide dicere ac rogari velint. Nec aliter q̃ pretio interueniente veritati fidem accõmodent. pauper ſiquidẽ fidem petit veritatis ille mammona exigit iniquitatis Turpis igitur eſt qui pretium turpiter accipit: pro eo quod gratis exbibere tenetur. quo fit. vt hanc vite formulam exercentes; nedum iuſtitiam ſed ipſam iniuſtitiam vendant. quare: teſte Auguſtino: nihil inordinatius eſſe poteſt. nam iuſtitiam vendere. iniquitatis eſt. iniuſtitiam vero rabioſa inſania. in ceteris enim cõtractibus res vendita alienatur a venditore: ⁊ trãſit in ẽptorem: ſed in hoc infelici cõtractu nullam iuſtitiam habꝫ notarius venditor. Sic miſer artifex ipſã veritatem: ad quã corroborãdã eruendamq̧ creatus eſt. ⁊ que eũ honoratum reddit: inhonorat atq̧ vilificat: dum eam; vt premiſſum eſt: pretio exponit Apud antiquos em̃ tabellarij alebantur a publico. erat q̧ gratuitũ officium: eo igitur ſeculo aureo certe laudabilis erat tabellionica ars laudabile exercitiuꝫ. nunc vero quia ad pretiuꝫ exponitur merito in ſordibus computatur. Secundum Policratum. Rurſus notarius ſeruus eſt iuſtitie: q̃ virtutũ regina eſt ⁊ domiña. qui ergo dominã ſuã vendit vt proditor iudicandus eſt. O quot falſa ab eis conſtituuntur inſtrumenta prece q̃dem vel pretio. O quot contractus fabricant. rei geſte ſubſtantiaꝫ longe aliter ſcribentes q̃ partes ꝓfeſſe ſunt. O quot falſas clauſulas interferunt. Aliaſq̧ iuſtas abolent verba cancellãt: dictiones vitiant: in multoꝝ leſionẽ atq̧ iacturã. O quot

Notariorum perſone ſunt publice lucra ſunt propria

Notarij ſidez ſine ꝑtio non faciunt.

Notarij iuſtitiaꝫ ⁊ iniuſtitiaꝫ vendunt.

Notarij oliꝫ ex erario publico alebantur. Notarius ſeruꝰ iuſtitie.

neglectus:ne dixerim dolos:ī iudicijs et contractibus cōmittūt:annos inditiones diez atqꜫ locū ꝑtermittunt Nec teſtes adhibēt nature rei neceſſarios literas ſcri‹pturamqꜫ diuerſificant.q̄ de re inſtrumēta ſuſpecta aut dubia reddunt. O quot errores fraudes ⁊ machinamē‹ta ab eis admittuntur. O b q̄s res inumera litigia: immortales contētiones ibi naſcunt: vbi ſopiri debuerūt Demū ꝓthocolla non retinent: ⁊ diuerſa plerumqꜫ ab illis inſtrumēta edunt. Pleriqꜫ ꝓ̄o literas cōtractus ⁊ inſtrumenta ſuperuſuris ⁊ contra iuris ꝑcepta cōficiunt:paruifaciētes qđ ex ea re īfames inabileſqꜫ euadūt O quot colluſiones agūt in iudicio quot deceptiones apud iudicē. quot falſas atteſtationes. quot ſuꝑfluas dilatiōes quot acta inutilia ſcribūt: vt creſcat regiſtrū ꝓceſſuſqꜫ ī ꝓ̄tio augeatur. Taceo q̄ꝫ exceſſiua ſalaria exigūt crimen concuſſionis non verentes oīa ꝓ̄tio agūt nec calamū q̄dez manu capiūt:niſi pecunia aſſit.taxas excedunt:de quibus Grego.dicere videt quia multo ſceleratius ille accipit q̄ꝫ alius offert. Ubi certe crudeliores ſūt illis latrōibus qui inſidias adhibent. Nam iſti palā rapacitatis auaritia ſeuiūt:ceteri eñ hoſtes ī ſuorum tantū hoſtiū ſanguine armantur aſſiſſini in quorūdā hoīm necem pecunias accipiunt: iſti vt crudeliſſimi carnifices:ciuiū amicoꝝ:cūctoꝝ qꜫ hominū oppreſſione letant.omniū litigantiū vitam extingūt. Quid ei ꝓdeſt iuſtū habere iudicē.ſed rapacem notariū. Hic Iſidoꝛ⁹ ad delictū ꝑtiet iudicis īꝓbos habere miniſtros Dis forte q̄d ad rem locupletes ſunt notarij:,nunq̄ꝫ egētes.vbiqꜫ honorati;quod et ego fateor Sed et illud Ciceronis ſemꝑ verum eſſe putaui.nil fore vtile: niſi bone ſtum iuſtumqꜫ ſit:nil honorificū niſi in ꝟtutis radice q̄ gratuita ē fūdetur. Nam:vt idem Cicero ſubdit: Nullū emolumentū ē fallere:nullū commodū lucris inhiare:ſplendoriſqꜫ nomen amittere. Adde q̄ꝫ vtilitas illa familiaris.,non poteſt tantū afferre quantū auferre. q̄ enim alia cā Gezabel omni ſeclo maledicta erit. niſi q̄ꝫ ei⁹ nō vero teſtimonio Agab rex vineam abſtulit Naaboth. Ea de re eidem Gezabel dictū eſt iuſſu domini. ca

Notarij oīa pretio agunt.

nes comedent Sezabel. Deniqꝫ vt paucis multa concludam. notarius cupidus. rempubli. offendit: deum contemnit. Cui ſe iureiurando aſtrinxit: iudicem mentiendo decipit: partes ledit. De his Auguſtinus dicere videtur quia ſimiles ſunt locuſte animali peſtifero: nocet enim mordendo. conſumit nocendo. Niſi ergo abundauerit noſtra iuſtitia pluſquam ſimilium ſcribarum: ſpem non habeamus conſequendi fructum iuſtitie qui eſt regnum celorum.

¶Caput. xxj. de exercitio agriculture. & de laudibus et commendatione huius naturalis et innocentiſſimi exercitij. & de vtilitatibus generi humano ex illa prouenientibus: & quo modo deo acceptum eſt.

Agricultura innocentiſſima a deo precepta

AGriculturam optimum eſſe viuendi genus nemo ambigit niſi qui viuere neſcit. Hic enim vite modus primus omnium eſt: a deo altiſſimo humano generi tributus. Dictũ eſt enim homini in ſudore vultus tui veſceris pane tuo. nec dixit in ſudore vultus alieni. vt in ceteris officijs et viuendi modis liquido contingit. in quibus alieno labore alienoqꝫ ſanguine & ſudore plurimos paſci & nutriri: & nimio & laſciuire: videmus nequaquam enim deus homini hoc exercitium precepiſſet: niſi primũ innocẽtiſſimũ deinde ei gratiſſimum agnoſceret. Hoc deniqꝫ vite genus veras naturaleſqꝫ diuitias gignit: alia exercitia induſtriales: & vt ita dixerim: adulterinas diuitias cõparant igitur inter vtraſqꝫ diuitias illa eſt differẽtia: quoniam prime humanum genus ſuſtinent. ſecunde corrũpunt. prime delectant: ſecunde cruciant. prime ſatiant: ſecũde angunt. Quod enim tam felix vite genus eſſe põt quã naturalibus inſidere laboribus: & poſſeſſiões: agroſqꝫ ad vbertatem pro communi omnium vſu deducere. quarum rerum innocentiſſima cura: ceteras oẽs noxias curas fugat. Geſſerunt agriculture vſum nõ ſolũ antiqui prime etatis ſed & omnium etatum viri preſtantes atqꝫ clariſſimi: nec modo publica officia: quinimo et imperia: magnaqꝫ faſtigia: huius cupidine atqꝫ dulcedine dimiſerunt. Hanc Cato cenſorinus exercuit; de quo ſcri-

ptum eſt optimus ſenatoꝛ aratoꝛ: optimus imperatoꝛ. Quem igitur pudebit cum Catone terraꝫ colere. quis turpe cogitabit quod ille pulcrum elegit: qui pꝛeter rerum geſtarum gloꝛiam etiam in noſtris hiſpanijs pꝛeclariſſime triumphauit. Deniqꝫ in ceteris huius moꝛtalis vite occupationibus: vacāt homines artibus i hoc nature: in ceteris vacant ſagacitati: in hoc ſancte ſimplicitati: in alijs ſuperfluitati: in hoc neceſſitati: in ceteris vacant oꝛnatui: in hoc victui. in ceteris vacant homines paucis aut multis in hoc omnibus. Qua ratione ceteris viuendi modis iuſte antefertur. Teſte enim philoſopho: quanto aliquid eſt communius: tāto ē pꝛeclarius. Eſt ergo illud vite genus eligibile quod pluribus confert: ⁊ paucioꝛibus nocet. Demum non parum huius vite pꝛeconium auget. quia ceſſant in hoc viuendi modo ea omnia diuine offenſionis ⁊ peccandi incitamenta: ac ꝓmpte actiōes: q̄ alijs negotiationibus ſeſe vltro offerunt. Ut enim quidā ex ſapientib⁹ ait. int̄ hominū vitia viuere: ⁊ vitia hoīnū vitare: nō tā ꝑclarū q̄ꝛarū: nec tā laudabile q̄ꝫ difficile eſt. Quis enim i agro laboꝛans: aliena vſurpat. quis deierat: q̄s blaſphemat: quis ſuperbit aut q̄s iraſcitur: aut inuidet q̄ optare ſibi ſoli bona nō pōt: q̄n alijs eueniant. Quis deniqꝫ agriculture intēdens inimicat: Quid aliud odit niſi grādines: cui maledicit niſi tēpeſtatibus: quid deniqꝫ auare cupit: niſi ea q̄ alioꝝ. nō ſūt. Sed ⁊ q̄s foꝛnicat: quē nō ciboꝝū ꝑtioſitas: ſed fames ⁊ paupercula mēſa ſpectat. Et demū ipſa lacertoꝝ laſſitudo et diurnus tot⁹ laboꝛ: doꝛmire potius: q̄ꝫ laſciuire cogit. Rurſus i ceteris vite occupationib⁹ illud cōmuniſſimū eſt: vt quāto hoīes pluris emolumenti aut cenſus habent tanto min⁹ deo retributiōis ⁊ honoꝛis tribuūt ita vt verū ſit illō ꝓphete q: ſacietas paniscauſa ſit iniquitatis i hoīe: i hoc tñ viuēdi mō plus oīb⁹ deo redditur: ⁊ vt ita dixeriꝫ plerūq̄ꝫ pluſq̄ꝫ quis hꝫ deo offert. Nonnunq̄ꝫ eſt oblatis deo decimis: expenſiſqꝫ deductis: nil ſupereſt niſi laboꝛ. Adeo: vt plurimi anni etiam vberrimi agricultoꝛib⁹ ipſis ſteriles ſint. Recte igit̄ antiquū verumqꝫ i hiſpania

Agricultura pluribus confert paucioꝛibus nocet.

Agricultura doꝛmire poti⁹ q̄ꝫ laſciuire facit.

Nō q̄nto ditioꝛ tanto minus retributionis deo tribuit

prouerbiũ fuit:quia agricole martyres habentur. Ne
q̃ eni ſemel ſanguinem fũdũt vt pinguiorem terram ho
minum vſibus reddant: ſed dietiʒ ſudore ꝛ cruore ma
dẽt: vt nos viuere poſſim ꝛ ſuis tormentis et aſſiduis
cruciatibꝰ foueamur. His ergo monitionibus ſuade
bant affines agriculture vacandum:ꝛ ſi non perſona
liter:per ſeruos ſaltem:ꝛ colonos:vt mos eſt plurimoꝝ
virorum illuſtrium. Sed nonduʒ illi verba finierant:ec
ce mater occurrit; hunc viuendi moduʒ ſummopere diſ
ſuadens rationibus ſequentibus.

¶ Caput.xxij.de agriculture incommodis oneribus diſ
ficultatibus ꝛ laboribus.ꝛ de aculeis ꝛ miſerijs huius
ſtatus:ꝛ narrantur pulcra de hoc viuendi genere:circa
eius ſollicitudines ꝛ anxietates.ꝛ quomodo repugnat
p̄claris ingenijs:ꝛ quales debent eſſe agricultores.

Laudatus ſatis a vobis eſt agriculture vſus
quem certe neceſſarium atq̧ delectabilẽ fo
re: nemo eſt q̃ ambigat. habet tñ aculeos
ſuos:vt eni inq̃t Plinꝰ in eo quẽ edidit de
naturali hiſtoria libro: agricultura inno
centiſſime atq̧ beatiſſime vite quondam initium fuit.
Nunc vero maioribus longe laboribus: nouiſq̧ vi
tijs obnoxia eſt.Ut enim in Georgicis Uergi.ait. ꝛ pri
mo a diuina ſcriptura didicimus non vtiq̧ homo terre
et agris:ſed terra homini ſeruire debuerat. Hominum
ergo culpis effectum eſt:vt terra poſſeſſoribus ſuis: ſi
ne labore non reſpondeat:ꝛ plerumq̧ labor ipſe fructꝰ
dulcedine careat. Mortalis ergo indigentia atq̧ ne
ceſſitas terram ferro ſollicitare:miriſq̧ blanditijs mol
lire coegit.in qua colenda quot labores: quot corpo
ris:quot animi ſollicitudies homines perferunt:nemo
nouit:niſi qui terram colit.adeo vt verum ſit illud Pe
trarche:qui triticuʒ ſeminat: ſeminat ꝛ ſollicitudinẽ. Et
iterũ quod poeta dicit. Quia granũ plurimorũ eſt: ſed
anxietas ſeminantis ita vt proprie loquendo ager ani
mus ſit cultura itentio.ſemen cura ꝛ meſſis labor: q̃s
res agricultor vberrime percipiet leta vindemia: dum
tamen cũ pruina ꝛ grandine pepigerit. O quot inuti

les araturas: quod moꝛtaliū hominum anxias curas agricultura affert:et qui per anni circulum diligentias egit plurimas: vnius hoꝛe rabida tēpeſtas abſtulit: ꝙ ſi celi tranquillitas adſit quanto plura ſeminaſti: tanto plures neceſſe eſt paſcas grues:pluresq́ȝ domi mures volucres denicȝ hoſpites habebis inuitus. Nec enī noꝛioꝛa agricolis ſunt:quos neſcio: quid ad ſeminandum cogat:niſi qꝛ ita diuina pꝛouidentia voluit: vt ⁊ ſi labores:pericula:agricola experiatur. laboꝛare tamen non deſinet:quem ſpes plerumqȝ delectat ſine fructu. Deinū vero illud certiſſimū eſt:multis tamen incredibile: qꝛ in colendis agris:oꝛnandiſqȝ vineis vix fertilitas ſumptibus equatur. Adde:quia vt Grego. dicebat: bonum eſt agros colere:ſi nihil meliusquod fieri poſſit inuenitur. Agriculture igitur hac noſtra etate operam dare: non eſt viri excellentis aut pꝛeſtantis ingenij: nec pꝛo arte: nec pꝛo officio aut negotio:ſȝ pꝛo otio ⁊ curarū alternatione:vel ipſa cogente neceſſitate laudabile. Nec enim ars terram facit melioꝛē: non quidem intellectū melioꝛem:vires intellectiuas non perficit:ſed exterioꝛes exercet. Qua de re iuſte ſapientes agriculturā inter mechanicas computarūt:vt inferius tangemus Et hec putaē cauſa quare philoſophus in ſeptimo politicoꝛū agricolas nec mercatoꝛes ac artifices ⁊ mercenarios:licet ſint artes neceſſarie in ciuitate:non tamē ſunt ꝓpꝛie artes ciuitatis:quare non veros ciues Ariſtotcles appellat: ſicut conſiliatiuos. ſacerdotes ⁊ bellātes ⁊ iudicatiuos: pꝛout latius diximus ſupꝛa in capite quinto. Ut enī inquit vnus ex philoſophis. Natura ſtudioſa parens dū multas moꝛtalibus artes dedit. diſtinxit etiaȝ ingenia: ⁊ cui quis aptiſſimus reperitur. illi recte inſiſtet. Inde cēs nāqȝ atqȝ indecoꝛū videtur:debile coꝛpus:fragileſqȝ lacertos:ſed docilē animū habentes: colēdis agris inſiſtere debere. Pulcrū igiē eſt atqȝ officioſum:aliud melius agere non valentibus agros ipſos arare: ſed longe ſalubꝛius foꝛet non agros:ſed animos colere. Ueruȝ eſt tū ꝙ terrena animalia terrā amāt. Rurſus ſatis innocentia agricolarū exercitia veriſſime foꝛe puto:ſi ta

Agricultoꝛeȝ ſpes plerumqȝ delectat ſine fructu.

Antiqui agroꝝ cultoꝛes innocētes fuerunt.

les ipſi agricultores forent. quales antiqui illi innocentiſſimi ⁊ ſimpliciſſimi erant ⁊ quales eos debere eſſe legimus non quales experimur. Illi enim cū patientia ⁊ lōganimitate labores ferebant: cū frugū abundantia deum laudantes: cum ſterilitate minime murmurantes ſed cū Job patriarcha dicentes. Dñs dedit: dominus abſtulit. ſit nomen eius benedictum. Sed ⁊ tales pmi illi agricultores erant. q̄ vt cum propheta loquar gladios vertebant in vomeres: ⁊ lanceas in ligones. Agricole vero noſtri temporis aratrum: ſtiuā: raſtrumq̄ vertunt in arma. non modo defenſiua: ſed ⁊ offenſiua: deum decimis: regem vectigalibus fraudant: fines fundorum confundunt: vel ſibi applicant. eccleſiam nō reuerentur: cōtra dominos ſuperbiūt. foros frequētant: p ſeruos conductitios agros colūt ſed per ſeipſos i iudicio litigant. cum per alienos in agros laborant. ⁊ dum ſuū deſerunt officium aliena periculoſe vſurpāt. Hi pcbdo lor auaricia ſupbia pompa ornatu vario. ampla ſupellectili. fraudibus deniq̄ dolis: litigijs ⁊ verſutijs: cunctos negotiatores vincūt. Martyres autem quo pacto tales agricolas appellem: non video: cauſa eni martyrem facit potius q̄ tormenta. Agricultores igitur noſtri temporis martyres terrene cupiditatis. non xpi dixerim Et: vt paucis agamus: ſicut terram colunt ſic penitus terreni ſunt: vt de his recte dicat. Ipſi vero terrā lingūt ⁊ terram comedūt nec de celeſtib' cogitāt q̄ ſemp de terrenis loquūtur. ⁊ meditant. ſibi inuicē inuidēt alios abhorent ſtat'. Sed plerūq̄ caſtigat eos de' in eo delicti generi: q̄ peccāt. Dignū eni eſt. vt q̄ in terrā: que omniū elementoꝝ humillima et vberrima eſt: per ſuperbiā ⁊ auaritiam peccant: eiuſdem terre bonitate priuentur Ideo dat illis deus terrā fructiferam in ſalſuginem pter malitiam habitantium in ea Quo ſit: vt terrā ſui natura fertilē illoꝝ iniquitas faciat ſterilē. ſ3 vix bona mater diſſuaſiōis agriculture verba expleuerat: ⁊ ecce frēs cōſanguinei pariter ⁊ amici: ſi nullum genus vite placebat ex illis maxime q̄ ſup̄ diſcuſſa ſunt ſaltē mechanicas aut liberales artes ſeu aliū viuendi modum

Agricultores deū decimis regē vectigalib' fraudāt

Agricole arma ſumūt ꝯtra dñ̄os ſupbiunt.

Agricultores terram ſui natura fertilē faciūt iniqtate ſua.

ciu ul ꝯe l.

c ln nj ꝯe ln nj

etiã ſi foret aliquod exercitij genus cui plebei homines ſeſe conferre ſolent: mihi ipſi diligerem: idq; ſequẽti perſuaſione agere non erubuerunt.

¶ Caput. xxiij. de artibus mecbanicis in genere ꝛ vtilitate earum: ꝛ quot ſunt artes mecbanice: ꝛ qualiter earꝫ exercitia proſunt: ꝛ quomodo diuerſe artes ſub eis comprehẽduntur. ꝛ demum deducit ꝙ in dictis artibus plures viri clari euaſerunt: ꝛ ꝙ mediocritas vite mecbanice non eſt deſpicienda.

REpudiata ſunt a te inquiũt amici ea viuendi genera: que nobiliora atq; honoratia in hoc ſeculo videnẽ in quibus fere cũctos ingenioſos ꝛ ſtudioſos: ac nobiles viros verſari cõſpicimus. Si igitur occultis incognitiſq; nobis cauſis nullũ ex ſupradictis eligere ꝓponis: nos ꝗ te plurimũ diligim⁹: ꝛ poſteritatẽ ex te ꝙ̃maxime peroptamus quã vtiq; perderes: ſi ad ſpiritualẽ vitam tranſires: te plurimũ nõ modo rogamus ſed monemus atq; hortamur: vt ſaltẽ artifex fias alicuius honeſti aut plebei exercitij. Sunt enĩ preter nominatas artes ꝛ viuendi genera: alia cõplura exercitia ꝛ viuẽdi genera nõ inhoneſta: quibus ꝛ ſi plebeos hões cõmuniter videamus deditos: alios tamẽ ingenuos natura hões: quibus ita ſors illorũ tulit: aut ita voluerũt: vel natura ipſa inclinantur: ſepe conſpicimus artes exercitiaq; ipſa delegiſſe. Preeligũt certe nonnulli ſub illa mediocri vita agentes: ſeculi huius breuẽ curſum innocẽtes tranſigere ꝙ̃ ſub magnis ſtatibus periclitari. Adde: quia plurimi in eis ipſis infimis artibus clari euaſerunt: qui tandem ad altiora ſepe vocati fuere. Nõ enim artes ipſaq; exercitia animos hominum virtutemq; penitus immutant niſi fediſſima ſint. Elige igitur aliquam ex mecbanicis artibus: quas ipſa omnium parens natura ad vſus hominum perneceſſarias inſtituit: quas nequaq̃ ipſa prouida gubernatrix natura nobis donaſſet: ſi non neceſſarias: ſi nõ vtiles: ſi nõ honeſtas iudicaſſet: ꝛ ſuos ſectatores btõs faceret. Sũt enĩ: vt noſti: artes ipſe

mechanice ſeptẽ numero: ad quas cetera oĩa vite genera corpus reſpicientia:teſte philoſopho in politicis:reducũtur:videlicet lanificiũ: armatura:ſiue ars fabrilis nauigatio: agricultura: venatio: medicina: theatrica. Sub lanificio ꝟo plurima vite genera includũtur:puta texendi:torquẽdi:ſuendi.ꝛ que ſunt manu:acu: fuſo:rota:fibula ſiue aliĳs inſtrumẽtis: ꝛ cetera omnia q̄ in materia:lana:lino:pelle:pilo ꝛ viminibus cõtinenẽ. Armature ꝟo adaptatur quicquid armorũ eſt ꝛ quicquid ferro metalliſq; continet:ſub qua aurifices:metallarĳ:monetarĳ ac alchimiſte militant. Uocatur aũt ars iſta inſtrumentalis:non ſolũ qꝛ inſtrumẽtis vtatur:ſed etiã qꝛ ex materia illa efficiat plura inſtrumẽta: ad quã etiam pertinet omnis lapidũ:lignorum ꝛ arenarũ labor. Hec duas ſpẽs habet architectonicã ꝛ fabrilẽ. Architectonice partes ſunt:ſegmentaria:carpentaria. Fabrilis ꝟo ſunt partes:malleatoria:fuſoria:ſculptoria ꝛ mlta alia ſimilia vite genera. Nauigatio ꝟo continet omnẽ negotiationem in emendis vendẽdiſq; mercib⁹:ꝛ in illis mutandis tam domeſticis:q̄ peregrinis. Alĳ ꝟo mercaturam ponunt ſpeciem per ſe. Sed philoſophus eam ſub nauigatiõe deſignat: licet mercatura multis modis accidat abſq; nauigatione. Sub agricultura vero quicq̄d in terra laboratur:intelligitur ad quã pertinet oĩs agri cultus:ꝛ quicquid ad nemora ac paſcua ꝛ ortos pertinet. Ad venationẽ ꝟo ferarũ occupatio aucupĳ:auiũq; volatus pertinet. Et generaliter ad eam pertinet oĩs piſcatura ꝛ venandi genus in terra: mari:fluminibus: vel aere. Item ad eam pertinet omnis apparatus ciborum:ſaporuꝫ:potuũ. Et generaliter omnia officia piſcatorum:carnificũ:coquorũ:cauponũ:tabernariorũ. Sub medicina ꝟo ipſa medendi ars ꝛ chirurgia continetur. Similiter ꝛ apothecariorũ: pigmentariorũ turba quibus iunge herbiſtas: ꝛ balneorũ magiſtros: raſores et ſimiles. Sub theatrica vero aptantur omnes artes ad ludos publicos ꝛ priuatos;ac diuerſa ſpectacula pertinentes. Cui viuendi modo hyſtriones : bufones: repreſentatores:tragici cõnumerantur. Dicta eſt eñi theatri

Artes mechanice vtiles ꝛ neceſſarie.

Mechanice ſeptem numero.

ca ſm Iſidorũ et Hugonem a theatro. vbi populus ad ludos conueniebat. Fiebant autem ludi in theatro vbi etiam geſta recitabantur. In gabellis vero choreas du cebant et ſaltabant. In gymnaſiis luctabantur: in am phitheatro certabãt pedibus: equis vel curribus: in are nis pugiles exercitabantur: in cõuiuijs rythmis et mu ſicis inſtrumentis pſallebant: et alea ludebant: in pha nis tempore ſolẽni deorum laudes canebant. Antiqui namq3 ludos inter legitimas actiones cõnumerabant: quia temperato motu naturalis calor nutriebat in cor pore: et letitia mẽtis reparabatur. Uel quod magis cre dendum eſt: quia neceſſe fuit populũ aliquãdo ad ludũ peruenire. Et voluerunt: vt inquit philoſophus: deter minata eſſe loca ludendi: ne in diuerſorijs priuatiſq3 lo cis conuenticula facientes probroſa et contumelioſa ali qua perpetrarent. Huiuſmodi itaq3 mechanice artes et viuendi gr̃a honeſtiſſime a quolibet honeſto viro valẽt exerceri. Nam et ſacra ſcriptura huiuſmodi neceſſarias artes cõmendat: inquiens in eccleſiaſtico. In manu ar tificis oĩs opera laudabitur. Unus ex ꝓphetis ait. In porta regis artifices negotiant. Aut ſi forte ceteras ar tes ingenio preditas peroptas: elige tibi liberales ar tes: preſertim quatuor vltimas: quas mathematicas vo cant: que plerũq3 magno ſplendore homines eas ſectã tes illuſtrant. Legiſti Sulpitiũ gallũ aſtronomũ pluri mum honoris et vtilitatis attuliſſe romanis: qui cũ bel lo proximi eſſent cõtra Perſas: ea nocte luna ecclipſa ta eſt: quo ſigno ſtupefacti romani deliberabãt bellum non cõmittendũ. At Sulpitius gallus aſtronomus pu blice pronunciauit non eſſe malũ omen: adducẽs ratio nes aſtronomicas quib' ſuaſit populũ bellare: qd effe ctum eſt cum ingenti romanorũ victoria. Sic et apud Athenienſes cũ ſol pateretur ecclipſim: plurimi ne eſſet mundi finis timebant. Sed Pericles mathematicus: per rationes aſtronomicas patriam falſo timore libera uit. de cuius ſcientie laudibus atq3 abuſu latius infra agemus in. xxxvj. ca. Sed de mechanicis et humilibus artibus q̃pluries claros euaſiſſe cõpertũ eſt. Legiſti A

Aſtronomi quidã laudati.

ſippum pictorē ita ab Alexandro fuiſſe dilectū ꝓpter fa-
ciem ⁊ ſtaturā eius mirifice depictā: vt eum ad magnos
pueheret honores. Quid de hyſtrionis arte dicemus.
Legiſti de Roſcio hyſtrione: qui tam excellens in ea ar-
te euaſit: vt romani nunq̄ meliorē illo teſtarent. Nam
tam mira corā populo operabat: ⁊ tam preclare ludos
in theatro celebrabat: vt ingentē romani ppl̄i dilectio-
nem conſequeret. adeo vt ſenatus nobilibus eum aggre
garet. Adde Socratē ipſum fontē ſapientie: qui artem
affectauit cythariſandi: in qua tam clarus euaſit: vt il-
lam nobilē artem ſue ciuitati incognitā ſuperadderet.
Quid de Tito dicam qui adeo pauperi ⁊ vili officio va-
Socrates appetijt artem cythariſādi. cabat: vt publicanus eſſet: ⁊ cum gabellas pretio colli-
geret: tam fideliter tñ in eo officio ſe geſſit: vt ꝓpter eius
dignitatē probitatē ⁊ fidem creatus a romanis conſul
fuerit: in quo mirifice ſe geſſit. Quid de Varro qui car-
nificis officio fungebat: propter ſuas tñ virtutes conſul
a romanis creatus eſt: ſed quid iſta cōmemoramus. Le-
giſti apud Strabonē regi egypti filiū natum eſſe quem
nullo ſtudio trahi poſſe ad artes militares ferūt vel ſciē
tificas. ſed inclinabatur natura ipſa ad artē fabrilē: vi-
debatq̄ libēter fabros: ⁊ ad eos cū poterat declinabat.
Idq̄ rex conſpiciēs de ſapientū conſilio eū ſuo arbitrio
reliquit: qui tā famoſus in arte fabrili euaſit. Et tā egre
gia machinarū ⁊ ferramentorū preſidia patri attulit: vt
longe plus ei ex illa arte q̄ ex militia profuerit. Non
eſt ergo deſpicienda vita mechanicarū artium: ⁊ multo
minus mathematicarū. Nam ſi electione quis medio-
crem ⁊ humilē ſtatum aſſumit. hoc certe perfectionis ſi-
gnum eſt. Beatus eñi predicat: qui in magnis potuit
tranſgredi ⁊ non eſt trāſgreſſus: tales eñi ſublimari hic
in ſuperna ciuitate merent. Unde Grego. exponēs illud
Dauiticū. Nōne cum paruulus eſſes: in oculis tuis ca-
put iſrael factus es? Quia: inq̄t: paruus tibi fuiſti: ma-
gnus coram me fieri meruiſti. Tāto eñi pretioſior quis
apud deum exiſtit: quanto ſibi abiectior fit. Hinc caſſio
dorus. Laudata eſt virorum ſententia: que rebus modū
imponit: ⁊ nos humilius cōſyderare docet: q̄ de nobis

amici expectant:qꝛ plerumqꝫ non faciat quod bonum putatur. Et iteruꝫ optimū eſt moderata gerere: que nullus audeat accuſare. Non eſt deniqꝫ diffidendū de ſectatoribus humiliū artium:qꝛ in eo exercitio humiliter et fideliter agentes:facilius ꝙ in maximis adminiſtrationibus conſtituti:viam ſalutis conſequi poſſunt. Adde: quoniam deeſt illis materia:deſunt artes:deſunt ſtudia ceteros decipiendi ⁊ malignādi. Maiores vt inquit propheta:ſapientes ſunt vt faciant mala: bona autē facere neſciūt. Preterea alij ad alia apti nati ſunt: quos forte ſua naturalis inclinatio ad parua iuitat.qui ſi magna tentant:deficiant neceſſe eſt. Debet ergo attēdere vnuſquiſqꝫ in ſe ad quod melius natura inclinatur. Vñ Ambro. vnuſquiſqꝫ ingeniū ſuum nouit.ideo ad id ſe applicet:quod ſibi aptum videt̄ Cice.ad ſuam cuiuſqꝫ naturam conſiliū eſt offie reuocandū. Et Sene. Male reſpōdent coacta ingenia. Reluctante enim natura virtus labor eſt. His ⁊ ſimilibus amici ⁊ cōſanguinei perſuadēt aliquā ex predictis artibus ꝙ citius fore eligēdā. Sed pia mater timida:⁊ ex his que pauloante audiuit ſtupida illico in hec verba prorupit.

Humilius artiū exercitia tutiora ſunt.

¶ Caput.xxiiij.de diſſuaſione in genère vite mechanice ⁊ licet ſint artes neceſſarie:tamē non eſt neceſſariū illarum habere exercitium. Item in rubꝛicella ſequēti agit quare mechanice artes inuente ſunt:⁊ quis ſit illarum finis:⁊ quare ſic appellent̄ ⁊ an ſint vtiles ingenijs hominum:⁊ an artifices ſintveri ciues:⁊ partes ciuitatis.

FAteor fili mi magna eſt vis quibuſdaꝫ hominibus in dicēdo. Nā:tuo Cicerōe teſte: tanta eſt copioſe dicētis virtus:vt quot ꝗs audit:etiam ſi eaipſe ſciat: noua ſe audiſſe arbitretur. Quid eñi preſtātius ꝙ poſſe dicendo tenere hominū mentes:⁊ allicere plerūqꝫ volūtates ad ea:aut ꝗ ignoramus:aut aliter ſcimus niſi certe perſpecta cognitaqꝫ res ipſa eſſet:ſuper qua pauloante locuti ſunt amici et attinentes tui : feciſſent profecto intima verba ſua: vt tandem illis acquieſcerē: ſed verum eſt fili mi, quia; Ariſtote.teſte:quedā falſa proba

Magnaꝫ eſſe vī dicēdi ⁊ pſuadendi.

bilioꝛa ſunt:q̄buſdā veris Adde:quia vt ſapiens ait vbi plurima verba:ibi inopia.ſ.veritatis ⁊ iuſtitie. Quippe loquar ſaluo oīꝫ honoꝛe:loquar tñ cū ſapiēte.quia ſtultus verba multiplicat. Et iteꝝ. qui multis verbis vtitur:ledit animam ſuam. Unde Gregoꝛ. ſuper illo verbo. vir v̄toſus non iuſtificabit:qui multa loq̄tur:iuſtificari nequaq̄ poteſt.quia dū quiſq̄ ꝑ verba defluit: ꝑdita grauitate ſilentij:mētis veritatiſq̄ cuſtodiam amittit. Habet eñ hec oīs veritas. q: non multis nec oꝛnatis verbis eget ſimplex eſt.⁊ ſimplicibus contentat ſermonibus. Unde Auguſt. ſatis eſt vt verba congruentia:nō oꝛis eligantur induſtria:ſed pectoꝛis ſequant ardoꝛem. Hinc pulcre Tullius:ex verboꝛum ſplendoꝛe ⁊ dicendi feſtiuitate ſuſpitio quedam artificioſe apparitionis naſcitur.q̄ maxime oꝛationi vim adimit. Et Sene. Nihil tam iniquum quam manifeſta verboꝛuꝫ pꝛeparatio.apparet enim ſubeſſe:neſcio q̄d mali. Redeo iam fili mi ad verba amicoꝝ:plurima certe adducūt. quibus te ad plebeam:ad fedam:ad turpē q̄ vitā ducant. Malunt enim vt aiunt viliſſimis te artibus deturpatū. ſed pꝛolem habentem intueri:quā egregijs artibus aut nobili viuendi modo imbutum filijs carentem. Ceca eſt enim niſi fallor mens hoīm que pꝛolis pariter periture fecunditatē potius q̄ virtutis ⁊ vere felicitatis amico peroptat. Audi igitur fili mi ne dimittas legem matris tue. ⁊ in pꝛimis illud Chꝛyſoſtomi coꝛdi ſemper habe. quia omnino iniquum eſt nobilioꝛa ingenia ſtudijs deturpare minoꝛibus. Noui ergo vires intellect⁹ tui:quare vt cū tuo Seneca loquar ad aliud te natura edidit: q̄ vt ſis ſeruus cum liber extiſtis. Teſte enim philoſopho. Artifex artium mechanicarum ſpeciem quandā ſeruitutis patitur:dum intellectu vigens qui liber eſt:rebus intellectu minoꝛibus ſeruit Adde quia in eis ipſis artibus doli: fraudes:laboꝛes:⁊ pericula non deſunt. Uñ apud Machabeos etiam legitur Omnes artifices: ⁊ operarij iniquitatis contriti ſunt. Cuius etiam cauſam ſcribit ſapiens in pꝛouerbijs:Quia opus inſtabile:facit impius artifex. Hinc etiam eſaias. Multitudo inquit hominū

Mechanicis artib⁹ doli ⁊ fraudes nō deſunt.

ſeducta per ſpeciem operis: opus tamen iniquitatis in manibus eoꝝ. Sed de ſingulis hmõi artibus ſtatim latius dicemus. Nec diffiteor fili mi: qꝛ exercitia ipſa mechanica neceſſaria ⁊ vtilia plurimū exiſtāt: ſed an ideo eligantur conſyderandum. Cloacaꝝ em̄ atqꝫ latrinarū purgandaꝝ vſus: ꝙ neceſſarius ꝙꝫ vtilis ſit: nemo ambigit. Sed an ideo a nobili iuuene ac bone idolis adu-leſcente a docto viro eligēda ſint tuipſe aiaduerte. ⁊ iudicēt amici: tuiqꝫ cenſores. Simile videt illud apoſtoli: quia quedā in nobis membra neceſſaria ſunt. minus tū honoratiora. Neceſſarie igit ſunt artes mechanice ad politicā ſocialēqꝫ vitā: ſed nō ab oībꝰ neceſſario exercentur. Unde phūs in. vij. politicoꝝ ait: ꝙ exercētes mechanicas artes non proprie ſunt partes ciuitatis nec ciues: licet ſint artes neceſſarie. principaliter em̄ nō dirigunt ad virtutem q̄ eſt finis totius politie bene ordinate. Et hoc eſt qđ pulcre ait ſapiens in eccleſiaſtico: qui cū mechanicas artes noīaſſet: aitꝰ. O ēs hi in manibus ſuis ſperauerūt ⁊ vnuſquiſqꝫ in arte ſua ſapiens eſt ⁊ ſine his nō edificabit ciuitas: ſed nō ſedebūt ſup ſellam iudicis: ⁊ teſtamentū iudicij nō intelligūt. nec palā faciēt diſciplinā ⁊ iudiciū: ſed ſolum operatiōi artis vacabūt Hec ille. Que verba apertiſſime probant mechanicas artes licet neceſſarias ciuitatibꝰ: ſuos tamē ſectatores ineptos efficere. nedum ad iudicandum ⁊ preſidendum ſed ad alios actus politicos ⁊ cetera omnia que ingenij conſilij aut diſcipline ſunt Sed de hoc latius ſupra tetigimꝰ in. v. ca. huius libri Artes igit mechanice exercende ſunt tantū ab his: q̄ aliud meliꝰ non valent. Ueꝝ quia de mechanicis artibꝰ primo ſermo adductus eſt. deinde de liberalibꝰ artibꝰ ⁊ mathematicis dicemus. primo de mechanicis ſub quibus omnes artes ad corpus pertinentes continentur.

Mechanice artes ſuos ſectatores ineptos faciunt.

Mechanice artes exercende ab his q̄ melius neſciunt.

¶ Quare inuente ſunt artes mechanice: ⁊ quis illarum ſit finis.

Quantum attinet igit ad machanicas artes dignū ē vt a quadā radice cognoſcas quare ars mechanica iuēta ē. ⁊ q̄s ſit eius finis ⁊

quare ſic appellat̃.⁊ quot numero ſint.igit̃ ſcd̄m ſententiam Ariſto.⁊ Hug.in ſuo didaſcolicon:cauſa inuentionis earũ fuit: vt natura ſubueniret ⁊ occurreret humanis neceſſitatibus ⁊ defectibus corporalib⁹ Ex quo elicitur finis illarũ.oĩm ergo mechanicarum artium finis eſt ſupplementũ neceſſitatũ ⁊ defectuuȝ corporaliũ. Nã naturaliter nemo carnem ſuaȝ odio habuit. Uidẽs igit̃ hũana ratio mltiplicẽ defectũ carnis ⁊ corporũ hũanoꝝ ad occurrẽdũ predictis defectib⁹:cepit vt ſollicita:cogitare:in ſingulis conuenientia ſubſidia: vt igitur facili⁹ melius:⁊ decentius:valeret natura ipſa predictis hominum neceſſitatibus ſubuenire: excogitauit multiplices artes operatiuas in rebus exterioribus: ad p̄ſidiũ corporis.vt artem lanificij operatiuã veſtium: ⁊ operatiuã armorum de corio:ferro:⁊ ſic de alijs. Et ſic patet cauſa inuentiõis iſtaꝝ artiũ mechanicaꝝ.qꝛ fuit ex deſyderio occurrendi neceſſitatibus ⁊ defectibus corporalib⁹ Et finis illarum eſt ſupplementũ ipſorũ defectuũ humanorũ.Uocantur autem mechanice ſcd̄m philoſophuȝ ⁊ Alfarabium ⁊ Hug.in diaſcolicon quaſi adulterine:qꝛ mechari faciũt itellectum: circa ea q̃ nõ ſunt ꝓprie ſua. Itẽ qꝛ op⁹ artificis ẽ:ſegregata ꝯiũgere:⁊ cõiũcta ſegregare. Cũ igit̃ hoc op⁹ artificis non ſit naturale: imitat̃ naturã vt põt:iõ mechanicũ.i.adulterinũ vł nõ ꝓprie naturale vocatur Hiis igit̃ viſis tu fili mi tene ſemꝑ animo tuo:illam antiquoꝝ ſapientũ ſententiam: q̄m nullo ingenuo viro aut de gloria ⁊ honore ſiue virtute certanti cõuenit vti artibus mechanicis: aut ſeruilib⁹ delectari exercitijs Adde quia licet neceſſarie ⁊ vtiles ſint:⁊ loco ⁊ tp̄e commendande:habẽt:tñ aculeos ſuos.habẽt pericula ⁊ incommoda: que tanto nobilia hominum ingenia ad terrã vſq; perducunt: quãto vires ſolius corporis exigunt.quinimo plerumq; aptiores ingenio:inepti ad illa inueniũtur. Rurſus non carent dolis : fraudib⁹ ⁊ deceptionibus plurimis.vt ſingulariter ⁊ de ſingulis videre libet.vbi de vniuſcuiuſq; vtilitate ⁊ laudibus:ac incõmoditate ⁊ miſeria particulariter agemus.

Mechanice artes q̃re inuente.

Mechanicarũ finis

Mechanice intellectũ faciũt mechari.

Mechanicũ q̃d.

¶ Caput.xxv. vbi particulariter agit de prima arte mechanica videlicet de lanificio ⁊ ceteris artibus q̄ ei ſubalternantur: ⁊ de illius vtilitate ⁊ incommoditate: dulcibus ⁊ amaris.

Lanificij vero ars vt ſapiētes voluerunt prima iter mechanicas eſſe noſcitur. Sub qua textoria: filatoria ⁊ quicq̄d lana: lino: pilis ſericoq3 cōficit. ⁊ relique ſimiles compꝛehēdunt. Harū artium neceſſitas atq3 vtilitas tā euidens eſt: vt niſi nudus incedere vellet: idipſuꝫ non diffitebit. Ad tegumētū igitur hūani corpis pudendaq3 operiēda: ſed ⁊ frigoris eſtuſq3 iniurias repellendas: neceſſariā eam artem inuenit parens natura perutileꝫ: certe ⁊ innocētiſſimā: ac honeſtis viris: nec minus feminis conſentaneam: in qua nec membra deturpantur: nec artus plurimum fatigant. Hec ars vitam protegit: ac vitam inſtruit. Docet eniꝫ artifices ſuos: cunctoſq3 mortales: quam breuis fallaxq3 ſit huius vite curſus: quia teſte propheta tranſit velut a texente vita noſtra. Uerū ſi verſauice huius artis infelicitates: miſerias atq3 pericula complectamur: lōge aliter ſentiem⁹ Sunt enim niſi fallor textorum: filantium: lanificū ſutorum: ⁊ aliorū qui lanificio ſubalternantur: tot machinationū ⁊ fraudū figmenta: ⁊ deceptionum genera: quot filoruꝫ numeroſa multitudo in eorū operibus reperitur. in primis igitur huius miniſterij artifices deo altiſſimo ingrati ſunt qui dat eis niuem ſicut lanam. i. tantā abundantiaꝫ: vt miniſtret eis lanam vt niuem. ipſi tamen deum fraudāt decima ⁊ primitia. neduꝫ lane ſed ⁊ hedorum. Rurſus poſtq̄ deum contemſerunt: facile putant proximos ledere. idq3 multipliciter agūt Quis enim exprimere poſſit: quot ſophiſticatas telas conficiunt: quot filorū falſas cōmixtiones adijciūt quot furta: quot rapinas committunt. Texūt plerūq3 leues pannos: bonam furentes: inutilem lanam apponentes: falſo pondere librant. taceo fallacias in filādo: maleq3 torquēdo: dolos i texēdo: falſos adulterinoſq3 colores intingendo. Taceo deniq3 ſutorū fraudes ac furta. q̄ vix niſi ex furto veſcūt. Hax itaq3 vix niſi

Lanificij neceſſitas

Lanificij artifices deum cōtēnūt: homines q3 ledūt

ex furto ve artium fraudes atq; miſerias ſacra ſcriptura comme-
ſcuntur. morat inquiens per prophetam. Ve ve filij deſerti qui
ordimini telam:ſed non per ſpiritum meum. Et alibi.
Telas aranee texuerunt. Quare alius propheta in eos
vehementer exarſit:ait enim. Qui intelligit te precipita
bit te:⁊ telam quam orditus es fraudulenter. Et Eſai-
as Confundent̃:inquit:qui operant̃ lanã et linum ple
ctentes:⁊ recte non texentes. Ibi enim artifices auaritie
ſeruientes: veſtes conficiunt lino lanaq; cõtextas:duz
idipſum non modo ad literam agunt:ſed ſuis artibus
Mecha non contenti:ad alienas pariter tranſeũt. Sunt igitur
nice virtu artes ipſe et eis ſimiles recte mechanice. q2 mechãtur ⁊
tibus viaz nõ perficiũt intellectum:nec vitam virtutibus parant.
nõparant ¶ Caput.xxvj.de ſecunda arte mechanica videlicet fa
brili :armatura aut architectonica : ⁊ de vtilitate eius
⁊ prerogatiuis illarum. ⁊ de incommodis miſerijs et
oneribus earum.

Fabrilis FAbrilis ſiue armatura ſcḋa ẽ ars mechani
neceſſitas ca:ſub qua carpẽtaria.lignaria: marmora
ria:aurificiũ: ⁊ quicquid lignis lapidibus
aut metallis fabricat̃. Harum quidem ar-
tium ſumma eſt neceſſitas atq; vtilitas.per
eas em̃ neceſſitatibus hominũ ſubuenit̃: niſi enim edifi
cia forent:nec hoies ſubſiſtere poſſent:omniſq; politica
cõuerſatio:⁊ diuinus cultus perderent̃ quid em̃ pulcrũ
q̃d iucundũ in orbe foret niſi vrbes: nec domus nec tem
pla eſſent. Nam hoies velut fera aĩalia in ſpeluncis la
Aurificuz titarẽt. Aurificũ vero et metallorum : ⁊ ſequaciũ ſtudia
neceſſitas ⁊ artes nõ modo honeſta:ſed iucunda ⁊ vtilia ſunt:qui
vaſa ad dei cultum hominumq; ornatũ atq; obſequiuz
parãt. Taceo de fabrili ſiue armatura qua fidelia arma
ad expellendos hoſtes fabricantur:⁊ alia plurima que
explicari ſermone non valent. Si igitur fideliter dictas
artes exercent:honeſtiſſimam vitã agũt. preſertim ſi nõ
ad lucrum:ſed ad reipubli. cõmune bonum intendant.
⁊ victum non queſtuz inde querãt. Tunc em̃ beatus eſt
talis artifex ⁊ bene erit ei qui laborem manuũ ſuarum
manducat. Ve tamen non deſunt eas artes exercẽtib⁹

miſerie:calamitates labores atq; pericula. Plene enim ſunt dolis et fraudibus. Fabri vero plerumq; ſophiſtica non vera fabricant: blãdos vomeres cudunt: blanda arma atq; infidelia: molles gladios: ⁊ plerumq; toxicatos conficiunt. carius fabrilia ſua vendere conantur quam valeant. Rurſus arma vendunt infidelibus: nec ſua arte cõtenti. alienas inquirunt. De quibus ait Eſaias. Nunquid ſculptile conflabit faber: O quot falſas ferri fabricationes: et pro calibe commutationes. quot ſophiſticata ferramenta: quot falſas cementationes: quot lapides. lignorumq; ſculpture: ⁊ picture falſas operationes machinantur. Aurifices vero quot metallorum falſas connexiones. quot ſophiſticationes quot dealbatiões. quot deceptorias alchimicaſq; operationes. nec repertas tranſmutationes quot metallorum ac monetarum falſas commutationes quot inutiles et caducas deaurationes. picturas et colorationes: auricalci pro auro. ſtanni pro argento peſtiferas venditiones. quot mineralium falſas perſcrutationes agant et conficiant. non facile dicere poſſemus. Sed verum eſt illud Hieremie ad eos artifices. Confuſus eſt: inquit: omnis artifex in ſculptilibus operibus ſuis Fatemur igitur artes ipſe vtiles ſunt: humana corpora nutriunt ſed animos ad virtutes non inducũt. implent marſupia ſed a mente non expellũt vitia.

Fabri toxicatos gladios cõficiunt.

¶ Caput. xxvij. de tertia arte mechanica. videlicet de nauigatoria ⁊ artib' ſubalternatis ⁊ de vtilitate: ⁊ laudibus earum: Demum de laboribus miſerijs ⁊ periculis que eas comitãtur.

Nauigatoria ſiquidem tertio loco mechanicis artibus ſubalternatur: que eadem cum mercatura videtur. quedam tamen ſingularia tam vtilia q̃ inutilia: tã dulcia q̃ amara habere dignoſcitur. illius autem neceſſitas ⁊ vtilitas. ex eo patent quoniam ſine illa tota pene hominum ſocietas tota cõuerſatio periret: ⁊ cũ nulla prouincia aut ciuitas ſola ſibi ſufficiat veluti ad quã omnia vite neceſſaria ⁊ vtilia per nauigantium ſuffra-

Nauigatorie neceſſitas.

gia facilius ⁊ aptius res omnes deferuntur. Habetq́ꝫ certe altera ab altera quid ei deeſt: miniſtratq́ꝫ quod ſuperfluit. Demum omnes fere inſule pirēt aut depopulate eēnt niſi ꝑ nauigatiōes adit⁹ad eas haberet. Adde q: ſcdm Ariſto. in politica neceſſarium eſt regno aut ciuitati bene ordinate promptā habere nauigationē: ſi volūt eſſe liberi. Nam per nauigationē ſunt habiles et parati ad laceſſendas ⁊ propulſandas iniurias piratarū ⁊ latrunculorū. Nauigantes deniq́ꝫ multa generi humano vtilia afferunt induſtrie ⁊ ſagacitatis. ſciūt enim ventos agnoſcere: portus eligere: ſecuriores futuras tempeſtates ꝓuident earumq́ꝫ ortus ⁊ occaſus preſciūt. ſpeculantur ſuo ſtudio aduentus aduerſantium nauium Demū nauigantium vita innocens atq́ꝫ honeſta eſt. nā ⁊ xp̄s nauculam aſcendit: ⁊ tranſfretauit. Apoſtoli idipſū ſepe fecerūt. Rurſus ab illis oib⁹ cupiditatib⁹ libidinibus ⁊ voluptatibus qui in terra ac ciuitatibus hominibus ſe offerūt: ſegregati ſunt: ⁊ tanto deo ſunt deuotiores quāto primores periculis. Verūtamen habet ars ipſa non paruas miſerias: calamitates labores atq́ꝫ pericula: prout vnicuiq́ꝫ recte conſpicienti facile intueri libet. Ea enim ars plena eſt miſerijs: dolis ac fraudibus. Taceo eius pericula. Si enim deeſſent qui naues fabricarēt: nullus tanto periculo ſe exponeret. Quorū dementiam ſapiens miratur: inquiens. Ponētes ratem in mari. commi ttunt ſe ⁊ vitam ſuā paruo ligno: cū mare piſcibus: terram aūt deus dedit filijs hominum. primus oim romanis perſuaſit nauem conſcendere Claudius caudex ob hoc ſic appellatus; quia plurimuſſ tabularum contextus Caudex; apud antiquos vocatur de quo dicit Seneca non vtilez artem inueniſſe. In primis itaq́ꝫ nauicularij ſeu hanc exercentes artem: naues de ieptis putridiſq́ꝫ lignis fabricant paruo tempore duraturas. et dum homines ſe illis commitūt ſubito dum ludunt abſorbētur: quod periculuz ex fraude nauicularioꝝ ꝓuenire dignoſcit. Taceo quot latrocinia nauigantes ⁊ pirate indies agunt quot furta quot rapinas inter quos nulla fides; nulla veritas; nullus ad deū ti-

Nauigātium vita honeſta

Nauigatores tanto duotiores: q̄to proximiores periculis.

Nauigātes agunt furta ⁊ rapinas

mor.nec ad proximum a mor reperit. Sed qui potentis
or eſt.paruas ſcafas inuadit. In alijs viuēdi modis: ro
batores ſūt peſſime conditionis in hac miſera arte qui
plura depredat eo ampli⁹ premiat ⁊ archipirata ac ma
gnaꝝ claſſiū pnceps ꝯſtituit. Nec refero ꝙ hoies i ma
ri ſubmerguntur aut certe iterficiunt: nec ditātur na
uigantes niſi cū alioꝝ ſpolijs. piratas enī hoſtes fidei
dimittūt. fideles pegrinantes ⁊ mercatores inermes inſe
quuntur. Tandem nauigantes quos apprehendere nō
valent periclitari cogūt. Miſeruꝫ certe genus hoim: in — Nauigā tium miſe rum gen⁹ hoim
quibus nullum eſt humanitatis veſtigium. Cū eniꝫ na
tura ipſa impellente naufragantibus homines cōpati
untur. hi tamen naues periclitantes: quas tueri debe
rent rapiūt. dantes afflictionem afflictis. Adde: quia
vtilis ⁊ ſecura eſſet nauigatoria ars: ſi aer: ſi venti: ſi ma
ris fluctus: ſi ſcopuli rapidi nauigantibus obedirent.
Sed longe certior eſt tēpeſtas: ꝙ tranquillitas nauigā
tibus. Deniqꝫ parua ſunt terre picula: niſi maris diſcri
mina expectantur. Nō eni ſoluꝫ nauigantibus pericu
la imminent ab hoſtibus. ſed a mari ſed a piſcibus: qui
bus tutius foret inter homines. ꝙ inter delphines con
uerſari: q carnes humanas ſitiunt. Et vt paucis agam
nauigantes id habent: vt periculis ſuis gaudeant. ſcri
ptum eſt per ſapientē qui nauigant mare: enarrant pi
cula. Hinc et propheta dicebat. Vlulate naues i die pa
uoris maris. Sunt igitur hee artes eatenus vtiles ⁊ cō
mendande: quatenus earum artifices eis ita vtuntur:
vt inſtituta noſcuntur.

Caput. xxviij. de quarta arte mechanica videlicet de venatoria ⁊ artib⁹ ei ſubalternatis ⁊ de laudib⁹ ⁊ vtilitate earū ⁊ de laborib⁹ miſerijs ⁊ piculis q eas comitant

Venatoria q̄rta ars eſt mechanica: ſub qua omnis feraꝝ auiūqꝫ occupatio ⁊ piſcatura earuꝫ qꝫ rerū paratura ꝯtinetur vt ſupra tetigim⁹ quarū artiū vtilitatē nullus ignorat Eſtenim in primis delectabilis: atqꝫ ad exercitationē deductionēqꝫ tēporis accōmodata ⁊ ad modeſtā hoim recreationē inſtituta. quippe ⁊ ad ſalutē corporis — Venatus vtilitas

perutilis: ſi debitis loco tēpore ⁊ fine bono eis fruamur Adde q̄ tolerāda eſt: ſi ob neceſſitatem p̱ pellib⁹ ⁊ carnib⁹ non voluptatem ſine ſtrepitu ⁊ clamore exerceatur. Sed iam huius artis ⁊ vite incōmoda labores atq̄ miſerias ſimul ⁊ pericula commemoremus. In p̱rimis itaq̄ quis prudens gaudiū ſuū ī fugaciſſimis rebus collocat. Deinde venatui vacās melioris negotij diem perdit. Quid de periculis corporis dicam: quot foueas venatores p̱cipites incurrūt Aquas quoq̄ ſtagna: ſyluas non ſine diſcrimie percurrūt Reges vero et magnates ⁊ ſi quoties armis non vacant: venationi ſe dedant: intercetera tamen incommoda illud paruū nō eſt: quia laſſitudinem: ſenectutem: pluresq̄ ex ea infirmitates nanciſcuntur: ⁊ vt dici ſolent: paruo ſolatio: plures meſtitie comparantur. Quid dicam de temporis amiſſione: inutili occupatione: fructus modicitate: et tandem punibili vanitate. Que eīn maior vanitas q̄ poſt paruam beſtiolam leporē: natura ipſa timidam: tot currunt reges: tot milites: tot curſores: tot buccinarum et comitū clangores: tot vlulantiuȝ vociferationes. Et vt paucis multa cōprehendam in ſcripturis ſanctis neminem ſanctuȝ venatorē legimus. Eſau enim venator erat quoniam peccator fuerat. Rurſus inter venatores ſcriptura ſacra Nēbroth commemorat: qui robuſtus venator ⁊ oppreſſor hominum appellatur. Deniq̄ venatores ſyluas querūt: vbi venationis colore: peregrinantes ſpoliāt atq̄ trucidant. Hec eſt eorum venatio: hec aucupatio. Taceo de alia venationis ſpecie oppreſſiua: arenaria cum beſtijs decertādo. Et vt paucis agamus venatores denſa nemora ⁊ ſolitudines inquirūt: non vt vitam ſolitariam agant cui ſe ineptos ſciunt: ſed vt feris ⁊ volucribus conuiuant: quia hominum vite ībabiles ſunt. Huic arti ſubalternatur macellariorū ars: ceterumq̄ coquorū atq̄ cauponum officine artes quarū vſus potius voluptas q̄ neceſſitas īduxit Eſus enim carnium ante diluuium īcognitus erat. Iſtorum artes viliſſime ſunt: ⁊ fraudib⁹ plene ac dolis: vt vnuſquiſq̄ experitur. Vendunt enim carnes putridas: ouem p̱ caſtrone; hir-

Venatus icōmoda.

Venatores vite hōis ībabiles.

Contra macellarios coquos ⁊ caupones

cum pro ariete: capram pro capriolo. Decipiũt põdere: fraudant in pretio: ꝛ in re ipſa ſeducũt: quo fit vt dũ carnes vendũt ementiũ corpora ledunt. De ceteris vero huius artis partibus multa dici poſſunt: puta de piſcatura ꝛ vinorũ ciborũq; apparatu: in quibus tot cõmittuntur fraudes: vt pudor ſit ea cõmemorare. Harum igitur artium ſtudia: ventri non menti ſeruiũt. Tolerant itaq; quatenus ſufficiunt ad vite humane alimentum: ꝛ bonam corporis valetudinem.

¶ Caput. xxix. de quinta arte mechanica: videlicet de agricultura ꝛ de partib' eius: de cuius vtilitate: dulcore ꝛ amaritudine ſupra diximus. xxj. ꝛ. xxij. capi.

¶ Caput. xxx. de arte paſtorali: ꝛ de eius vtilitate: ac incommodis miſerijs ꝛ laboribus.

Paſtorum vtilitas et neceſſitas

PAſtorum quidẽ artem nõnulli agriculture: alij venatorie attribuũt: vtcũq; ſit ſpecialis de ea agẽdus eſt ſermo. Eſt igitur vtilis paſtorum ſeu bubulcorum ars: atq; ad vite humane indigentiã ſupplendã admodũ neceſſaria. Hic igitur viuẽdi modus innocuus eſt: nemini officit: nature operi intendit. Reip. ſeruit a multis eſt ſegregata facinoribus ꝛ peccãdi occaſionibus aliena: contẽplationi proxima: inutilibus actionibus obuia: eamq; vite formulã ſancti prophete ſectati ſunt: ꝛ ſub paſtoris nomine: reges ꝛ prelatos appellarũt. Quippe cuius nomine glorioſo xp̃s nũcupari voluit inquiẽs: ego ſum paſtor bonus. Verũtamen huius artis plurima ſunt incõmoda labores atq; pericula. Primo quidẽ vt putamus vtilius hominibus foret homines potius amare: colere et alere q̃ pecora. Amant enim qđ nec ſe amari ſciunt: nec amantib' vicẽ reddere poſſunt. Rurſus ſi aĩalia per te paſcis: occupatiſſimus bubulcus eris: ſi per alios pecora boueſq; paſcis tu non paſtor modo: ſed paſtorũ ſeruus eris. Sed ꝛ illorum furtis: fraudibus ꝛ dolis neceſſe eſt credas: nunc pecora mortua afferent: nunc a feris comeſta: nunc in precipitiũ dedita: ſed ꝛ quotidie noua rumoreſq; adducẽt: ex quibus dolorem meſtitiamq;

Paſtorum incõmoda

concipies. Neq; eorum fraudes vitare valebis vt recet de eis dicat propheta. Omnes paſtores p̄uaricati ſunt Et iterum. Paſtores ſuos paſcit ventus videlicet auaritie. Cōtra quos alibi ſcribitur. Ue paſtoribus qui di lacerant gregem ſuum. Adde: animalia ipſa que tanto pere aliis atq; cuſtodiis multis periculis ſunt expoſita: que tam crebra ſunt: vt plerumq; totum gregem exauriant. Ut paucis agamus vtilitas incerta eſt certa ſollicitudo dubium lucrū manifeſta pericula.

Paſtorūʒ icerta vtilitas: certa ſollicitudo.

¶ Caput.xxxj. de ſexta arte mechanica videlicet theatrica ⁊ ludis. ⁊ de partibus ſubalternatis. ⁊ de diuerſitate oīm ludorꝫ. ⁊ de illorꝫ vtilitate damnis ⁊ periculis.

Theatrales ludi ad bonum finem inſtituti a gentibus.

Theatrica ſ° ars ludos reſpicit: dicta a theatro vbi populus conueniebat. Hec vero vte formula toleranda eſt ſi ludis homines ad eum finem vtunt̃: quibus inſtituti ſunt. Teſte enim philoſopho propter publicam letitiā hoīes a prauis cupiditatibus. ⁊ a nociuis voluptatibus retrahuntur, vt ſupra tetigimꝰ. Conferunt deniq; ludi ad recreationem humani corporis. vt vigoroſius laboribus ⁊ vtilibꝰ artibus vacare poſſunt. Ludꝰ enim moderatꝰ teſte philoſopho cibus eſt animi. Nā inq̄t Se. Socrates ludere cū pueris nō erubeſcebat. ⁊ Cato laxabat animum curis paucis fatigatum. Idcirco legum conditores feſtos inſtituerunt dies: vt ad hilaritatem publice homines cogerentur: tanq̄ neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Uerum tamen plurime ſunt huius artis incommoditates: vanitates miſerie: atq; pericula In primis igitur conſyderādum eſt. quia vt mihi ſatis videtur: apud catholicos theatrica ars minime ponenda nec nominanda precipitur. Nam vt inquit Iſidorus ſpectacula crudelitatis inſpectiones ſunt vanitatis: que non ſolum hominum vitiis, ſed demonum iuſſionibus inſtituta ſunt. Proinde nihil debere eſſe chriſtiano cum circenſi inſania que dicitur theatrica. cum amphitheatrica crudelitate. cum atrocitate arene. cum luxuria ludi. Deum enim negat: qui talia preſumit. Quinimo fidei xp̄ia

Ludorum theatralium p̄icula

ne preuaricator efficitur:qui id denuo appetit: quod in baptiſmo iampridē renunciauit.ideſt diabolo ⁊ operibꝰ eius.Lucius ſilla: vt inquit Sene. primus in circo leones ſolutos dedit. Pompeius primus elephantes poſuit ad ſpectacula:nec tamen cōmendant bonā rē egiſſe niſi bonū fuit more nouo perdere homies. Unde ſubdit Seneca. Sanctius foret iſta in obliuionē ire. Preterea cōſyderēt frequētatores ludorū: ꝙ teſte Chryſoſto.ſup illo verbo. Sedit populus comedere ⁊ bibere ⁊ ſurrexit ludere. Deus non dat ludere ſed lugere: ſed diabolus dat ludere:ne lugeamus ⁊ dū ludimus illudimur. Adde qr ludus non caret illuſione: a qua nomen accepit. Unde Sara vidit iſmaelem ludentē cū Iſaac:in quo ludo:vt inquit Augu.vidit illuſionē:que ſignificabat deceptionem. Preterea demones delectantur in ludis vanis:quia vident homines eis libenter intendere:⁊ a via virtutis deuiare. Unde in ſomno fuit a demonibus dictum cuidam Romano vt ludi in vrbe inſtaurarent ſm Auguſtinum in quarto de ciuitate dei. Deniq₃ in ludis rara eſt grauitas:prompta eſt ſcurilitas:vanitas:ſtultiloquium.verba otioſa:mendacia vana:inſpectiones: libidinoſe tractatiōes in promptu eſt leuitas:abeſt modeſtia:nil aliud in his locis accidit niſi breuis letitia:paruū gaudiū:magna tpis iactura:puerilis occupatio. Et vt quidā ſapiēs ait. Ludorꝫ expectator vanus:luſor inſanus:qui nec honeſte geritur:nec honeſte cernitur; adeo vt ignoremus an ſit luſor infamior aut ſpectator. Rurſus multi fuere quos natura mites fecerat: ſed ſpectacula vitia docuere:crudeleſq₃ effecere. Nil enim potentius in memoriam deſcendit ꝙ̄ quod viſu cōſpicitur audita facile volant: conſpecte res herent:etiam inuitis. Fugienda ergo ſunt ludorum ſpectacula vbi ad horam gaudemus vt diutius doleamus: et ſemper videamus quod vidiſſe ſemper diſpliceat. Porro ludorum varia eſſe genera conſtat:que docuit antiqua illuſio. Alij effi altis delectantur ludis quidam ſpectaculis ferarꝫ:quidam hyſtrionibus:quidam paleſtris:quidam aleis:ſed vbiq₃ vanitas. Quid enim thauros; quid feras publi-

Uaria eſt ludorꝫ genera.

ce interfici delectationis habet: quaſi non ſufficiat bellorum cruor in caſtris vrbibuſq; dietim effuſus? De paleſtris vero atq; torneamētis quid dici poteſt: vbi inſpector vaniloquus: miles inſanior. Fit eīm ſeruus toti⁹ vrbis in quo ludo ſepe vilior omniū victor euadit. De hyſtrionum buſonūq; vita quid dici poteſt: neſcio quis inſipietior euadat: an hyſtrio vel qui de hyſtrione ridet: forte q̄ pecunias effundit: vanior eſt. Quoties eīm hyſtriones de ſe dños ridentes vident: toties ipſi mirant̄ dementiam ſe mirantiū. Sepe certe hyſtrio aliquid fingit: quo falſo audientes delectat: ſe vere. Alearū vero et taxillorum Luſores adeo ſpurciſſimā artem exercēt: vt in ea arte quanto doctiores: tanto nequiores habeantur. De quibus philoſophus in politicis ait. Quia aleatores mortuorū ſpoliatores et latrones: turpes lucratores ſunt. Lucri eīm gratia opprobria ſuſtinent. Unde et Themiſtocles grauiſſimos viros ꝛ reipu. curā gerētes: a ludis leuioribuſq; ſolatijs arcendos decreuit: ne reſp. ludere videretur. Ipſe deniq; dicebat ſanctius eſſe otiari: q̄ turpiter ſolatiari. Ludos vero innoxios ad recreationem ꝛ tēporis deductionem chriſtianis non nego. vt muſicis inſtrumentis: vt videbis ſtatim cum de muſica agemus: que pretermittuntur p loco ꝛ tempore.

Ludi fortune pericula.

¶ Caput. xxxij. de ſeptima arte mechanica videlicet medicina ꝛ de eius neceſſitate ꝛ vtilitate ꝛ laudibus. Demum de illius abuſu laboribus ꝛ periculis.

Medicine neceſſitas.

Medicine vero ars fateor inter mechanicas nobilior eſt: tanq̄ a natura ipſa hominibus donata: quinimo vite humane plurimū neceſſaria: atq; a deo immortali laudata ꝛ honorari iuſſa: qua corporū morbi curantur: ꝛ vite interſtitia conſeruant̄. Deniq; ipſa huius artis naturalis inquiſitio cōmendatiſſima eſt. Et vt paucis agā vtilis admodū ꝛ accōmoda medicina eſt: que nedū corpora ipſa curat: ſed liberiorē ad vacandū animū reddit Nā pho teſte. ex bona corporis valetudine creſcūt vires animi: ꝛ bona corpis diſpoſitio animā quoq; iuuat: et ad optima queq; diſponit. Sed fateor laudanda pluri-

mum ars medicine eſſet: ſi bonum ſubiectū: ſi virtuti de ditum reperit: ſi deniqꝫ idipſum ſciendi genus optimuꝫ ac naturalibus ſcientijs infallibilibuſqꝫ fundamentis cōmunitum: prius medici addiſcerēt qꝫ exequerent. Sicut enim: vt aiunt: vnuſquiſqꝫ id agit feliciter qđ optime nouit: ita qui principia medicine ignorat: cuius finis ſanitas exiſtit: vt ſanum egrū reddat: neceſſe eſt. Uidi ego plurimos heri aromatarios: hodie medicos: heri barbarum raſores: hodie morborū grauiū cēſores: heri herbas ceteraqꝫ materialia in apothecis cōmiſcentes: hodie in principiū aulis morbos iudicantes. Si enī etiam ſanādo: vix nomen boni medici quiſqꝫ aſſumit: quonam pacto necādo medicandi titulū vendicabit. Quibuſdaꝫ itaqꝫ his ſimilibus me aliquando febricitantē viſitantibus: atqꝫ remedia pollicentibꝰ: ſed ⁊ cauſas morbi iudicare conantibus: illud ad Philippū. vt in actibus apoſtoloruꝫ legimus: dicebā. putas ne intelligis que dicis? Quibus dicētibus. Etiā: ego iterū cum eodē eunucho addebā. quomodo ſcire poteris: cum aliquis te non docuerit. Mira certe res eſt: vt enī inquit Hiero. fullones metallarij: fabri: lignorū ceſores: ipſa quoqꝫ vilia officia exercentes: abſqꝫ doctore eſſe non poſſunt: nec experiri audent que non nouerūt. ſola eſt medicādi ars: quā ſibi paſſim vnuſquiſqꝫ vendicat. Alij enī a crebro infirmantibus medicinā addiſcunt. Alij a feminis: vt viros curent. Alij ab infidelibus audiūt: vt fideles necent. Alij neſcio quibus libellis legunt: vt in miſeris corporibus vniformiter exequant. et: vt aiūt: vno collirio ab eis incognito: omniū oculos volunt curare: quo fit vt cecus arte natura videntē cecum faciat. Hi medicinā neſcientes: medicina abutunt: ⁊ artē egregiā quā non nouerūt: profitent medicine excellenti ⁊ illuſtri nōie gloriantur: quippe queſtus gratia: pecuniā vt finem querunt. Premium certe vero medico non modo exiguuꝫ ſed ſordidū ⁊ tanto labori impar nec ingenio dignū. Ex quibꝰ huius artis difficultates ⁊ incōmoda in promptu ſunt: dū viris excellentibus non creditur: ⁊ hac laudatiſſima arte abutētibus premia dantur. Adde. quia multa millia

Heri aromatarius hodie medicus.

hominū talium medicorū inſipientia: aut inexperiētia forte moriuntur:⁊ dum vnū morbū curare ſatagūt: plures inducūt. Aſſuefaciūtq; miſeros egros: vt ſine medicinis viuere non valeāt quas niſi alijs parandis minime ipſi tangunt nec degustāt. Cetera hominū genera felicē auram: bonāq; temporis diſpoſitionē optant. Medici vero aut inſaniam aut peſtiferā omnes infirmos eſſe preter ſe ⁊ ſuos deſyderāt. Quos quidā ſapiens ſimiles dicit eis: qui funera ad corpora hominum ſepeliēda deferunt. Quos Demoſthenes athenis dānauit exilio: eo ſolo q2 optabant plurimos mori: vt inde lucrū caperēt: quod contingere non poteſt: ſine multorū morte. Taceo quot morboꝝ prolōgationes: quot peſtiferas potiōes: quot infirmitatū cōminationes miſeris infirmis ingerunt: ⁊ quos abſtinentia aut ſimplici victu: quippe vel herba ſi ſcirent curare poterant: ſumptoſis vltramarinis quippe ⁊ adulterinis materialibus: que ipſi aut vēdunt aut illorū lucrum participāt: curare potius inficere humana corpora moliūtur. Rurſus medici cauſas ⁊ naturas egritudinū dicunt ſubtiliter dantq; ſanitatem verbotenus adeo vt ſicut quidā ſapiens dicebat. Cum eos audimus mortuos poſſe ſuſcitare credim9: paulo tamen poſt cernimus inanem eſſe eandem ſanitatis ſpem: quā illico inſperata mors intercipit. Sed quid plura: Abſit: vt de medicis quicq; ſiniſtre dicam. In manibus eni illorum ſepe peccatis meis incido. Itaq; mihi ceteriſq; mortalibus ſanum foret conſiliū eos non exaſperare verbis ſed demulcere obſequijs. Quare nec ego ſentire audeo: quod omnes clamant latrones enim ſicarij: venefici homines inhumaniter occidunt: medici tamen humaniſſime atq; officioſiſſime ⁊ ſolēniter interimunt. Et ſi qui aut diuino munere aut nature vigore conualeſcunt: ipſam diuinam gratiam ipſiſq; beneficium pecunia vendunt: dum ſibi ſanitatem attribuunt. Nec indignentur midici q; eorum artem mechanicam dixerim. Nam dicere poſſunt congrue medicinam eſſe mechanicam: quia eſt de corpore humano: ex ea parte quā infirmatur ⁊ ſanatur. Quod quidem corpus eſt intellectiuū.

Medici oēs infirmos eſſe preter ſe ⁊ ſuos deſyderant.

Quib⁹ dicendū eſt ſm Alfarabiū: ꝙ hoc non probat me
dicinam non eſſe mechanicā. Primo q2 licet ſit de cor-
pore humano: non tamen operatur in eo medicina pro-
prie ſm ꝙ eſt intellectiuū: ſed ſm ꝙ eſt ſenſitiuū ⁊ vegeta
tiuum. Medicine autem ad hoc valent: primo vt iuue-
tur vegetatiua potentia et ſenſitiua in operibus ſuis.
Fateor tamen ꝙ aliquando accidit: vt inde iuuetur in-
tellectiua: quia ſedatis doloribus: liberius vacatur ope
ribus intellectiuis. Secundo hoc patet quoniam Ari-
ſtoteles in libro de animalibus tradit: doctrinam de hu
mano corpore ſimul cum doctrina brutali: tamen natu
ralis ſcientia ſpeculatiua eſt. Medicina vero eſt operati-
ua et mechanica.

¶ Caput. xxxiij de arte mercandi ⁊ vendendi que ipſa mechanica eſt: et ſub nauigatoria continetur. ⁊ de eius neceſſitate ⁊ vtilitate: ⁊ deinū de illius infelicitate fraudibus: dolis atq3 periculis.

Mercatura vero: que ad nauigatoriā perti-
net: vtilis admodū eſt ad ſupplendas ino-
pias prouinciarū: et ſine illa commercium
inter homines haberi vix poſſet: huius au-
tem mercatorie artis tres ſunt partes: vt ait
phūs in primo politicorū: ſcilicet marelaria: ideſt per ma-
re ferens merces: que nauigatoria dici poteſt. Secunda
eſt oneraria. Tertia eſt aſſiſtentia quā quis aſſiſtit mer-
catoribus in pecunie ⁊ aliarum rerū commutationib⁹:
que omnes mercature ſpecies a Plutarcho crurib⁹ cor
poris humani recte comparātur. Veluti enim crura ho
minis huc atq3 illuc diſcurrunt pro neceſſarijs humani
corporis: ſic mercatores pro neceſſitate corporis reipu-
blice. Rurſus ſicut coxe ⁊ tibie ſuſtentāt corpus: ſic mer
catores rēpu. ſuis mercibus ſuſtinent. Ex quibus con-
ſpicitur neceſſitas et vtilitas huius artis: quare merito:
vt ait Hugo: cōmēdabilis eſt: veluti que diuerſas igno-
taſq3 gentes conciliat: bella ſedat: pacem firmat. ⁊ tan-
dem priuata bona ad cōmunez oīm vſum immutat. Eſt
igitur mercatura nō modo neceſſaria ſed accōmoda vti
liſq3 reipublice, et: vt inquit Philoſophus: eſt non infi

Mercatores corporis cruribus aſſimilāt.

Mercature neceſſitas ⁊ vtilitas.

mum viuendi genus ſi ipſorum mercatorum finis ad re leuandas indigentias: communis reipub.tenuit.ſed ſi cupiditatis gratia quis mercaturam exercet vix erit innocens. Sunt em̄ eius artis incōmoda ⁊ pericula plurima idq̃ ex eo maxime conſtat:q̄m ſecundū ſententiā ſanctorum vix mercatura ſine peccato poteſt exerceri. Quis enim hui⁹ artis dolos:fraudes:iniquitates ⁊ ſcelera narrare pōt. Profecto non eſt dictu facile.Et ſi cetera taceam quot falſe reꝝ venialiū laudationes: quot mētite rerum emptibilium vituperationes. quot defectuum occultatiōes: quot falſe aut diminute menſurationes ⁊ ponderatiōes:quot falſe mercantium commixtiones:quot mēdacia:quot periuria. Contra quos inquit Ambroſi. O mercator ſeculi: comparator inferni: cur in fraudem ⁊ deceptionē conuertis nature īduſtriā. Cur affectas reꝝ defectus: Cur optas paupibus ſterilitatē:vt domui tue cōpares doloſam fecūditatē. Exploras q̄n erit ſterilior ꝓuentus:quādo rerū inopia. Hanc vocas induſtriam:q̄ potius eſt calliditatis ⁊ cupiditatis aſtutia.⁊ qḋ tu remediū dicis: cōmercium nequitie potius ⁊ latrociniū eſt. Et ſequit̄: lucrū tuū damnum multoꝝ eſt.Et vt paucis agamus omne huius artis officiū eo tēdit vt ea vtentes lucris intendant:vilius emāt carius vendant:proximos decipiant.Hos ſignat Ualerius cū ait. Inſidioſiſſimam fore artē q̄ inopū ſanguine paſcit̄:⁊ mendacijs:vt veritatis inſtrumento iuuat̄ hac fallacia quaſi preclaris artibus gaudēt: quoꝝ fraudibus non tā alios q̄ ſeipſos fraudant.quia teſte. Chryſoſto.qui ſimpliciter negotiant̄ in omnibus proſperant̄ qui verſantur ī dolum eis oīa aduerſant̄.cum ſcriptum ſit ī Ezechiel. Totā anniuerſationem vite vertūt ad lucrum. Ideo non perſeuerabit ſubſtantia ſua. Et iterum Fraudabit eū pecunia ſua Taceo de vſura que vix a mercatura ſeparat̄. Ceterū de Campſoria ſileo: ⁊ pecunie cōmutatiua:que huic mercandi arti ſubalternat̄:ī qua tot doli:tot fraudes:tot rapine ſunt: quot numos campſor habet ipſe. Harum itaq̃ mechanicaꝝ atq̃ ſimiliū artiū ſectatores vltra alia icommoda teſte philoſopho

Mercatu re pericula.

inepti ſunt ad politiſandũ Quinimo apꝺ antiquos hu iuſmodi artibus vacantes:pꝛohibebantur participare nedum pꝛincipatũ:ſed magiſtratũ ⁊ cõſulatuꝫ vt ſupꝛa ꝺeduximus.

¶Caput.xxxiiij.ꝺe artibus liberalibus in genere:⁊ ꝺe illarum commoditate ⁊ abuſu laudibus ⁊ ꝺamnis ꝺul cibus ⁊ amaris.

Liberales ꝟo artes plurimum foꝛe vtiles ad inſtruendos iuuenes:⁊ neceſſaria admodũ ſcientiaꝝ genera:Nullus ſane mẽtis ꝺubitat:nec tu ignoꝛas ꝙ ĩ puerili agenſillis im butus es:que vt noſti ſepteꝫ numero ſunt:⁊ in ꝺuo genera ꝺiuiduntˀ:qꝛ pꝛime tres pꝛimoꝛꝺiales ar tes vocantur. vel pꝛima ſciendi elementa:videlicet grã: matica:ꝺialectica:rhetoꝛica. Quatuoꝛ ꝟo ſequentes.ſ. Aſtronomia:Muſica arithmetica ⁊ geometria mathe matice appellãtur.i.ꝺoctriales.qꝛ ꝑ certas ꝺemonſtra tiões ꝺocẽt:vt ſtatiꝫſubijciemꝰ. Quare aũt liberales ap pellanˀ. ⁊ circa mathematicas ꝙ fuerit cauſe ĩuctionũ eaꝝ:⁊ ꝙ ſit eaꝝ natura:vtilitas ſeu ĩcõmoditas ſubijciã ꝙ ⁊ſi tibi nota ſint volo illa tibi ad mẽtẽ reducere:n eil larum oblectamentis allectus:ꝺum illis te totum exhi bes ꝺignioꝛa atq̃ excellẽtioꝛa ad que illa oꝛꝺinantur:ꝑ termittas. Appellanˀ itaq̃ vt noſti ſeptem ipſe artes li berales triplici ex cauſa. Pꝛimo vt ꝺiſtinguantur ab alijs illiberalibꝰ:vt mechanicis ⁊ ceteris ſeruilibꝰ arti bus:que iꝺeo ſunt illiberales:quia oꝛꝺinantur aꝺ coꝛ pus. Animam aũt ⁊ intellectum:male ꝺiſponunt. Ipſe autẽ liberales ꝓncipaliter oꝛꝺinãtur ad animã quã ꝺiſ ponũt ad vſus ⁊ actiones virtutuꝫ moꝛalium Et itelle ctualiũ vel ad vſuꝫ ꝑfectiſſime ꝟtutis:ꝙ ẽ felicitatis. Ex quo poteſt elici alia ꝓpꝛijſſima cauſa: quare vocantur artes liberales:videlicet quia ſecundum eas homo per ſe ꝺiſponitur ſecundum intellectum: ad optimũ finem: veluti vſum virtutũ moꝛaliũ ⁊ ĩtellectualiũ. vel ad vſuꝫ perfecte felicitatis:que eſt ſpecultatiua. Qui autem ta lia conſyꝺerãt naturaliter ſunt liberi. qꝛ nõ ſunt ſerui les:cũ ĩtellectu vigẽt.iꝺeo recte artes ipſe liberales ꝺi

Leberales ꝺñr artes ex tribus cauſis.

cuntur fateoꝛ tamen ſecundū philoſophum in octauo politicoꝛum: quia vtile ꝛ commendabile eſt participare aliquādo liberales artes ꝛ mathematicas: quarū vſus oꝛdinatur ad exercitium excellentioꝛum doctrinarū vſ ꝙ ad certum terminum: ſed continue ꝛ aſſidue exercere ſe in eis vſqꝫ ad quācumqꝫ perfectionem nonnunꝙ noci uum eſt. qꝛ continua conſyderatio in illis retrahit aut ſimpliciter aut ꝑ parte ab vſu virtutis moꝛalis. Tertia vero cauſa eſt quare liberales dicunt. quia liberos ideſt expeditos ꝛ exercitatos animos requirunt. eo ꝙ ſubtili liter de rerum cauſis diſputant. ꝛ de illis plerūqꝫ que a ſenſu remota ſunt Alia cauſa eſt quia antiqͥtus tantum modo liberi ideſt nobiles ꝛ ingenui: ī eis ſtudere conſue uerunt. Plebei vero ꝛ ignobiles ſtudebant in mechani cis: ꝓpter peritiam operandi: coꝛpoꝛalis enim operatio plus cōgruit plebeis: Ocium autē ꝛ ſtudium nobilibus ſecundum Hugonem.

¶ Caput. xxxv. de pꝛimis duabus liberalibus artibus: videlicet grammatica ꝛ dialetica. ꝛ de oꝛtu earuꝫ: ꝛ cau ſis quare inuente ſunt: ꝛ de illarū laudibus ꝛ vtilitate. ac demū de earum abuſu ꝛ incommoditate.

Q Uoniā ꝗdē egimus de liberalibus artibus ī ge nere: ſupereſt: vt in ſpecie eas bꝛeui ſermone tangamus. Pꝛimo igitur de grammatica ꝛ dialetica agemus De rhetoꝛica vero in ſequenti capite differemus. Uocantur ita ꝙ tres iſte artes pꝛimoꝛdiales: quia circa pꝛima litera rum elementa verſantur. Per eas enim aut de congrui tate: aut de oꝛnatu ſermonis: aut deniqꝫ de oꝛatiōis ve ritate ꝛ falſitate pꝛincipalius agitur Pꝛima itaqꝫ grā matica ſecundum Alpharabium: a literis nomen acce pit: ꝗ mater ē aliaꝝ artium. Fuit aūt cauſa ꝛ modus in uētionis eius: quoniā cum hoīes inoꝛdinate atqꝫ ad li bitum ꝛ ſine arte loquerentur: eueniebat vt minus bene conceptus ſuos expꝛimere. ſed ꝛ minus apte audientes intelligere valerēt: quo fiebat vt tardius intelligere ꝛ ī telligi: ac difficilius ſciētias tradere poſſent. Qua de re curarunt ſapientes has incommoditates tollere: tradē

Origo grāmatice

deruntq́ʒ artificioſum loquendi modum: vniformeʒ quidem ac congruuʒ vt omnes conceptus bũani: demum cuncte doctine per eandem artem aptius ꝛ liberius ſignificarentur ꝛ addiſcerentur. Ueꝝ ꝛ ſi vtilis ꝛ neceſſaria ars grāmatice ſit: quo tamen pacto inter ſcientias annumereť: plurimi dubitarũt. pro eo q꞉ grāmatica ipſa ſolũ circa peritiam recti ſermonis verſať. ſermo vero tranſit ſcientia aũt eſt de permanentibus. Adde q꞉ hec ars pollire linguā non animũ nouit nec intellectũ dirigere ſed labia. Accedit q꞉ nō ꝑpter ſe. ſed ꝑpter alias inuenta eſt: quare inſtrumentũ ſciendi potius quam ſcientia ſcđm quoſdā dici poteſt. Logica ſecũda eſt liberalis ars q̄ ꝛ rationalis diciť. Ipſa eñi diffinire: querere reſpondere vera falſis dijudicare. ac ſubtiliter diſputare docet. Neceſſaria certe ꝛ vtilis ars quia ſecũdum Hugo. in diaſcolicō. per eam ſubtilibꝰ obiectionibus latēs veritas reperiť. Cauſa ſiquidem iuentionis eiꝰ perutilis admoduʒ fuit. cũ eñi phyſicis plures ſuboꝛireň opiniones ꝛ cōtrarietates. decreuerũt ſapiētes de modo altercandi artem tradere. Uidebāt enim quia nō poſſet facile perueniri ad alicuius ſcientie certitudinē ſine peritia diſputādi. Hāc Salomon oīm ſapientiſſimꝰ in prouerbijs addiſcendā admonet. dum nos hoꝛtatur vt itelligamus ſermones prudentie. verſutiaſq́ʒ verboꝝ necnō parabolas ꝛ obſcurum ſermonē. ꝛ dicta ſapientũ ſimul ꝛ enigmata que oīa vt Hiero. ad magnũ oꝛatoꝛeʒ ait dialecticoꝝ ꝛ oꝛatoꝝ ſunt. Sed ꝛ Auguſt. pro eo inter cetera logicā commēdat. quia exercitatioꝛa politioꝛaq́ʒ reddit igenia. Sed certe ſi dialectice fructus. ſi finis attenditur vtiq́ʒ reperiemus. quia potius ingeniuʒ inaniter fatigat. q̄ʒ vtiliter perficit. Nā ꝛ ſi condiſputantem viceris. non fructum ſed verboꝝ folia cōſequeris. Hinc Greg. Sillogiſtica inquit. diſputatio q̄d aliud eſt q̄ʒ verbis contendere ꝛ audientes ſubuertere. Abutuntur eñi ea arte plurimi. dum confidentia clamoꝛis ꝟboꝛũ veritatē impugnāt. Rurſus quiſquis ea doctrina verſaris neceſſe eſt. cōtentioſius loquaris quicquid probare nō potes, quia vt inquit. Augu. confirmationem ſumit ab

Grāmatica an ſit ſcientia.

Logica vtilis ꝛ neceſſaria.

Logice abuſus.

hoie quicq uid non habetur ex veritate. Sed ⁊ illud ve-
rum eſt: quia ſepe nimium altercando perditur: dum in
quiritur veritas: qđ ſatis dolendum eſt. idipſum quod
ad veritatem iuuandum inſtitutum eſt: ad eam obfuſcã
dam: occultandamq; cum hominũ labore ſtudioſiſſime
queritur. Unde. Augu. in de doctrina xpiana execrabi
lem dicit artẽ ſophiſticam diſputandi ⁊ libidinẽ rixan-
di: quaꝫ admonet cauendã Si enĩ doctrina foret pieta-
tis: nequaq̃ ſacre litere tantopere eam deteſtarentur:
cum aiunt. Qui ſophiſtice loquitur odibilis eſt. i ea cer
te: vt ipſe Auguſtinus. ait: victoria verboꝝ et oſtentatio
ambitioſa queritur. nec modo tardos; ſed plerumq; in
genioſos decipit.

¶ Caput. xxxvj. de Rhetorica que eſt tertia liberalis
ars. de eius ortu et vtilitate ac laudibus. Rurſus de
eius abuſu. ⁊ qualis debet eſſe orator. ⁊ ad quid va-
let eloquentia ſine ſapientia: ⁊ quomodo aliquando
eſt mortifera

Rhetorica tertia eſt liberalium artium ſic di
cta: quaſi ornatus ſit locutionis: ſecundum
Alpharabium. Ueluti enim per grammati
cam congrue loquendi artem addiſcimus
ita per rethoricam ea ornate pferre q̃ didi-
cimus: ex qua re potiſſima cauſa illius inuentionis ſu-
mitur ſecundum Hugo. Eſt huius artis ſumma vis: in
rhetorice gens laus. Nam: vt inquit Seneca: magna res ẽ elo-
vtilitas. quentia: nec adhuc vlli indulſit vt totam contingeret:
ſatis felix eſt qui in aliqua ei' parte re cept' eſt. Hec cer-
te ornamentum eſt aliarum ſcientiarum. quia vt inquit
Caſſiodorus: quicquid in alia doctrina cõcipit ab iſta
ſub decore pfertur. Unde in eccleſiaſtico ſcribit. Tuba
et pſalterium faciunt melodiam. ⁊ ſupra vtrumq; lin-
gua ſuauis. Et iterum. Fauus mellis verba compoſita.
Et rurſus ſcriptũ eſt. quia ſapiens in verbis ſuis mon-
ſtra placauit. De laudibus vero eloquentie repete q̃ ſu
Rhetorice pra diximus in. xxxiiij. cap. in principio. Sed certe hec
abuſus p ars plurimos fallit: dum ſuos ſectatores dicere non ſci
iculoſus re docet; inſtruit dulciter verba capere nõ vtiliter ſapere

Et dum verborum ſauitas queritur: vera rerum ſapientia amittitur. atq; vtinam tantus hodie eſſet hominũ labor ad recte beateq; viuendum quantus ad ornate bene politeq; dicendum. Hinc firmianus Lactantius: Utinã tam multi benefacerent: ꝙ bene loqui videntur. Adde quia pleriq; ea vtuntur non ad ſalutem ſed ad ꝑniciem. Acerbiſſime quidẽ illud referendum quippe ⁊ dolendum, arbitror: vt videlicet ea que: teſte Cicerone: a natura data eſt. ad bonorũ hominum conſeruationẽ in peſtem et nocumentum vertatur Simplex enim eſt veritas et recta ſplendore aut verborũ lenocinio non eget quinimo: vt quĩtilianus ait. ſuſpecta eſt cũ ornatur. fingere neſcit. Nam quoniam: inquit fabricabit figmentũ que vix elimatum depromit ſermonẽ. ipſa ṽo perornata locutio plus proferre: ꝙ conferre ſolet. Ut verum ſit: qḋ quidaʒ ſapiens ait. Quia garruloſa dicendi feſtiuitas plus ſonat quam valet Multumq; habet inanitatis ⁊ vacui. Idq; prudẽs Seneca non negauit: dum in declamationibus dicit: Quia raro hec inter ſe coeunt: vt eadem vox ſit dulcis ⁊ ſolida. Hinc Didimus ad Alexandrum. artem inquit bene loquendi non diſcimus nec facũdie rhetoricorũ oratorumq; operam damus. Cuius officium eſt fabulantes ſermonibus figmentare mendacia: et innocentie fidem conferre criminibus: q̃ dũ plutant ſe aliene laudis fructũ per iniquam victoriam rapuiſſe: neſciunt ſe ſue conſcientie perdidiſſe nitorem: vt recte experiantur illud Lactantij. quia multis ſua etiã facundia mortifera eſt. Rurſus veluti ipſa artificioſa dicendi ars ſuos alumnos decipit: ſic ⁊ ab eis fallitur: paremq; ei vituperij vicez reddũt: dum eloquentie aut rhetoris falſo nomine gloriantur. eamq; tanto fedius deturpant quanto nullam partem eloquentie attigerunt Quippe nominari eloquentes delectantur: qui nondũ loqui inceperunt ne dixerim didicerũt Eſt enim modernorum hominum ingens numerꝰ qui in eo ſe veros rhetores perfectos atq; facundos oratores euaſiſſe putãt: ſi poſt pauculas q̃bus inſudarunt grammatice literas poſtergatis ceteris ꝑclaris ſcientijs: q̃ ipſã eloquentiã

nedum illuſtrant:ſed conficiunt:illico facūdie ſtudijs ſe dedāt libroſq Cicerōis ꝛ ſi vis nr̄i Quintiliani perlegant Longe certe aliter idem Cicero.moderna deplorās tempora in eo libro ſentiebat:quē de oratore ad quintū fratrē edidit. Longe ſecus et ipſe Quītilian⁹ cū de oratoris inſtitutione ageret.rarū enim aut nullū fatentur optimum eſſe ea etate oratorē. Cuius rei illam aſſerunt non inſulſam fore cauſam Nam oratorem inquiunt in omni ſapientie genere perſuadere oportere:vt ꝙ alibi dicit:cum ſplendore dicendi proferat.adeo vt qui verū oratorem audit ſcire et intelligere pluſquam ceteri arbitretur. Quod vtiq niſi diuerſis ſapientie titulis luſtretur:efficere non valebit. Quo enim pacto in ſacris literis ille perſuadebit qui eas nuſquam legit. Quoue in naturalibus qui Ariſt.non vidit. Quo modo in moribus aut iure ciuili porabit:qui earum ſcientiarū ne dixerim expers eſt ſed nec principia nouit. Ea de re Cicero mirari deſinit paucos admodū fuiſſe oratores :cum eos aut omnia aut multa ſcire oporteat. que omnia homines complecti perquam difficile eſt. Hinc Auguſti. in de doctrina chriſtiana ait quendam ſapientē dixiſſe: quia oratorem oportet non modo delectare: ſed docere nec modo perſuadere vt flectat : ſed vt vincat . Conſtat itaq ea omnia non nudis verborū folijs :ſed multiplicī ſapientia comparari . Talis ergo eloquentia a ſapiente prolata omni dulcore mellis dulcior eſt:de qua in eccleſiaſtico ſcribitur.ſapiens in verbis amabilem ſe reddit Ut igitur partes laudate eloquentie quis aſſequatur neceſſe eſt varia ſcientiarum ſupellectili conſtipatus exiſtat.idq in prouerbijs Salomō permonuit inquiens. Stude ſapientie vt poſſis digne proferre ſermonē Qua ſententia contemptibilem aſſerit facundiam : niſi ſcientia ꝛ ſapientia fuerit condita . Fateor ergo hominum mens hodie deprauata quinimo et penitus obcecata eſt:adeo vt frondes pro fructu capiant ꝛ fumo paſcantur . dum ſe igni appropinquare putant Hoc eſt certe illud tempus quod Apoſtolus ad Timotheū preſignabat . cum poetarū fabulas ac figmenta pro verita-

te ac ſana doctrina fideles accepturos in ſpiritu deplorabat cum ait. Ueniet ergo tempus cum ſanã doctrinam non ſuſtinebũt: ſed a veritate quidẽ auditũ auertent ad fabulas autem conuertentur. Adde quia teſte Auguſt. Cicero ipſe & ceteri qui rhetoricam docuere: faſſi ſunt eloquentiã ſine ſapientia obeſſe plurimum: & prodeſſe nũq̃: ſapientiam vero ſine eloquentia plurimũ profuiſſe. Hic Apoſtolus ipſe vas electionis ad Chorinthios de ſe loquens palam fatetur ſe imperitũ fore ſermone: ſed non ſciẽtia & ſapiẽtia. tantũ tamen profecit. quãtũ mũdus capere potuit: & humana ingenia ſufferre valuerunt adeo vt plus ceteris doctrina & predicatione proficiens vnus ipſe doctor gentiũ meruit appellari. ipſe deniq̃ & ſi rethoricis coloribus non vſq̃ quaq̃ vtebatur: adeo vtiliter diſputabat vt omnes ſua ſapiẽtia ſuperaret nõ vtiq̃ vt ipſe alibi ait vicebat i perſuaſibilibus humane ſapientie verbis q̃ ad eloquẽtiã referunt: quare fideles ſũmopere admonet: ne decipiant: i ſublimitate ſermonis. Nouerat enim qđ ad eũdem ſenſũ iobi dixerat: fruſtra inquit homo aperit os ſum et abſq̃ ſapiẽtia verba multiplicat. Nec idipſum gẽtiles veteres qui eloquẽtie ſtudia miro cuderũt ingenio negare vident q̃ppe arbitrati ſũt eloquẽtiã nõ debere iudicari atq̃ laudari verborũ ſolo ſpẽdore ſꝫ ſcđm grauiſſimas ſententias a vera ſapientia ſapiẽter elicitas vt explicare libꝫ & gratia exẽpli dixerim. in conficiendo dyademate ſiue anulo abſq̃ proportione longe plus conferre videtur qui carbunculum qui gemmas: qui aurũ offert quam aurifex qui modo ea auro ligat formãq̃ ſimplicem adijcit. Omnis itaq̃ referta oratio gemmis ſapientie & ſentẽtiarũ ponderẽ perficitur non ſolis verborum floſculis parum ergo ſubſtãtie vel virtutis: aut ſolide pulcritudinis orationi afferre videtur: qui ſolum rhetorice et eloquentie vacat: veluti qui nuda ex aliena pretioſaq̃ materia verba ligat. Qui vero non mendicando ſed ſua diffundendo pretioſiora miniſtrat: longe pluris conferre viſus erit. Famulatur itaq̃: teſte Auguſtino eloquẽtia ſapientie. Nec mirum vt Hierony. ait ad magnum

Eloquentia vt ſine ſapientia nocet: ſic ſapientia ſine eloquentia prodeſt

Argumẽtum prefertur ſtylo

oratorē ſi propter eloquij venuſtatem ꝛ dicendi ornatū
ſapientia vt domina ea vtatur ꝛ aliquando de ancilla
atq; captiua ꝑpter eiꝰ venuſtatem faciat liberā iſraeli
tem: que ꝛ tamdiu honorata īcedat. quādiu domina ſe
quitur. ſitq; cōtemptilis: cum ſola abſq; domine ſplēdo
re prodire ꝛ placere geſtit. Poſtremo audi quid Augu
ſtinus dicat. Ait enim. Quia eloquētie ſolum vacantes
minime ingenioſi habentur. Quid eſt: inquit prodeſt
clauis aurea ſi aperire nō poteſt Aut q̄d obeſt lignea ſi
poteſt Agam igitur finem ſi illud vnum dixerim: quia
qui ſine ſapientia eloquentiam profitētur. vanitati in
niti fatentur. Nam nudo vrborū ornatui vacātes: hu
manitatis ſtudia ſe iactāt aſſecutos. Cū enim teſte ſapi
ente vana ſint ſtudia borum recte ortorū exercitia ſtu
dia humanitatis ſunt quippe ꝛ vanitatis dum vanita
ti ſermonis incumbunt quos pulcre idem ſapiens alibi
digito tangit Uerba inquit proferūt plurima multaq;
in dicēdo ꝛ diſputādo vanitatem habētia Sed ꝛ Hiere
mias ad eundem ſenſum. Doctrina: inquit vanitatis
eorum lignum eſt argento inuolutum. Lignum: inq̄ ſic
cum eſt atq; aridum: idq; vt ſplendeat argento inuolui
tur. Nec aliter rhetorum verba arida ſunt: veluti nullo
ſapientie humore aut ſentētiarū ſplendore humectata:
quare vt fulgeant argēto nude eloquentie ſuperinuol
uuntur. Quo fit vt veriſſimū ſit eos ſtudia ſequi huma
nitatis que potius vanitatis. Adde q̄ diximus in prefa
tione huius libri que incipit. Uerū vbi aliquid diximus
vſq; ad medium capitis.

Humanitatis ſtudia vā dicta.

¶ Caput. xxxvij. de Mathematicis ſcientijs ī genere: ꝛ
de earum ortu ꝛ fine.

MAthematice vero doctrinales vocantur: q̄
per certas demōſtrationes quātitatis cōti
nue docent. vt ſtati ſubijciemus. Has phūs
metaphiſice cōmunerat: ꝛ cū illa cōueniūt
quia vtraq; conſyderat de quantitate conti
nua: ſed diſpariter. Metaphiſicus enim conſyderat de
omnibus quantitatibus pro vt ſunt entia: vt ait philo
ſophus libro. iiij. metaphiſices. Sed mathematicus cō

ſyderat de quantitate vt de ſubiecto: ⁊ de illa principaliter agit illāq; demonſtrat. Et q: quātitas multiplex eſt: aut ſaltem quadruplex: ideo quatuor ſunt mathematice. Prima em̄ ⁊ nobilior quātitas eſt circa dimenſionē omniū celeſtiū corpoꝝ in ſe: ⁊ inter ſe per diſtantias ⁊ dimenſiones adinuicē: etiam reſpectu motus ⁊ ſitus illorum ⁊ circa iſtā quātitatē verſatur aſtronomia. Alia eſt quantitas reſpectu auditus circa ſonos ⁊ voces. Nam humana curioſitas videns in ſonis eſſe delectamentū: queſiuit cauſam eius: vt ſibi poſſet per artem tales delectationes facere ⁊ continuare. vt dicit Boetius in p̄mo muſice. Unde docuit quantitatē vocum ſub vna concordia ⁊ conſonātia ſonoꝝ coniūgere: ⁊ in vna proportiōe numerali deducere: ⁊ hanc proportionē ⁊ quantitatē ſonorum vocamus muſicā. Tertia quantitas reſpectu numeri verſatur que dicta eſt arithmetica: ideſt virtus numeri: q: conſyderat quantitatē numeralē ⁊ proprietatē eius vt ait Iſidorus. Hec certe ars magne virtutis eſt: q: nulla aliarū artium indiget: alie v̄o hac plurimū indigent. vt ait Boetius. Quarta v̄o quātitas verſaꝶ circa menſurā que dicta eſt geometria ideſt menſura terre: que ortū habuit ſm̄ Alfarabiū in egypto. Cum em̄ poſt Nili inūdationē poſſeſſiones omnes obducerenꝶ limo. ad hoc vt deinceps poſſeſſiones certitudinaliter diſtinguerentur: ceperūt terrā lineis ⁊ menſuris metiri ⁊ partiri. vt ſic certi limites ponerenꝶ in poſſeſſionib⁹. A tali igiꝶ primaria mēſura terre ſcientia menſurādi nomen accepit: q̄ geometria dicitur. Poſtea vero creuit inquiſitio eius: ⁊ deuentum eſt ad lineas: ⁊ circulos: ⁊ triangulos ⁊ ceteras figuras ad eiuſdē artis perfectionem.

Mathematica q̄drupl3.

¶ Caput. xxxviij. particulariter de prima ſciētia mathematica. videlicet de aſtronomia: ⁊ de eius laudib⁹ ⁊ vtilitate: demū de illius incōmoditate in certitudine laboribus ⁊ damnis.

Aſtronomie vtilitas.

Aſtronomia itaq; prima eſt mathematica: ⁊ quam antiqui matheſim penultima breui appellabant: eamq; vtilem probabilēq; habuerunt: quia vt ait Policratus natura

illam inducit:ratio ꝓbat:τ vtilitas τ experientia appro bat:ꝗ hãc ſequunt: curioſiores ſunt celeſtiũ:vt iueſtigẽt de ſingulis ꝗ ſub lunari globo ɔtinent:vtil' certe ad na turales effect⁹ ꝑnoſcẽdos. Illa eñi de ſyderũ motib⁹ ma gnitudine τ diſtantia pertractat. Euocat eñi homines ab his tenebris τ groſſo aere τ in ſuperiorẽ illam luci diſſimamq; celi domũ tot luminarib⁹ diſtinctã:oculos τ animũ inducit. Eſt enim iucundũ fixas ſtellarum ima gines diſcernere:τ erratica ſuis locis nominibuſq; deſi gnare:earũq; coniunctiões. Demũ ſolis τ lune defect⁹: longe ante predicere τ preuidere:ex quibus plurima cõ moda conſequimur:τ non parua pericula τ incõmoda vitamus. Rurſus non eſt dubitandũ ex motu celeſtium corporũ plurimos futuros rerũ euentus dependere: pre ſertim in illis qui ex noſtro libero arbitrio non proce dunt. Unde ſm doctrinam ſanctorũ. Non ſunt culpan di qui naturales effectus ſtellarũ et planetarũ nouerũt τ predicũt. Nam τ in geneſi legitur. Luminaria celi ad hoc producta eſſe:vt ſint in ſigna τ tempora τ dies τ an nos:patet ex predictis excellentia et vtilitas huius ar tis. Uerum ſm Alfarabiũ hec ars pro parte mẽdax eſt: τ hominibus ignota. Quis enim hominũ hodie nouit omnium τ tam diuerſarũ ſtellarum diuerſas naturas τ effectus:τ poſtea virtutes ex omnib⁹ mixtas:vt cum cer titudine determinet euentus.etiam naturales in elemẽ tis et elementatis contingentes : vt abſq; dubio dicere poſſit: talium ſtellarũ coniunctio facit neceſſario ſicci tatem:et taliũ coniunctio facit aquarũ abundantiam:τ taliũ peſtilentiam:et taliũ mortem diuturnam:τ talium mortem celerem. indubie nemo nouit circa arcana iſta certũ dicere:ſed per coniecturas fallaces aſſerũt aliqua ex his que contigerũt aliquãdo τ non accidit vniformi ter ſicut dicunt: Et ideo aſtronomia iudiciaria fatua di citur:τ infatuatiua eorũ ꝗ ſibi vacãt ſm eundẽ Alfa. Ir ridenda certe τ taliũ hoim dementia vt ſcire velint:ꝗ in celo agunt:quaſi cõſilio celeſtiũ interfuerint: atq; recen ter inde venerint:cũ tamen ꝗd in terra:ꝗd in domo vxor

Aſtronomia incerta diuinatio.

Aſtronomia fatua infatuat.

aut ſoror eius egerit: ignoret. Noui ego quoſdã aſtrono mos vxores habere nõ ſatis pudicas: ipſi tamẽ de alia rum impudicitia coniectabant. Plurima itaq; incõmo da humano generi ex his futurorũ perſcrutationib9 ma thematici afferũt. Sed vltra predicta eminẽt alia incõ moda ꝛ pericula. Nam raro ꝛ difficulter ſectatores hu ius artis intra moderationis metas cohibent: ſed cupi ditate quadam futura prenoſcendi: ad diuerſa vanita tum genera eius velamẽto homines trahunt. vt teſte po licrato: non tam philoſophie ſpecies: ꝙ quedã impieta tis diſciplina ſit: ꝛ tandẽ in matheſim ꝑducta penulti ma cõuertat. Dilatant eñi plurimi philaterias huius artis: vt conſtellationib9 ꝛ planetis nimium virtutis at tribuant: ꝛ eis: neſcio quam: autoritatẽ preſtant in con tumeliam creatoris. Et iuxta apoſtolũ. Ad ſobrietatem nõ ſapiẽtes ſtulti facti ſunt. Celeſtibus eñi conſtellatio nibus attribuũt vitã ꝛ mortẽ: ceteroſq; euẽtus hominũ predicere conant: ꝛ cetera que pater poſuit in ſua pote ſtate: non attendentes que per ꝓphetã deus ad illos irridẽs ait. Dicite mihi q̃ ventura ſunt ꝛ dicã q2 dij eſtis. Sic igitur mẽtes hominũ futura ꝑnoſcere cupientiũ il ludunt vt tandem liberi arbitrij perimant libertatem: qui pariter ꝛ eis credentes vtinã illud conſyderarẽt: q2 altiſſimus ſyderibus ac ſtellis tantũ dedit vigoris quã tum voluit: ſibi tamen retinuit totius opificij principa tum. Que omnia ipſi autori deo exhibẽt famulatum: iuxta illud. Celi enarrãt gloriam dei. Adeo enim hi ho mines diuine prouidentie illius ꝙ bonitati ꝛ poteſtati detrahunt: vt aſſerant aliquem fauſtum: aut fortunatũ eſſe poſſe: ex conſtellatione natiuitatis ſue. A quibus: vt quidam ſapiens ait: querendum eſſet: an credant ira dei quibuſdam plerumq; regna ꝛ dominia ablata fuiſ ſe ſimpliciter: et eius gratia et beneplacito alijs eſſe col lata. Rurſus non credunt: ꝙ eadem diuina ira vel gra tia dei: aut aliquorum precibus poteſt placari: vt bo na data non auferat: et mala merita non inferat: que omnia in ſacris ipſis literis ſepe facta eſſe legimus. Quod ſi ea vera fore credunt: neceſſe eſt illos etiam

Aſtronomie incõmoda.

credere: q contra voluntatẽ creatoris huiuſmodi bona hominibus non prouemiãt:nec eis auferant:ſed ineffabiliter verum ſit:cũcta bona ⁊ mala mortalibus ex dei bñ placito puenire. Uñ doctiſſim⁹ Guiller. cãcellarius Pariſienſis pulcre in eo quẽ de vniuerſo libro edidit: refert facete: q cum vnus ex aſtronomis cuidam ex illius natiuitatis conſtellatione magnam dignitatẽ pollicere tur. Ille ab aſtronomo queſiuit. Num ſi deus nollet: ille dignitatẽ aſſecutus eſſet? Cui reſpõdit. Nullo id pacto id effici poſſe. Rurſus ergo queſiuit: an ſi deus vellet: aſtra ⁊ eius natiuitas poſſent impedire ne dignitatẽ aſſequeret? Similiter reſpondit negatiue. Tunc ille. Cũ ergo vtrũq ſit in dei arbitrio: totum ei cõmitto. Qd' vo obijciunt luminaria celi poducta eſſe vt ſint in ſigna et tempora fatendũ eſt in naturalibus. Erraret eñ medicus: ſi pblebotomaret in certa lunatiõe vl ſigno ſyderũ. Signãt ergo ſydera futura tẽpora: an naturaliter erũt ſicca vel humida. Secus in euentibus hominuz: qui ex arbitrio procedunt: ⁊ per rationem dirigi poſſent. Tales enim aſtris non ſubijciũtur. Pendent enim ex intellectu quem ſm Philoſophũ conſtat eſſe ab extra. Fatẽdum eſt tamen q inclinatiue aſtra diſponũt certos homines ad certos actus: preſertim eos qui non reſiſtunt paſſionibus: nec ſequuntur rationem. Quo ſenſu dixit Ptholomeus: q ſolus ſapiẽs dominabit aſtris. Stultorum autem infinitus eſt numerus. Significant ergo aſtra quedã naturalia in terra: nec ad illa homines cogunt: quinimmo ea facile vitare poſſumus: veluti exempli gratia. Eleuatio manus cum gladio: ſignuz eſt eminentis percuſſionis: nõnunq tamen in iocum reſoluit. Rurſus aliud exemplũ ſuccedit: ſi in capite alicuius vici aut ſtrate vrbis videmus ignem accenſum: ⁊ ventũ validum ex ea parte: certe coniectamus domũ ligneã quã ignis ⁊ ventus petit comburendã: tamen aquarũ copia aut alijs remedijs vitari poteſt. O quot felices pricipes: quot viros clariſſimos fefellit; atq infelices reddidit: hec tã falſa ⁊ auida futurorꝝ euentuũ inquiſitio. Teſtes ſunt tres inter ceteros omni ſeculo percelebres ⁊ memo

Syderũ ⁊ ſignorum effectus.

randi viri Pompeius:Craſſus:et Ceſar: quibus : teſte
Cicerone:caldei omnes mathematici: ceteriq; aruſpi- Aſtrologi
ces preclaro fine in patria morituros promiſere: qđ an mĩtos ma
verum ſit:meſtum eſt cōmemorari: ferro eñ omnes ceſi gnates de
duoq; longiſſime ab Italia inhumati:ferarūq; morſib⁹ ceperunt.
expoſiti fuere. Ea igitur atq; maiora quippe et deterio-
ra his prouenire aſſiduo cōſpicimus:quos felices aſtro
nomi preſagiūt. Nec tamen humana mens futurorum
auida auerti vult:ne illorum nugis credat. Mira homi
num leuitas mira credendi facilitas:verius dixerim fa-
tuitas. Quā nō parū Cicero miratur: qui lōge magis
mendacibus ꝙ vera dicentibus credunt. Ceteris ſiqui-
dem etiam probis hominib⁹ nō facile fides datur ſi vno
tm̄ notabili ſunt deprehenſi mendacio. Aſtronomos ve
ro & coniectores melioris conditiōis dixerim: ꝙ ecōtra
accidit. Mille eñ illorum in grauiſſimis rebus menda
cijs:vna fortuita & aľs futura veritas fidē preſtat. Quo
fit vt aliud mirabili⁹ accidat:qđ vt Petrarcha ait: ſine
vlla ſuſpitione mendacij libere mētiri poſſint ꝓ eo quia
ſemel potuerūt non mētiri. Adde aliā ſtupendi & admi-
randi cauſam. Cum eñ diuina veritas:ſcriptura ſacra
teſte:nos moneat:ne ꝑdictis coniectorib⁹ etiam ꝓphetis
& vera predicentibus credamus. cū ait in Deutero. Si Sacre lr̄e
ſurrexerit in medio tui ꝓphetes:& ꝑdixit ſignū atq; por prohibent
tentum:& euenerit qđ locutus eſt:non audias verba pro aſtrologis
phete. Tentat eñ vos deus an diligatis eū:nihilomin⁹ fidē dari.
eiſipſis mathematicis quos nō prophetas:nō ſanctos
ſcimus:in cūctis credimus: qui paucula demonū forte
preſtigijs predixerūt. Huius deniq; exercitij pericula et
incōmoda:vltra predicta ex eo conſpicies: qm̄ illā artē
pro fundamēto & ſcuto quodā ſue iniquitatis multi ve-
nerantur & colūt.ſ.diuinatores:nigromātici: incantato
res:arioli:aruſpices:coniectores:chiromātici. Utcunq;
igitur ſit:oro te fili chariſſime: hāc artē velut peſtem fu-
ge:nec quid aſtra de te inq̄ras ſed quid aſtrorū creator
ſanxerit bonis operibus expecta:atq; vt ad ſalutē tuam
cedant iugiter exora:nec ab his coniectorib⁹ veritatem
ſperes agnoſcere:quibus veritas ipſa ignotior eſt ꝙ ti-

bi. Fateor enim aliqua aſtronomie ſpecies laudata eſt: atqꝫ perutilis. Uerūtamen: teſte Auguſti. potius eſt ſciētia curioſitatis ꝙ doctrina pietatis: nec illā inculpam⁹ ſed vtilius ſectandā dicimus ſapiētiā naturalē: q̄ aſtrorum arti heret. Illa em̄ naturali intellectui conſona eſt atqꝫ conformis: per quā naturaliū rerū animataꝝ ⁊ inanimatarū principia: paſſiones: ⁊ eorū q̄ celo ⁊ mūdo ꝯtinentur: rationes ⁊ effect⁹ cognoſcimus: ac multarū rerū poſſumus cauſas reddere: que mūdo miranda videnť. Nec minus iucūda eſt inquiſitio perſpectiue: ⁊ de ponderibus tradita ratio. Fatemur tamen q: in his naturalibus methaphyſicis ſcientijs non chriſtus: nō ꝓphete ſonant: ſed philoſophus ⁊ cōmētator. De quib⁹ ad Damaſum dicit Hiero. q: phyſici perſcrutatores oculos in celū leuātes: ⁊ vltra profundū terrarū in abyſſo demerguntur: in vanitate ſenſus: in obſcuritate mentis ingredientes diebus ac noctib⁹ perſcrutanť: multa vt ſciant: pauca vt ſapiant.

Aſtrologia ſcīa ē nō pietatis ſed curioſitatis.

¶ Caput. xxxix. de ſecūda mathematica videlicet de muſica: et de eius laudib⁹ ⁊ vtilitate: ac illius incōmoditate: miſerijs ⁊ laboribus.

Muſica vero altera mathematica eſt: que vt dixi conſonā multitudinē ꝓportionū ſuarū in quadam equalitate vocū conciliat. Hec certe ars apud grecos magno ſemꝑ honori fuit: nec putabať quis liberaliter erudit⁹ niſi muſicalib⁹ cantibus inſtructus foret. Quantā autē virtutē Plato armonie tribuit: ex his patet que in thimeo tradit. Ait em̄ quia potētiſſima artiū eſt muſica: cuius armonia virtus eſt ad mitigandos dolores animarum humanarū: ipſaſqꝫ letificandū ſimiliter ⁊ ad ingerēdas eis oēs paſſiones. Tantuſqꝫ eſt muſicoꝝ in cōmouēdis animab⁹ vigor: vt eas cogat mouere corpa ſua etiā ad geſtus inſolitos: quib⁹ motus interiores alterantur. Deniqꝫ ꝑ armonias gratia contēplationis ⁊ diuinarū ſcientiarū ſtudia: non mediocriter iuuanť ſm Alfa. Ade mirabile dictū: q: ⁊ in bellis equos ipſi muſicales cōcentus incitant. Delphinos quoqꝫ ⁊ cetera aīalia letifi

Muſice cōmoda.

ſāt hāc. Socra. didicit. ⁊ adoleſcētes erudiri in ea iuſſit non φ ad laſciuie incitamentū: ſed ⁊ ad mot' aïe ſub regula rationeq; moderādos. ſicut eñi non ois vox ſʒ iſſi que bñ conſonat ad ſoni melodiā facit. Ita ⁊ motus aïe non ois: ſed q̄ rationi congruūt ad rectā vite armoniam pertinent. Auget eius laudes. q: nō modo delectabilis ⁊ vtilis eſt qua nedū ſpirit' hoim viuificant: ſed inſtrumenta ſunt ad rectos bonoſq; hoim mores: cuius virtute maligni ſpūs cohibent. Sʒ q̄d plura: Animū a curis liberat: ⁊ quadā in eterna letitia ad exultationē in deū mētes hūanas prouocat. Unde pphēta. Exultabūt: inquit: labia mea dñi cantauero tibi. Sed iam audi illius incōmoda. Primo eñi ad eas quas dixim' vtilitates q̄ muſicā audiūt conſequūtur: non quidē ipſi artifices. nā vt ait Ariſto. audibilia fortius mouēt q̄ ſenſibilia: aut per ſe operabilia. Quinimo teſte phō: propter vehementiam multitudinēq; vocū ledit cerebrū: ledūtur ſpiritus vitales cātantiū: quo fit vt ad mores male diſpoſiti reddantur. quos Ariſt. banauſos. i. indiſpoſitos ad res intellectus vocat. Rurſus muſica ⁊ vſus eius p certas melodias ad molliciē diſponūt: aliqñ ad iram: aliqñ ad diuerſa alia q̄ diſtrahūt ab operib' virtutis ⁊ intellectus quare ſenib' ac magnis ⁊ ſtudioſis viris audire ⁊ iudicare: non exercere muſicā preceptū eſt. Decet enim: vt ſapientes aiūt: grauē virū non modo manus ſed voces cohibere ad aliorū applauſum qđ propriū hyſtrionū eſt. Adde his que tangemus infra lib. ij. cap. xv. vbi de cantoribus agitur.

Muſice incōmoda

Caput. xl. de tertia et quarta mathematica videlicet Arithmetica ⁊ Geometria: ⁊ de earū laudibus ⁊ vtilitate. ac de illarū incommoditate: inutilitate ⁊ laborib'.

Arithmetica ⁊ geometria vtiles ⁊ neceſſarie.

Arithmetica ⁊ geometria vltime ſunt mathematice ⁊ vtiles admodū: quarum altera de numeris: altera de magnitudinibus. In quibus ſm varias relationes pariū vel impariū: item linearū ſuperficierū aut corporum: varie ſpēs numerorū: magnitudinūq; cōſtituunt. q̄ cognitio iucūda ē. Hec q̄dē artes vtiles certe ⁊ neceſſa

rie ſunt:⁊ in ſcriptura ſacra plurimū cōmēdate: q̄ ſcri-
ptū eſt: Omnia feciſti ī numero pōdere:⁊ menſura: Si-
ne em̄ numero nihil agere poſſumus. Ut em̄ inquit Iſi-
dor⁹: Tolle numerū a rebus:⁊ omnia pereunt:nec differ-
rent hōies a beſtijs ceteriſcꝫ aīalibus q̄ calculi ratio-
nem ignorāt. Et idem de Geometria. Sine em̄ pondere
deniqꝫ ⁊ menſura:nec poſſeſſiones nec politie forēt. Sꝫ
fateor he artes ⁊ ſi vtiles ⁊ neceſſarie ſint:nō tamen ho-
mines conducunt:nec dirigūt ad mores:nec ad felicita-
tem eternam. Quid em̄ ꝓdeſt reꝝ magnitudines ac ex-
triſecas quātitates agnoſcere: ſui vero ipſius intrinſe-
cas qualitates ignorare? Quid rurſus quant⁹ ſit orbis
intelligere: ſed quantus ſit eius creator neſcire Aut q̄d
ꝓdeſt: omniū numeroꝝ ꝓportiones attingere? Quid nu-
merare multitudinem ſtellaꝝ:⁊ oībus eis noīa vocare.
ſi vitia: ſi ſcelera ſui ipſi⁹ nō ꝯputat? Uera igit̄ geometria
ē quātitatem ⁊ magnitudinem peccatorum attendere:
illaqꝫ penitentie calculo diluere. Uera illa eſt arithme-
tica: dies noſtros dinumerare:⁊ in quo defecimus com-
putare: dicentes. Fac mihi domine notū numeꝝ dierum
meorū: vt ſciam quid deſit mihi. quia carpētarij ſibi vē-
dicant: in quaꝝ vſu: pericula: fraudes ⁊ doli nō deſunt
Taceo de falſis computis: de falſis mēſuris ⁊ ponderi-
bus. Uides fili mi; huiuſmodi mathematicas artes fo-
re alienas ab artibus ⁊ ſcientijs pietatis: que ad vitam
eternam conducunt: ad quā te dirigere: omnia mea ſtu-
dia tendunt.

Aritbme-
tice ī com-
modā.

¶ Caput. xli. ī quo ſub breui epilogo recoligit autor cū-
ctas alias artes ⁊ genera viuendi in hoc ſeculo. In quo
oſtendit miſerias: labores ⁊ pericula omnium ſtatuum
⁊ docet eos oīes plures habere aculeos ⁊ miſerias q̄ꝫ
gaudium quietem ⁊ ſecuritatē: diſcurrens per omnes
modos viuendi in hoc ſeculo.

CErnis iā fili mi chariſſime ſi ea q̄ audiſti: te
cum ipſe recolis ac diſcutis: explicata eſſe
oīa vite genera: cuncta deniqꝫ humana tem-
poraliaqꝫ exercitia: in q̄bus diuerſa morta-
lium ſtudia tam ſedulo ⁊ vehemēter occupā

tur. Nec eſſi puto me falli:qm humanus animus in il-lis nō tam ſatiatur ꝙ cruciatur. Si enim recte iudicas plus i eis laboris ꝙ quietis plꝰ meroris ꝙ gaudij:plus luctus ꝙ ſolatij: plus difficultatis ꝙ facilitatis: plꝰ periculi ꝙ ſecuritatis reperies.q̄ omnia opto tecū ipe conſyderes. Scio enim qm ſi minimā laboꝝ difficultatū ꝛ afflictionū partē:ꝑ imoꝛtali deo ꝑtuleris eoꝝ quę moꝛtales ſubeunt.vt ſeculo diuerſis modis ſeruiāt: recte q̄dem beatus eris. Verū ſub breui epilogo plurima tibi ad mentē adducam. Quis enim omnium viuendi generum:ac humanorum exercitiorum ꝛ officiorū labores icōmoda:picula.fraudes quoqꝫ ꝛ dolos facile memorare poſſet. Sed vt breuioribꝰ apō te vtar ꝟbis a ſummo culmine vſqꝫ ad infimū:a Ceſare vſqꝫ ad bubulcū.a rege vſqꝫ ad paſtorem:nulla quies: nulla ſecuritas:ſed omnibus caſibus:periculis:aculeis laboribus innumeris ſubijciuntur.cuncta fraudibꝰ ꝛ iniquitatibus ſubiacēt Regis enim aut Ceſaris clariſſimum eſſe nomen non ambigimus:ſed duriſſimū officiū ꝛ magis ſeruare difficile. In excelſum enim ꝛ ventoſum montem aſcēdit rex quem facilius fulmina feriūt. Nam ꝛ ſi clarus regis titulus ſit:res tamen obſcura.nec aliud eſt quam vitreū ꝛ periturum iocale:curis ꝛ periculis plenum Demum reges delirant adulationibꝰ ꝛ quod periculoſius eſt retento regis nomine pleriqꝫ tyranni fiunt:quorum nonnulli multo iuſtius ſub rege iuſto agerent: ꝛ tranquillius quam reges ipſi eſſent. Locus certe regius nedum ignauus ꝛ petulās eſt:ſed ꝛ periculoſus laborioſus vir tutiqꝫ difficilis. Quippe bonus rex:ſeruus reipublice ꝛ malus:hoſtis illius. Adde quia rex ea die qua regnare ceperit mori cepit: Alijs enim viuit moriens quod difficile creditur a regis hoſtibus Si que erat olim quies regi perijt. Sed de principibus miſerijs hactenus in ſecūdo huiꝰ libri capitulo dixīmꝰ. Simile oīno de principibus de ducibus ꝛ marchionibꝰ comitibus:baronibus ꝛ ceteris pōtētibꝰ cogitabis quibus illa indelebilis atqꝫ irreparabilis meſtitia addenda eſt quia ſi potentes ſint:poſſe tamen ne regi ſubijciant:nequaꝙ poſſunt. Cę

Reges delirāt ex adulatiōe

tera hominū officia:ſtatus:artes ⁊ exercitia breuiorib⁹ attingam verbis. Milites populū reliquū ⁊ ipſos ſubditos nō defendūt ſʒ depredant: principū officiales plebem excoriant:theſaurizant ſibi non aūt reipublice theſaurizant. Regia queqȝ domus ⁊ principū aula: plena eſt ſuperbis. et qñqȝ magnatū curia referta eſt mēdacijs impietas verſat in principū ac quorūlibet belligerantium caſtris ſeu tentorijs. quoniā: vt dudum cecinit elegantiſſimus poeta Lucanus.

Nulla fides: pietaſqȝ viris qui caſtra ſequuntur.
Uenaleſqȝ manus: ibi fas: vbi maxima merces.

Sed iam trāſire ad alios libet. Eques ipſe factioſus armiger pauper deꝑdatur: pedites luctuoſi: inferni miniſtri: venator feſſus curſitat inaniter: fraudat auceps: piſcator madidus aq̄s nō terrā colit: cuſtodes latrones in ſyluis iuſticiarij: i foris ſicarij: excoriat barbitōſor: ledit chirurgic⁹: occidit medic⁹: apothecari⁹ ſophiſticat aromata: iudices tribunalia vēdūt: notarij regiſtra falſificāt: litigijs ſe imiſcet canoniſta: fraudib⁹ ditantur legiſte: fraudat orator: ariſte ſuꝑflua curioſe rimātur: theologi bona predicant praua agūt: mercator decipit atqȝ deierat: venditor laudat: vituperat inſtitor: ſcriptores incorrecte depingūt: pictores falſa ſculpunt: carnifices putrida vendūt: tabernarij ebrios pariūt: gulā gignūt. Sed tam ceca eſt hominū mens: vt ad hec omnia ⁊ ſi miſerijs: periculis: erūnis plena: tamē vt ad quedā ſolatia ingentia properāt feſtināt. Currunt eīn ⁊ diſcurrūt mortales: non quideʒ ꝑ virētia prata. ſed ꝑ ſcabroſos ſepes ac ſemitas diuerſas. Quidam enim aſcēdunt montes: tranſcendūt colles: tranſuoluāt rupes: tranſgrediūtur foueas: ingrediunť cauernas. alij rimantur viſcera terre. alij profunda maris penetrant. alij opaca nemorum tranſfodiūt. alij exponunt ſe ventis ⁊ imbribus ac tonitruis ⁊ maris ac fluminū fluctibus ⁊ procellis. alij metalla cudunt ⁊ cōflant: alij lapides ſculpūt et polliunt. alij ligna ſuccidūt ⁊ dolant. alij telas ordiuntur et texunt. alij veſtes incidunt ⁊ conſuūt. alij edificāt domos. alij plantant ortos ⁊ vineas. alij ſuccendūt fornaces. alij extruunt ⁊ cudunt molendina, alij piſcantur. alij ve

nantur aucupantur.et tandem alij mercantur:fenerantur. In quibus omnibus non deficit fraus:dolus ⁊ nequitia:ac etiam pericula plurima. Rurſus alij meditātur:cogitant:conſiliantur.et tandem decipiuntur. Alij contendunt.alij preliantur.alij plurima animo volunt. vt diuerſis artibus opes congregent:⁊ queſtus multiplicent.lucra ſectētur ⁊ his labor corporis. afflictio mētis et periclitatio anime. Que omnia hominum ſtudia atq̃ exercitia:tam vana ſunt q̃ diuerſa plena certe periculis:aculeis ⁊ laboribus. Quod pulcre non negat ſapiens Salomon inquiens. Cũq̃ me cõuertiſſem ad vniuerſa que ſub celo ſunt: ⁊ que fecerũt manus mee. et ad labores quibus fruſtra ſudauerant vidi in omnibus vanitatem ⁊ afflictionē. ⁊ ꝙ nõ ſit niſi labor ⁊ afflictio ſpiritus. Et concludit. Cuncte res difficiles nec poteſt eas homo explicare ſermone:prout ſtatim particularius in ſequentibus capitibus differemus.

¶ Caput.xlij.in quo inquirit cauſa:quare a prima mũdi origine boni ⁊ mali in quouis ſtatu exiſtentes: diuerſas miſerias penas cruciatus plurimaq̃ mala ⁊ incommoda corporaliter paſſi ſunt. Et breuiter enarrãtur calamitates in ſpecie omnium fere magis excellentiũ perſonarum vtriuſq̃ teſtamenti.

Quam ceca ſit mortaliũ curioſa inquiſitio erga vite formam eligēdam ſatis ex predictis conſpicere libet. Audita ſiquidem ſunt nõ in genere ſed in ſpecie eorum qui temporaliter ⁊ in hoc ſeculo vitam ducunt cuncta humane vite ſtudia:exercitia:artes et officia. in quibꝰ oſtēſum eſt parum fore dulcoris. plurimũ vero meroris ⁊ afflictionis. Supereſt igitur pro huius partis cõplemento.vt eius rei primo cauſas perquiramus. deinde a naſcentis mundi origine.plurimũ ⁊ fere omniũ magis excellentium et egregiarum perſonarum miſerias: penas afflictiões:incommoda:mala:morteſq̃ teterrimas: par

ticulariꝰ ꝛ nominatim breui ſed cōpēdioſo ſermone nar
remus:nec mō ſceleratoꝝ hoīm:ſed ꝛ innocētiū. Ut dū
vnuſq̄ſqꝫ bonos ſimul ꝛ malos ea pertuliſſe cognoue-
uerit nequaq̄ꝫ ſe magis aut exemptū: aut priuilegiatuꝫ
reputet. Quid igiť ſibi vult ꝙ nulla viuendi formula:
nulla vite ars :nulla ſors iuſtoꝝ aut iniquorū hominū
miſerijs:laboribus ꝛ anxietatibus cruciatibus ac pe-
nis careat:certe quiſquis interrogat:mecū ignoret. Si
tamen inquirēdo aliq̄d dicere libet: illa fortaſſis inter
ceteras cauſa:ſūmaqꝫ ratio aſſignari:valebit. Cuꝫ eniꝫ
teſte Hieremia oculi hominū ad auaritiā ad ſanguineꝫ
innocentū fundendū.ad calumniam:ad curſum mali-
operis intenti ſunt. Quodqꝫ et geneſis libri pclamant:
qꝛ vidit deus ꝙ multa malitia hominū eſſet in terra. ꝛ
cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum. Et in
prouerbijs ſcribitur Pedes hoīm ad malū currunt. Et
iterū in Hieremia. De malo ad malum egreſſi ſunt qua
re recte eos mala ſequuntur:q̄ mala cogitāt ꝛ operan
tur. Quod ſenſit Dauid cum ait. Cōprehēderūt me ma
la quoꝝ non eſt numerus. Hinc Grego. Nulla domina
bitur aduerſitas ſi nulla dominatur iniquitas. Nec
aliud clamabat ſapiens. Corda inquit filiorum hoīm
replentur malitia ꝛ contemptu in vita ſua. Et ſubdit.
Et poſt hec ad inferos deducentur. Natura enim hu-
mana tam naturaliter deprauata eſt vt ex ſe mutari nō
valeat :quare neceſſe eſt eam comitentur mala : ſequan
tur aduerſa Hinc idem ſapiens. Nequam eſt natio il-
lorū ꝛ naturalis malitia ipſorum:quoniam nō poterat
mutari iniquitas eoꝝ in perpetuum. Semen enī illorū
erat maledictum ab initio Sed dices iuſte quidem ma
los mala ſequuntur : bonis vero premia non ſupplicia
debentur. Sed audi quid ſanctus iob dicat. Si impiꝰ
fuero. ve mihi. ꝛ ſi iuſtus non leuabo caput ſaturatus
afflictione ꝛ miſeria. Primis enim afflictio pena eſt: ſe
cundis medicina: illis ſuppliciū iſtis exercitium: om
nium tamen vt ait ſapiens multa ē afflictio. Quod apo
ſtolus non negauit inquiens ad Timothuꝫ. Omnes q̄
pie viuere volūt in xp̄o christu perſecutionem patiuntur

mala recte eos ſequuntur: qui mala cogitant.

Nec aliquem idem ſanct⁹ patriarcha excepit cum ait. Homo natus ꝺ muliere breui viuens tempore repletur multis miſerijs.id enim hominibus ſumma ratione cõgruit. Nam cum mens humana ad eã quam creatus quietem ſuſpiret:agit diuina prouidentia nos ad illã dirigens:vt in hac valle miſerie nullis gaudijs nullis proſperitatibus merito detetur vt tanto vehementius nos eterna illa nondum habita delectent. quanto iam iſta adepta cruciant. nec aliud imperator noſter verbo et exemplo docuit inquiens:in mundo preſſuras ſemꝑ habebitis:in quo verbo Gregorius. Nemo inquit ſibi promittat quod euãgelium non promittit. Quis tam demens ille eſt:vt ſibi in quouis huiuſlibet ſtatu quietẽ ⁊ gaudia promittat. Quippe tribulationes ⁊ anguſtias euãgelica: immo chriſti vox comminatur. Super eſt vt exemplis factiſq; comprobemus: que verbis attulimus. In primis igitur ꝙ vera ſint facile intuebimur ſi cunctas huius ſeculi etates diſcutimus ſi deniq; noſtroꝝ priſcoꝝ vitas ac ſtudia artes ⁊ exercitia perſcrutemur. Memores itaq; ſimus dierum antiquorum cogitem⁹ generationes ſingulas Interrogemus patres noſtros:⁊ annunciabunt nobis:maiores noſtros⁊ dicent nobis. Nã a tempore qñ diuidebat altiſſim⁹ gentes. et qñ ſeparabat filios adã.omnis creatura omnis etas miſerijs et erũnis plena fuit. Incipere autẽ libet a primo noſtro protoplauſto. Is a demone ſeductus ꝙ male per mutauit locum:noſipſi ſentimus. Uxor vero eua ꝙ male verſutijs demonum credidit noſipſi patimur quibus plurimas afflictionum miſerias infeliciter tranſmiſit: quas ſibi nobiſq; vitaſſet ſi voci creatoris obediſſet.per quorũ tranſgreſſiones ab ipſa mundi origine oẽs morti deditꝫ:nõ modo mali ſed boni.non peruerſi ſed ⁊iuſti recti et inocentes.nõ niſi ſudorib⁹ miſerijs:⁊ laborib⁹ vitam duxerunt. Abel enim eorũ filius innocens a nocente occiditur. Enoch iuſtus ab hac vita tranſfertur. Cain ſagitta ꝑfoditur Lamech primus bigamus excecatur. Tubalcaym laboribus implicatur: et faber malleator atq; ĩ cuncta opera eris ⁊ ferri multipliciter fatiga

tur. Mathuſalez ſicut plurimis annis vixit: ſic multa frigora multaqꝫ ſenſit diſcrimina. Noe ab ea quā plantauit vinea irridetur: atqꝫ centum annis in arce fabrica deſudauit. viditqꝫ tremulus cataractas celi apertas: ruptoſqꝫ abyſſi fontes Nembroth tyrannus maledicitur ꝛ preſumptio turrem edificantiū cum eorum ſupplicio reprimitur. Abraam tētatur ꝛ circūciditur. capit Loth in bello. Sare vero ſterili deficiunt muliebria. Agar expellitur. bellis inſudat Jſmael. Jſaac immolādus per multas miſerias ſenuit. decipitur Eſau: luis primogenitis primogenitus ipſe a fratre fruſtatur. Sodomoꝝ tabernacula vorax ignis conſumſit. vxor Loth curioſa ſciendi prohibita ſalis conuertitur in ſtatuā. Rebecca deſyderio filiorū premitur. Jacob luctatur: a fratre inſidias patitur. Lia licet fecūda lipposa dolebat. Rachel pulcra doloroſo partu ſpirat. Dina indigne violatur. Sichen mechatur. Joſeph a fratribus venundaꝛ. Ruben maledicitur. Simeon ꝛ Leui a patre vaſa iniquitatis appellantur. Dan vo coluber. Jſachar aſinus. Beniamin lupus rapax. Et vt breuius agamus: filij Jacob de ſcelere peſſimo accuſanꝛ. pincerna pharaonis impie incarceratur. piſtor ſuſpenditur a domina carnalibus ſtimulis Joſeph angitur. populus iſrael in luto palea lateribus ac ſeruilibus oneribus premitur. maſculi iubentur interfici. Obſtetrix timore falſuꝫ dicit. Moyſes ciſte aquiſqꝫ cōmittitur. Egyptius in ſabulo ſepelitur Ceteros intēpeſtiua mors affligit. Muſca percutit grauiſſima ranarū multitudo: culices: brucus: lapides grādines vexant. Tandē rote curruum ſubuertunꝛ. atqꝫ in profundum feruntur: ꝛ tenebroſus vorax pontus abſorbet. populus ſitit: eſurit ſimul et murmurat in deſerto. de porta ad portam querunꝛ ydolatre iugulandi. Crematur Nadab murmurans populus ſuccendiꝛ flāmis Dathan ꝛ Abiron terra abſorbuit. Chore ad cētrū terre ruit. igniti in populū ſeuiunt ſerpentes: occidunꝛ cananei. moritur Aaron. in mōte ipugnaꝛ Balaā. Moyſes dilect⁹ deo extra patriā moritur. Hierico corruit. lapidatur Achor. ſuccenditur Ay ꝛ eius rex ſub aceruo la

pidum ſubmittitur.pugnat Joſue.ſenſerunt de celo la-
pides Amorrei. Ayoth in ventre pinguiſſimo gladium
dereliquit. Sexcentos occidit vomere Sangor.perimū
tur Sebee & Salmana. Abimalech ſeptuagita fratres
ſupra lapideꝫ regnandi cupidine occidit. eiuſq; cerebrū
non multum poſt mulier confregit. Jbepte filiaꝫ immo
lat:dicentes chebolech iugulātur. Phileſtini aſini mā-
dibula ſternuntur.alij cum Samſone templi ruina con
ſumuntur.filij Beniamin occiduntur. moritur Abime
lech.flet Anna.ceſus eſt iſrael. Phinees & Ophni mo-
riūtur.cecidit Heli. Golias perimitur a Dauid. pereūt
Philiſtei.cadunt ſacerdotes.percutitur Nabal. peri-
mitur Jonathas. Saulis armiger ſe fideliter:ne dixe-
rim iprudēter:necat. Tranſfodit Aſael. Abner occidit.
Miphiboſeth claudus decollat. Joſobeth percutitur.
Oza vincitur. Syri perdunt. Proditur Urias bene ſer
uiens .luget Thamar. Amon penas luit. pendet Achi
tophel.lancea foditur Abſalon. Dauid pater dum ho-
ſtem cernit:occiſum filium plāgit chariſſimum. Currit
Achimas ad malum.decollatur Syba.eneruati a Da
uid pereunt.ſine culpa interficitur Adonias. occiditur
Joab. Jdolatrat Salomon:qui cunctos ſapientia vin
cit:a muliercula deuincitur.ſpernitur Roboā. Jeroboā
maledicitur.dolet Aſa.vritur zambri.timet Helias.oc-
ciduntur prophete. Micheas ſagittatur.cecidit Ocho
zias.vruntur quinquagenarij.irridetur caluitio Heli-
ſeus.pueri vrſis lacerantur.leproſus Naamā anxiꝰ me
delam querit.punitur Giezi.corruit Jorā. ferit Sēna-
cherib.egrotauit Ezechias..dies ei mortis predicitur;
eruunt oculi Sedechie.dolet Eſdras.luget Neemias.
abijcitur vt beſtia Nabuchodonoſor.occit Balthaſar
innocens accuſatur Suſanna. Jonas in pelago reclu
ditur. Tobias dolet cecitate. preſtolatur Anna. Sara
lacrimatur.in periculo Judith conſtituit. Olophernes
quem vix terra ſuſtinebat:a femina capite truncat. Ua
ſti repellitur.pallet Heſter.ſuſpēditur Aman.decidit
potens Alexander. opprimitur Eleazar. Occiditur
Anthiochus. Perit Liſias.corruit Nicbanor. Judas

occubuit. perditur Jonatas. Simeon perimitur. Eliodorus flagellatur. necatur Onias. occiditur Liſimachus. Machabei torquentur. Job diuerſis plagis percutitur ꝛ in ſterquilinio tāquam dulci lecto meditatur ¶ Paucula ex multis ſufficiant eorum qui in veteri lege afflicti ꝛ tribulati ſunt Taceo eos annumerare: qui ſub euangelio ꝛ lege gratie diuerſis penis cruciatibus miſerijs ꝛ malis afflicti reperiuntur. Quis enim apoſtolorum plagas: quis martyrum ignes et gladios: quis innocentum enſes et pmaturas mortes enumerare poſſet. Quorū: alij ceſi: alij ſecti: alij lapidati ſunt: alij plūbatis alij ſagittis aculeiſqꝫ rubricantur. rotis lacerant ligno qꝫ afficiūtur. alij beſtiarum dentibꝰ traduntur. Libet illud conuiuum hic inferre: quod Cypriano nōnulli attribuūt. in quo ex ſcripturis ſacris plurimos introducit qui non eſcas. ſed corpora: membra: ſanguinem pericula et labores ad cōuiuiū cōferūt. Ex premiſſis igitur attingere libet ſeries ꝛ cauſas malorū ꝛ dolorū quibus mortales corporaliter afficiuntur. ideo vt apertis oculis conſpiciamus: nullum hominum genus erūnis ꝛ miſerijs caruiſſe. nullumqꝫ tempus a doloribus ꝛ laboribus vacaſſe. vt recte rex ꝛ ſapiens Salomon dicere auſus ſit. Uidi calumnias que ſub ſole generantur ꝛ lacrimas innocentum. et conſolatorem neminem: ꝛ laudaui magis mortuos q̄ viuos: ꝛ feliciorem vtroqꝫ iudicaui: qui nondum natus eſt: nec vidit mala que ſub ſole ſunt. quoniam vniuerſa vanitas ꝛ afflictio. Et rurſus in eccleſiaſtico. Quid de vniuerſo labore hominis: niſi cruciatus ꝛ afflictio. Et ſubdit. Cūcti dies eius doloribus ꝛ erumnis pleni: nec per noctem mente requieſcit.

¶ Caput. xliij. in quo oſtenditur homines ĩ quouis ſtatu viuentes non ſolum penas exilij: cruciatus ꝛ mortes ꝛ cetera corporalia incommoda aſſidue pati: ſed ꝛ alias diuerſas intrinſecas mentis afflictiones. vt nuſquam vita aut ſorte ſua contenti ſint. Et breuiter tangit pticulariter omnes fere huiuſmodi animi querelas ꝛ moleſtias ad vtramqꝫ partem.

D Oſtremo parū eſt mortalibus quas paulo ante enarrauimus miſerias;ne dixerim ſupplicia:calamitates et penas corporales pati:niſi plurimis alijs mētis intriſecis erūnis et aſſiduis cruciatibus ꝑmantur:Uehementius eſſi inuiſibiles animoꝝ morbos:ꝙ corporeos aut viſibiles affligere cōſtat.quare eos difficilius curari poſſe perſpicuū eſt.quā itaqꝫ diuerſis et aduerſis effectibus ſecū pugnet mortalium animus nō aliū ꝙ ſe interroget: ſibiqꝫ ipſe reſpondeat ꝙ vario : ꝗqꝫ reciproco mētis impulſu modo huc rapitur mō illuc.vt nuſꝗ vnꝰ: nuſꝙ integer exiſtat.Quippe ſecū ipſe deſſentiēs ſeipm diſcerpit.quatenꝰ ſine vlla requie ab ortu hominis vſqꝫ ad exitū fluctuet mortalis vita quācunqꝫ viuēdi formulam eligat.vt recte de eo iob dixerit.qꝛ hō repletus multis miſerijs fugit velut vmbra et nunꝙ in eodē ſtatu permanet.Sed vt cetera taceā nō parua mortaliū miſeria putanda eſt.nulla ratione effici poſſet:vt cuiqꝫ ſue vite formula placeat.cuius plurimos hꝫ inuidos.nulli ars applaudat:nullū ſors letū teneat:ſed querulus aliena peroptet.ꝗ ſua non ſatis meruit.age vt eaipſa ꝗ maxime cupierat:aſſequatur.Certe cum fauorabilis incipit eſſe fortuna:illico mēs emolita timidior ⁊ ſue ſortis obliuioſa fieri incipit:vt non a caſu Flaccus dixerit. Bene ferre diſce fortunā.Inexplicabilis certe miſeria ē ſe miſerum ſemper putare.nec a miſeria eripi poſſe. atqꝫ illa calamitas:vt ita dixerim:olm calamitoſior eſt:quando a calamitate reſpirare nō licet. quippe cui quicqd accidat etiam ſi letū iucūdūqꝫ exiſtat cōtinuo cruciet.In primis itaqꝫ vellem: illud humanus cōſyderet animus:qꝺ ante oculos cōſpicit.Ego vero plures vidiſſe ſum memor qui damna:qui pauperiem:qui ſuppliciū:qui mortem charorum:qui peiores morte:videlicet grauiſſimos morbos equo animo tulerunt.qui tamen diuitias:. qui honores:qui potentias:qui faſtum:qui laudes : qui famam:qui alioruꝫ ſine inuidia:preconia atqꝫ triūphos: quieta mente ferrent nulluꝫ.Quas ſi quidē animi paſſiones et ſi apoſtolus opa carnis appellet, quia tamen

Uita mortaliuꝫ fluxa et mobilis ſꝫ:

a fonte cordis profluūt:recte morbi animi cenſendi ſunt. Quid eniȝ aliud ambitio eſt quid cupiditas: niſi ſuperbia. Ut enim Auguſtinus inquit. Non eſt ambitio ſine elatione:non eſt cupiditas ſine ſuperbia:qꝛ omnis ſuperbus cupidus eſt:ꝛ omnis ambitioſus elatus:que oĩa recte animi vitia ſunt. veluti ex affectu et deſyderio procedentes. Nam Iſidoro teſte: cupiditas deſyderio augetur:cum ſcriptū ſit. Inſatiabilis eſt animus cupidi. Digne igitur imperator noſter apud Mattheum ait. Quia ex corde exeunt cogitationes male: Tāges ſi vis ſimul ꝛ diſcute oīm mortaliū querellas:ac varias animi afflictiones. Ueruȝ audi illico cauſas atq rationes vt liquido agnoſcas tanto maiores pectoribus humanis ieſſe miſerias:quātomagis obcecati ſint vt cur eas patientur aut ignorent:aut non ſatis intelligerevelint. Quidam eñi non parū animo torquētur ſuper amplioris felicitatis:proſperitatis ac fortune carentia: ſed certe ignorant quot periculis ac infinitis et inexplicabilibus curis plene ſint. Alij triſtantur etiam poſt adeptas quas optarunt proſperas fortunas: ſed forte aut eos: quod difficile eſt:ferre non nouerūt aut recte conſpiciūt eas bonis moribus aduerſas. Alij murmurant de aduerſitate fortunio ꝛ calamitate:ſed certe niſi fallor non cogitant ꝙ incogniti hominis nota eſſe calamitas non poteſt. Alij de eiuſdem fortune ne dixerim inconſtantia ſed fallacia vehementius queruntur:que adeo cum eis luditvt illos in patria ſuavno prope tempore dominos effecerit ſimul ꝛ exules:ſed certe hi integrā fortune amicitiam non amplectuntur:cum eius leges aſpernantur: que in altum nihil diu manere ſtatuit. Adde indignum fore vt mores:ludoſq illius reſpuat:cui ſe totum deuouit. Alij deniq penas ſentiunt in huius mortalis vite incolatu ac prolongatione: ſed certe hi prematurā mortem inexperiti id optant quodveniſſe dolerent. Alij queruntur ſe perſecutiones:impugnationes: atq iniurias diuerſas:tormenta deniq ꝛ exilia ꝑpeti:ſed quid ſi aut alijs ipſi ea intulerunt aut meruerunt. Alij lamentantur;quia tentationes flagella patiuntur : ſed certe eis

exercitari minime nouerunt. Alij turbantur plurimuȝ: quia vano honore: inaniqȝ gloria non fruuntur. ſed hi aut veram gloriam non nouerunt: aut forte eos latere melius tutiuſqȝ foret. Alij ꝙ deſpecti humileſqȝ ab hominibus reputentur: ſed forte longe plus deijcerentur: ſi plus eleuarentur. Alij detractiones: infamias ⁊ opprobria moleſtiſſime ferunt: ſed hi falſis laudib⁹ tumet. Alij anguntur ſuper temporalis poteſtatis aut dignitatis ſiue mundani dominij carentia: ſed his virtus fortaſſis non ſupereſt. vt ea aſſequantur ⁊ ferant: vel hi corruptum habent guſtum talia falſo putantes diuturna. Alij de natura conquerunt: ob parentele ⁊ magni generis ſeu nobilitatis defectum: ſed hi veram nobilitatem non ſatis nouerunt. Alij paupertatem ⁊ diuitiarū inopiam implicabiliter ferunt: ſed certe hi falluntur putātes diuitias ipſas poſſeſſores ſuos felicitare: nō cruciare. Alij de perditione rerum: de naufragio: ruina: aut temporalium bonorum dāno: et defectu plurimum anguntur: ſed forte his expediens fuit illis carere: que cauſam maioris ruine preſtabant. Alij amicorū vel charorum amiſſionē vel ſeparationē deplorant: ſed certe putādum eſt amicos non ſatis ſe amaſſe: qui a vite periculis euaſerunt: nec perierūt. Alij de iniqua ſocietate torquētur ſed forte eos bona non oblectauit. Alij de carentia humani fauoris queruntur: ſed quid ſi odium eis lōge plus profuiſſet. Alij ꝙ ab amicis derelicti exiſtant: ſed quid ſi primo ipſi eos relinquerunt. Vel forte dignum fuit: vt quos virtus non fecit fortuna dimitteret. Alij rurſus ſimiliter lamentantur: ꝙ tam chari pauloante hominibus viſi ſunt: vt certatim in eorum amicitiā venire niterentur. Idem tamen ipſi de nulla alia re concordes: in ſuum excidium quaſi communicato conſilio conſpirarunt. Sed hi de amicitia equiuocant: aut forte ceſſauit vtilitas: cui⁹ etiaȝ gratia amici aſſumti ſunt. Alij ꝙ amicis tedioſi: aut etiam oneroſi exiſtant. Sed quid ſi grati atqȝ beneuoli fieri voluerūt: aut renuerūt. Alij ꝙ inimicitias ſine cauſa patiuntur. Sed quid ſi virtutē non habent recōciliantem. Alij ſumma triſtitia

afficiuntur: quia non ſatis voluptatibꝰ deliteſcũt. Sed hi falluntur qui cõtumelioſos hoſtes amicos reputãt: vel forte otioſitatẽ illas afferentẽ preſcidere nolũt. Alij ꝙ refectione tẽperata careant. Sed hi ignorant eã male digerentibus ꝓdeſſe. Alij ꝙ ieiunio ⁊ abſtinentia vti non poſſunt. Sed certe qꝛ ne poſſint volunt. Alij ſuper famis ⁊ ſitis inedia queruli ſunt. Sed quid ſi illis ſaturitas inimica eſt. Alij ſuper ample ⁊ delicate habitationis carentia triſtantur. Sed his anguſtus forte locus virtutes donat. Alij ſuper aſperis ⁊ duris lectiſternijs lamentãtur. Sed certe qꝛ mollia ad luxum inertiamqꝫ prouocarẽt. Alij de vtilibꝰ veſtibus querunt. Sed hi in domibus regum eſſe cuperẽt qui mollibus veſtiunt. Alij ꝙ ceteris humanis ſolatijs careant: ſed hi ſatis ignorant plus triſtia ꝙ̃ leta quibuſdã cõferre. Alij ꝙ cũ hominibus non cõuerſent aut fabulẽtur. Sed indubie tales ignorant ſollicitudinis dona: virtuteſqꝫ ſilẽtij. Alij de omni triſtabili euentu querũtur. Sed certe qꝛ cuncta illis ad votũ ſucceſſere: quibus ſeſe experiri non licuit. Alij non modo turbãtur: ſed inconſolabiliter torquentur: qꝛ mali in hoc ſeculo melius habeãt ꝙ̃ boni: ſed hi non facile credunt: malos nihil habere in celis: ſicut bonos parũ in terris. Alij ꝙ in ſeruitutẽ rediganẽ: ſeu captiuentur ⁊ incarcerant: ſed hi ignorant ꝙ potior pars hominis. i. volũtas libera eſt: cui principes non dominãtur. Alij triſtantur ꝙ oporteat eos diu iugũ ſubiectionis portare. Sed hi preeſſe non ſubeſſe optant. nec obedientie fructũ ſatis guſtarũt. Alij querunt de obſeruantia diuerſorũ preceptorũ. Sed hi certe aperte demõſtrãt ꝙ eos trãſgreſſio delectat. Alij de reuerentia ſuperioribus exhibenda querũtur: ſed hi illam recipere: nõ exhibere cuperent. Alij de carentia ꝓprie voluntatis. Sed certe hi tales ignorant ꝙ̃ graue malũ exiſtat: ꝓpria voluntas. Alij de voti emiſſione: ſed hi certe non ſatis nouerunt ꝙ felix neceſſitas que ad meliora cõpellit. Alij ꝙ ſeculũ derelinqre nõ valeãt: ſed certe his id valetudo deeſt: qꝛ valetudo nõ adeſt. Alij ꝙ religionẽ ingreſſi perſeuerare nequerãt: ſꝫ hi certe incepiſſe dolẽt. Alij ꝙ ex

Querelle clauſtralium.

cōicati exiſtant. Sed hi certe eccleſie cēſuram nō medi-
cinam: ſed penam falſo putant. Alij ꝙ irregulares ſint
aut inhabiles: ſed hi certe nō ſatis humiliari nouerūt.
Alij ꝙ diuinis officijs ꝛ ſacramētis careant. Sed his
foꝛte vtiliꝰ foꝛet deuotione ꝛ fide ſuſcipere. Alij ꝙ lectio
aut vſus ſacre ſcripture eis auferat: ſed certe qꝛ eis aut
ad queſtum aut eccleſie diſcrimē vtebant. Alij de exau-
ditionis tarditate anxij ſunt. Sed foꝛte non ſatis ſciūt:
qꝛ differt cibum: auget eſuriē. Alij de rerū tempoꝛalium
petitionis fruſtratiōe angunt. Sed certe qꝛ aliena ſunt
a vera interioꝛis ſui hominis ſalute. Alij de impedimen
to contemplationis queruli ſunt: ſed quid ſi ad pietatis
actiua opera ſunt efficaces. Alij de augmento negotia
tionis. Sed foꝛte contēplationi inepti ſunt: aut illa eis
permoleſta eſt. Alij ꝙ virtutibꝰ careant: vitijs ſe dedāt.
Sed verū eſt non niſi a ſeipſo quis leditur. Alij ꝙ faci-
liter vitia ſequant: ſed hi vitijs reſiſtere nolūt. Alij diffi
culter virtutes amplectuntur. ſed certe qꝛ confragoſa et
perdifficilis ad virtutes via eſt: dulcis ad vitia. Alij me
ſtiſſime ferūt ſtimulos carnis: ſed hi foꝛte ad eos p̄ueue-
niunt. Alij de erronea ſeu nimis arcta conſciētia angū-
tur. ſed certe hi ſuperioꝝ exemplis aut p̄ceptis iuuari
ſpernūt: aut qꝛ ſuo regūtur. Alij ꝙ ſemper leti ꝛ iucun-
di ꝛ nunq̄ triſtes neq̄ in aliquo conſciētia ſtringat: ſed
certe hi timoꝛē dei abijciūt ꝛ latā ſimul ꝛ letam vitā ſe-
quuntur vitioꝛū: que ducit ad moꝛtem. Alij ꝙ plurimū
audaces exiſtant. Alij ꝙ puſillanimes ꝛ timidi: ſed cer
te ꝛ illi extrema ꝑ medijs capiūt: nec cogitant qꝛ multa
ex timiditate ſunt dimiſſa q̄ per audaciā ſunt cōmiſſa.
Alij ꝙ moꝛtē: alij ꝙ fulmina ꝛ tēpeſtates timeant: ſꝫ cer
te hi timere deſinerēt: ſi vere ſperare incepiſſent: aut eos
criminis conſcientia nō accuſaret: qꝛ vt ſapiens ait: ma
gna ſecuritas eſt nihil inique egiſſe. Alij de ſua p̄deſti
natione ꝛ ſalute heſitāt: ſed parū hi laboꝛant: vt ſua ſit
certa electio. Alij plus q̄ opoꝛtet de dei bonitate ſperāt
ſed hi futurā dei iuſtitiā nō ſatis credūt. Alij ꝙ ob gra
uia ab eis cōmiſſa deſperare foꝛmident: ſed certe neminē
grauiſſima pctā condēnant: ſi nō placeāt. Si nō vis de-

ſperare:deſine peccare. Adde quia vtriſq; videlicet nimium ſperantibus et deſperantibus timor deficit et ſpes. Quare vtriſq; vtrumq; eſt neceſſarium:ſcilicet vt deū timeant:et in eum ſperent. Timor enī ſine ſpe inducit deſperationē. Spes vero ſine timore indiſſolutionē ſcdm Hugo. Alij de timore iuaſionis hoſtiū:viſibiliū ⁊ inuiſibilium angūtur. Sed hi cōgrua remedia ſcienter aſpernātur. Alij ob bonorū corporis defectus:aut deformitates q̄runt. Sed hi nō ſatis cōſyderant fatuū eſſe qui: ſeruum laſciuire ꝑoptat:aut ornare cupit. Alij ſenectutem grauiter ferunt eiuſq; calamitates deteſtantur. Sed hi parum fore putant cupiditates reliquiſſe.atq; id nō poſſe:quod nolle deberent Alij de corporis debilitate et diuerſis morbis:preſertim de oculorum:auditus : odoratus:aut loquele carentia:ſiue defectu. Sed certe hi cuncta ad corpus referunt ignorantes defectus ipſos plus ꝑfeciſſe anime:q̄ offeciſſe corpori. Alij ſuꝑ vite breuitate et tempeſtiua morte incōſolabiliter torquentur. ſ; his bonos actus : quā multos dies congregare conſultius eēt.cū nō multū:ſed beneviuere ſit laudabile. Alij de eadem imminente:de ꝓpinquo morte:⁊ de inſtanti agone Non multum.ſ; bū ſpiritu angunť:ſed hoc ideo q: nō ſatis cōſyderāt rudē viuere lau eſſe tyrannū.qui a pena liberat:quem punire ſe putat. dabile eſt. Hec paucula forte ⁊ multa de huius vite diuerſis artibus formuliſq; viuendi:⁊ earū erūnis et afflictionibus a me diſerta ſunt. Que quidē lōgiora aut breuiora dici poſſe ſcio. Uerum ne breuitati admodum ſtudui:nec copie.ſed prout ex communi omnium mortalium vita ſe optulerunt ſcriptis diſſerui : ne legentes vel inopia vel faſtidio fatigarem:vt cernat vnuſquiſq; mortalium in q̄uis ſortearte conſtitutus ſit : q̄d ad vtrāq; partem dici valeat:nec illos blanda reſoluant:nec afflictiua conturbent.atq; vt dulcia pariter ⁊ amara deſpiciat.ſed paratus ſit ſꝑ ad oīa:prōptus ⁊ ad ſingula. ¶ Abſoluā iā fili mi hūc primū ad te pollicitū librū:de cūctis vite huius tꝑalibꝰ artibꝰ ⁊ exercitijs.eorūq; miſerijs ⁊ erūnis. Uerū ex his que vltimo dixi.ſenſi plane tuū animū nō par

rũ turbare. Uoluis em̃ in mente quinimo. vt ita dixerim inter dentes muſſitas ne dixeri murmuras. Cũ em̃ audiuim⁹ ſatis ructis ſeculi hui⁹ calamitates. aduerſitates ⁊ ſupplicia tribulatiõeſq; multas ⁊ malas. q̃s paſſim: vt ſupra tetigim⁹. bonis ⁊ reprobis. facinoroſis ⁊ innocẽtibus cões eſſe. Eaq; prochdolor nõ tã legimus q̃ experimur. quarũ rerũ cauſas quaſdã in gñe deduxiſti. Uerum tãte tã graui q̃relle ſpecialiores vrgẽtioreſq; cauſe ꝯgruerũt. Demũ q̃d remedij. q̃d ſolaminis mortalib⁹ in tãtis erumnis et vite laboribus eẽ poſſit. nõdũ adduxiſti. Uti nã em̃ tã prõpta cõgruaq; ad eas oẽs calamitates leuãdas remedia attuliſſes q̃ certa huius vite meſta ſupplicia deploraſti. Uſq; adeo vt bonos virtutiq; ꝺditos viros. abſq; culpa affligi ⁊ torqueri. quippe ab immortali deo relictos putemus: ſicut ⁊ malos pſperari in altũq; puehi indigne conſpiciamus. Quo fit vt diuinã puidẽtiã incuſemus ꝙ quoſdã inculpatos varijs ſupplicijs: infortunijs: ⁊ penis cruciari: alios culpe noxios felicitate pmittat. Si em̃ calamitates huiuſmodi: veluti ſupra diſſeruiſti: nõ niſi ex culpa mortalibus pueniri cõtẽdas indecẽs plurimũ diuine iuſtitie videt: vt innocẽs ab eodem fonte affligat: quo reprobus ⁊ iniquus pena releuatur. Nec aliud deplorabat Hieremias inquiens. Juſtus q̃dem tu es dñe ſi diſputo tecũ: verũtamẽ iuſta loq̃r quare via impioꝝ pſperatur. Et ſubdit. Prope es tu ori eoꝝ et lõge a renibus illorũ. Prope inq̃: teſte Auguſti. dando eis q̃cq̃d volũt ⁊ petũt. Et lõge a renib⁹ eoruꝫ in nullo videlicet eis diſplicẽdo: aut illoꝝ animos conturbãdo. Sic ⁊ Abacuk pphета eã ipſam depromit querellam. Quare: inquit: deus nõ reſpicis contẽptores: ⁊ curtaces deuorãte impio iuſtiorẽ ſe: Que oĩa tãto aĩos hominũ in maiorẽ ducũt admirationẽ: quanto per eundem Hiere. de diuina iuſtitia ſcriptũ legimus. Scio dñe de⁹ q̃m̃ malũ iniuſtũq; non libẽter reſpicis. nec põt quis de tua iuſtitia dubitare. Hic eſt fili mi effectus murmuris tui ⁊ cunctorũ fere mortalium. Et veluti vetus querella ſit ⁊ multoruꝫ aĩos exagitat: ſic multis egeret ꝟbis: breui tñ ſermone faciã ſatis veritati quo nullis verbis hu-

mane opinioni reſpondere poſſem. Mirari igitur ⁊ conqueri: tu ceteriq; mortales deſinetis: ſi rem ipſam altius repetitis. In primis itaq; illud animo fixū teneamꝰ: neminem abſq; culpa aut cauſa affligi aut torqueri oportere: cum ſcriptū ſit Oculi domini ſup iuſtos. Et iterū. Vultus aūt domini ſuperfacientes mala: vt perdat de terra memoriā eorū. Super quo verbo Caſſiodorus. Errat inqt malus dicēs: ſecure facio mala: ſed diſcat quia vultus domini ſuperfaciētes mala: quaſi dixerit: iuſtos ⁊ iniuſtos deus reſpicit: ſed diſparit. Juſtos eñ reſpicit vt pie eos exaudiat: ſ; malos vt puniat: perdatq; de terra memoriā eorū. Quā ſiquidē punitionē ſiue iacturaʒ memorie vite ⁊ quorūuis tēporaliū minime abſq; culpa mortalibꝰ contingere credendū eſt: niſi culpā nō putes illis abuti aut ea ad luxū: ad auaritiā: ad ſuperbiā: pōpam conuertere: q̄ iuſtiſſimus deus tanq̄ virtutū inſtrumenta hominibꝰ conceſſit. De quibꝰ Grego. pulcre dicere viſus eſt: qꝛ ſumma ⁊ decora iuſtitia eſt vt cōceſſa perdat: q̄ inconceſſa captat. Rurſus vt eſt ſanctorū doctorū ſentētia: mali non vtiq; impune tranſeūt: tum qꝛ in fine punient: tum qꝛ ea tēporalia bona quibꝰ inquit in hac vita gaudēt: deus illis concedit ob paucula que geſſerunt bona. Sed ſpūalia bona q̄ reſpectu tpaliū magna bona exiſtūt iuſtis ꝟtutiq; dedit] reſeruat tanq̄ eq̄ſſimꝰ iudex cui maxime congruit: vt bonis det ſpūalia: tanq̄ potiora bona. De reliq̄s vero caducis ⁊ tēporalibꝰ bonis: ſeu penis ⁊ ſupplicijs: tantū viris bonis miniſtret: quantū ſufficere conſpicit ad virtutē. Quod per alia verba pulcre Auguſtinꝰ deducit in primo ⁊ quinto de ciuitate dei: qꝛ habentes politicas ⁊ humanas virtutes: iuſte rebus huius mūdi premiant. Qui ꝟo diuinis pollet virtutibus premiat in rebus dei. Et ſubdit Auguſti. reſpondens querentibꝰ: quibus premijs romani falſorū deorū cultores orbis imperiū meruerūt. Ait eniʒ qꝛ bonis moribus hec temporalia meruerūt: qꝛ veluti nullum malū impunitū: ſic nullum bonum irremuneratū. Licet idem Auguſtinus aliam cauſam aſſignet in principio huius libri. Ut igitur ad conceptū ſermonē redeamus. Aſpera

plerūq; ꝛ amara deus iuſtis immittit:ne in illis timeat aduerſitas:ſed ꝛ malis fortune bona cōcedit: ne in iſtis queratur felicitas:quas ipſi reprobi obtinent. Ceterū in hac rerū viciſſitudine agit deus: vt prudentiſſim⁹ medicus: qui cuncta ordinat ad infirmi obedīētis bonam volūtatem. Is enim ſepe ſecat ꝛ vrit infirmū: nec illum exaudit deprecantē:vt auertat ab eo dolorem necātem. Adde:qꝛ ſm Gregoriū occulta ſunt dei iudicia: ſed occultoria ſunt cum boni mala recipiūt: ꝛ mali bona: ſed ſi curioſe cauſam inueſtigare libet: ideo malos bona recipere putandū eſt:qꝛ cum boni hic delinquāt:iuſte hic mala recipiūt:vt ab eterna dānatione eripiant. Sed ꝛ mali bonis hic fruūtur: vt in poſterum ad tormēta trahantur. Et ſubdit Gregorius exempla preclara: ſcilicet de vitulis ꝛ infirmis. De vitulis inquā. Nam veluti q̄ mactandi ſunt vituli:liberi in paſcuis relinquūtur. Sic impius ad mortem currens:efrenatis voluptatib⁹ relinquitur. Econtra vero iuſtus a tranſitorie delectationis iucūditate reſtringit:ſicut ꝛ vitulus ad laboris vſu deputatus: ſub doloroſo iugo retinet. Deniq; exēplo infirmorum idīp̄m probat. Negantur em̄ iuſtis in hac vita temporalia:qꝛ egris quib⁹ ſpes viuendi eſt: nequaq̄ a medico cuncta que appetunt conceduntur. Dantur autem reprobis bona que in hac vita appetunt: quia deſperatis egris omne qđ deſyderant non negat. Et cōcludit. Perpendāt ergo iuſti mala q̄ iniquis permanēt ꝛ nequaq̄ eorū infelicitati inuideāt que percurrit. Que verba omnem mortalib⁹ admirationem ꝛ querendi cauſam ſubmouent. Ceterū ſm Auguſtinū ſuper canticis quinq; modis et totidem cauſis: calamitates ꝛ flagella mortalib⁹ contingere perſpicuū eſt:vel vt iuſti merita per patientiā augeantur. vt Job. Uel ad cuſtodiā virtutum:vt apoſtolo Paulo. Uel ad corrigenda facinora vt marthe lepra. Uel ad initium pene. vt Herodi quatenus hic incipiat:qđ inferno ſequitur vel ad gloriā magnificandam:vt de ceco nato. Ex quibus liquido conſtat neminem in hoc ſeculo ſine culpa premi: vel abſq;

eius vtilitate affligi. Que omnia agunt vt in his que diuina prouidentia mortalibus mittit proſperis aut aduerſis non murmur nobis ſit: nō q̄rimonia: ſed mēs bene conſcia potius illis conſoletur q̄ȝ turbet. Multis enim varijſq̄ȝ argumentis facile agnoſcem⁹: quia pluri mum expedientia vtilia quippe ꝛ neceſſaria nobis ſunt laborum calamitatum: ꝛ penalitatū omniū flagella. ꝛ queq̄ȝ huius mundi ſupplicia. Primo enim dilatāt cor hominis ad magna dei dona recipienda. Nam veluti martellus fabri dilatat metallum ad id qđ artifex deſy derat Sic deus aurifaber hūane creature: per malleuȝ perſecutionū ꝛ tribulationum cor iuſtoꝝ dilatat: vt fru ctū ex eis percipiat. ꝛ ducat ad veriora bona. de quo di ctum ē Secundo veluti aqua vinū temperat: ſic aduer ſa ꝛ q̄cūq̄ȝ hui⁹ vite penalia vinū tēporalis letitie mode rātur ne homini noceant. Qđ pulcre Ariſtot. nō tacuit in ethicis. Ait em̄ qꝛ virtuti deditus moderate ſe habet erga hec bona fortune: aut adipiſcenda vel amittenda nec gaudioſus erit bene proſperatus: nec infortunatus triſtis: q̄ ſi aqua tribulationū nō tēperat vinū proſperi tatis extinguit potius q̄ȝ iuuat: in cuius figurā ſcriptū eſt in exodo. Operuit aqua tribulātes eos: vnus ex eis nō remāſit. Tertio veluti medicina neceſſaria eſt morta libus: ſic aduerſitas ꝛ afflictio. Vn̄ Auguſt. intelligat hō medicū eſſe deū: ꝛ aduerſitatē medicamentum eſſe ad ſalutē non penā ad damnationē. Et ſubdit. ſub medico vreris ſecaris: clamas nō audit medic⁹ ad volūtatē: ſed audit ad ſanitatē. quare fideles ꝯqueri deſināt de aſpe ritate infortunij perſecutionis aut penalitatis. quia ea omnia ſigna ſunt potiſſima diuine electionis: vt per ad uerſa aſperum ſit iter noſtrum: ne vt Auguſtin⁹: magis delectet diu pergere: q̄ citius peruenire de q̄bus ſcriptū eſt: in paucis vexati: in multis bene diſponenē. Quarto vtilis eſt fidelibus quippe ꝛ neceſſaria aduerſitas tribu latio: ꝛ perſecutio in hac vita: quia ad meliora compel lit. Unde Gregorius mala que hic premunt: ad deum ire compellūt. quod non ignorans rex ꝛ propheta dice

bat:multiplicate ſunt infirmitates eoꝝ.ꝛ poſtea accele-rauerūt. Uñ Augu. Nullus ſeruus x̄pi ſine aduerſita-te tutus viuit.Et ſubdit. Si putas ſine perſecutione vi-uere:nondum cepiſti eſſe chꝛiſtianus. Itaq̄ʒ tam vtilia ex huius ſeculi perſecutionibus ꝛ calamitatibꝰ colli-gentes.gaudeamus affligi qui ſperamus frui.ꝛ vt in-quit Bernard. Nō timeamus eſſe derelictos.quinimo ſemper memoꝛes ſimus verbi x̄pi ad nos dicentis. Cū ipſo ſum in tribulatione.Et iteruʒ.Iuxta eſt dominus his qui tribulati ſunt coꝛde Actum eſt fili mi de cūctis viuendi artibus quibus in hac moꝛtali vita ſecuriter viuitur tā nobilibus q̄ȝ ignobilibus magnificis ꝛ ple-beis:publicis ꝛ ꝑuatis:maximis ꝛ infimis.Audiſti de-niq̄ʒ eoꝛundē vite generum dulcia pariter ꝛ amara. Sʒ ꝛ actum eſt de omnibus fere malis:incommodis:penis ꝛ calamitatibꝰ:ſupplicijs ꝛ afflictionibus coꝛpoꝛalibꝰ ac mentalibus oīm fere magis nominatarum perſo-narum.incipiendo a naſcentis mundi oꝛigine. Rurſus actuʒ eſt de cauſis ꝛ rationibus cur nocentes pariter ꝛ innocētes boni ſimul:ꝛ mali tot afflictionū ꝛ penalita-tū genera patiuntur. Sed ꝛ audiſti conſolationes ꝛ cō-gruentia remedia:ad eas omnes releuandas meſtitias quibus moꝛtales in hoc ſeculo afficiūtur. Que omnia fili mi opto ſolerter conſyderes: ex quibus tu ceteri q̄ȝ moꝛtales liquido agnoſcetis:quid boni aut ſiniſtri om-nis vita tempoꝛalis obtinet.Uerum quia oppoſita iux-ta ſe poſita:teſte philoſopho.clarius conſpiciuntur: ſu-pereſt iuxta pollicituʒ oꝛdinem:vt cum in hoc pꝛimo li-bꝛo de ſecularibus officijs ꝛ hūane vite artibꝰ me audi-ſti loquentem:te auſcultē in ſequenti libꝛo de ſpirituali ſtatu differentē.Ad te enim ſpectat de ſpirituali vita a-gere:q̄ in duos diuidit̄ ſtatus.videlicet in ſtatū eccleſia-ſticum epiſcopoꝛum ꝛ clericoꝛum.Deinde in ſtatum re-ligioſoꝝ.Age igitur ſi placet de his duobus vite hūa-ne generibus: ꝛ de excellētia ꝛ operatione vtriuſq̄ʒ: de dulcibus amaris ꝛ vniuſcuiuſq̄ʒ:vt tandem legentes apertis oculis veluti in lucidiſſimo ſpeculo conſpici-ant; quid lateat ſub omni vite humane genere; quo

fiet vt ſecurius vnuſquiſq; eliget que frequentius legit ac maturius digeſſit:ad laudem dei omnipotentis:qui eſt benedictus in ſecula.

¶ Explicit primus liber de omni ſtatu ⁊ vita temporali.

¶ Incipit liber ſecundus de ſtatu et vita ſpirituali eccleſiaſtica et regulari.

Mirabitur forſan ſanctitas tua btiſſime pater ac clementiſſime domine:ꝙ in hoc opuſculo recti ordinis rationē peruerterim. Et cum iuxta Gregoriū ſtatus ſpiritualis tanto tēporali ſit dignior atq; excellētior:quāto ſolis ſplēdidiſſimus fulgor tenebroſis denſitatib⁹: et aurū plūbi metallo preſtat:prius de tēporali ſtatu egerim:ꝙ̄ de ſpirituali. Sed certe nature ordo ad id cōpulit. Primo enim tēporales naſcimur:ſed ⁊ prius in temporali ſtatu verſamur:priuſq; illū experimur. Deinde tēporalis ſtatus imperfectione conſpecta:tranſim⁹ ad ſpiritualem ſtatū. Adde:ꝙ non ſatis excellentiā; perfectionem ⁊ internam mentis tranq̄llitatē ſtatus ſpiritualis agnoſcerem⁹:niſi prius temporalē vitā:atq; eius incommoda experti eſſemus. Poſtq̄ igitur in ſuperiori libro de cūctis tēporalibus ⁊ terrenis:ſiue ſecularib⁹ ſtatib⁹: ⁊ viuendi modis artib⁹ ac diuerſis hominum exercitijs actū eſt in quo vtraq; ſui parte:tam ad cōmendationē q̄ ad reprobationē ſatis diſputatū eſt. Et quid boni:q̄d ſiniſtri:quid vtilitatis:q̄d incōmoditatis:quid quietis: quid laboris: q̄d ſecuritatis:q̄d periculi: q̄d honeſti q̄d inhoneſti:q̄d ꝟtutis:q̄d vitij: oīs tp̄alis ſtat⁹ ⁊ ſecularis viuendi modus habeat: plene diſcuſſum eſt. In hoc igitur ſcd̄o libro dimiſſa matris introductiōe:⁊ cōſanguineorum altercatiōe:quib⁹ de re incognita diſſerere non licet. Decreui ego ſpiritualē ordinē pfeſſus de eodē ſpiritualis vite ſtatu breui aliqua diſſerere. Faciā ego ſatis non tāte rei debito nec tue ſanctitatis deſyderio; ſed co

Ordinis ratio.

natui meo. Atq; vtinam tam digne vtiliter ꝛ diſerte: de eo eminētiſſimo ſtatu a me agat᷑ ꝙ illi⁹ maieſtas atq; immēſitas exigit. Subalternat᷑ itaq; vite ſpūali duplex ſtatus: qꝛ ipſa vita ſpūalis: in duos diſtiguit᷑ ſtat⁹. Alter eſt epiſcopoꝝ ꝛ ſacerdotū: ac eccleſiaſtici ordinis miniſtrorum. Alter eſt monachorū ſiue religioſorū. De his ergo duobus ſtatibus ꝛ viuēdi modis: hoc libro agendū eſt. Et qꝛ ad dicendū cāpus latus eſt: ꝛ materie ipſe non tā diffuſe ꝛ profuſe: ꝙ a multis tractatoribus confuſe reperiantur. Quinimo propter varias ſcribentiū opiniones vix legentes ꝓficere poſſunt. Multa deniq; in his materijs: intacta aut non ſatis deſerta inueniant᷑. Decreui ſub quodā breui cōpendio: in hoc ſecūdo libro floſculos quoſdā: circa hos duos ſtatus inſerere vbi vtriuſq; ſtatus ꝛ vite normā: naturam ſeu efficaciā necnon excellentiam laudes: cōmendationē: ꝛ demū eorum labores: difficultates: aculeos ꝛ pericula adducā. Demū ꝟo inter ſe: ꝛ alterius ad alterū differentias ꝛ cōparationes breuiter perſtringā. Incipiens a ſtatu eccleſiaſtico: ꝛ primo a ſummo pontifice q̄ culmen ꝛ vertex eſt totius ſpiritualis ſtat⁹. Deinde a ſacroſancte romane eccleſie cardinalibus. Rurſus deſcendā ad ſtatū archiepiſcoporū: epiſcoporū: ceterorūq; prelatorū: curatorū ꝛ clericorum ſub eccleſiaſtico ordine degētiū. In quo libro materias in tabula in principio primi libri deſcriptas diſcutiam. Diligens igitur lector ex motiuis: autoritatib⁹ et rationibus que inferent᷑: non ſtatim vincat᷑ ad cōmendationem vel improbationē alterius ſtat⁹ ſed motiua: rationes ꝛ autoritates: q̄ ꝓ alio ſtatu ꝛ viuēdi genere adducuntur accurate cōſyderet: videbitq; ꝙ hi duo perfectiſſimi ꝛ excellentiſſimi ſtatus: omniū aliorū ſtatuū et vite humane generū ſuperant dignitatē. Qm̄ ꝛ ſi intra gremiū fidei catholice exiſtētes: in quocūq; degāt boneſto ſtatu: ſi pie vixerint: ſaluari poſſint. Hi tn̄ duo ſpirituales viuēdi modi: ſingularius ſuos ſectatores deo ꝓximiores reddūt. Et ſi vterq; ſtatus ſanct⁹ ꝛ deo accept⁹ eſt: alius tn̄ alio perfectione ꝛ dignitate preſtat: ſed ꝛ altera alteris placet ꝛ cōuenit ſm̄ naturā: qualitatē: ac vi

res perſonarū. Inter ſe tamen circa eoꝝ perfectionem:
habent ſe ſicut excedens ⁊ exceſſa: vt latius per diſcur-
ſum eoꝛum que tradent in hoc libꝛo videbitur. Ea ergo
de quibus in hoc ſecūdo libꝛo agendus eſt ſermo in in-
fraſcripta capita diſtinguūtur.

¶ Caput pꝛimū de ſublimitate ⁊ excellentia dignitatis
ſummi pontificatus: ⁊ de incompꝛehenſibili eius auto-
ritate ⁊ poteſtate: ⁊ de illius neceſſitate ⁊ vtilitate: et de
altiſſimis eius miſerijs.

Summi pontificatus excellentiā: dignitatē:
⁊ autoꝛitatem huiuſq; ſacratiſſimi ſtatus:
laudes: pꝛeconia attollere: illiuſq; neceſſita
tem ⁊ vtilitatē oſtendere: hodie munus ſu-
ſcepi: grāde quidē negotiū: ſed paruū inge-
nium. Cuius tanta eſt ſublimitas ⁊ eminētia: tanta im
mēſitas: vt nullus moꝛtaliū nedū compꝛehēdere: aut ſa
tis expꝛimere: ſed nec cogitare poſſet. Obtūdit eñi oēm
humanū intellectū illius ſacratiſſimi ⁊ omnium eminē-
tiſſimi ſtatus: maieſtas ⁊ excellētia: qꝛ ſcriptū eſt. Scru-
tatoꝛ maieſtatis oppꝛimet a gloꝛia. Si enim: teſte Am-
bꝛoſio: nihil in hoc ſeculo excellētius atq; excelſius in-
ueniri poteſt ſtatu ⁊ dignitate ſimpliciū ſacerdotum: et
particulariū pꝛeſulū: qui per diuerſa oꝛbis loca in par-
tem ſolitudinis aſſumunt: quid cogitandū eſt de eo ſum
mo pontifice qui vices veri dei gerit in terris. Qui ad
plenitudinē ſtat⁹ qui ad apoſtolicū thꝛonū: q̄ ad culmē
omniū dignitatū aſſumitur. Ex qua certe vt riuuli a fon
te: rami ab arboꝛe ꝓcedūt: qui nō ad humanū tm̄ pꝛinci
patum: ſed ad diuinū non ad pꝛincipandū ſolum moꝛta
libus: nec modo hoibus: ſed angelis. non ad iudican-
dum viuos ſed moꝛtuos. non in terra ſolū ſed in celo: nō
ad pꝛeſidēdū ſolis fidelib⁹ ſed infidelibus. Et vt paucis
agam q̄ ad eamipſam dignitatē: ad eandē iuriſdictionē
⁊ coactionē ac vniuerſalē: toto oꝛbe ſupꝛemū pꝛincipa-
tum a ſummo deo ⁊ eius loco ſuꝑ cūctos moꝛtales inſti
tutus ⁊ euectus eſt de hoc. De quo ꝑ Iob ſcriptū eſt ꝙ
coꝛā eo curuant q̄ poꝛtāt oꝛbē: ⁊ reges ſeculi atq; tyꝛāni
ridiculū ſunt q̄ ſolus oēm poteſtatē ambit. Et: ſicut ſcri

ſcriptura cõmemorat: vnus eſt: et ſecundũ non babet. Et iterum de eo ſcribitur. Tu ſolus et nullus tecũ. Et rurſus. Potens ſuper oẽs potentes. Cuius: teſte propbeta: ſue ſunt iuſtitie: poteſtas et imperiũ. Quem iterũ Dauid ſignat inquiens. Dedit ei poteſtatẽ et regnũ: et oẽs populi et lingue ſeruient ei. Qui: vt canon ait: terreni ſimul et celeſtis imperij iura ſuſcepit. Cuius ſumme dignitatis faſtigium atq; maieſtas: nõ modo apud antiquos veteris legis effulſit: ac dignius apud catbolicos diuina inſtitutione refulget atq; preeminet: ſed et apud gẽtiles ſummum oim bonorũ et principatuũ culmen tenebat. Nã vt ait Uarro ex ordinatiſſimo atq; eminẽtiſſimo gradu põtificum et ſacerdotũ gentiliũ: reſultat quidẽ excellẽtiſſimus et ſublimiſſimus ſtatꝰ in vno ſummo põtifice. Hinc Jſidorus. diſtinctio inquit graduũ et ordinũ inter pontifices et ſacerdotes a gentilibꝰ maxime inuenta eſt: quando ſuos ſacerdotes alios ſimpliciter flamines: alios protoflamines appellabant. et aliũ qui cunctis flaminibus preſidet in ſummo gradu locabant. Quẽ vt idem Uarro voluit Jouis aſſumta veſte inſigni curuli et regia ad ornatum diuinitatis plurimum in eo putantes permaxime colebant. Cicero quoq; ſublimitatem ac excellentiam ſummi pontificatus gentilium: ex illius myſterijs oſtendit: dum in cultu et religione ſuſcipienda: primus omnium erat atq; vnus ad interpretandum que voluntas eſſet deorum immortalium: vt ſtatim in ſequenti capite tangemus. Huius deniq; ſummi pontificatus ſublimitas: vtilitas atq; neceſſitas non facile explicari valeret. Sed vt cetera taceam non ſatis plene recteq; vniuerſitati orbis a chriſto prouiſum foret: nec eccleſie quã chriſtus ſanguine redemit: morem geſſiſſet: niſi talem tamq; eminentem in terris vicarium reliquiſſet: qui in ea poteſtate et autoritatis integritate: toti orbi preſideret: qua ipſe chriſtus in terris manens: quippe ꝙ per propbetam dixerat. Quid potui facere vinee mee et non feci? Accedit quoniam ſolus ipſe dirigit omnem bumanam creaturam in finem perfectiſſimum: quamobrẽ ſibi vni chriſtus claues contulit regni celorum; ac po-

Sacerdotum inſtitutio a gẽtilibus.

teſtatem ligandi atq ſoluēdi in celo ⁊ in terra. Rurſus ſummi pontificatus ſublimitas ⁊ excellentia: atq vtilitas ⁊ neceſſitas in eo cōſpicit̄: quoniā teſte philoſopho: nō poſſet hic mūdus regi: niſi vn⁹ eſſet ſumm⁹ p̄ncipat⁹: ad quem vnū perueniendū eſt. ex quo ſingula dirigūtur ⁊ gubernant̄: cuius motu ⁊ diſpoſitione omnes hierarchici act⁹ ordinant̄. Et tandē huius orbis diſpoſitio dirigatur ad inſtar celeſtis monarchie. Nam teſte Dionyſio neceſſarius eſt ſummus hierarcha: qui quos regit illuminet. Periret em̄ omnis ordo rerū: niſi vnus ſummus pontifex foret: qui eūipſum ordinē: vt ita dixerim: ordinet: dirigat ⁊ exequat̄. Teſte em̄ philoſopho: vbi eſt ordo ⁊ graduū aſcenſio: ibi neceſſe eſt cōſtitui vni⁹ excellentiam. Periret rurſus ⁊ mortaliū omniū hominū cōmerciū: niſi foret vnus pontifex vice dei in terra monarcha: in quo omnes vt in glutino quodā partiū ad corpus myſticū copulent̄ ⁊ in quo ſinguli vt mēbra ſub vno capite gubernent̄. Periret fidei vnitas ⁊ eccleſie vnanimitas: ⁊ concordia ſimul ⁊ pax: q̄ nihil dulcius excogitari aut inueniri poteſt: niſi foret vnus ſupremus pontifex qui cūctos mortales ad vnius fidei ⁊ vnitatis vinculum reduceret. dicente Hiero. ob eam rem in remedium ſciſmatis actū eſſe: vt vnus omnib⁹ preſit. Periret deniq illa cunctis mortalib⁹ neceſſaria ad deū meditatio. Teſte em̄ ſcriptura romanus pontifex longe perfectior: lōge dignior ⁊ efficacior: inter deū ⁊ populū mediator exiſtit: antiquo illo balbutiente: ſed iuſto Moyſe ac fratre ei⁹ aarō: q̄ ſolū in vno populo in vna gente: ſed ⁊ ſup terrenis mediationis officio fungebat̄. Sūmus ꝟo noſter pontifex: teſte apoſtolo: ex hominib⁹ aſſumptus: tamē p hominib⁹ conſtituit̄ in his que ſunt ad deū: vt offerat ſacrificia ⁊ dona pro peccatis. Hic igitur dignius; ſaluhriuſq mediator exiſtit populi ad deū hic ſacrificia: hic holocauſta nō hircoꝝ aut vitulorū: ſ; veri ſacratiſſimiq corpis xp̄i deo patri offert: eoſq in eodē miniſterio inſtituit: qui itidē faciāt in orbe vniuerſo p delictis populorum. Hic igitur pctā diluit: hic animab⁹ fideliu; penas condonat: ſupplicia relaxat. Hic veniam lapſis imperti

tur hic errantes corrigit. delinquentes cū expedit reducit. Hic incorrigibiles punit: et tādē pctōres ſummo deo cōciliat: illūq; iratū placat. De quo ſapiens ait Ecce ſacerdos magnus qui in tēpore iracūdie fact⁹ eſt reconciliatio. Periret rurſum iuſtitie virtus: q: eodem philoſopho teſte: niſi vnus in orbe foret qui eam cūctis miniſtraret: et negligentiū vicem ſuppleret. quicquid iuſtū eſt periclitaret. Unde Auguſt. ſine iuſtitia nō poteſt regi hec reſpub. humana Neq; enim vera aut recta poteſt eſſe reſpublica niſi vnus omnibus preſit qui gubernet: vt regat: qui ſumus pontifex eſt: immortalis dei vicari⁹ Periret tandem illa potiſſima iuſtitie pars quā Ariſtoteles epykeiam vocat: communi bono vniuerſi orbis perneceſſaria. per quā ſummus monarcha dirigit iuſtū legale. et plerūq; ſcriptam rigidamq; iuſtitiam moderatur: diſpenſat: detrahit. prout rerum contingētium ſuppetit diuerſitas: et boni communis neceſſitudo expoſtulat. Periret demū alia iuſtitie nō infima pars: quā diſtributiuā vocant: que vnius proprie ē ſummi principatus qua vnicuiq; ſecundum eius dignitatem et merita: circa proportionem premia elargitur. Dignitates principatus regna et imperia: pro meritis donat atq; inſtituit pro demeritis vero tranſfert de gente in gentem. Quare et ſi cetera taceam: huius ſacratiſſimi et eminentiſſimi ſtatus ſummitas: maieſtas atq; felicitas ſimul et neceſſitas: ac vtilitas in eo facile comprehenditur. Nam ſi: vt aiunt nulla maior eſt felicitas quam multos feciſſe felices. Hunc ſtatum beatiſſimum tanto feliciorē dixerim quanto plures ſuper omnes mortales facilius et: vt ita dixerim felicius: feliciores agere pōt. Patet igitur huius ſacratiſſimi ſtatus excellentia: dignitas et vtilitas atq; neceſſitas. Patent eius laudes et preconia non modo ex autoritate inſtituentis ex digniſſima inſtitutione: ex cauſis digniſſimis: ſed ex fine optatiſſimo: ex beatis myſteriis: ex propinquitate ad deum: ex fructu deſyderatiſſimo: ex cunctorum mortalium vtilitate et felicitate redundantiſſima.

papa tanto felicior quāto pluſres felices facere pōt

¶ Caput. ij. De ſpiritualibus incommodis: ama

ritudinibus:miſerijs:aculeis:necnon mētis afflictioni
bus:periculis ⁊ laboribus ſummi pontificatus.vbi plu
rime ſummorū pontificū calamitates ⁊ ſpiritus pertur-
bationes narrantur.

S Tupore nō paruo audita eſt illa omniū di-
gnitatum ſuprema dignitas ⁊ cunctarū po
teſtatū eminētiſſimus principatꝰ ſummi:vi-
delicet pontificatꝰ viſaqꝫ eſt tanti numinis
celſitudo. ⁊ auſcultata tante lucis ſplendi
diſſima claritas:cuius radioꝝ iubare totꝰ luſtratur or-
bis atqꝫ vegetatᷓ.Sed ⁊ ante noſtre mentis oculos con
templata eſt tanti culminis prerogatiua:dignitas atqꝫ
excellentia.⁊ tāti tribunalis ſuprema autoritas cogni-
ta eſt illius ſacratiſſimi atqꝫ diuiniſſimi ſtatus ſumma
vtilitas atqꝫ neceſſitas.Demū audita ſunt breui eiꝰ ſta-
tus laudū preconia.diſcuſſe ſunt eiuſdē culminis vtilia
⁊ cōmoda dulcia ⁊ proſpera.Uerū qꝛ alterne ſunt reruꝫ
omniū vices.nec aliquid ita proſpeꝝ eſt;qd̕ grauiſſimis
aculeis non tangatur. Jdcirco iuxta pollicitū ⁊ conſue
tum ordineꝫ eiuſdē altiſſimi ſtatus adducenda ſunt in-
commoda:amaritudines: labores ⁊ pericula atqꝫ pre-
mentia. vt cernat quiſquis qui in ea ſedet quippe in ſe
experiatur. Cernant rurſus ⁊ ceteri mortales qui in illo
ſtatus culmine ſummā omniū felicitatē collocant veriſſi
mum eſſe:quod ſapiens ait: qꝛ extrema gaudia luctus
occupat:⁊ riſus dolori miſcebitur.Et ꝓpterea verū eſſe
illud eiuſdē ſapientis.Gaudiū ⁊ felicitatē dixi errorē: ⁊
felicitati īproperabat dicēs. Cur fruſtra deciperis?Jn
ea igitᷓ differēda re bipartita erit oratio. Jn prima qui-
dem huius ſummi pontificis ſtatus incōmoda ⁊ infeli-
citas:amaritudines ⁊ pericula:labores ⁊ miſerias: ſpi
rituales videlicet ⁊ mentales:breui ſed amaro calamo
deſcribemus. Scd̕o in loco tēporales ſiue corꝑales mi-
ſerias eius ſtatus:labores incōmoda:ac interna latētia
⁊ aperta pericula differemus. Jn primis em̄ illud anti-
quum ſed veriſſimū ſapientū verbū noſtris mentibꝰ repe
tendum arbitror: qꝛ quicq̄d in orbe preeminet atqꝫ pre-

cellit multis internis doloꝛib⁹ ſuis afficit ac ꝑmit poſ‑
ſeſſoꝛes: ſed ꝛ infinitis pene mentis aculeis ac amaritu‑
dinibus excruciat: quos demulcet. Ceterū diſcernenda
eſt vt puto dignitas a perſona: accidens a ſubiecto: qua
litas ab obiecto. dignitas certe eius eſt excellentie: eius
culminis vti audiuimus: quippe de quo ſanctoꝛum pa‑
trum habent traditiones: quia nemo ſane mentis dubi
tat ſanctū eſſe: quē apex tāte dignitatis attollit. in quo
ſi deſunt bona acquiſita per meritum: ſufficiunt que a
Petro loci videlicet pꝛedeceſſoꝛe teſtantur. Adde: quia
ea ipſa dignitas teſte Simacho papa aut claros ad hec
faſtigia erigit: aut qui eriguntur illuſtrat. Perſona ꝯo
cui tanta dignitas heret: vt tantum ſic ſanctitatem vi
te ex ea dignitate contingeret: ſicut ex loci pꝛerogatiua
nomen ſanctimonie recipit. Sed pꝛohdoloꝛ altitudo di
gnitatis: virtutis perſone innocentiam nō inducit. Qđ
ſi illud eiuſdem Simmachi quis obiecerit: qꝛ Petrus
apoſtolus perennem meritoꝛū dotē cum hereditate in‑
nocentie tranſmittit ad poſteros. Id niſi falloꝛ de eis
ſummis pontificibus plane intelligit: quos par ſancti‑
monie ſplendoꝛ illuminat. Tranſmittit igitur Petrus
ſanctitatem ſtatus: non vite tranſmiſit ſanctimoniā ca‑
thedre non perſone vt heredes eſſent futuri pontifices
ſue bonitatis atq̄ cauſam occaſionem bene recteq̄ viuē
di ſctē pꝛeſidēdi reciperent ꝛ ſanctitas loci meritaq̄ pꝛe
ceſſoꝛis aliuꝫ hominē fecerent q̄ꝫ natura genuiſſet. Ple‑
rūq̄ enim teſte Iſidoꝛo dum mutatur ſtatus: mutaꝫ mē
tis affectus. Accedit qꝛ ſicut excellentiam ꝛ dignitateꝫ:
ita dignitatis ſequelas: videlicet erumnas et laboꝛes
Petrus tranſmiſit ad poſteros. Quas dum in pertur‑
bata mente conſydero: neſcio romani pontifices tanta
miſeriarū: laboꝝ doloꝛūq̄ imenſitate reſperſos felices
nō poti⁹ īfelices aut miſeros dixeriꝫ. Inſeꝑabiles eſſi ꝛ
affix⁹ atq̄ annexus eſt huic culmini cūctaꝝ mētis affli
ctionum ꝛ perturbationuꝫ aceruus grauiſſimus. Idq̄
ipſe Hieronymus non negauit inquiens. Quia non eſt
facile in loco Petri et Pauli tenere cathedraꝫ. Et Au
guſtinus. Sicut nihil in hoc ſeculo excellentius: itaq̄

Altitudo dignitatꝭ perſone innocentiaꝫ non inducit.

nihil in hac vita laborioſius nilq́ꝫ difficilius ac piculoſius pōtificatꝰ officio:ſi eo modo non militet:quo impator xp̄s iubet. Qđ an veꝝ ſit vnuſquiſq́ꝫ i ea ſede locatus nō mō expit:ſed patit. q̄ plus miſeriaꝝ mētiſq́ꝫ amaritudinū in ſe cōſpicit q̄ꝫ legat in codicibus qꝫ ſi tā graues huiꝰ dignitatis aculeos non ſentit omniū eū miſerrimū dixerim. Nā:vt aiūt:propriā nō noſſe miſeriā ſumma miſeria ē. Quis em̄ oro letus? quis felix in tātis miſerijs eſſe poteſt? quis ſecurus inter mille pericula non ſemel:ſed iugiter iactatus Quis rurſus felix appellari audebit in quem vnū omniū mortaliū etiam viliſſimoꝝ hominum ora lingue mordaces:cumulatiſſime ꝛ impune armantur:que vtrūq́ꝫ ſuū dominē vehementiſſime cōturbent. Quis oro Gregoriū magnū vnū inter ſummos pontifices: Poſt petrum clariorē ſanctiorem:aut feliciorem negabit? Is tamen grauiſſimis mentis tēpeſtatibꝰ ꝛ diuerſis aduerſitatibus ſiue infelicitatibꝰ vrgebatur. Nā curarum ſarcina demum emulorum detractionibꝰ perturbatus in ſeq́ꝫ pene diſtractus:vt canōes eius habent in ſeipſum indignatus dicebat. Infelix ego i eccleſia iſta quid facio:vbi me epiſcopi deſpiciūt ꝛ detrahūt omnipotenti deo gratias ago. Quid igitur eſt qđ felicior poſt petrū pontifex ſe ifelicem appellat? Aut quis in pontificatu felix erit:qui Gregorium non habet in felicitate conſortē? Aut cum quo rurſus aliquis felix ſit: qui cū Gregorio noſcit eſſe infelix? Equidem tanta miſeriarū ꝛ ꝑturbationū mole hic btūs ſummus pōtifex refertꝰ fuit.tot mentis perturbationibꝰ ꝛ cruciatibus cōſtrictꝰ vt quemadmodum de ſe ipſo in regiſtro ait:tedio reruꝫ victus:nullum maiꝰ ſuppliciū:quā illā ſummā felicitatem putabat. Dicebat rurſus ſpinoſam fore cathedram romani pontificis:faſtigiūq́ꝫ illud ſummuꝫ acutiſſimis vſquequaq́ꝫ confertum aculeis:adeo vt corona ꝛ purpuratū phrigium non tam aurea q̄ꝫ ignea cenſeat. Idq́ꝫ et Adrianus papa non negabat. Referebat enim ſepe:teſte Policrato:quia non iucundis letiſq́ꝫ gradibꝰ aſcendiſſet:ſed in incude ꝛ malleo dilataſſet eū dn̄s:quē ꝑcabatur vt dexterā apponeret quo inſupportabile onus

Gregoriꝰ et nō fuit libera de tractoribꝰ

tamqꝫ infelicē:vt ita dixerim felicitatē ferre poſſet. Rurſus iuxta quendā ſapientē:quia duplex ſe offert mortalibus via:qua gradiendum eſt. altera ad laborem:altera ad miſeriam ducit. Eligat igitur quam ſibi vult ſummus pontifex: aut enim ſe ſe miſerum:aut ex libero ſeruū agnoſcat:neceſſe eſt. Quo fit:vt apud ſemetipſum quetē:animiqꝫ trāquillitatē optās:ꝛ requiē nō inueniēs deſcēdiſſe nō aſſendiſſe recte arbitrabit̄. Nā curis multiplicibus īplicat⁹ aſcēſiōes ſuas afflictiōes potiꝰ ꝛ ſpūs moleſtias eſtimabit qꝛ teſte Grego. quāto quis altior erigit̄: tāto curis grauiorib⁹ onerat̄.eiſqꝫ populis mēte ꝛ cogitatione ſupponitur.quibus preponitur dignitate. Quo fit.vt quantocunqꝫ ingenio polleat. in tanto curarū tumultu ꝛ aduerſantium ſibi rerum aſſiduo cōflictu quo ſe ferat.ignoret Quippe ad ſpiritualia reddat̄ imbecillior.qui ſibi in terrenis videt̄ diligentior quia.vt aūt facile celeſtia amittunt̄.cum terrena diligūtur. Rurſus qui in eo faſtigio ſedet.dū ſecuritatē vite eterne captat ad interitū.ad periculuꝫ currit. Quid ergo felicitatis habet cui nihil eſt ſecuritatis?quis enim ſecurum ſummū pontificem arbitrabitur.qui de portu ſciens fugit ad naufragium. Si enim in parua aqua cū tēpeſtate periculoſe nauigatur.quāto periculoſior erit nauigatio in mari magno ꝛ ſpatioſo.vbi reptilia quorum nō ē numerus.quorum quedā blādiendo ſirenarum more miſeros decipiūt. quos dum eleuant deijciunt ī profundum maris. Quedam reptilium genera vt glutiant.appropinquant. quia ſua ſunt querūt.nō que ſalutis nauigantiū. Quedā deniqꝫ minus ledunt.dum aperte inſidiātur. Quedā more beluarum ſub amicitie colore naui appropīquāt.vt illā dorſo ſubuertant.quā rectis membris inuadere nō valuiſſent. Et.vt paucis agam.quid eſſe poteſt in tāta tempeſtate ſecurum?nā teſte Grego. quid eſt aliud poteſtas culminis niſi tēpeſtas mentis?Diſtrahit certe tante dignitatis cura.ꝛ tanta rerum ſollicitudo:que menti pōtificis etiam ſi ferrea marmoreaqꝫ ſit cōfuſioneꝫ ingerit ꝛ ſuipſius ignorationē Nam iuxta grego.ſepe ſuſcepta cura regiminis per diuerſa ꝛ aduerſa in ſeipſa colliditur.ꝛ im

perfectus quiſq̧ inuenietur ad ſingula: dum confuſa mente diuiditur ad multa. Demum in his q̄ diximus: ſi illud infelicitatis ꝛ periculi genus addideris: nihil eſt cur ſummi pontificis felicitatem: infeliciorē et miſeriorē cunctis moꝛtalium miſerijs non contendas. Obſtat. eſt ſue ſupꝛeme excellentie: ſue momentanee felicitati interioꝛis ſui hominis ignis inextinguibilis conſcientie remoꝛſus aſſiduus vermis q̄ nō cōſumit nec ↄſumit: ſꝫ cruciat. Que oīa tanto ꝑmunt grauius: quāto que ſuo congruunt officio aut nō egiſſe: aut neglixiſſe dānabiliter nō ignoꝛat: Deniq̧ ſi illū periculo pꝛoximū dicimus q̄ paucarum aīarū curā ſuſcepit: quo pacto letus: quo ſecurus erit qui oīm curas in ſe vnū tranſtulit: Foꝛtes certe illos humeros dixerim: niſi leuem putet ſarcinā quos pulcre Bernar. tāgit inquiens: grauioꝛi et periculoſioꝛi debito tenent aſtricti qui multis animabus rationem ſunt reddituri: quia iuxta pꝛophetam: de manu paſtoꝛis pctā populi requirūtur. Id ipſum periculū ſummi pōtificatus magnus Greg. plāgebat: atq̧ in ipſa ſua aſſumptione grauiſſime deploꝛabat: vt eius regiſtro colligit. Ait enī. Coꝛ meū dereliquit me. nolite vocare me noemi. filios enim perdidi ideſt opera per terrenas curas. Pꝛius eram ſuper altitudines terre: ſed poſt curarum fluctibus et tempeſtatibus ſum depꝛeſſus. Et ſubijcit. Quia ad hoc ſufficit onus: Symia vocari leo poteſt: ſꝫ nūq̄ fieri: quaſi dixerit. vocari in eccleſia poſſum ſummus pontifex: ſed opere fieri non valeo talis: niſi q̄ tali dignati congruunt digne peragā. Hec paucula inter nimia de ſummi pontificis ſpiritualibus miſerijs: laboꝛibꝰ curis ꝛ mētis amaritudinibꝰ a me bꝛeui diſerta ſūt. Adde q̄ infra tangent cū de epiſcopoꝝ et alioꝛum eccleſie miniſtroꝝ aculeis: laboꝛibus et periculis ſermo erit

¶ Caput. iij. de plurimis tēpoꝛalibus: coꝛpoꝛalibus incōmodis: amaritudinibꝰ ꝛ miſerijs ꝛ calamitatibꝰ romanoꝛū pōtificū: ꝛ de illoꝝ pꝛōptis ꝛ ei cōiūctis laboꝛibꝰ ꝛ periculis: anxietatibus et inſeparabilis erumnis.

Q Ui aures audiēdi hꝫ: non ſine magno meroꝛe audiuit eas ſpirituales miſerias ꝛ mētis afflictiōes

pauculas quidē ex multis.ſʒ veras atq̧ ꝑ graues eaſq̧ ſpiritus amaritudines:ꝛ incōmoditates ac labores. ſed et pericula que ſummum pōtificem comitantur. Super eſt iuxta pollicitū ordinē:vt cetera incōmoda:aduerſa: et pericula tēporalia:q̄ eoſdē ſummos pōtifices:dum in hoc laborioſo vite preſentis certamine militāt: tēporalr ſiue corporaliter premunt breuiſſime audiamus. Jn qua re magna nobis ſe offert ad dicēdū copia:ſi eēt qui tam grandi negotio parē dicendi vim accōmodaret Demus igiť.atq̧ ꝑ conſtāti fateamur.ꝙ ꝑquam difficile cōtin‑git.et fingamus alicuius ſummi pōtificis tantaʒ aliqñ fuiſſe:aut eſſe poſſe gloriā.tantā virtutē moderationem atq̧ induſtriā.vt ei cuncta ſuccedant pſpera Demū bo‑noratus plurimū ſit.et in oī orbis plaga laudatᵒ ꝛ ado ratus cui oē genu.vt debitū eſt.flectať.O bſtāt tñ bis ex terioribus felicitatibᵒ plurimaq̄ potius cruciant q̄ʒ ſa‑tiāt:nec tm̄ delectent q̄ʒ premant. Primo q̄dē obſtāt do‑meſtice cure.obſtat rurſus iniquiſſima auiditas.ꝛ vt ita dixerim rabiſſima rabies ꝓpinquos exaltādi.atq̧ car‑ne et ſanguine reuelātibus familiā genus ſtirpē. perpe‑tuādi.Uolūt em̄ nōnulli ſummmi pōtifices. vt a ſe iā nō vna. ſed plurime inſignes familie ꝛ nobiliſſime domus incipiant.illuſtres principatus naſcanť quoꝝ deſyderio nō deerūt priſcoꝝ exēpla pōtificū.ꝛ longeminᵒ q̄ huiuſ‑modi ꝓpoſito faueāt. Nā docti pariter ꝛ indocti id ip‑ſum ſuadebunt alij fabulas alij ſcripturas allegabunt. autoritates retorquebunt prurientes: pontificis auri‑bus.ecce inquient.nemo carnem ſuā odio habuit. Chri ſtus quoq̧ cuius actiones ſummus pontifex illius vi‑carius imitari debet:cum dilexiſſet ſuos:vſq̧ in finē di‑lexit eos:qui ſibi cōiūctos exaltauit: ſed ad crucē dixe‑rim. Multi multa dicēt vt placeant:quia idipſum pla‑cere pontifici non ignorant. Plurima ſuadebunt vt de‑cipiāt.fateor tamen facile eſt decipere volentē Sed ple‑rumq̧ decipiūtur in adinuētionibus ſuis ꝛ inde punire eos diuina prouidētia ordinat:vñ pctm̄ inſurgit. Nōnū q̄ enim ingrati ſunt nepotes et contribules:ingratiᵎ pro

Jnanes ſummorū pontificuꝫ cure.

Summi pontifices ab adula‑toribus cir cunueniū‑tur.

Xp̄i vica‑rius papa

pinqui. vt a rege libie ſumere exemplū libet: cui nepos aduerſus fuit: et propinqui vite inſidiatores: ac fratrum interfectores. Demum ſi grati erunt: heredes quidē pecunie erunt: ſed deheredes virtutis. Adde: quia ſi virtuti dediti: ſi ſtudioſi fuerint: atq; merito diligendi. hi pro eorum virtute plerumq; emulos habent: totaq; contra eos armatur indignorum turba. Id tamen raro conſpicimus quinimo ſepius qualificatum ſanguine: preferūt qualificato ſapientia et virtute: putantes ex charitatis ordine excuſatos. quam a ſe et ſuis incipere aiunt. Quo fit: vt dum ſummus pontifex eū ipſum charitatis ordinē ſeruare ſe ſimulat: in eū committat. Cū itaq; ordinata charitas id primum exigat: vt coniunctos ſanguine: ſapientia et virtute preditos diligamus: eoſq; ſpiritualibus honorib⁹ ceteris ꝓferamus Quibus nō ſimilibus nō beneficia: nō ꝓmotiones: ſed patrimoniū ſi egent relinquamus: matureq; non carni ſubueniamus. Econtra plerumq; fit. Exaltant enim indignos: preſereūt dignos. Sz nō diu trāſit multa tā improba ꝑſonarū acceptio: aut enim taliter exaltati ditatiq; illa oīa breui conſumūt tēpore: q̄ alibi longo cruciatu pōtifices luituri ſunt: aut repētina morte eripiunt eoſq; in momēto ꝑdūt: quos lōgo ſtudio: maximiſq; impēdijs: et tale periculis in altū ꝓuexerūt. et quos exaltarunt in vita; ſeruare a morte non valent. Quippe quos heri et nudiuſtertius ad magna leti duxerūt faſtigia: hodie meſti ad parua ducunt ſepulcra Et: vt paucis agamus: conſpiciunt aſſiduas fratrū: nepotum et charorū prematuras mortes: ne dixerim cedes Taceo ꝙ ſummis pontificibus heres incertus eſt ſucceſſor ingratus atq; non placitus: ne dixerim emulus. Quod ſi ais; quid ne id pontifici officit: q̄ dū viuit ſuꝑ cunctos mortales gloriam et imperiū optinet: et oēs viuētes iudicans a nemine iudicatur. Quippe qui in eū ſolum obloquuntur ſacrilegi reputantur. Quibus facile reſpondemus. Primo enim ſublimitatem et potentatū nō negamus. Sed illud attēdere libet: quia quo ſublimius quis ſedet: eo grauius deſcēdet. Uix enim exalto ſine periculo aut labore deſcenditur. Sed; vt quidam ſa-

Summis pōtificib⁹ incertus heres.

piens ſapienter ait:hoc inter prudentes ⁊ ignauos inter eſt: quia illorum deſcenſus eſt:iſtorum vero precipitium atq ruina. Nam:teſte Auguſti.quanto gradus altior: tanto caſus grauior Et rurſus. Quo plus ceteris quiſq poteſt eo magis ſcit ſibi eſſe metuēdū. Qđ rurſus dī romanū pōtificē ſup mortales gloriā honoris ⁊ laudis nomē optinere. neminēq in eo:nec ỽbo prūpere in quē ſiniſtri aliq̄d cogitare nefas punibile iudicat. Fatendum eſt qꝛ nō deerūt qui laudent:et in celū vſq eiꝰ nomē ⁊ geſtorū ſuoꝝ facta extollāt:colāt venerent et adorēt:Et:vt q̄dam ex modernis dicebat:nec deerūt qui obſideant: et circūſtent ſummo pōtifici q̄ demū aſſiſtāt:ne dixerim reſiſtāt. Sed nec deerūt q̄ ſerico terrā ſternāt:celos apponāt mobiles vt ſub vmbra glorioſus ptrāſeat. Sꝫ verſauice nō deerūt qui inter ea oīa obſeq̄orū gr̄a in eū vnū oclos figant.de eo iudicēt obloquātur actus arguāt quos coram extollūt verba diſtorqueāt:q̄ pauloante in pſentia rū plena ſapientia ac ſenſuꝫ cōſummatū dixerūt Nec deerūt:q̄ famā in theatro lacerēt:quā in palatio laudant vitā ſeorſuꝫ carpāt:quā corā illo cōmēdāt.Et q̄cq̄d mali:q̄cq̄d aduerſi accidat ſibi vni vulgus attribuet Si pacem:ſi cōcordiā ſummi pōtificis opa populi ſuſcipiunt: nō deerūt q̄ id negent alias eēn̄:vt inquiūt:futuruꝫ erat. Si q̄d vero belli:ſi q̄d diſcordiarū etiam ſine pontificis culpa acciderit:ipſe vnus cauſa et fomentum erit. Rurſus ſi vis:eiſdem romanis pontificibus cuncta eis votiua ⁊ proſpera ſuccedāt:aliqua tn̄:imo plurima:eiſipſis oīa habentibus deerūt. Deeſt primo naturalis videlicet libertas.qua ſe ex libero ſeruū cōſtituit: quia merito liber eſſe nequit qui ſeruus eſſe maluit. Quo enim pacto dum cathenis quiſvinctus eſt:liber eſſe poteſt: Aut quo modo piſcis liber inter hamos erit. Aliud deniq Romano pontifici deeſt etiam cuncta poſſidenti forte inepte dixi. Quid enim omnia habenti deeſſe poteſt: Certe q̄ dicat ei verum a minimo itaq vſq ad magnum omnes adulationi ſtudent.artificioſe ei loquuntur vt eū decipiant in dolo ſuadent vt vincant.fraudulenter ſupplicant vt optata pertingant.Et quia adulationeꝫ ſinē do

Liber eſſe nequit: q̄ ſeruus eſſe maluit.

Adulato- res faciũt ꝯſpiratio nem.

lo nõ eſſe nemo dubitat doloſe ſe ſe blanditores cõfede-
rant: ne alter alteri contradicat: ⁊ veluti oratoris finis
eſt perſuadere verbo. medici farmacia curare: ſic adula
toris finis ē perſuadere verbo doloſo: Nã fiſtula dulce
canit volucrẽ dũ decipit auceps. Et iuxta Hiero. Nec
venena danẽ niſi melle circũlinita. Hi pares faciũt deo
pontifices diuinos profitentur. Sed: niſi fallor in eo ſe
pontifices plurimum diuinitatis habere comprobaren
tur: ſi tales rapi facerent ad tormenta: ⁊ in eo ſe dei cul
tores agnoſcerẽt ſi tales deceptores grauiſſime punirẽt

¶ Caput. iiij. de alia infelicitate ⁊ calamitate ro-
manoꝝ pontificum: videlicet quia diu non viuant ĩ põ-
tificatu. ⁊ de cauſis ⁊ rationibus huius breuitatis vite
in eiuſdem ſummis pontificibus: potius ꝙ̃ in alijs mo-
narchijs ⁊ principatibus.

Felices ⁊ beatos ſe ſe ſummi põtifices arbi-
trarentur ſi his tantũ calamitatibus: miſe
rijs: ⁊ amaritudinibꝰ quas pauloante nar-
rauimus nõ premerentur. ſed vltra ceteras
eauna omniũ grauiſſima nuſꝙ̃ a mẽte deci-
dit quinimo continue affligit: viget: ⁊ cruciat: cuius cõ
paratione reliqua omnia incõmoda: labores ⁊ pericu-
la: leuia quidem ⁊ tolerabilia. ſed ⁊ dulcia ab eo repu-
tanẽ. Cum enim ſcriptũ ſit. quia pellem ꝓ pelle ⁊ cũcta
ꝙ̃ habet homo dabit pro vita ſua. Eo fit vt breuius vi-
ta ⁊ prematura mors: ſicut vltimũ eſt omniũ terribiliuꝫ
ſic cunctis periculis ⁊ laboribus grauior atꝙ moleſtior
exiſtit. Cunctas enim calamitates ⁊ captiuitatis miſeri
as: populus iſraeliticus pati voluit. vt ſoluꝫ viueret. di
cebat enim melius eſt vt captiui viuentes ſeruiamus
Nabuchodonoſor regi. Eſt ergo ſummoꝝ pontificum:
vt aiunt: illa ſumma infelicitas. ⁊ tanto ſtatui cõiuncta
infeliciſſima calamitas qm̃ ⁊ ſi cũctis affluant bonis:
nunꝙ̃: vt aiunt: diutius in pontificatu viuãt: vt de eoꝝ
quolibet ſcriptura dicere videatur. qr ante ruinã exal-
tabitur cor. Et iteꝝ. Exaltatꝰ cito conſũmatꝰ: ⁊ in breui
expleuit tẽpora mlta ſupple quibus alias viuere debue
rat. Et iteꝝ: in eipſo qui priuatũ ſuper oẽs mortales te

net illud recte impleatur. qꝛ omnis potentat⁹ vita breuis. Rapiũtur qͣdẽ ſummi preſules: ⁊ citiſſime poſt aſſũptionẽ moriũtur. adeo vt poſt eoꝝ p̄deceſſorẽ petrũ apoſtolũ: q̄ per quinqꝫ circiter annoꝝ luſtra eccleſie prefuit: nullus poſt eũ ſucceſſor hoc ſpatiũ pōtificat⁹ equit. quin immo ſi modern alibet tẽpora ↄtẽplari. vix ad romanũ ſedis culmen euehit̃ qui paucoꝝ metas trãſcẽdat annorum. Que ſi qͣdẽ breuis vite neceſſitas cũ dignitati annexa videat̃: merito apud hoies natura ipa viuere cupidos: precipue ſedentes in ea cathedra: oim mortaliũ infeliciores ⁊ calamitoſiores reputãdi ſunt. Uerum quia hec non recens eſt querella: ſed antiqua concertatio ⁊ apud maiores nr̃os tam monſtruoſa ⁊ p̄digial̃ calamitas. non ſolum in ſtuporem adducta eſt: ſed eius ratio ⁊ cauſa ſepe q̄ſita Nec arbitratu meo ſatis iueſtigata reperitur: decreui ſuccicto ſermone diſſerere Num ea res ita ſit. Demũ an ſufficiens ratio: ſiue cauſa breuitatis vite romanorum pontificatum: potius q̄ aliorum preſidentiũ aſſignari valeat: Inter ſcribentes igitur reperimus Petrum Damiani in ſcripturis diuinis eruditũ ac virum eloquentiſſimum: vt eius quedam habet epiſtola: iterrogatũ fore ab Honorio ſummo preſule. quid cauſe tante eſſet infelicitatis. Is igitur cauſas ⁊ rationes inueſtigare conatus. idcirco arbitratur diuinam p̄uidentiam ita diſponere: vt humano generi metũ mortis incutiat. Et quam deſpicienda ſit temporalis vite gloria in ipſo glorie principatu euidenter oſtendat: quatenus dum precipuus ⁊ ſupremus omniũ hominũ: tam anguſti temporis compendio moriatur: tremefact⁹ quiſqꝫ ad preſtolandi ſui obitus cuſtodiam prouocetur. Et arbor humani generis dum cacumen ⁊ verticem ſuum tam facile corruiſſe conſyderat: flatu concuſſa formidinis in ſuis vndiqꝫ ramuſculis contremiſcat Sed ſubijcit quiſpiam fortaſſis obijciet. Cur ⁊ regibus ceſariſaribuſqꝫ hec eadem viuendi breuitas non occurat. Nam ⁊ Octauian⁹ auguſtus: quo imperante ſaluator mundi de virgine naſci. ⁊ Dauid rex. de cuius ſtirpe dignatus eſt propagari alter. lvj. alter. xl. annoꝝ circulis

papa oim infelicior reputãd⁹ eſt.

Cauſa breuitatis vite ſummorum pontificũ

regali faſtigio floꝛuerunt. Et poſt xp̄i aduentū iuſtinia‑
nus.l.fere annis imperauit. Poſt quos ⁊ alij videlicet
vtriuſq; regni principes ⁊ ſi minuſculo: nō tñ ad inſtar
romanoꝛum pontificum breuiſſimo regnauerunt tēpoꝛe
Ad quod facile Petrus Damiani reſpondet: q꞉ cū vn⁹
omni mundo papa preſideat: reges aūt plurimos in oꝛ
be terraꝝ: ſua cuiuſq; regni meta ꝯcludat. ⁊ quilibet im
peratoꝛ ad pape veſtigia coꝛruit. qui rex eſt regū ⁊ prin
cipes imperantium ac cunctos in carne viuentes hono
re ⁊ dignitate precellit Quo fit: vt quolibet rege defun
cto: ſolum regnum eius deſtituatur adminiſtratione. cū
vero ſedis apoſtolice pontifex moꝛitur: vniuerſus veluti
cōmuni patre mūdus oꝛbaf. Quid eñ aphrica de regi‑
bus aſſe.⁊aut q̄d ethiopia de Hiſpanie principib⁹ ſentit
Nam ſiue moꝛiantur ſiue viuāt procul a ſe remota ſunt
vtrūq; indifferēter ignoꝛāt. Eſt ⁊ aliud. Cur moꝛs cuiuſ
libet regis nō magnopere fit terroꝛi: qm̄ ſeculares prin
cipes qui turbis popularib⁹ ꝑſunt ſepe gladijs premun
tur. Vt: vt de multis paucos adhibeā: Cai⁹ Claudi⁹
Nero Galba Otho Vitellius. oēs iſti imperatoꝛes: per
cōtinuā ſunt ſeriē vnus poſt alteꝝ principati: ⁊ excepto
Claudio cuncti ſunt: vel ſuis vel hoſtium gladijs interē
pti. Poſtmodum quoq;: ſicut romana tradit hiſtoꝛia:
Antonius Alexāder maximin⁹ Goꝛdian⁹ Decius Gal
lus Voluſianus. oīs hi ſeriati ſibimet ꝑ ꝯtinuū oꝛdinē
ſuccedētes: gladio trucidāte ꝓſtrati ſunt. Seculares er
go principes q꞉ diuerſe moꝛtis caſibus exponūtur. coꝛ
audientium eoꝛum exitum non terretur. Pape vero vi
ta: quia ſola naturalis obitus lege concluditur: eius ex
hac vita tranſitus: ſine graui foꝛmidine non auditur.
poꝛro quia terreni principes regni ſui quiſq;: vt dictum
eſt: limitibus includuntur. cauſa nō eſt: cur per alienas
mundi prouincias eoꝛuꝫ obitus diffundatur. Papa ve
ro: quia ſolus eſt omnium eccleſiarum vniuerſalis epi‑
ſcopus: cum luce priuatur moꝛs eius per ampla terraꝝ
regna diffunditur. Et ſicut ſol quia ſolus lucet: ſi edi‑
pſim foꝛte ſuſtineat preſto neceſſe eſt: vt tenebras to‑
tus vbiq; mundus in currat. Sic etiam Papa: cum

moꝛſ pape latius diuulgaf q̄ regum.

ex hac vita recedit:illico qꝛ vnus in mundo eſt:longin⸗qua regnorū ſpatia mortis eius fama percurrit. Et con⸗ſequens eſt:vt quos tam ſublimis ſingularíſqꝫ perſone caſus obturpat:ꝓprie quoqꝫ vocationis exitū tremefa⸗ctis viſceribus expaueſcat. Ubi notandū quā velit oīpo⸗tens deus romani pontificis vitā hominib' in edifica⸗tione prodeſſe:cuius etiā mortē decreuit ſaluti gentium miniſtrare:quanto ſtudio debet lucris animarū quoad viuit intendere:cuius mors prouidet ad creatorē ſuum aīas hoīm reuocare:vt dum ſe patrē orbis eſſe conſyde⸗rat:ab impetranda tot filíjs hereditate deſidia non tor⸗peſcat. Hec eſt illius ſapientis ſentētia que ⁊ alíjs per⸗ſuaſiuis cauſis ⁊ rationib' iuuari poteſt. Primo quidē qꝛ cum diuina ꝓuidentia nihil in orbe agat:cuius legi⸗tima cauſa nō precedat pie arbitrandū eſt: ꝙ nō niſi ex iuſtis cauſis in diuina mēte reconditis: vitā ſummoruꝫ pōtificū abbreuiat. Et inter ceteras vt xp̄m imitenť in vite periodo:quē imitari debent in viuēdi modo. Et vi⸗carius patronū ſequať.qui intēpeſtiue ⁊ in dimidio an⸗norum ſuorū ab hac luce ſubtractus eſt. Ipſe eñ dixit: qui mihi miniſtrat me ſequatur. Rurſus imortalis de': iudex rectus vitā donat ⁊ adimit. ⁊ ꝯm ſuam nobis in⸗cognitam iuſtiſſimā diſtributionē.ſed ⁊ cuꝫ equiſſimus miniſter arbiter exiſtat:ita ſuis miniſtris ⁊ fidelib' vitā diſtribuit vt nec alter ex recepto beneficio ſuperbiat:nec alíj eius felicitati inuideant. Obliquaretur ſiquidem eadē diuina ⁊ equiſſima diſtributio: ſi cuncta felicia et proſpera que ſimul ſingulis denegat:vni cōcederet. Ea igitur diuina prouidētia:omnia in numero menſura et pondere equans:pape vicario ſuo:ſummū omniū felici⸗tatum culmen donauit.ſed ne tāta felicitate intumeſcat longā adimit vitaꝫ. Ceteris vo mortalib' qḋ illi vni ne⸗gauit:recte indulget vt ille habeat:quo iſtos excedat ⁊ illi optineant de quo ille inuideat. Accedit: qm̄ cū oīm mortaliū ſtudia ad viuendū tendāt: ordinat iuſtiſſimus de' vt tā vehemēs viuēdi ſtudiū:mors ꝑueniat in eo pre ſertim qui ceteris potius ꝙ ſibi viuere optandus eſſet. Quare in eo tanto celerius vitaꝫ eripit:quanto ſtudio⸗

Mors pa pe ſit exē plo alíjs mortalib'

ſius illam cupit atq; cuſtodit. q: iuxta Gregoriũ quãto mens humana ſe ꝑ deſyderia dilatat: tanto ad receptionem effectuũ anguſtat. Et iterũ hec humana vita ꝑ momenta deficit: ⁊ cum plus viuendi deſyderiũ creſcit: ipſa viuendi anxietas deſyderio terminatur. Quo fiet vt ipſi romani põtifices omnia habentes facile agnoſcant: ꝙ decipiũtur in cogitationibus ſuis: dum ſibi longam vitam promittunt. Et qui nõ ignorant q: nõ eſt hoĩs via eius: diſcant ea deſyderare que proſint. Et dum per potentiam ſtare ſe putant quã facile cadãt aduertant. Demum negat rectiſſimus deus vicario ſuo: que optat ad eius ſolius vtilitatẽ: cui donat que ſunt ad eius veriorẽ ſalutem. Nam iuxta Gregoriũ multa incõmoda incurrunt ſepe homines diu viuendo. Ex his itaq; cauſis putarunt nonnulli ſapientes ⁊ curioſi viri: romanos pontifices non diu in pontificatu viuere. An aũt rationes ipſe vigeant ſtatim ſubiiciemus.

¶ Caput quintum de veriſſimis cauſis breuitatis vite ſummorum pontificũ: ⁊ an ſit verũ vniformiter: ꝙ parũ in papatu viuant: ⁊ an in hoc romani pontifices differant a ceteris mortalibus.

Aſſignate ſunt cauſe ⁊ rationes breuitatis ſummorũ pontificũ: prout quibuſdã ſapientibus placuit: que ⁊ ſi verer exemplares ac rationi ſatis conſone videanť: pro eo maxime ꝙ timorẽ mortis ac cõtemptũ culminis dignitatũ perſuadere videanť ⁊ ob eã rem aures demulceant: q: tamen in mente diuina recõdite ſunt: cuius iudicia vt abyſſus: multa nobis incognita ſunt. Rurſus non autoritatibus ſacrarũ ſcripturarũ: ſed potius perſuaſionibus innitũtur. credimus rationes ipſas nõ vſq; adeo militare: aut ſatis ſufficere vt fateri oporteat ſtatui ⁊ culmini ſummi pontificatus generaliter tributum eẽ aut vniformiter ineſſe. vt tãtũ apicẽ aſcendẽtes digni aut nõ digni: ſancti aut reprobi. ꝓ eo ſolũ ꝙ pontificatus culmine ſedent: vita lõga aut aľs eis a diuina prouidẽtia deſtinata fruſtrari debeãt. Ne aũt eos imitemur qui dũ aliena refellũt: ſua nõ cõprobãt. altiꝰ rẽ ipſa; repe

ſentes plurimis: ꝛ noſtro iudicio: veridicis fundamẽtis deducemus: alienũ eſſe a facti veritate cũctis videlȝ ſummis põtificib⁹: vniformiter inſitũ ꝛ ꝓpriũ eſſe vt parũ in põtificatu viuãt. Idq̄ꝫ ne dũ alienũ a rei veritate ſed nec recta fide fore credendũ arbitramur. q̄nimo in eaipſa viuendi ꝯditiõe aut breui aut lõgeua ipſos ſummos pontifices a ceteris hoīb⁹ nõ differre. Et ſi foret vt plurimũ diutius eos in põtificatu viuere nõ cernamus: id nõ ex natura aut infelicitate ſtat⁹ ſiue dignitatis ap̄lice: ſed aliũde veluti in ceteris mortalib⁹ ꝯtingere. Deducemus igit̄ primo luce clarius: aliũde romanos põtifices et ex alijs potiorib⁹ ꝛ notiorib⁹ cauſis: diutius nõ viuere. In ſequẽti ſc̄do capite breui cõpendio rationes afferem⁹: q̄re ſummo põtificatui: nõ inſit vniformiter: vt illũ aſſequentes parum viuãt. Primo igitur putamus facti preſuppoſitũ veritate carere quinimo ſi ſummoꝝ pontificũ annalia: ſi illoꝝ aſſumtionũ tẽpora: ſi etates animo recẽſemus vtiq̄ꝫ reperiem⁹ eoſdẽ põtifices nõ modo breuiori ſꝫ lõgiori tẽpore ceteris fidelib⁹ vixiſſe. Quippe cũ vt plurimum nõ niſi ſenes ac mature etatis viri: ſꝫ valetudinarij ad ſummũ eligant̄ pontificiũ. Quid mirũ ſi paruȝ in papatu ſedeãt: q̄ diu ante illũ vixerũt: Nihilominꝰ plurimos in ſenectute aſſumtos legim⁹ diu ſediſſe. Lin⁹ effi xij. annis vixit in papatu. Cletus totidẽ. Leo q̄rtus lȝ ſenex. xv. ãnis. Fabian⁹. xviij. Paſchalis ꝛ Damaſus. Uigilius. Innocẽtius atq̄ꝫ Liberius totidẽ. Leo quart⁹ lȝ lõgeuus etate ꝛ valetudinarius foret: cũ cathedram aſcẽdit viginti tñ annis p̄fuit. Alexãder. xxj. Beat⁹ ſc̄do Silueſter. xxiij. annis ſedit. Rurſus adrian⁹ p̄m⁹. xxiiij. annis. vno minus mẽſe p̄ſedit. Leo ſc̄do primus. xxv. feliciter p̄fuit ãnis. ſub quo duo ycomenica apud Calcedoniam fuerũt ꝯgregata ꝯcilia. Quid igit̄ ſibi vult illorũ inſulſa poſitio: q̄ cũctis ĩ cathedra Petri ſedẽtib⁹ vitaȝ adimũt: cũ tñ vni⁹hoīs ad oẽs ꝓportiõe habita: plus ceteris viuere cõprobent̄ niſi velim⁹ eos ſolũ q̄ petri cathedram tenẽt: longiore vita pre ceteris viuere. Aut forte velimus illos tũc naturaliter naſci tũc viuere incipere: cũ aſſumunt̄. Aut forte conq̄ramur ex ẽpli gr̃a. Calixtũ ſe-

Pape q̄dam ſenectam attigerunt.

cundum poſt octogeſimum aſſumptum annū:prematu-re raptum quia quadriēnio fere tantum preſedit; quib⁹ illud Nicodemi in euangelio facete ſimul ꝛ vere dici po teſt. Quomodo enim homo poteſt renaſci cum ſit ſenex? Aut quomodo viuere incipiet is:cui naturaliter viuere deſinendum eſſet? Satis igitur:vt putamus:viuūt ſum-mi pontifices:ſi recte viuunt:longeue preſident ſi diu ſe viuere et preeſſe arbitrantur. Sed:niſi fallimur.ideo nō nulli ſummi pontifices mori premature arbitrantur: qꝛ citius ꝙ̄ vellent:ſed forte tardius ꝙ̄ debent moriuntur. Mira certe res eſt Uolunt ſummi pontifices preceptum a deo eſſe:vt viuant ſed nolunt quidem viuere: vt prece-ptum eſt. Recte igitur cum eis agit diuina prouidentia: qui in eorum vite cupidatis pena tanto celerius rapi-untur:quanto.vt prediximus.vitam cupiunt atq̧ cuſto diunt. Quia.vt inquit Gregor.male viuunt.qui diu⁹ ſe victuros deſyderant. Et Socrates dicebat. Uiuere nō meretur.cui nihil eſt in mente niſi vt viuat.de quo infra tangemus in cap.vij. Si igitur recte ſi vere atq̧ catho-lice in ea re loquendum eſt.indubie fatendum erit breui-tatem aut longitudinem vite pontificis.ſicut et cuiuſuis alterius.ex illius perſona.aut propria natura pendere. nō quidē ex ſtatu.ſed ex reatu non ex pontificatu.ſed ex actu.nec ex dicitate. ſed vite qualitate. nec ex culminis excellentia:ſed quietis animi indigentia. Et vt paucis agamus.tres arbitramur potiſſimas atq̧ vrgētiſſimas breuitatis vite quorundā pōtificum cauſas. rationeſq̧ cōmunes omnibus nō plus ſummoruꝫ pōtificū ꝙ̄ infir-morum hoim Quarū prima eſt natura diſconueniens. Secunda culpa puniēs. Tertia curarū turba vitam mi-nuens. Prima ſiquidem cā naturalis diſconuenientia. Cū eſſꝫ ſummus pōtifex velut ceteri hoies ex ꝗtuor ſit elemētis cōpactus.natura in eis vim ſuā equo exercet vi bramine.niſi forte ſummi potifices cōtēdāt a natura ip-ſa exemptos.idq̧ ipſi ſummopere optarēt.vt corpis do-lores et cruciatus vitarent Conſtat autem longioris et breuioris vite cauſam naturalem fore. Nam Auguſti. teſte.ꝛ ſi in manu dei ſit ois vita et mors. ipſe tn̄ nature

Papa a natura nō eſt exemptus.

Papa a natura/ nō eſt exemptus.

plaſmatoꝛ ſic cuncta gubernat ⁊ regit: vt naturaꝫ motꝰ ſuos naturales exercere ſinat. Cauſa igitur naturalis longioꝛis aut breuioꝛis vite hominis: ſcḋm quoꝛūdam philoſophoꝝ ſententiā: ſpiritus ſiue aer eſt: eo ꝙ illum videamus inſtrumentū eſſe virtutis operatiuū ⁊ vite inductiuū: quare ſcḋm ſpiritus pꝛopoꝛtionē: ſic pꝛopoꝛtionatur ⁊ vita: quando quidē paucus exiſtit: tūc debilitate vitam abbꝛeuiat: ſicut in melancholicis. quando ꝟo multus: eo caſu exſufflādo caloꝛē extinguit: veluti ventum videmus extinguere lampadem. Cum autem groſſus erit: vtiꝙ virtutum vitalium operationes impedit: ſic ⁊ quādo nimis exilis tunc enim de facili ſpirat. quo fit vt moꝛtem abbꝛeuiet ⁊ inducat. Ariſtotelis vero ⁊ alioꝝ philoſophātiū ſchole indubitata concluſio eſt: calidum ⁊ humidū pꝛincipia ⁊ cauſas foꝛe longioꝛis vite hoīm: quāto eñ tempoꝛe calidū in humido nō conſumpto aut depꝛauato valꝫ ſubſiſtere: ⁊ quāto tp̄e humidū reduci pōt: atꝙ a calido conuerti. tanto tp̄e indubitanter vita cuiuſuis moꝛtalis durat. Que ſiquidem menſura circa tria potiſſime attenditur. videlicet circa quantitatē: itē qualitatē ipſius calidi ⁊ humidi. tertio ſcḋm qualitatē membꝛoꝝ atꝙ vaſoꝝ in ꝗbus opaꝛ: put latiꝰ in libꝛo de moꝛte ⁊ vita phūs tradit. Qñ igiꝛ in hūano coꝛpoꝛe adeſt illa diſcōuenientia: aut contingit caliditatis ⁊ ſiccitatis exceſſus ipō humido radicali: aut ꝯſumpto aut depꝛauato neceſſe eſt: vt vita hoīs abbꝛeuietur. contingit aūt varijs ex cauſis exceſſus ipſe: ſiue humoris depꝛauatio. ſm naturaliū ⁊ medicoꝝ traditiōes. id tñ facilius in pꝛincipibus cōſpicimus: qui putant ſe ita eſſe dominos ſtomachoꝝ ⁊ ventrum ſuoꝛuꝫ. ſicut ⁊ oīm ſubditoꝝ: quotidie ſiquidē pꝛetioſis atꝙ ſplēdidis ſapidiſꝙ cibis: varijſꝙ modis pꝛeparatis paſſiꝫ veſcunꝛ vinoꝛūꝙ varietate potanꝛ Et quia maioꝛe quātitate ſumitur: quod auidius ⁊ ſapidius deuoꝛaꝛ: neceſſe eſt ex multoꝛuꝫ diuerſoꝛūꝙ ciboꝝ varietate grauetur ſtomachus quo fit vt edendo edendi appetitus amittaꝛ generenturꝙ ventoſitates inflatiōes in ventre: tremoꝛes in membꝛis: ac febꝛes: ⁊ tandeꝫ pꝛematura moꝛs accidat Hinc

pꝛincipes ſtomachorum ſicut ⁊ ſubditorum dominos ſe eſſe putant.

Ariſto. de ſecretis ſecretoꝛuȝ ad Alexandrū. Nihil inquit qd magis vitā pꝛolonget: ꝙ cauere a ſuperfluitate ciboꝛū: nec eſt qd magis abbreuiet ꝙ comeſtionē comeſtioni ſuperaddere. Hypocrates eſt adeo dietas ſeruabat: vt debilitatē coꝛpoꝛis ex induſtria ſuſtineret: malēs debilis viuere ꝙ robuſtꝰ ꝛ pinguis moꝛi. Dicebat eſt qr malebat cōederet vt viueret: ꝙ viuere vt cōederet. Addēs qꝛ alimēta hoibꝰ natura dedit ꝑpter durabilitatē: non durabilitatē ꝑpter cibū. Hinc ſapiens Salo. ait. Equa vita hoibus in ſobrietate ꝛ qui abſtinens eſt adijciet et vitam. Falſo igitur culpa perſone dignitati attribuit: indigne ſummi pōtificatus dignitas: ꝑpter ventris ingluuiem diffamat. Sed rectus eſt deus ꝛ rectū iudiciū ſuum: pena certe tenet autoꝛes ſuos: ſcriptū eſt. anima ideſt vita que peccauerit ipſa moꝛiet. Et conſonū ratiōi eſt: vt qui peccat in vitam pꝛopꝛiā in ea puniat. Ridiculum ꝙ videt aſſerere moꝛtales ꝛ naturales hoies determina tū quēdā ſtatū: aut dignitatis culmē aſſequētes a legibus nature exēptos foꝛe. Et pꝛeſertim ſummi dei vicarium: hominē purū ꝛ nature ſubditū: qui quanto deo pꝛoximioꝛ exiſtit: tanto legibus nature: vt legibus patroni ſui aſtringit. Natura eſt lex dei eſt: ꝙ eius vicariꝰ ligat. Secūdā ꝛ pꝛincipalē cauſam breuitatis vite ſummoꝛum pontificū: ſicut ꝛ ceteroꝝ hominū: culpā punientem diximus. Nihil eſt magis vitā hominū abbreuiat ꝙ peccatū: idqꝫ plurimis diuinis teſtimonijs cōpꝛobat qd in eiſdē romanis pontificibꝰ facile reperiri libet. Nā ad quendā ex ſummis ꝛ veteribꝰ ſacerdotibus qui typū pꝛo eo tēpoꝛe ſummoꝛū pontificū gerebant: deū per pꝛophetaȝ dixiſſe legimus. pꝛecepta mea coꝛ tuū cuſtodiāt: longitudinē eſt dierū ꝛ annos vite ꝛ pacem apponēt tibi. Demū in expꝛeſſo alibi ſummo pontifici lōga a deo vita ꝑmiſſa eſt: Siquidē alius ꝑpheta ſummū ſacerdotem deſignans. Super aſpidē: inquit: ꝛ baſiliſcū ambulabis: ꝛ conculcabis leonem ꝛ draconē. Et ſtatim ſubijcit. Eripiā eum ꝛ gloꝛificabo eum: ac longitudine dierū adimplebo eum. Nec ab re quidē: cum eſt ſcriptū ſit: qꝛ opus iuſtitie vita eſt merito ſancti iuſtiqꝫ pontifices: lon

Scda cauſa breuitatis vite ſūmoꝛū pontificum.

ga perfruuntur vita. Unde alibi ſcribitur. Si in lege mea ambulaueris longos faciã dies tuos. Et iterum. Querite deum ⁊ viuetis. Iniuſti vero ⁊ reprobi e veſtigio vita priuant̃:q; ad omnes illa vox dicta eſt. Uiri iniqui non dimidiabũt dies ſuos. Et rurſum. Iniuſti mox ſicut honorificati fuerint ⁊ exaltati deficient. Et alibi. Uidi impiũ exaltatũ ⁊ eleuatũ ſicut cedrum: ⁊ tranſiui ⁊ ecce non erat. Que ſiquidẽ autoritas proprie ſummũ pontificẽ ſignat: cum dicit. Exaltatũ ſicut cedrum que cunctas plantas eminentia ⁊ altitudine vincit. Talibꝰ certe comminat̃ propheta dicens:fiant dies eius pauci ⁊ epiſcopatũ eius accipiet alter. Unde Auguſtinus pulcre inquit. Uita hoĩs media eſt inter vitã peccantiũ hominum ⁊ innocentiũ ⁊ angeloꝛũ: ſi viuit homo ſm carnem:peccatoribus cõparatur:qui non dimidiabũt dies ſuos;qui viuit ſm ſpiritũ per diuturnam vitam angelis comparatur. Sed licet quiſpiã plerũq; reprobi ⁊ iniuſti diutius: boni vero partius viuũt. Quod ⁊ fateor ⁊ antiqua querella eſt a pphetis ⁊ ſanctis viris deo ſoli reſeruata:quantũ tamẽ ipſa diuina ꝓuidẽtia ſanctis intelligere noſceq; permiſit:illud vtriſq; conuenit:illis ne amplius peccent:iſtis quia id ſibi expedit:non eñ ei mors ipſa pena eſt:ſed remedium vt moleſtie ⁊ mundi miſerie que eos premunt ⁊ alias vinci non poterant vite ſue breuitate vincantur ſm Ambroſiũ. Unde Seneca. que videtur intẽpeſtiua mors:iuſtis eſt cõpleta vita:quia miſeriarum finis eſt. Quare ſubdit:rudis ſatis videtur tyrãnus cum potius a pena liberat quem punire ſe credit. Rapiuntur igitur boni pontifices vt requieſcãt a laborıbꝰ ſuis:⁊ ne malitia mutet intellectũ illoꝛum. Adde:quia ſm Gregoriũ papã de ſe loquentẽ:quoſdam magis delectet pergere q̃ manere:magis citius preuenire q̃ morari:nedum oblectatur in via obliuiſcatur qđ deſyderat in patria. Et iterum idem Grego. aliq̃n ſecreto iudicio agitur:vt electoꝛũ vita abbreuietur.ne viã pro patria diligamus. Ut igitur paucis agamus:tunc ſummi pontifices ſumme erunt felices:tunc vere beati:tunc gloꝛiã;tunc famam dilatant:tunc nomẽ perpetuant: tunc lon-

gos ꝛ incolumes videbũt dies. ſi eccleſie cui preſunt pro-
mouent honorẽ: ſi fidem quam exaltare profeſſi ſunt: au-
gere conantur: ſi religionis dilatãt cultũ: ſi mores emen-
dant: ſi ſuperbos humiliant ſi exaltant humiles. ſi ſunt
munifici in egenos: in copioſos frugaliores: ſi ſapien-
tiã: ſi virtutes pmio: ſi vitia equa penarum lance cõpen-
ſant. ſi iuſtitia vſquequaque ambulat ante eos: ꝛ impo-
nunt in via prudẽtie cũctos greſſus ſuos. ſi tyrannidem
viriliter reprimant. ſi ad pacem orbis inuigilant: ſi ab
oib⁹ extremis equo ſpatio diſcedũt. ſi ceſſat in eis prodi-
galitas. abeſt omnis auaricia q̃ a illa eccleſiã vaſtat hec
gloriam mentiri veritas non poteſt. ſcriptum eſt: q̃ odit
auariciã longe fiãt dies eius. Tertiã cauſam breuitatis
vite ſummoꝝ pontificũ: non quidẽ ipm pontificatũ dixe-
rim: ſed vrgentiũ atq; prementiũ turbam curaꝝ: ac aſſi-
duam mentis agitationem q: ſcriptũ eſt: triſtis ſpiritus
exſiccat oſſa. Et iterũ: deprimit terrena inhabitatio: ſen-
ſum multa cogitantẽ. Hinc Aug. ſup illo verbo Jacobi
iiij. Uita noſtra vapor eſt admodum patens ait: cure ꝛ
aſſidue cogitationes corpus extenuant: ꝛ mẽtis fatiga-
tiones: rerumq; inextricabiles queſtiões humores oim
exſiccãt: frequentia hoim morbidat: triſtitie conſumũt
negotiorumq; ſollicitudo coartat. Hinc ꝛ Caſſiodorus
Nihil eſt quod vite hois magis officiat: ꝛ dies ei⁹ ab-
breuiet: q̃ triſtitia mẽtis: lãguor animi ꝛ reꝝ ſollicitudo
multarum. Nam ſicut: teſte ſapiẽte: letus animus flori-
dã reddit faciem ꝛ iucunditas cordis vita eſt conſum-
mata hominis: ita anxius ꝛ curis fatigatus animus
corpus macerat: ꝛ vires minuit: humidũ ↄſumit: calidi-
tatem auget cũ ſiccitate. Ex qua re appetitus perditur
ꝛ tandem mors acceleratur vt pauloãte in prima natu-
rali cauſa deduxim⁹. Has igi putamus cauſas veriſſi-
mas: has ratiões: hec fundamenta breuitatis vite ſum-
moꝝ pontificũ: nõ quidem ipſius culminis ſtatũ ꝛ emi-
nẽtiã q̃ ſancta ẽ: ꝛ i illo nullus peccauit: ſed q̃ ea abutit.

Papa q̃ pacto diu viuere poſſit.

Iij. cauſa breuitatiſ vite ſũmorum pontificum.

¶ Caput. vj. in quo aſſignantur cauſe ꝛ rationes quare illoꝝ opinio nõ ſit tenenda. qui putarũt ſummis põtificib⁹ bonis ꝛ reprobis vniformiter inſitũ ꝛ propri

um eſſe vt in pontificatu parum viuāt.

Ceterū vt huic articulo finē demus: ne de illorum ſimus numero: qui ab alijs mature tradita leuiter refellunt nec cauſas reddūt: breui rationes ꝛ motiua deducemus: quibus apertiſſime probaꝫ: opinionē illam nō eſſe ferendam: nec recta fide tenendaꝫ videlicet ſummis pontificibus vniformiter inſitum eſſe: vt parum in pontificatu viuant. Primo igitur idipſum probant ea que ſupra tetigimus. Secundo quia facti veritas longe aliter rem demonſtrat. Tertio ea vite breuitas: quatenus noſtrā tenet iuſtitiam: in nulla alia totius orbis monarchia imperio aut principatu eccleſiaſtico aut mūdano reperitur. Quinimo ſi veteris legis ſummos pontifices reges ſiue monarchas recolere libet: nō eos tali lege taliꝗ cenſura conſtrictos reperiemus veluti de Melchiſedech Moyſe ꝛ Aaron. Hely. Eleazaro ꝛ plurimis: q̄ longo admodū tp̄e in ſummo ſacerdotio vixerunt: vt in precedenti cap̄. tactum eſt. Quarto quia: niſi fallimur: qui vite breuis neceſſitatē: ſummis pōtificib' imponunt deum arguunt acceptoreꝫ perſonarum. Nam cum olim hoīm: vt ſcriptū eſt: vita eſt in voluntate dei: in q̄ omnes viuim'. mouemur ꝛ ſumus ꝛ ita iudicat magnum ſicut paruū: qꝛ ſcriptū eſt: Puſillum ꝛ magnū ipſe fecit: ꝛ eq̄liter cura eſt deo de omnibus: quinimo de hoīs vita loquens propheta ait. Non accipit perſonam principis. Et iterum Non ſubtrahit perſonam cuiuſꝗ hoīs: q̄ eſt omniū dn̄ator. Subtraheret itaqꝫ perſonam: ſi premature vite eius preſidentem. citius quam alios vita priuaret: atqꝫ a terra ſubtraheret. Quinto nō eſt veroſimile: ſed a veritate alienum deuꝫ cuius cura eſt de eccleſia ſua: de qua per prophetā dixerat: quid potui facere vinee mee ꝛ non feci: velle quouis modo parare occaſionem ſciſmatibus ꝛ periculis atqꝫ eam diſcidijs ꝛ diuiſionibus patēter exponere: quod eſſꝫ ſi lege eterna ꝛ vniformiter ordinaſſet vicarios eius i terris pre ceteris hominibus parum victuros. Ex crebris enim hui' ſedis vacationib': ſciſmata: pleraqꝫ pericula eccleſie immine-

regali faſtigio floruerunt. Et poſt xp̄i aduentū iuſtinia-
nus.l.fere annis imperauit. Poſt quos ⁊ alij videlicet
vtriuſq; regni principes ⁊ ſi minuſculo: nō tn̄ ad inſtar
romanorum pontificum breuiſſimo regnauerunt tēpore
Ad quod facile Petrus Damiani reſpondet: qꝛ cū vn⁹
omni mundo papa preſideat: reges aūt plurimos in or
be terraꝝ: ſua cuiuſq; regni meta ꝯcludat. ⁊ quilibet im
perator ad pape veſtigia corruit. qui rex eſt regū ⁊ prin
cipes imperantium ac cunctos in carne viuentes hono
re ⁊ dignitate precellit Quo fit: vt quolibet rege defun
cto: ſolum regnum eius deſtituatur adminiſtratione. cū
vero ſedis apoſtolice pontifex moritur: vniuerſus veluti
cōmuni patre mūdus orbat. Quid eñ apħrica de regi-
bus aſſe: aut q̄d ethiopia de Hiſpanie principib⁹ ſentit
Nam ſiue moriantur ſiue viuāt procul a ſe remota ſunt
vtrūq; indifferēter ignorāt. Eſt ⁊ aliud. Cur mors cuiuſ
libet regis nō magnopere fit terrori: qm̄ ſeculares prin
cipes qui turbis popularib⁹ p̄ſunt ſepe gladijs premun
tur: Nā: vt de multis paucos adhibeā: Cai⁹ Claudi⁹
Nero Galba Otho Uitellius. oēs iſti imperatores: per
cōtinuā ſunt ſeriē vnus poſt alteꝝ principati: ⁊ excepto
Claudio cuncti ſunt: vel ſuis vel hoſtium gladijs interē
pti. Poſtmodum quoq;: ſicut romana tradit hiſtoria:
Antonius Alexāder maximin⁹ Gordian⁹ Decius Gal
lus Uoluſianus. oīs hi ſeriati ſibimet p ꝯtinuū ordinē
ſuccedētes: gladio trucidāte pſtrati ſunt. Seculares er
go principes qꝛ diuerſe mortis caſibus exponūtur. cor
audientium eorum exitum non terretur. Pape vero vi
ta: quia ſola naturalis obitus lege concluditur: eius ex
hac vita tranſitus: ſine graui formidine non auditur.
porro quia terreni principes regni ſui quiſq;: vt dictum
eſt: limitibus includuntur. cauſa nō eſt: cur per alienas
mundi prouincias eorū obitus diffundatur. Papa ve
ro: quia ſolus eſt omnium eccleſiarum vniuerſalis epi-
ſcopus: cum luce priuatur mors eius per ampla terraꝝ
regna diffunditur. Et ſicut ſol quia ſolus lucet: ſi ecli-
pſim forte ſuſtineat preſto neceſſe eſt: vt tenebras to-
tus vbiq; mundus in currat. Sic etiam Papa: cum

mors pape latius diuulgat̄ q̄ regum.

ex hac vita recedit: illico qr vnus in mundo eſt: longinqua regnorū ſpatia mortis eius fama percurrit. Et conſequens eſt: vt quos tam ſublimis ſingularisꝙ perſone caſus obturpat: ꝓprie quoqꝫ vocationis exitū tremefactis viſceribus expaueſcat. Ubi notandū quā velit oipotens deus romani pontificis vitā hominib⁹ in edificatione prodeſſe: cuius etiā mortē decreuit ſaluti gentium miniſtrare: quanto ſtudio debet lucris animarū quoad viuit intendere: cuius mors prouidet ad creatorē ſuum aīas hoim reuocare: vt dum ſe patrē orbis eſſe conſyderat: ab impetranda tot filijs hereditate deſidia non torpeſcat. Hec eſt illius ſapientis ſentētia que ⁊ alijs perſuaſiuis cauſis ⁊ rationib⁹ iuuari poteſt. Primo quidē qr cum diuina ꝓuidentia nihil in orbe agat: cuius legitima cauſa nō precedat pie arbitrandū eſt: ꝙ nō niſi ex iuſtis cauſis in diuina mēte reconditis: vitā ſummoruꝫ pōtificū abbreuiat. Et inter ceteras vt xp̄m imitent in vite periodo: quē imitari debent in viuēdi modo. Et vicarius patronū ſequat. qui intēpeſtiue ⁊ in dimidio annorum ſuorū ab hac luce ſubtractus eſt. Ipſe eñ dixit: qui mihi miniſtrat me ſequatur. Rurſus imortalis de⁹: iudex rectus vitā donat ⁊ adimit. ⁊ ſm ſuam nobis incognitam iuſtiſſimā diſtributionē. ſed ⁊ cuꝫ equiſſimus miniſter arbiter exiſtat: ita ſuis miniſtris ⁊ fidelib⁹ vitā diſtribuit vt nec alter ex recepto beneficio ſuperbiat: nec alij eius felicitati inuideant. Obliquaretur ſiquidem eadē diuina ⁊ equiſſima diſtributio: ſi cuncta felicia et proſpera que ſimul ſingulis denegat: vni cōcederet. Ea igitur diuina prouidētia: omnia in numero menſura et pondere equans: pape vicario ſuo: ſummū omniū felicitatum culmen donauit. ſed ne tāta felicitate intumeſcat longā adimit vitaꝫ. Ceteris ꝟo mortalib⁹ qđ illi vni negauit: recte indulget vt ille habeat: quo iſtos excedat ⁊ illi optineant de quo ille inuideat. Accedit: qm̄ cū oim mortaliū ſtudia ad viuendū tendāt: ordinat iuſtiſſimus de⁹ vt tā vehemēs viuēdi ſtudiū: mors ꝑueniat in eo preſertim qui ceteris potius ꝙ̄ ſibi viuere optandus eſſet. Quare in eo tanto celerius vitaꝫ eripit: quanto ſtudio

Mors pape ſit exēplo alijs mortalib⁹

ſius illam cupit atq; cuſtodit. qꝛ iuxta Gregoriū quāto mens humana ſe p̄ deſyderia dilatat: tanto ad receptionem effectuū anguſtat. Et iterū hec humana vita p̄ momenta deficit: ⁊ cum plus viuendi deſyderiū creſcit: ipſa viuendi anxietas deſyderio terminatur. Quo fiet vt ipſi romani pōtifices omnia habentes facile agnoſcant: ꝙ decipiūtur in cogitationibus ſuis: dum ſibi longam vitam promittunt. Et qui nō ignorant qꝛ nō eſt hoīs via eius: diſcant ea deſyderare que proſint. Et dum per potentiam ſtare ſe putant quā facile cadāt aduertant. Demum negat rectiſſimus deus vicario ſuo: que optat ad eius ſolius vtilitatē: cui donat que ſunt ad eius veriorē ſalutem. Nam iuxta Gregoriū multa incōmoda incurrunt ſepe homines diu viuendo. Ex his itaq; cauſis putarunt nonnulli ſapientes ⁊ curioſi viri: romanos pontifices non diu in pontificatu viuere. An aūt rationes ipſe vigeant ſtatim ſubijciemus.

¶ Caput quintum de veriſſimis cauſis breuitatis vite ſummorum pontificū: ⁊ an ſit verū vniformiter: ꝙ parū in papatu viuant: ⁊ an in hoc romani pontifices differant a ceteris mortalibus.

ASſignate ſunt cauſe ⁊ rationes breuitatis ſummorū pontificū: prout quibuſdā ſapientibus placuit: que ⁊ ſi vere ⁊ exemplares ac rationi ſatis conſone videant̄: pro eo maxime ꝙ timorē mortis ac cōtemptū culminis dignitatū perſuadere videant̄ ⁊ ob eā rem aures demulceant: qꝛ tamen in mente diuina recōdite ſunt: cuius iudicia vt abyſſus: multa nobis incognita ſunt. Rurſus non autoritatibus ſacrarū ſcripturarū: ſed potius perſuaſionibus innitūtur. credimus rationes ipſas nō vſq; adeo militare: aut ſatis ſufficere vt fateri oporteat ſtatui ⁊ culmini ſummi pontificatus generaliter tributum eē aut vniformiter ineſſe. vt tātū apicē aſcendētes digni aut nō digni: ſancti aut reprobi. p̄ eo ſolū ꝙ pontificatus culmine ſedent: vita lōga aut al's eis a diuina prouidētia deſtinata fruſtrari debēt. Ne aūt eos imitemur qui dū aliena refellūt: ſua nō cōprobāt. alti⁹ rē ipāꝫ repe

lentes plurimis: ⁊ noſtro iudicio: veridicis fundamẽtis deducemus: alienũ eſſe a facti veritate cũctis videlꝫ ſummis põtificib⁹: vniformiter inſitũ ⁊ ꝓpriũ eſſe vt parũ in põtificatu viuãt. Idq; ne dũ alienũ a rei veritate ſed nec recta fide fore credendũ arbitramur. q̇nimo in eaipſa viuendi ꝯditiõe aut breui aut lõgeua ipſos ſummos pontifices a ceteris hoĩb⁹ nõ differre. Et ſi foret vt plurimũ diutius eos in põtificatu viuere nõ cernamus: id nõ ex natura aut infelicitate fiat⁹ ſiue dignitatis ap̃lice: ſed aliũde veluti in ceteris mortalib⁹ ꝯtingere. Deducemus igit̃ primo luce clarius: aliũde romanos põtifices et ex alijs potiorib⁹ ⁊ notiorib⁹ cauſis: diutius nõ viuere. In ſequẽti ꝟo capite breui cõpendio rationes afferem⁹: q̄re ſummo põtificatui: nõ inſit vniformiter: vt illũ aſſequentes parum viuãt. Primo igitur putamus facti preſuppoſitũ veritate carere quinimo ſi ſummoꝝ pontificũ annalia: ſi illoꝝ aſſumtionũ tẽpora: ſi etates animo recẽſeamus vtiq; reperiem⁹ eoſdẽ põtifices nõ modo breuiori ſꝫ lõgiori tẽpore ceteris fidelib⁹ vixiſſe. Quippe cũ vt plurimum nõ niſi ſenes ac mature etatis viri: ſꝫ valetudinarij ad ſummũ eligant̃ pontificiũ. Quid mirũ ſi paruꝫ in papatu ſedeãt: q̇ diu ante illũ vixerũt: Nihilominꝰ plurimos in ſenectute aſſumtos legim⁹ diu ſediſſe. Lin⁹ enĩ xij. annis vixit in papatu. Cletus totidẽ. Leo q̄rtus lꝫ ſenex. xv. ãnis. Fabian⁹. xviij. Paſchalis ⁊ Damaſus. Uigilius. Innocẽtius atq; Liberius totidẽ. Leo quart⁹ lꝫ lõgeuus etate ⁊ valetudinarius foret: cũ cathedram aſcẽdit viginti tñ annis ꝑfuit. Alexãder. xxj. Beat⁹ ꝟo Silueſter. xxiij. annis ſedit. Rurſus adrian⁹ ꝓm⁹. xxiiij. annis. vno minus mẽſe ꝑſedit. Leo ꝟo primus. xxv. feliciter ꝑfuit ãnis. ſub quo duo ycomenica apud Calcedoniam fuerũt ꝯgregata ꝯcilia. Quid igit̃ ſibi vult illorũ inſulſa poſitio: q̇ cũctis ĩ cathedra Petri ſedẽtib⁹ vitaꝫ adimũt: cũ tñ vni⁹ hoĩs ad oẽs ꝓportiõe habita: plus ceteris viuere cõprobent̃ niſi velim⁹ eos ſolũ q̇ petri cathedram tenẽt: longiore vita pre ceteris viuere. Aut forte velimus illos tũc naturaliter naſci tũc viuere incipere: cũ aſſumunt̃. Aut forte conq̄ramur exẽpli gr̃a. Calixtũ ſe-

Pape q̇dam ſenectam attigerunt.

cundum poſt octogeſimum aſſumptum annū: prematu-re raptum quia quadriēnio fere tantum preſedit; quib9 illud Nicodemi in euangelio facete ſimul & vere dici po teſt. Quomodo enim homo poteſt renaſci cum ſit ſenex? Aut quomodo viuere incipiet is: cui naturaliter viuere deſinendum eſſet? Satis igitur: vt putamus: viuūt ſum mi pontifices: ſi recte viuunt: longeue preſident ſi diu ſe viuere et preeſſe arbitrantur. Sed: niſi fallimur. ideo nō nulli ſummi pontifices mori premature arbitrantur: qz citius ꝙ vellent: ſed forte tardius ꝙ debent moriuntur. Mira certe res eſt Volunt ſummi pontifices preceptum a deo eſſe: vt viuant ſed nolunt quidem viuere: vt precep-tum eſt. Recte igitur cum eis agit diuina prouidentia: qui in eorum vite cupidatis pena tanto celerius rapi-untur: quanto. vt prediximus. vitam cupiunt atqꝫ cuſto diunt. Quia. vt inquit Gregor. male viuunt. qui diu' ſe victuros deſyderant. Et Socrates dicebat. Viuere nō meretur. cui nihil eſt in mente niſi vt viuat. de quo infra tangemus in cap. vij. Si igitur recte ſi vere atqꝫ catho-lice in ea re loquendum eſt. indubie fatendum erit breui-tatem aut longitudinem vite pontificis. ſicut et cuiuſuis alterius. ex illius perſona. aut propria natura pendere. nō quidē ex ſtatu. ſed ex reatu non ex pontificatu. ſed ex actu. nec ex dicitate. ſed vite qualitate. nec ex culminis excellentia: ſed quietis animi indigentia. Et vt paucis agamus. tres arbitramur potiſſimas atqꝫ vrgētiſſimas breuitatis vite quorundā pōtificum cauſas. rationeſqꝫ cōmunes omnibus nō plus ſummorum pōtificū ꝙ infir-morum hoim Quarū prima eſt natura diſconueniens. Secunda culpa puniēs. Tertia curarū turba vitam mi-nuens. Prima ſiquidem cā naturalis diſconuenientia. Cū enī ſummus pōtifex velut ceteri hoies ex q̄tuor ſit elemētis cōpactus. natura in eis vim ſuā equo exercet vi bramine. niſi forte ſummi potifices cōtēdāt a natura ip-ſa exemptos. idqꝫ ipſi ſummopere optarēt. vt corpis do-lores et cruciatus vitarent Conſtat autem longioris et breuioris vite cauſam naturalem fore. Nam Auguſti. teſte. & ſi in manu dei ſit ois vita et mors. ipſe tn̄ nature

Papa a natura nō eſt exem-ptus.

Papa a natura/ nō eſt ex em-ptus.

plaſmatoꝛ ſic cuncta gubernat ⁊ regit:vt naturaꝫ mot⁹
ſuos naturales exercere ſinat. Cauſa igitur naturalis
longioꝛis aut bꝛeuioꝛis vite hominis:ſcd̓m quoꝛūdam
philoſophoꝝ ſententiā:ſpiritus ſiue aer eſt:eo ꝙ illum
videamus inſtrumentū eſſe virtutis operatiuū ⁊ vite in
ductiuū:quare ſcd̓m ſpiritus pꝛopoꝛtionē:ſic pꝛopoꝛtio
natur ⁊ vita:quando quidē paucus exiſtit: tūc debilita
te vitam abbꝛeuiat:ſicut in melancholicis. quando ꝟo
multus:eo caſu exſufflādo caloꝛē extinguit:veluti ven
tum videmus extinguere lampadem. Cum autem groſ
ſus erit:vtiqꝫ virtutum vitalium operationes impedit:
ſic ⁊ quādo nimis exilis tunc enim de facili ſpirat.quo
fit vt moꝛtem abbꝛeuiet ⁊ inducat. Ariſtotelis vero ⁊ a
lioꝝ philoſophātiū ſchole indubitata concluſio eſt:ca
lidum ⁊ humidū pꝛincipia ⁊ cauſas foꝛe longioꝛis vite
hoīm:quāto eñ tempoꝛe calidū in humido nō conſum
pto aut depꝛauato valꝫ ſubſiſtere:⁊ quāto tp̄e humidū
reduci pōt:atqꝫ a calido conuerti.tanto tp̄e indubitan
ter vita cuiuſuis moꝛtalis durat. Que ſiquidem menſu
ra circa tria potiſſime attenditur.videlicet circa quan
titatē:itē qualitatē ipſius calidi ⁊ humidi.tertio ſcd̓m
qualitatē membꝛoꝝ atqꝫ vaſoꝝ in q̄bus opaꝛ: put lati⁹
in libꝛo de moꝛte ⁊ vita phūs tradit. Qñ igiꝛ in hūano
coꝛpoꝛe adeſt illa diſcōuenientia:aut contingit calidita
tis ⁊ ſiccitatis exceſſus ip̄o humido radicali:aut ꝯſum
pto aut depꝛauato neceſſe eſt:vt vita hoīs abbꝛeuietur.
contingit aūt varijs ex cauſis exceſſus ipſe:ſiue humo
ris depꝛauatio.ſm naturaliū ⁊ medicoꝝ traditiōes. id
tñ facilius in pꝛincipibus cōſpicimus:qui putant ſe ita
eſſe dominos ſtomachoꝝ ⁊ ventrum ſuoꝛuꝫ.ſicut ⁊ oīm
ſubditoꝝ:quotidie ſiquidē pꝛetioſis atqꝫ ſplēdidis ſapi
diſqꝫ cibis:varijſqꝫ modis pꝛeparatis paſſiꝫ veſcunꝛ vi
noꝛūqꝫ varietate potanꝛ Et quia maioꝛe quātitate ſumi
tur:quod auidius ⁊ ſapidius deuoꝛaꝛ:neceſſe eſt ex mul
toꝛuꝫ diuerſoꝛūqꝫ ciboꝝ varietate grauetur ſtomachus
quo fit vt edendo edendi appetitus amittaꝛ generentur
qꝫ ventoſitates inflatiōes in ventre: tremoꝛes in mem
bꝛis:ac febꝛes:⁊ tandeꝫ pꝛematura moꝛs accidat Hinc

pꝛincipes ſtomachoꝛum ſicut ⁊ ſubditoꝛum dominos ſe eſſe putant.

Ariſto. de ſecretis ſecretorū ad Alexandrū. Nihil inquit qđ magis vitā prolonget: q̃ cauere a ſuperfluitate ciborū: nec eſt qđ magis abbreuiet q̃ comeſtionē comeſtioni ſuperaddere. Hypocrates eēn adeo dietas ſeruabat: vt debilitatē corporis ex induſtria ſuſtineret: malēs debilis viuere q̃ robuſt⁹ ꝛ piguis mori. Dicebat eēn qꝛ malebat cōederet vt viueret: q̃ viuere vt cōederet. Addēs qꝛ alimēta hoīb⁹ natura dedit ꝑpter durabilitatē: non durabilitatē ꝑpter cibū. Hinc ſapiens Salo. ait. Equa vita hoībus in ſobrietate ꝛ qui abſtinens eſt adijciet et vitam. Falſo igitur culpa perſone dignitati attribuit: indigne ſummi pōtificatus dignitas: ꝑpter ventris ingluuiem diffamat. Sed rectus eſt deus ꝛ rectū iudiciū ſuum: pena certe tenet autores ſuos; ſcriptū eſt. anima ideſt vita que peccauerit ipſa morieṫ. Et conſonū ratiōi eſt: vt qui peccat in vitam propriā in ea puniaṫ. Ridiculum ꝙ videṫ aſſerere mortales ꝛ naturales hoīes determina tū quēdā ſtatū: aut dignitatis culmē aſſequētes a legibus nature exēptos fore. Et preſertim ſummi dei vicarium: hominē purū ꝛ nature ſubditū: qui quanto deo proximior exiſtit: tanto legibus nature: vt legibus patroni ſui aſtringiṫ. Natura eēn lex dei eſt: q̄ eius vicari⁹ ligaṫ. Secūdā ꝛ principalē cauſam breuitatis vite ſummorum pontificū: ſicut ꝛ ceteroꝝ hominū: culpā punientem diximus. Nihil eēn magis vitā hominū abbreuiat q̃ peccatū: idq; plurimis diuinis teſtimonijs cōprobaṫ qđ in eiſdē romanis pontificib⁹ facile reperiri libet. Nā ad quendā ex ſummis ꝛ veterib⁹ ſacerdotibus qui typū pro eo tēpore ſummorū pontificū gerebant: deū per prophetaꝫ dixiſſe legimus. precepta mea cor tuū cuſtodiāt: longitudinē eēn dierū ꝛ annos vite ꝛ pacem apponēt tibi. Demū in expreſſo alibi ſummo pontifici lōga a deo vita ꝑmiſſa eſt; Siquidē alius ꝑpheta ſummū ſacerdotem deſignans. Super aſpidē: inquit: ꝛ baſiliſcū ambulabis; ꝛ conculcabis leonem ꝛ dracone. Et ſtatim ſubijcit. Eripiā eum ꝛ glorificabo eum: ac longitudine dierū adimplebo eum. Nec ab re quidē: cum eēn ſcriptū ſit: qꝛ opus iuſtitie vita eſt merito ſancti iuſtiq; pontifices; lon

Scđa cauſa breuitatis vite ſūmorū pontificum.

ſa perfruuntur vita. Unde alibi ſcribitur. Si in lege mea ambulaueris longos faciã dies tuos. Et iterum. Querite deum ⁊ viuetis. Iniuſti vero ⁊ reprobi e veſti/gio vita priuant: q2 ad omnes illa vox dicta eſt. Uiri ini qui non dimidiabũt dies ſuos. Et rurſum. Iniuſti moꝝ ſicut honorificati fuerint ⁊ exaltati deficient. Et alibi. Uidi impiũ exaltatũ ⁊ eleuatũ ſicut cedrum: ⁊ tranſiui ⁊ ecce non erat. Que ſiquidẽ autoritas proprie ſummũ pontificẽ ſignat: cum dicit. Exaltatũ ſicut cedrum que cunctas plantas eminentia ⁊ altitudine vincit. Talib9 certe comminaƚ propheta dicens: fiant dies eius pauci ⁊ epiſcopatũ eius accipiet alter. Unde Auguſtinus pul cre inquit. Uita hoĩs media eſt inter vitã peccantiũ ho minum ⁊ innocentiũ ⁊ angeloꝝ: ſi viuit homo ſm car/nem: peccatoribus cõparatur: qui non dimidiabũt dies ſuos: qui viuit ſm ſpiritũ per diuturnam vitam angelis comparatur. Sed licet quiſpiã plerũq3 reprobi ⁊ iniuſti diutius: boni vero partius viuũt. Quod ⁊ fateor ⁊ anti qua querella eſt a pphetis ⁊ ſanctis viris deo ſoli reſer uata: quantũ tamẽ ipſa diuina puidẽtia ſanctis intelli gere noſceq3 permiſit: illud vtriſq3 conuenit: illis ne am/plius peccent: iſtis quia id ſibi expedit: non eñ ei mors ipſa pena eſt: ſed remedium vt moleſtie ⁊ mundi miſerie que eos premunt ⁊ alias vinci non poterant vite ſue bre uitate vincantur ſm Ambroſiũ. Unde Seneca. que vide tur intẽpeſtiua mors: iuſtis eſt cõpleta vita: quia miſeria rum finis eſt. Quare ſubdit: rudis ſatis videtur tyrãnus cum potius a pena liberat quem punire ſe credit. Ra/piuntur igitur boni pontifices vt requieſcãt a laborib9 ſuis: ⁊ ne malitia mutet intellectũ illorum. Adde: quia ſm Gregoriũ papã de ſe loquentẽ: quoſdam magis de/lectet pergere ꝙ̃ manere: magis citius preuenire ꝙ̃ mo/rari: nedum oblectatur in via obliuiſcatur qđ deſyderat in patria. Et iterum idem Grego. aliqñ ſecreto iudicio agitur: vt electoꝝ vita abbreuietur. ne viã pro patria di/ligamus. Ut igitur paucis agamus: tunc ſummi ponti fices ſumme erunt felices: tunc vere beati: tunc gloriaꝝ: tunc famam dilatant: tunc nomẽ perpetuant: tunc lon/

gos ꝛ incolumes videbũt dies.ſi eccleſie cui preſunt pꝛomouent honorẽ:ſi fidem quam exaltare profeſſi ſunt:augere conantur:ſi religionis dilatãt/cultũ:ſi mores emendant:ſi ſuperbos humiliant ſi exaltant humiles.ſi ſunt munifici in egenos: in copioſos frugaliores: ſi ſapientiã:ſi virtutes pmio:ſi vitia equa penarum lance cõpenſant.ſi iuſtitia vſquequaque ambulat ante eos: ꝛ imponunt in via prudẽtie cũctos greſſus ſuos.ſi tyrannidem viriliter reprimant.ſi ad pacem orbis inuigilant: ſi ab oib⁹ extremis equo ſpatio diſcedũt.ſi ceſſat in eis prodigalitas.abeſt omnis auaricia q̄a illa eccleſiã vaſtat hec gloriam mentiri veritas non poteſt.ſcriptum eſt:q̄ odit auariciã longe fiãt dies eius. Tertiã cauſam breuitatis vite ſummoꝝ pontificũ:non quidẽ ipm pontificatũ dixerim:ſed vrgentiũ atq₃ prementiũ turbam curaꝝ:ac aſſiduam mentis agitationem q: ſcriptũ eſt:triſtis ſpiritus exſiccat oſſa.Et iterũ:deprimit terrena inhabitatio: ſenſum multa cogitantẽ.Hinc Aug.ſup illo verbo Jacobi iiij.Uita noſtra vapor eſt admodum patens ait: cure ꝛ aſſidue cogitationes corpus extenuant:ꝛ mẽtis fatigationes:rerumq₃ inextricabiles queſtiões humores oim exſiccãt: frequentia hoim morbidat:triſtitie conſumũt negotiorumq₃ ſollicitudo coartat.Hinc ꝛ Caſſiodorus Nihil eſt quod vite hois magis officiat: ꝛ dies ei⁹ abbreuiet:q̄ triſtitia mẽtis:lãguor animi ꝛ reꝝ ſollicitudo multarum. Nam ſicut:teſte ſapiẽte:letus animus floridã reddit faciem ꝛ iucunditas cordis vita eſt conſummata hominis: ita anxius ꝛ curis fatigatus animus corpus macerat:ꝛ vires minuit:humidũ ↄſumit: caliditatem auget cũ ſiccitate.Ex qua re appetitus perditur ꝛ tandem mors acceleratur vt pauloãte in prima naturali cauſa deduxim⁹.Has igiẽ putamus cauſas veriſſimas:has ratiões:hec fundamenta breuitatis vite ſummoꝝ pontificũ:nõ quidem ipſius culminis ſtatũ ꝛ eminẽtiã q̄ ſancta ẽ:ꝛ i illo nullus peccauit:ſed q̄ ea abutiẽ.

Papa q̄ pacto diu viuere poſſit.

iij.cauſa breuitatiſ vite ſũmorum pontificum.

¶Caput.vj.in quo aſſignantur cauſe ꝛ rationes quare illoꝝ opinio nõ ſit tenenda.qui putarũt ſummis põtificib⁹ bonis ꝛ reprobis vniformiter inſituꝫ ꝛ propꝛi

um eſſe vt in pontificatu parum viuāt.

Ceterū vt huic articulo finē demus: ne de il
lorum ſimus numero: qui ab alijs mature
tradita leuiter refellunt nec cauſas reddūt:
breui rationes ⁊ motiua deducemus: qui-
bus apertiſſime probaẜ: opinionē illam nō
eſſe ferendam: nec recta fide tenendã videlicet ſummis
pontificibus vniformiter inſitum eſſe: vt parum in pon
tificatu viuant. Primo igitur idipſum probant ea que
ſupra tetigimus. Secundo quia facti veritas longe ali
ter rem demonſtrat. Tertio ea vite breuitas: quatenus
noſtrā tenet iuſtitiam: in nulla alia totius orbis monar
chia imperio aut principatu eccleſiaſtico aut mūdano
reperitur. Quinimo ſi veteris legis ſummos pontifices
reges ſiue monarchas recolere libet: nō eos tali lege ta
liqꝫ cenſura conſtrictos reperiemus veluti de Melchi-
ſedech Moyſe ⁊ Aaron. Hely. Eleazaro ⁊ plurimis: q̄
longo admodū tp̄e in ſummo ſacerdotio vixerunt: vt in
precedenti caꝑ. tactum eſt. Quarto quia: niſi fallimur:
qui vite breuis neceſſitatē: ſummis pōtificib⁹ imponunt
deum arguunt acceptorē perſonarum. Nam cum olm
hoīm: vt ſcriptū eſt: vita eſt in voluntate dei: in q̄ omnes
viuim⁹. mouemur ⁊ ſumus ⁊ ita iudicat magnum ſicut
paruū: q2 ſcriptū eſt: Puſillum ⁊ magnū ipſe fecit: ⁊ eq̄
liter cura eſt deo de omnibus: quinimo de hoīs vita lo-
quens propheta ait. Non accipit perſonam principis.
Et iterum Non ſubtrahit perſonam cuiuſqꝫ ōīs: q eſt
omniū dnator. Subtraheret itaqꝫ perſonam: ſi prema-
ture vite eius preſidentem. citius quam alios vita pri-
uaret: atqꝫ a terra ſubtraheret. Quinto nō eſt veroſimi
le: ſed a veritate alienum deum cuius cura eſt de eccleſia
ſua: de qua per prophetā dixerat: quid potui facere vi-
nee mee ⁊ non feci; velle quouis modo parare occaſio-
nem ſciſmatibus ⁊ periculis atqꝫ eam diſcidijs ⁊ diuiſi
onibus pateter exponere: quod eſſet ſi lege eterna ⁊ vni-
formiter ordinaſſet vicarios eius i terris pre ceteris ho-
minibus parum victuros. Ex crebris enim hui⁹ ſedis
vacationib⁹: ſciſmata: pleraqꝫ pericula eccleſie immine-

re et ſepe accidere perſpicuū eſt Abſit enim a diuina bonitate: vt hoc faſtigium apoſtolice ſedis ab eo pro communi eccleſie vtilitate ⁊ eiuſ⁊ vnitate inſtitutum in eis diſcidium periculum ⁊ detrimentū conuerteret: et ex eo ſtatu neceſſario ſciſmata pueniūt: in quo ſedētes neceſſario breui viuendum eſt. Nam: vt ait Hiero. in remediū ſciſmatis actum eſt. vt vnus omnib9 preſit: ⁊ ob eam rez ſanctorū virorum traditiones et ſacri canones: vacationis huius ſedis et obitus ſummorū pontificū plurimuz formidarūt. Sexto abſit ꝙ eccleſia dei in traditionibus et cōſuetudinibus ſuis quouiſmodo erret: que a ſpiritu ſancto regitur Ipſa tamē per totū mundum diffuſa ſine intermiſſione p vita et incolumitate romani pontificis ad deū aſſidue orat. Nam. vt pulcre canon ſancti Bonifacij martyris ait: pro romani pōtificis vita atq perpetuo ſtatu vniuerſitas fideliū tanto inſtātius orat: quanto ſuam ſalutem poſt deum ex illius incolumitate animaduertit propenſius pēdere. Hec ſunt verba canonis. Ecce formalia v̄ba que oēm dubitationē tollunt. Erraret vtiq eccleſia et improuide ageret atq deo contradiceret orando pro illius longa vita et inculumitate q̄ ex diuina diſpoſitione que eum voluit et preſciuit parum viuere et ſic neceſſario breui moriturus eſt. Septimo ex ea breui et certa neceſſitate moriendi: aufertur ſummo pontifici magna vtilitas ſed et grande meritum qđ ex incertitudine temporis mortis cunctis fidelib9 puenit. Nam: vt inquit Greg. ſuper illo verbo: qua hora nō putatis, ⁊ cetera: Tēpus mortis ideo dn̄s nobis voluit eſſe ignotū vt ſemꝑ poſſit eſſe ſuſpectum: et dū illud tempus preuidere nō poſſumus: ad mortē ſine intermiſſione preparemur. Si ergo papa parum ſe viuere ſciret per cōſequens mortem preuidere poſſet: quo fiet vt fruſtaretur tanto bono videlicet timore mortis quia ſcđm Grego. tāto plus mors timet̄: quanto minus preuideri poteſt. Preterea cum papa ſit in ſtatu omniuz perfectiſſimo: indignum eſt vt propter eandē perfectionez alio proximo bono priuetur: videlicet grādi merito quod ex longa vita iuſtis puenit. Quāto enim iuſtis viris magnis prolō

gatur vita corporalis: tanto felicior reditur in effectu premij ſalutaris. Nam: Auguſti. teſte hec va llis miſerie fit eis vallis vbertatis bonorū ſpiritualiū Fit etiam campus certaminis et pugne victorioſe. Eſt enī vita nr̄a ſm̄ Bernardū locus lucratiuus. Ea de re Paulus longam vitam optauit ſimul et procurauit. cū ſub miſſus in ſporta p murū perſecutoris inſidias declinauit. Denīqz ipſe chriſtus dulciſſime matri ſue poſt eius paſſionem lō gam vitam promiſit pariter et donauit. Sed et Joanni euangeliſte quē xp̄us plurimū diligebat: et ad apoſtolatum vocauit: non tamen ſine ſuo et plurimorū pfectu ad centeſimū vſqz annū vno minus vitā plongauit. Qđ ergo xp̄s dilectis ſuis promiſit donauit atqz laudauit: idipſum vicario ſuo negare nō debet p illius ampliori merito et eccl'e ſue vtilitate Octauo hec pōtificis mors quā pmaturā dicunt aut eſt in illius penā aut in pmiuz aut eſt ppriū cathedre. Nō quippe in penā: quia nullus ſine culpa punit. Scriptū eſt enī abſit a te dn̄e: vt pdas iuſtū cū impio. Juſtus et rectus pōtifex: ſi parū in pōtificatu viueret: puniret ſine culpa: qđ eſt incōueniēs. Sed et alia ratione hec breuitas vite. nec in penaz nec in premiū eē pōt. Quia ex eo q neceſſario futurū eſt: quia qđ qs vitare non valet: nō cōſequit nec penā nec premium: ſcđm Auguſtinū. Si vero ſedi annexuz eſt. tūc ſequatur abſurdum neceſſe eſt. vt videlicet aliunde q̄ ex voluntate propria quis mereat aut demereat. cōſequatur penā aut premiuz: Adde: qr xp̄s romanam eccleſiam inſtituit duraturam vſqz in finem ſeculi. Jndignuz itaqz videt vt in ſede perpetua ſedens breuius viueret. q̄ in ceteris pro pbanis et temporalibus cathedris ſedentes imo congruum eſſe: vt longioris eſſent vite: et quod eis a natura prouenit: deus cuius eſt vicarius non auferat. Jnconueniēs enī videtur: vt pſidens in ſanctiſſima cathedra: deminutionē vite ſuſcipiat a cathedra quā bn̄ viuēdo honorat. et in ea viuēs fidelib' pficit. Sz neqz ē largitati diuine ɔſentaneū: vt abbreuiata ſit man' ei' l vicario et miniſtro ſuo: de quo: vt ſupra tetigim': per prophe

tam promiſſum eſt:quia ſi in preceptis ſuis ambularet eriperet eum et glorificaret eum et longitudine dierum impleret illum. Confirmantur predicta:quia ſi pōtificatus eſſet ꝓprium parū viuere:papa dei vicarius et miniſter eſſet peioris et durioris conditionis ꝙ ceteri hoīes. Et hoc in duob⁹. Primo cū ceteris imo oībus hoībus a deo dictū ſit:ecce dedi ante faciem tuam vitā et mortem: bonum ⁊ malum:ſi vniformiter breuis eſſet mors pape: auferret ei illud beneficiū ⁊ iſtud bonū:vt ſit ante faciē eius vita ⁊ mors. Secundū cū deus in dicta autoritate appellet vitā bonū:et mortē malum:tūc ea ſola ratione quia eius eſt vicarius et miniſter reciperet ab eo odia ⁊ mala:cum potius bona ſumere deberet:quia ſcriptum eſt Qui ei miniſtrat vita viuet. Et iterū. Miniſtros eius non derelinquet Abſit eñ vt deus reddat ꝑ bono malū.

¶ Caput. vij. quo reſpōdetur motiuis illoꝝ qui dixerūt papam parum viuere in papatu. et in quo ſenſu ſit intelligenda predicta opinio:et quomodo cum veritate poſſit ſaluari.

Poſtremo vt de ſtatu romani pontificis nos abſoluamus quāꝗ ex ſupradictis luculenter reſpōſū ſit rationib⁹ ⁊ motiuis in principio adductis. q̄bus aliq̄ ſapiētes ⁊ cōtemplatiui ꝑſuadere poti⁹ ꝙ ꝓbare viſi ſunt romanis pōtificib⁹ vniformiter datū eē:vt paꝝ in papatu: viuāt nihilomin⁹ ꝑticulari⁹ ſatiſfaciem⁹ ꝑdictis rōnibus. Deinde vt morem ꝑdictis ſapiētibus geramus:qui poſitionē hmōi affirmarūt. deducem⁹ breuiſſime. quo intellectu:quo ſenſu eadē poſitio intelligēda ſit. vꝫ romanos pōtifices nō diu in papatu viuere. Primo igiť dicimus rōnes:ꝑſuaſiones ⁊ motiua ꝑdictoꝝ ſcribentiū ad vnū tantū fundamentū referri. Aiūt eñ vtile eſſe fidelibus romanoꝝ pōtificū breuē vitā:ꝑ eo maxie: qꝛ illius breuis per'odus ceteris fidelib⁹ terror ē:vt ſeſe ad mortē parēt agātq; de cōmiſſis penitētiā. Rurſus vt dignitatū culmina facilius contemnāt q̄ oīa vnico verbo ſoluūtur. Dicimus eñ qꝛ hac vtilitate ex tali veroſimili timore ꝓueniēti:non eget eccleſia:preſertim cū illius ex

preſſo diſpendio et vnitatis incōmodo ac capitis noſtri crebra periculoſaq; ſubtractione. longe ſiquidem magis terroris atq; timoris. mortalibus ex multorum q̄ vnius interitu incutitur. Pluſq; meroris ex plurimorū florentium iuuenum prematura morte cōcipimus q̄ ex ſenis vnius naturali morte maximis curis ⁊ ſollicitudinibus conſtipati. Ad cōtemptum vero dignitatum. alia nobis ſunt tradita efficaciora documēta. Adde q: illarum natura potius q̄ poſſidētiū mors ad eorū cōtemtuz inducere videt. Cuius illa: teſte Boetio: contemnendi ſumma ratio eſt. quia recte ſpernēda eſt dignitas quam maligni plerūq; aſſequūtur: et quam plurima pericula comitant. Cetere vero rationes. perſuaſiones veri⁹ ſunt q̄ cōtrarijs et potiorib⁹ ꝑſuaſionibus tolluntur. Accedamus ad ſecūdū qđ polliciti ſumus videlicet diſcutere et declarare quo ſenſu intelligēda ſit ꝑdicta cōcluſio: eorū qui dixerūt romanos pontifices vniformiter parum viuere in papatu. Dicimus igitur ꝙ multipliciter predicta poſitio ad verū ſenſuz reduci poſſet. pro quoꝝ intelligentia inferim⁹ breuiſſimas duas ꝯcluſiões. Prima eſt: ꝙ roman⁹ pōtifex recte ⁊ pie ꝑſidēs: licet paucis ānis poſt papatū in mūdo fuerit: lōgo tū tpe viuit: cuius ratio eſt quia totū tēpus ſui pōtificatus ſibi lucratus eſt. fuitq; ſibi idem tēpus viuum Secūda concluſio eſt: ꝙ ſi romanus pontifex non recte nec pie in papatu vixerit. licet cē tū annis in eodem pontificatu fuerit: t ñ non diu immo breuiſſimo tpe cenſendus ē ꝑſidere. Cuius rō eſt: q: reſiduū immo totū ſui pōtificatus mortuum eſt. Uixit ergo mūdo longo tpe: ſed deo ſed fidelibus: ſed ſibi breuiſſimo. reſpectu fructuoſe ꝑſidentie. Eſt ergo intelligenda poſitio ꝑdictorum ſcribentium: ſecūduz hanc vltimam concluſionē: videlicet quia veriſſimū eſt: ꝙ romanus pōtifex nō pie nec recte ſed inutiliter ꝑſidens: quantocūq; tpe in papatu fuerit: parū tamen in effectu viuit. Nam primo ſibi modicum vixit: cum totam pene inutilibus occupationibus perdidit: parum etiam deo vixit: quo ad ſpiritualem fructum. Probandus igitur ac roborādus eſt huiuſmodi articulus. Primo igitur dicimus ꝙ

romanus pontifex:licet lōgiſſimo tp̄e in papatu prefue rit:ſi tñ plurimis occupatiōibus inutilib⁹ ⁊ curis ⁊ ſol licitudinibus terrenis tāt⁹ ſit parꝝ viuere dicēd⁹ ſit:pro cui⁹ declaratiōe ꝓſupponim⁹.q̄a ſm nr̄m Sene.non ac cepim⁹breuē vitā ſꝫ fecim⁹: nec inopes ei⁹ ſum⁹ ſꝫ ꝓdigi Nam veluti ample ⁊ regie opes. ſi ad malū dominum venerūt:in momento: Si vero licet pauce:bono cuſtodi tradite ſunt vſu creſcūt: Jta etas noſtra bene diſponēti longa ē immo ſi ea vti ſcimus:longiſſima eſt.ſi vero ne ſcimus:breuē vitā facim⁹. Papa igiť ſi inutiliter ⁊ re prehēſibiliter in papatu viuit:parū viuit. Nam vt aiūt iuriſte:nihil ⁊ inutile equiparanť:⁊ preſidere non diciť qui inutiliter preſidet. Ait enim ſcriptura:quia conque rebatur ſanctus iob quare impij diu viuūt: Sed ſtatim ſubijcit. Uerūtamen non ſunt in manu ei⁹ bona illius:⁊ numerus dierum illius dimidiatur:quaſi dixerit: non repugnat ꝙ diu viuant:⁊ modicum viuant. Nam non diu viuunt:q̄ diu ī ſua īpietate viuūt:quia ſcriptū ē: ab ominatio eſt deo vita impij. Jtaqꝫ quo ad deum ⁊ ef fectualiter:paruo tempore viuit.⁊ hoc ē quod ſub pau cis:ſed elegantib⁹ verbis refert ſapiens Salomon. ait enim ſi quid impiorum longe vite fuerit in nihiluꝫ com putabiť. Ex quo patet ꝙ vita eius:licet longa:breuiſſi ma reputať:qd̄ idem ſapiens confirmat ait enim Etas ſenectutis vita immaculata q̄ vita longa que per ſene ctuteꝫ deſignať:proprie eſt vita immaculata. Ex quo ſe quiť:ꝙ non viuere aut parꝝ viuere cenſeť:qui inutiliter aut maculate viuit. Ceterꝝ parū viuiť Papa:q̄ terrenis occupationib⁹ tranſigit tēpus. Si eni papa ad memo riam reducit:quantū vite ſibi auferūt lites inutiles:cau ſarꝝ ſtrepitus quantum illa officioſa oīm rerꝝ que in or be ſunt notitia quantū morbi q̄s manu ſibi facit:vide bit ꝙ pauciſſimos annos ſibi habuit:⁊ parꝝ ac breuiter vſus ſeipſo fuit. Quō enim longo tempore viuit. q̄ non ſapientie:non laudatis ſtudijs.non paci:nō quieti chri ſtiani populi vacat: Cum ſcriptum ſit:eruditio ⁊ ſapien tia veram vitam tribuit. Non ergo diu viuit cui diſtri ctus animus eſt: qui nihil ſpeculatiuum: nihil intel

Papa ter renis oc cupatus.

lectuale recipit.ſed quicquid admittit:actiuum ꝛ terre-
num eſt omnia velut inculcata conſpicit quinimo:vt q̄-
dam ſapiens ait:viro occupatiſſimo nihil minus eſt q̄
viuere. Si vero papa nihil ex ſuo tempore inutiliter la-
bi permittit:ſibiq̄ vacat:eiꝰ vita longiſſima ē:licet pau
cis ſit annis computata. Itaq̄:vt putamus: hic eſt ſen
ſus elegantiſſime Salomōis ſententie ſenectus:inquit
venerabilis eſt:non diuturna nec numero annorum cō
putata. Ecce:inquit:ſenectus venerabilis eſt non diu-
turna : diu viuendo Sed ſibi vacando : non diutur-
na plurimis annis ſed actionibus ſanis : nec nume-
ro annorum computata ſed virtute ꝛ otio adornata
Itaq̄ longiſſimo tempore viuit:qui breui tempore: ta-
men ſibi vacans:viuit.quia quantumcunq̄ viuit:id ſi-
bi totum tribuit. Romano vero pontifici qui populorū
curis angitur.neceſſe eſt tempus deficere:quia illius vi
tam populus tollit ꝛ eripit.quo fit:vt paruꝫ ille viuere
cenſendus ſit:quia nullum aut modicum tempus in ſu
os vſus cōuertit. Et hoc eſt: quod idem Seneca dicit:
quia decipitur qui propter canos.ꝛ rugas in fronte pu
tat diu vixiſſe. Non enim nauigaſſe putandum eſt. quē
ſeua tempeſtas a portu huc atq̄ illuc tulit.totumq̄ or-
bem egit:de quo dicere verum eſt:quia ille non multuꝫ
fuit peregrinatus:ſed plurimuꝫ iactatus. Itaq̄ cum ro
mano pontifici non deſunt: vt dictum eſt:infelices ꝛ mi
ſere ſollicitudinis cauſe:adeo vt per tot occupationes
non ſolū vita non geratur:ſed optatur ad negotianduꝫ
merito tam inutilibus occupationibus preſſus:breuiſſi
mo tempore viuit.quia qui omne tempus perdidit:par-
uiſſimo tempore viuit. Adde quia omne tempꝰ aut fuit
aut eſt aut futurum eſt papa enim ſi pie non regit ſi ter-
renis occupationibus deditus:nec ſpiritualibus intētꝰ
ſit nō vacat reſpicere ꝑterita:ꝛ ſi vacat moleſta eſt recor
datio. Quō eñi iucūde recordabit̄ ſi ābitioſe conuiuit:
ſi ſupbe prefuit: ſi arrogāter ceteros cōtempſit.ſi auare
ꝯgregat prodige effundit neceſſe eſt haꝝ rerū memoriā
teneat Nā omnis etas ; aut preteritoꝝ obliuiſcit̄: aut

illorū cum moleſtia recordatur. Conſtat tñ q2 preteritū certior eſt pars noſtri tēporis. preſens vero tēpus perbreue eſt: ante deſinit ꝗ incipiat. ſolū tamē hoc tēpus papa habet qđ tam breue eſt vt teneri non poſſit. Futurū vero dubiū eſt. Quo fit vt romano pontifici omne tēpus perbreue ſit. Nam preſens tēpus propter ſui breuitatē: aut non ſentit aut negligit: futura timet: pterita cruciāt: ſic omne tēpus breue eſt. Rurſus alio ſenſu papa non diu viuit: q2 parū viuit: qui aſſiduo timore mortis aſtringitur. Facit eñ ipſe timor romanū pontificē vitam perdere: quod eſt non viuere: q2 iuxta Catonē. Qui metuit mortem: quod viuit perdit idipſum. Non ſic apoſtolus paulus timebat mortē: ſed plerūqꝫ optabat. Ille eñ q2 pie ⁊ iuſte prefuit: q2 nihil ſibi conſcius erat: intrepide dicebat: cupio diſſolui ⁊ eſſe cum chriſto mori non timebat mundo: qui optabat chriſto viuere: ſed et alibi vitaꝫ penam putabat ⁊ mori lucrū. Ad hunc ſenſum dicebat ſapiens. q2 iuſtus cito perit: impius autem multo viuit tēpore in malitia ſua. Juſtus: inquā: cito moritur: q2 ꝗꝗ paucis diebus in ſeculo manſerit multo premioꝝ cumulo floruit. Jtaqꝫ quo ad numerū dierū: breuis eius fuit vita: ſed quo ad fructū ⁊ meritū lōgiſſima. Nam: vt inquit Cyprianus: iuſtus magis letatur ꝙ breuem: ſꝫ bonam: vitam egerit: ꝗ ꝙ longā nō viderit. Jmpius vero lōgo tēpore viuit in malitia ſua: q2 lꝫ multis annis in ſeculo vitā egerit: paruū tñ fructū pegit: qua de re in effectu breuiſſimo tpe viuere iudicādus eſt. Uel alio modo: impius longo tēpore viuit q2 cū cogitatiões ſuas in lōgum ordinat: dieſqꝫ ſibi multos pmittit: meditatione ⁊ deſyderio ſuo longo tpe viuit. Uel alio modo. Jmpius longo viuit tēpore. i. toto vite ſue tēpore viuit in malitia ſua. Totū eñ tēpus vite ſue alicuius lꝫ breue ſit multuꝫ dicit ſibi: veluti aľs dicitur: quod multū dat qui totuꝫ dat. Nec intelligenda verba ſunt vt ſonat ꝙ impius lōgo annorū tēpore viuat: ne contradicat prophete ſententie: qui ait. Uiri impij n̄ dimidiabūt dies ſuos. Deniqꝫ alio ſenſu papa non diu viuit: quia qui diu viuere cupit: diu viuere non videtur. Unde Chryſoſtomus maximuꝫ

vite impedimentū eſt viuēdi cupiditas. Et Cyprianus. Illius eſt in mundo remanere velle: quem mūdus oblectat. Et vt ſupra diximus cum Gregorio. male viuunt qui diu ſe victuros deſyderant. Deſyderanti enim diu viuere omnis etas breuis videtur: quippe qui nullā mortis diem videre vellet. Non ſic vitam concupiuit rex et propheta Dauid: qr enim pie ⁊ iuſte prefuit: non deſyderabat diu viuere. īnimmo dolebat: ꝙ incolatꝰ ſuus prolongatus eſſet. Cum ergo romanus pontifex pie regit: ſemper in eius meditatione mortem preſtolatur: illamq́ exoptat: quare recte parum viuit quia parū vitam eſtimat. Non ſic de impio. de quo ait ſapiens. O mors ꝙ̄ amara eſt memoria tua: homini iniuſto habenti pacem cum ſubſtātia ſua. Et vt paucis agamus: ſancti prophete et qui pie populis prefuerūt: clamabant deſyderātes liberari de carcere mortis huius. ⁊ tanꝙ̄ inuiti detinerentur voluntarie moriebantur. Quo fiebat vt iuxta eorum deſyderiū parum viuerent in ſeculo. Romani xo pontifices econtrario mori timentes: clamant deſyderātes viuere. ꝙ̄ꝙ̄ plurimis annis viuant: cum tamen preter eorum mentem moriuntur. non tanꝙ̄ exeant de vita. ſed tanꝙ̄ extrahentur clamant parum vixiſſe quia nunꝙ̄ mori vellēt. Fatemur tamē quia ſi papa ad fructū ſpiritualem: et ad lucrum animarū ac fidei incrementa: occupationes recipit longiſſime viuit. licet breuiſſimis diebus prefuerit. Idq́ aget ſi iuxta quendam ſapientē totius orbis ratiōes adminiſtrat tam parſe ꝙ̄ alienas: tam diligenter ꝙ̄ ſuas: tam religioſe ꝙ̄ publicas. Longe diffuſius: ꝙ̄putauimus egimus de romani pōtificis ſtatu: illiuſq́ ſublimitate ⁊ excellentia: necnon de eius infelicitate: proſperis ⁊ aduerſis dulcibus et amaris: Supereſt vt tranſeamus ad ſtatum ſequentem perfectū ⁊ excellentem: videlicet dominorū Cardinalium. Deinde ad omnes alios gradus ⁊ ordinis eccleſiaſtici ⁊ ſpiritualis ſtatus.

¶ Caput octauum de excellentia et prerogatiua ſtatus et dignitatis Cardinalatus: et de laudibus et preconijs eius.

Ardinalatus ſiquidem dignitas ꝛ excellentia poſt ſummum pontificatū ultra omnes eccleſie dignitates ſupereminet ac culmen: gloriam ꝛ potentiā obtinet. quippe q̄ eodē ſummi pontificij ſplendore coruſcat. Quis enī radios ſplendidiſſimi ſolis ab eius lucis claritate: a glorie ꝛ laudis immenſitate diuellere conabitur. Aut quis mēbra a corpore: ramos ab arbore ſeparabit? niſi forte quis dicat: qꝛ plurimum inter hos ꝛ illos intereſt. Truncata ſiquidē altiſſima cedro: rami areſcunt: eccliꝑſato ſole: radij denſantur: mortificato corpore mēbra motu fruſtrantur. Sed in cardinalib⁹ myſtici corporis eccleſie: ecclipſato morte pontifice: illorum officiū non decreſcit: ſed dignitas vireſcit: nō confundit̄ ſed magis diffunditur. quinimo in ſeipſis tota pene eccleſie autoritas refunditur. Dum tamen agit in humanis: illius et illorum tanq̄ capitis ꝛ membrorū vna eſt laus: quorū vna eſt virtus vna excellentie gloria: eadem inſeparabilis vnitas. Tanta eſt enī inter romanū pontificē ꝛ cardinales cōmunio: tanta vnio: vt omnis ſummi pontificatus excellentia ꝛ culminis eminētia illoꝝ eſſe videatur: vt vnum corpus reputetur. Nec modo vnio inter eos vnitiſſima conſiſtit. quinimo: vt ita dixerim: eadē idētitatis. adeo vt quod vel fauore vel odio illam ſedem concernit ꝛ cetum cardinaliū veluti partes corporis ſui tāgere cenſendum ſit. Hinc ſapientes voluerunt ex eaipſa idētitate: cardinales ſummo preſuli fidelitatem aut obedientiam iurare vel preſtare non oportere: veluti nec a ſeipſo quis fidelitatē requirit. cum inter petentē ꝛ dantem debeat eſſe diſtinctio. ea igitur de re romanus pontifex in numero cardinaliū ſe cōnumerat ſicut imperatorem legimus in ſenatorū numero computari. Hi ſunt preclara eccleſie luminaria ꝛ cādelabra ſplēdore lucis ꝛ decore excellentie radiētia: de quibus ſcriptū eſt. qꝛ luminaria cardinū dederunt lucem. Hi ſunt de quibus zacharias ꝓpheta ait. qꝛ tanq̄ filij ſplēdoris aſſiſtūt dominatori vniuerſe terre. Hi ſunt baſes ꝛ colūne eccleſie ſacroſancte. vtpote qui ſuoꝝ virtutib⁹ meritoꝝ: vicarij

Pape et cardinalium cōmunio.

ieſu xp̄i latera tenēt ⁊ illius ampliſſimi oſtij ſunt firmiſſimi cardines: quib' totus voluit orbis. Ibi ſunt ſacerdotes leuitici gn̄is qui excellentiore iure: q̄ leuitico. i. diuina autoritate in executione pōtificalis officij romani preſulis: ⁊ apoſtolici throni coadiutores exiſtunt. Ibi ſunt qui vt nubes volāt p altitudinē ſtat': ⁊ eminentiā dignitatis ⁊ quaſi colūbe p puritatē ad feneſtras ſuas ideſt ad ſenſuum corpaliū coercionē. Ibi ſunt magni cōſiliarij ſummi pontificis quoꝝ ſapientia mundus regit qui ex obſcuris aperta faciūt: ex paruis magna: ex partibus tota: qui in priuato publicū agūt negotiū ⁊ plus vacando vtilitatis afferunt q̄ alij actiones exercēdo: vt uti nauem gubernātes. licet quieti ſedeant in puppim: tamen multo maiora ⁊ meliora agunt ceteris nauigantibus: ⁊ cuncta corporis mēbra mouentibus. Ibi ex toto orbe terrarum: pauci ex multis; ſingulares ex omnibus aſſumūtur atq; a vulgarib' officijs educti: ad ipſi' orbis regimen euehunt: ⁊ in marcido corpore exercent mentis vires eo ſapientie ⁊ prudentie magis apti negotijs: quo in exercitijs corporis minus poſſint. Hos gentilitas preſignabat: quos protoflamines appellabat. Nam iſtoꝝ typum gerentes magno honoris cumulo fungebant. Et nedū actu ſed habitu ⁊ ornatu a ceteris reip. ducibus differebāt: quippe quoꝝ nomina aureis merito literis ſcripta erant: apud quos erat autoritas omniū gerendoꝝ. Ibi ſunt principes nominati in orbe; principes leuitarū offerentes ſacrificia. Ibi ſunt principes qui congregati ſunt cum deo Abraam dei vicario: patre multarū gentiū. Ibi ſub noſtro chriſto optimo imperatore principes ſunt conſtituti ſuper omnem terraꝫ. non vtiq; in hac vel illa ciuitate ſiue puincia: ſed ſuper omnem terrā. Que res agit vt nō de epiſcopis pincipatus ipſe intelligi debeat: q̄ determinatas habent puincias. Si igit vni' vrbis rectores in ſumma gl'ia habent: quāto erit gl'ioſſus: toti' orbis pncipes fieri. Ibi ad ſtatum pfectū aſſumti xp̄i vicario aſſiſtūt: in quo aſſiſtētie gn̄e apoſtoloꝝ typum repſentāt: atq; aſſiſtēdo ſctitatem participāt: q̄ ſcriptū eſt. Quos eligit appropinquabūt

Protoflamines prefigurabant cardinales.

ei ⁊ ſanctificat in his qui ſibi aſſiſtunt. Et veluti in cele
ſti hierarchia cherubin atq; ſeraphin ceteraq; celeſtium
ſpirituũ agmina: ſingulari quadã aſſiſtentie prerogati-
ua ceteris angelis miſſis excellentiora ſunt. Nec aliter
in eccleſiaſtica hierarchia cardinales ſtatũ aſſiſtentium
tenẽtes. ceteris epiſcopis ⁊ eccleſie prelatis: qui miſſorũ
ſtatum gerũt: dignitate ⁊ gradu merito pcedunt. Con-
gruum eñi atq; dignũ videtur vt veluti romana eccleſia
prior digniorq; omniũ exiſtit: tanq̃ domina ⁊ magiſtra:
ſic ⁊ illius miniſtri ſingulari quadã honoris prerogati
ua. ⁊ dignitatis excellentia ceteris prefulgeant. Hi cer
te a cardine nomen ducũt: qr veluti in materiali oſtio tẽ
pli duplex eſt cardinum genus: ſuperius videlicet ⁊ in-
ferius: ſic in viuis cardinibus duplex conſtitit myſte-
rium: ſuperius ⁊ inferius. ſpiritualiũ videlicet ⁊ tempo
raliũ ſedula adminiſtratio. Utrũq; igitur in his cardi-
nibus voluitur: qr vtrũq; eccleſie expedire agnoſcit. di-
uerſo tamen calle. Alterũ quidem vt inſtrumentũ admit
titur: alterum vt fructus querit. Deſeruit ancilla domi
ne. ⁊ illam ſequitur ⁊ obſequit. Per eoſdẽ certe oſtij car
dines: domina intrat ⁊ ſerua: ſed finito ancille miniſte-
rio. aut forte vt altera Agar ſuperbiente: eijcitur ancil-
la foras: ⁊ recũbit domina cum ſponſo: ſerua non expel
litur dum miniſtrat: ſed ſuſtinetur: qr ſeruit: ideo ſeruat
qr decorat ſtatũ domine: de qua ſcriptuz eſt. Cum ancil
lis glorioſior apparebo. Abſit tamẽ vt filius ancille ſit
heres cũ filio libere domine. Diuerſus eſt vtriſq; finis
modeſta temporaliũ occupatio: dum exteriora ſine cul-
pa ſollicitat: durabiliora ornatioraq; ſpiritualis facit.
Sacra eñi cum auro ſplendẽt. ſordeſcunt ſine gemmis.
Nec tñ ea temporaliũ cura excellentiã: aut ſtatus perfe
ctionem in cardinalib⁹ minuit. dum non ſit affectanda
pro libito ſed vtilis: ſed officioſa p miniſterio. quinimo
plerũq; pfectionẽ auget: dũ per eadez tpalia primoz ſa
luti puidetur. Paulus ſiquidẽ aliqñ ad tẽpus contem
platione caruit. vt per extrinſecas actiones plurimorũ
prodeſſet vtilitatib⁹. Hi ſunt alij ſeraphin qui ardẽtes
interpretantur ſiue ſuſtinẽtes: qr eorum aſſiduo obtuitu

Hierar-
chia eccle
ſiaſtica ſi-
milis cele
ſti.

Cardina-
les cur a
cardie no
men acce-
perint.

& familiari conſeruatione frequentibus obſequijs ſpõſi: eccleſie ardentiſſime intendunt. ⁊ ſuper eoꝝ humeros non modo romane vrbis: ſed orbis vniuerſitas. ⁊ toti⁹ eius machine pondus inſidet. de quibus ſcriptũ eſt Qꝛ dñi ſunt cardines terre: ⁊ poſuit ſup eos orbẽ. Hi ſunt vigiles hi cuſtodes pro omniũ ſalute. quia dormientibus nobis: ipſi peruigilãt quaſi rationẽ pro nobis reddituri. Dum eñ dormitare eos putamus: vigilant animo: hoſtium inſidias infidelium machinamẽta: ⁊ perſequentium eccleſiam fraudes explorãt ſagaciter. Hi anticipant cõſilia malignantiũ: deprehendũt laqueos: elidunt tendiculas retiacula diſſipãt: iniqua impioꝝ conſilia fruſtrant. Hi tandẽ omnia tolerãt orantes pro populo ⁊ ſancta ciuitate. Verũ quia eccleſia ciuitas eſt ꝑpter collectionẽ: ſponſa propter dilectionẽ: grex propter paſcua Cardinales eccl'ie recte cuſtodie ⁊ concordie inuigilant qꝛ ciuitas eſt. inuigilãt paſtui: quia grex eſt: inuigilant ornatui quia ſponſa eſt. De quibus propheta ait. Super muros tuos cõſtitui cuſtodes. Et iterum cardines oſtiorum domus domini interioris ſancti ſanctorum: ⁊ oſtiorum domus tẽpli ex auro erant puriſſimo. Et his igitur aptiſſime noſcitur huius ſpiritualis ſtatus eminentia: ſublimitas ⁊ excellentia: illiuſq; neceſſitas ⁊ ſumma vtilitas. Colligitur deniq; quanta ſit huius ſtatus felicitas ⁊ cõmoditas. Supereſt tandem: vt illi⁹ calamitates ⁊ miſerias: infelicitates atq; pericula breuiſſime audiamus.

Totius orbis ⁊ vrbis machina cardinalibus humeris inſidet.

¶ Caput. ix. De plurimis anxietatibus ⁊ aculeis laboribus ⁊ periculis ſtatus ⁊ degnitatis Cardinalatus: ⁊ de oneribus: que incumbũt huic dignitati.

Felix certe ⁊ totius proſperitatis honoratior atq; beatior eſſet cardinea dignitas: niſi plures longe miſerie atq; calamitates illaꝝ premerent: q̃ felicitatis ⁊ dulcedinis cumulus demulceret. Quo fit vt qui rectus: qui iuſtus qui equus huius rei cenſor extiterit: vtiq; reperiet ſtatum illum multis calamitatibus ⁊ amaritudinibus reſperſum eſſe. vt de eiſipſis in hoc ſtatus culmine ſedẽti

bus Auguſti. dicere videatur: qꝛ ſummis felicitatibus deus amaritudines immiſcet. vt alia querat felicitas: cuius dulcedo nō eſt fallax. Fallax certe iſtiꝰ ſtatꝰ ſublimitas eſt. fallax gloria: ſi ſe falli permiſerit: niſi illius dulcia vt amara conſyderet. Illa enim ſi mente reuoluerit experietur vtiqꝫ qꝛ potius grauat q̄ ſubleuet: plus premat q̄ premiet. Cuius eſt propriū teſte Chryſoſto. vt ſic ſuis applaudat vt noceat. ſic i via fortunatos demulceat vt in fine pernitiem operetur. ab initio ſiq̄dem propinat dulcia. vt cum inebriati fuerint letale virus commiſceat. In primis itaqꝫ fatemur hunc ſtatum cardineū ſublimen fore atqꝫ glorioſum: ſi bene in eo voluit orbis. Si ita eccleſie ſtatus voluitur: vt non potius inuoluat. Si in eo iuſtitie rectitudo immobiliter voluit ꝛ conſtanter vertitur. vt cum expedit volubiliter permaneat. Unde Hierony. qui eodem decore fulgebat: de ſe ꝛ illis dicere videtur. Grandis eſt inquit dignitas grande officium: ſi que illo digna ſunt perficimus. Et rurſus. Letamur de aſcenſu: ſed nō timemus lapſum. Et ſubdit. non eſt tanti eſt gaudij excelſa tenuiſſe: quanti meroris dignitatis onera non impleuiſſe. Itaqꝫ vt putamus q̄ in hoc ſtatu letabundi ſedent: letari deſinēt: ſi illius ſarcinas: ſi onera: ſi miſerias recta mente pēſauerint. idqꝫ ſi quadā ſupina aut affectata ignorantia ignorare voluerint: in ea tempeſtate eos periclitari neceſſe eſt. vt eſt inquit Auguſti. Eger eo morti propinquior eſt: quo a proprij morbi cognitione eſt remotior. Agnoſcāt ergo qui hoc culmen tenent dignitatis naturam: que plerumqꝫ poſſeſſorū animos per abrupta elationis rapit. Et quia eo quiſqꝫ extollitur qui ſe ſupra alios videt in ſuperbiā ꝛ abuſionem erigitur. non curat prodeſſe: ſed gloriatur preeſſe preſumit ſe meliorem: quia ſe cernit ſuperiorem: priores dedignatur amicos: notos ignorat: contēnit antiquos: vultum auertit: ceruicem erigit: grandia loquitur: cum exigua operetur: ſublimia meditatur ſubeſſe: non patitur qui preeſſe molitur. Utinam ex conſydera tione veri dominij decreſceret tumor ſue dominationis vt dicere poſſit: nec ambulaui in magnis: nec in mira

bilibus ſuper me. Rurſus gloriari deſinent ſi pondus
ſeruitutis ſi molem ſollicitudinum ſi turbam curarum
et anxietatum ad mentem adduxerunt. De quibus ait
Job. Ecce gygantes gemunt ſub aquis. Ubi Gregori⁹.
Quanto quis altior erigitur. tãto curis grauiorib⁹ one
raſ. Et ſequitur. Homo in ſublime poſitus: tãtos ſupra
ſe ſuſtinet: quãtos dignitate precellit. Jdeo gygantes in
eccleſia potentes videlicet cardines recte gemunt ſub a-
quis. ideſt ſub populis. Et quia ſcriptum eſt. Aque mul
te populi multi. ſub quibus contremiſcũt quia illorum
aſſidua cura grauantur ⁊ illoruꝫ peccatis damnantur.
Deniqꝫ non glorientur cardines ipſi: quia ſponſo eccle-
ſie aſſiſtunt; eiuſqꝫ adiutores atqꝫ conſultores inſtituti
ſunt: Si enim ad mentis aciem reduxerint quantis la-
boribus plena ſit ac erumnis ea romani pontificis aſſi
ſtentia: ea conſulendi et iuuandi neceſſitudo; quantiſqꝫ
periculis referta ſit: illa deſyderata ad papam proximi
tas: cytbara gaudij vertetur in luctum Quanto eñi lu-
cifer fuit deo propinquior: tanto grauius peccauit atqꝫ
ruit. Nimia plerumqꝫ propinquitas nocet: nec ignis le-
dit niſi approximantem. Cognoſcant igitur quia aſſiſtẽ
tes ſunt non inſiſtentes: ne dixerim obſiſtentes: coadiu-
tores nõ impeditores: aſſiſtentes bono reſiſtentes malo
applaudentes bonis: impugnãtes peruerſos: vt ſint de
quibus ſcriptura ait. Qui aſſiſtit: aſſiſtat quaſi gyon in
die vindemie. Gyon conflictus vel lucta dicitur. Jn vin
demia vero mali fructum rapiũt. Qui igiť ſummo pon-
tifici aſſiſtit: conflictum aggreditur: contra eos q̃ fidem
et eccleſiam impugnãt. Aſſiſtere ergo quippe ⁊ reſiſtere
iuuareqꝫ omni tempore ſint cardines parati. non modo
in proſperis ſed aduerſis: ne de illis romanus põtifex re
cte cõqueratur: q꞉ ei aſſiſtunt. nõ autẽ in oportunitatib⁹
non in tribulatione: cũ autẽ tribulatio proxima eſt: nõ eſt
qui adiuuet Demum propinqui ſint, vt conſultent non
vt conſumant. ſicut ſcriptuꝫ eſt. Quos eligit appropin-
quabunt ei nec derelinquent eum. Utinam qui tã proxi
mi ſunt in dignitate ꝓpinqui ſint in ſanctitate: vt de eis
roman⁹ ꝓe põtifex recte dicere poſſit qð in leuitico ad le.

Nimia ꝓpinquitas nocet.

uitas dicebat ſummus ſacerdos. Sctificabor:inquit: I bis q̃ appropinquant mihi. Sed prochdolor verenduꝫ eſt potius:ne nimia ꝓpinquitate ipſi diacones ſint iuxta arcã dñi.ne de illis dicat eccleſie ſponſus: aduerſus me appropinquauerunt. Uideant rurſus:quia difficillima res eſt tanto tribunali aſſiſtere:difficiliꝰ ſic conſulere:vt ſimul proſint ⁊ placeant:⁊ lõge olim difficillimũ vt in aſſiſtẽdo ſit animus:in ꝯſulendo liber non odio affectui:nõ paſſioni obnoxius. Nã:iuxta quẽdam ſapientem:apud magnũ tribunal difficile eſt ſic conſiliari: vt ſit in verbo veritas:in conſilio fides:in cõmiſſo ſilentiũ Ille ſiquidem:teſte Ambroſio:recte cõſulit:qui veraciter aſſiſtit.q̃ ſeipſum formã ⁊ exẽplũ exhibet in doctrina:in grauitate:vt ſit eius ſermo ſalubris:conſiliũ vtile: vita honeſta:ſententia decora. Deniqꝫ quantũ cure: quantũ ſollicitudinis:quantũqꝫ miſerie:laboris atqꝫ periculi in ea aſſiſtentia vertitur:illud aperte indicat:q2 quicquid egrum:quicquid marcidũ:q̃cquid turbulentum: aut inquietum in orbe erit:totũ eis curandũ tribuit. Quicq̃d deformationis:aut morꝝ corruptionis in mũdo erit:ſũmo pontifici ſimul ⁊ cardinalibus imputat. Si peſtis: ſi fames:ſi in deũ ⁊ proximos fideles peccauerint: ſi vitia excreuerint:eis iputabit. qui:vt ſcriptura ait:cõmedũt peccata populꝝ. Nam:iuxta Ambro.cũ populus indiſciplinatus reperitur: ſignum ẽ quia ſacerdotium nõ eſt ſanum. Unde Grego.in quadaꝫ homelia. vbi ſubiectus ex ſua culpa moritur:ibi is qui preeſt mortis cauſa inuenitur. Et:vt paucis agamus:tot ſunt Cardinalium miſerie ⁊ calamitates:tot mentis ⁊ conſcientie remorſiones quot ſunt ſunt ꝓceptorum ⁊ rerum eis incũbentium tranſgreſſiões. Que omia enumerare ꝑ q̃ difficile foret. Ceterum cõgruit gradui cõgruit ordini cardinalium:expedit honori:ꝯuenit oneri ⁊ periculo. vt cõſyderẽt ſe cardines fore:atqꝫ cuſtodes oſtioꝝ domus dei per que nemo facile intrat niſi per cardium miniſteria. Ad eos igitur circũſpicere ꝑtinet q̃s ingreditur ⁊ egreditur. Conent itaqꝫ vt intrent habentes veſtes nuptiales:⁊ qui digni reputentur:claudãtqꝫ indignis Clauſa

De conſiliariјs cõditiones boni conſiliarij.

Oĩa vitia totius orbis aſcribũtur pape ⁊ cardinalibus.

erat bierico:vbi poſiti erant principes:vt viderēt intrā
tes ꝛ egredientes.Et in libris iudicum. Cuſtodes vigi
labant clauſis diligentiſſime oſtijs domus dei. Sed ca
ueāt ne claudāt oſtia his qui intrare deberent:percutiē
tes eos qui foris ſunt.quos ſcriptura cōmemorat:quia
claudūt oſtium cum intrinſecus fuerint. Rurſus inuigi
lent cuſtodie cardines ipſi:duo enim Simones eis oc
curent aſſidue inuicem contendentes ꝗs non equa lan
ce amplectanſ alterū ſequanſ alterum perſequanſ.Si
monem magū corrūpere nitentem expellant:Simonē
petrum ei maledicentem admittant. Simonē magū ꝛ
filiam eius eijciant:quia ad eoſdem cardines ſcriptura
ait.Claudite oſtia ne ſinatis eam intrare.Et iterū in li
bris regum.Eijce eā:ꝛ claude oſtiū:Vterꝗ Simon ne
gotiaſ vt intrent:ſed longe diſpariter. Simon petrus
iniqua domus dei commercia damnat:alter Simon ad
mittit:ille terrena vendit:vt eccleſia aſſequatur:iſte ſpi
ritualia emit:vt temporalia adipiſcatur. Ille dum gra
tis accipit: gratis dat. Iſte id pretio vendit:quod pretio
emit. Simon magus ait. Accipe numos. vt habeam
gratie dei largitionem. Simō Petr⁹ ait. Pecunia tua
tecū ſit in perditionem Ille nihil habens terreni multū
diuini mūeris elargitur:cū ait Quicq̄d habeo tibi do.
Iſte plurima habens nihil dat virtutis: q̄a eſtimauit
donū dei poſſe pecūia comparari. Intret deniꝗ Simō
petrus cūcta viſitet ꝛ operetur:pellaſ Simon magus:
qui vulnerat nec medetur. Ille claudos ſanat egrotan
tes:iſte ſanos efficit claudicantes. Ille curat alioꝝ ocu
los iſte implet ſuorum loculos. Ille intret qui ait.ſurge
ꝛ ambula.Alter expellaſ dicens.qui venerit ad me: nō
eijciam foras. Ille in nomine ieſu nazareni ſuſcitat mor
tuos.Hic in nomine zabuli mortificat viuos.Demū ex
pedit cardinalibus iactantiam ꝛ ornatū exteriorem fu
gere.Nō ſicut de illoꝝ numero in quib⁹ cernitur veſtiū
cultus plurimus:virtutū aūt nullus aut exigu⁹. Pom
pa enim veſtiū toleranda pro tempore:non affectanda De veſtiū
pro libito permittenda pro ſtatus decentia:dimittenda pompa.
pro ſcandalo.Auariciam:vt ſcorpionem cardines fugi

ant qꝛ de illis ſcribitur. Percute cardinem et cõmoueã
tur ſuperliminaria: qꝛ auaritia in capite ꝛ plateis eoꝝ
propterea nouiſſima eoꝝ conſummã. Poſt aurum non
eant: xp̄m non queſtũ ſequantur. affluentiam rerum nõ
querant niſi virtutum et donorum ſpiritualium. Vitent
menſarum luxuriem congeriem vaſorum: quia hoc non
eſt ornare eccleſiam: ſed ſpoliare: non eſt decorem maie-
ſtatemqꝫ cuſtodire ſed perdere. non eſt defendere ſed ex
ponere. Rurſus exponant ſe murum pro domo domini
Exeant ex aduerſo potentibus ſeculi: Regibus ſe exhi-
beant imperterritos vt Joannem iniuſtis. vt Moyſen
egyptijs: fornicãtibus vt phinees Jdolatris vt Heliaꝫ
auaris vt Eliſeũ. vt Petrum blaſphemãtibꝰ. vt Pau-
lũ perſequentibꝰ: vulgũ non ſpernant ſed inſtruant. diui
tem non palpent ſed terreant. pauperem non grauent ſꝫ
foueant. dignos promoueãt: indignos expellant. Et: vt
inquit canon: querant eos in eccleſia columnas erigere
quos plus cognoſcunt prodeſſe. non quos vel ipſi amãt
vel quorum ſunt precibus ꝛ ſeruitio deliniti: vel pro qui
bus vt prelati fiant; muneribus impetrarunt. Et cum
apoſtolorum typuꝫ teneant: diſtribuatur dignitas pro
meritis: non pro volitis. diſtribuant vnicuiqꝫ prout opꝰ
eſt non ſibi ſed populo. Juuenes doceant non exaltent:
minas principũ nõ paueãt: ſed contẽnant. eccleſias non
ſpolient: ſed ornent. marſupia nõ exhauriant; ſed corda
reficiant et crimina corrigãt. ſtudioſos diligãt: ignorãn
tes ignorent. quia ſcriptum eſt ignorans ignorabit. De
dote vidue et patrimonio crucifixi pauperes paſcãt; nõ
in conſpectu hominũ ſed dei Nec reprehendimus quoſ
dam qui pauculas eſcas egenis erogant; que de ſua et
ſuoruꝫ ſuper eſt mẽſa: ſed eos inculpamus qui pretioſio-
ra recondunt; more illoruꝫ de quibus Mattheus ait:
quia decimant mentaꝫ ꝛ anetum ac ciminũ: ꝛ relinquũt
que grauiora ſunt: quoniam hec oportet facere; et illa
non omittere Jubentur deniqꝫ cardines viriliter ſtare p
Officium cardinalium. afflictis: et iudicare equitatem pro manſuetis terre. Ju-
bentur deniqꝫ vacare morum correctioni inſiſtere cõcor
die: inuigilare paci; infidelium expugnationi inſiſtere

concordie inuigilare paci infidelium expugnationi et fi dei augmento intendere eamqꝫ vſqꝫ ad ſanguinem tueri. in cuius typo rubri pilei inſignijs decorantur. Sint de nique in loquendo modeſti in aduerſitate ſecuri: in proſpe ritate deuoti. in hoſpitio non diſſoluti: in conuiuio non effuſi. Demum ſint pontifici fideles infidelibus compor tabiles. ſint ad petēdū verecūdi: ad negandum iuſta dif ficiles. Sunt grati poſtqꝫ acceperunt. ſint largiſſimi ex hibitores ⁊ parciſſimi promiſſores. Et: vt finem verbis ſed non mentis dolori imponamus: tales interius exte riuſqꝫ cardines eccleſie exiſtant: quales ſe velle eſſe pre ſunt. Tales ſibi appareant quales ab hominibus re putari cupiunt. hoc ſit illis pudor alios eſſe: et alios ap parere. Fuere quidē multi: qͥbus expediens minime fuit apparere et conſpici Sed prochdolor in omni ſtatu ex perimur alios eſſe: alios apparere: vt illud Anticlaudia ni apud omnes verū ſit: quia aliquando non ſint homi nes quod videntur. Sepe vero pluris ſunt qꝫ appareāt: vt glorie eis ſit aſcendiſſe: Poſtremo id vellem cardina lium cordibus ſemper defixum ſit: qr ſi tandē diuerſis il lecebris deliteſcunt: nec eis onera incumbentia pertime ſcunt. vereor ne illud Amos ꝑphete audiāt Stridebūt inqͥt cardines dom⁹ dei in illa die: Et iterū illud Eſaie. Super muros tuos conſtitui cuſtodes. Ipſi vero ſicut locuſte vineam depaſti ſunt.

¶ Caput. x. de ſublimitate excellentia et dignita te ſtatus patriarcharum archiepiſcoporum epiſcoporū prelatorum preſbyterorum et miniſtrorum eccleſie: et de perfectione ſtatus eorum.

AGit ordo pollicitus vt attingamus cete ros ſtatus hierarchicos vite ſpiritualis: vi delicet patriarcharum archiepiſcoporum: epiſcoporum archidiaconorum curatorum. ⁊ aliorum clericorum ſub eccleſiaſtico or dine degētiū. Cui⁹ ſtatus dignitas et excellētia nō ſatis a mortalib⁹ laudari extolli ⁊ cōmēdari pōt. Conficere mus qͥdem magna volumina: ſi ea omnia adducerem⁹. que illorum excellentiam, et ſublimitatem demonſtrant.

Ordo ſacerdotalis ex iure naturali prĩcipiũ ſumſit.

Paucula tamen ſub quodam breui epilogo perſtringemus: quantum preſertim ad propoſiti rationem pertinet: quoniam latius excellentiam huius ſtatus deducimus in libro defenſorij ſtatus eccleſiaſtici: vbi predicta comprobamus: non ſolum ex fundamentis iuris naturalis: ſed teſtimonijs et exẽplis veteris legis. ac etiã ex ipſa gentilium obſeruãtia. necnõ teſtimonijs noue ⁊ euãgelice legis: et demũ autoritatibus et fundamentis iuris humani. Nam. vt cetera taceam. quis dubitat pontificem ac ſacerdotalem dignitatẽ principium ſumſiſſe ex ipſo naturali iure: quo: vt inquit phũs in politicis: homines naturaliter inclinãtur ad ſacrificia: q̃ nõ niſi per pontifices et ſacerdotes: etiam ipſa antiquitas inſtituenda celebrandaq; duxit. Sed illa gentilitas naturali iuri innitens hanc pontificum ⁊ ſacerdotum ſummam ſuper omnes mortales dignitatem ⁊ excellentiam: nedum inſtitutis: ſed humili ac deuota obſeruatione pfeſſa eſt Nam: vt Plutarcho placuit ⁊ Policratus refert: apud gentiles eos qui religiõis cultui preerant: quos pontifices appellabant: quaſi typum anime. in corpore humano tenẽtes: ſuper omnes mortales venerabant. eiſq; ſubijciebantur. Sicut itaq; aĩa totius corporis habet principatum cunctaq; membra vegetat: eiq; obſequuntur et illoꝝ gerit principatũ: ita pontifices quos ipſe Plutarchus etiã pfectos diuino cultui vocat: toti corporis communitati preſint oportet. Subdens quia et Auguſtus ceſar ſacrorum pontificibus eouſq; ſubiectus fuit: donec et ipſe ne cui mortalium ſubeſſet veſtalis creatus eſt pontifex. Demum in ipſa veteri lege hic excellentiſſim⁹ ordo inchoatus eſt ⁊ in noua plenius cõfirmatus: vt inquit Iſidorus. Nam ſancti doctores ſacrificiũ. ⁊ p conſequens ſacerdotium ab Abel ⁊ Chayn incepiſſe aiunt: qui primo ſacrificarunt deo. Unde creditur Adã in ſpiritu et iuſſu domini docuiſſe filios ſacrificare deo: quare dicunt ordinem ſacerdotij tunc primo incepiſſe. Sed putamus vtrumq; recte ſtare poſſe. qm̃ ante legem ſacerdotiũ ⁊ ſacrificium incepit ab Adam et filijs eius: videlicet implicite ⁊ ſub quadã figura. Sub lege vero expli

cite et expreſſe iuſſu domini incepit ab Aaron. Alij a Melchiſedech iuxta illud Tu es ſacerdos ineternum ſecundum ordinē Melchiſedech. Sed:vt diximus ſub lege Aaron primus iubente domino victimas obtulit. Ut inquit Iſidorus. Quocunq; modo ſit ex ipſa tempo ris primitate ꝛ diuturnitate ac inſtituentis excellentia. ſancti ꝛ ſtatus ſanctitas atq; ſublimitas apertiſſime cō paratur. Demum vero ipſa pontificalis et ſacerdotalis excellentia et ſanctimonia ex hoc agnoſcitur. quoniam ſublimiori nomine q̄ cogitari poteſt: ſacra ſcriptura epi ſcopi ſacerdotes et eccleſie miniſtri nominantur. Appel lantur enim dij. Unde in exodo ſcribitur. Dījs non de trahes: per deos epiſcopos ꝛ ſacerdotes intelligens: vt ait quidam canon. Rurſus ordo ac ſtatus ipſe in eo emi nentiſſimus atq; ſanctiſſimus eſt: quia typum tenet cele ſtis hierarchie. Nā ipſi eccleſie miniſtri eccleſiaſticam conficiūt hierarchiam Ipſi quoq; in ſortem dei electi ſunt: et ipſe ſors illorum eſt Ipſi deniq; tante excellen tie ꝛ dignitatis exiſtunt: vt merito a cunctis ſeculi prin cipibus et chriſtiane fidei cultoribus patres appellen tur. Unde Grego. Quis dubitet eccleſiaſtici ordinis vi ros: venerādos fore quos regū et principum omniumq; fideliū patres et magiſtros cenſeri compertum eſt; Et ſe quitur. Nōne miſerabilis inſanie eſſe videt; ſi filius pa trem: diſcipulus magiſtrū nō honorent. Et iniquis obli gationibus illum poteſtati ſue ſubijcere. a quo credit nō ſolum in terram: ſed in celis ligari poſſe et ſolui Et ite rū idem Grego. circa principium paſtoralis inquit. Ho nor et ſublimitas nullis poterit comparatiōibus ade quari. ſi regum fulgore compares. et principum diade mati longe inferius erit: q̄ ſi plumbi metallum et auri fulgorem compares Quippe cum videamus regum col la et principum ſubmitti genibus ſacerdotum. et oſcu lata eoꝝ̄ dextera orationib⁹ eoꝝ credant ſe cōtineri. Et Ambro. in paſtorali Magna ex excellētia ꝛ ſublimitas epiſcopoꝝ. que ſicut maxima ē: ita maximā debet habe re cautelam. q꞉ honor grandis. grādiori debet ſollicitu dine circūuallari. Et rurſus Ambro. Nihil in ſeculo ex

Sacerdotes dij appellantur

Sacerdotes patres et magiſtri omniū principū appellant

celléctius ſacerdotibꝰ nihil ep̄is ſublimius reperiri pōt vt cū dignitatē eoꝝ oculis demonſtramus:digne noſcamus:quod ſumus:ꝛ quod ſumus pꝛofeſſione: actionē etiam demonſtremus:ne ſit gradus excelſus ꝛ defoꝛmis exceſſus.Deniq̄ꝫ ioannes Chꝛyſoſto.huius ſtatus gradum ꝛ excellentiam ſignans ait. Sacerdotibus eccleſie deus cunctos voluit eē ſubiectos:ad quos vniuerſa que in eccleſia occurrunt:voluerit ꝑtinere.Et Auguſtinus clericoꝛū ſtatū ꝛ eccleſiaſtici oꝛdinis ſublimitatē ꝛ ſanctimoniā deſignans:ait ad Mauriciū. Sacerdotibus ꝛ leuitis eccleſie non ex terrena poteſtate dn̄s noſter ſed excellenti potentia:pꝛopter eum cuius ſerui ſūt. Ita eis dominatur:vt debitam eis cuncti reuerentiam impendant Et ſubdit:nā in diuinis eloquijs eccleſiaſtici oꝛdinis:clerici ꝛ ſacerdotes aliquando dij:aliqn̄ angeli vocantur. Nam ꝛ ad Moyſen de eo qui ad iura deducendus erat dicitur. Applica eum ad deos:videlicet ad ſacerdotes. Et rurſus ſcriptū eſt. Dijs nō detrahas ꝛ ſeculi ſacerdotibus Et iterum.ego dixi dij eſtis Et ꝓpheta ait.Labia ſacerdotū cuſtodiunt ſcientiam:ꝛ legē de oꝛe eius requirant:qꝛ angelus domini exercituū eſt. Quid ergo mirū:ſi reges:ſi pꝛincipes: ſi cuncti fideles eos honoꝛent:quibꝰ in ſuo eloq̄o honoꝛeꝫ tribuens:aut angelos:aut chꝛiſtos:aut deos deus ipſe appellat.Grādis ergo eſt excellentia ſtatus ꝛ oꝛdinis clericoꝝ ꝛ pontificum.veluti qui eius locū tenent ſuper terram: qui celum ꝛ terram condidit.ꝛ omnia que in eis ſunt: quibꝰ tantam tribuit poteſtatem:vt quos ipſi abſoluunt vel ligāt ſuper terram ipſe ligatos ſolutoſq̄ꝫ bꝫ in celis: dicente eis ſaluatoꝛe quoꝝ pctā remiſeritis:remittunť eis Sed q̄d de huius eccleſiaſtici ſtatꝰ:dignitate ꝛ excellentia dicere fas eſt. Potius certe tempus: quam dicendi materia deeſſet.

Sacerdotes aliqn̄ dij aliqn̄ angeli vocantur.

¶Caput.xj. Differentia ꝛ cōparatione eccleſiaſticoꝛum videlicet Epiſcopoꝛum:ꝛ alioꝛum inferioꝛum pꝛelatoꝛum ꝛ clericoꝛum inter ſe adinuicem:ꝛ quis gradus altero ſit dignioꝛ ꝛ perfectioꝛ.

Exigit ergo idem ordo pollicitus vt eccleſiaſticorum ſiue clericorum ordinem inter ſe inuicem diſcernamus: ꝛ comparemus quod breuiſſime tanꝙ manifeſta abſoluemꝰ. Aliqui enim in minoribus ordinibus ſunt conſtituti aliqui ſubdiacõi: alij diaconi: alij preſbyteri: alij epiſcopi archiepiſcopi ꝛ patriarche: inter quos longa valde differentia eſt. Nam etiam ex chriſti inſtitutione maiorum ꝛ minorum ſacerdotum diſcretio facta eſt. qꝛ̃ apoſtolos: tamquam maiores: ꝛ ſeptuaginta duos diſcipulos quaſi minores ſacerdotes inſtituit: vt patꝫ Luce. x. vbi gloſſa ꝙ ſicut in apoſtolis forma epiſcoporuꝫ ſic ſeptuaginta duobus forma preſbyterorum: quaſi ſecundi ordinis eſt preſcripta. Poſtea aũt apoſtoli hanc formaꝫ ſecuti ſunt: ꝛ in ſingulis ciuitatibus epiſcopos in parochijs preſbyteros ordinarũt. Procedente vero tempore: ꝛ creſcente meſſe domini: apoſtoli ordinarunt diacones quorum maximus fuit Stephanus ſubdiaconos vero ꝛ alios minores ordĩes eccleſia per temporis diſcurſum ſibi conſtituit: ꝗuis non nulli dicant ſubdiaconatum ab apoſtolis fuiſſe inſtitutum ſed ꝑ eos inter ſacros non numeratum: poſtea tamẽ ab eccleſia aggregatũ Ueruntamẽ Dionyſius qui pauli diſcipulus fuit in eccleſiaſtica hierarchia: tres tantũ ordines deſcribit Epiſcoporum ordinem dixit maximũ: ꝛ perfectiuũ: preſbyterorum vero illuminatiuum: diaconorum purgatiuum Nec ſolũ diſtinguitur quo ad ſublimitatem: ꝛ pro excellentia ꝛ prerogatiua dignitatis: ſed prout induit quandaꝫ ſeruitutem propter deum oppoſitam ſtatui libertatis. Nam ſecundum ſententiam doctorum circa iſtos gradus: tria poſſent conſyderari: ſicut tribus modis perfectio ſtatus aut vite ſanctitas acquiratur. Primo perfectio ſtatus ſumitur communiter ꝛ large per actus dilectionem Secũdo magis proprie per officij adminiſtrationem Tertio proprijſſime per voti perpetuã obligationẽ Primo igit modo. Omnes in charitate exiſtẽtes ſunt in perfectionis ſtatu: qꝛ: vt apoſtolus ait ſola charitas vinculum ẽ perfectionis. Et hoc modo

Triplicit ẽ aliquis in ſtatu ꝑfectionis.

perfectio opponiẗ ruine peccati ꝛ culpe: ſm quem modũ dicit apoſtolus. Qui exiſtimat ſe ſtare: videat ne cadat. Secundo vo modo. Omnes qui aſſumunẗ ad officia eccleſiaſtica poſſent dici eſſe in ſtatu perfectõis reſpectu laycoꝝ. Sunt eñ ipſi quaſi medij inter deũ ꝛ populũ. Unde quãto ꝓpinquiores deo ratione officij qđ mini niſtrant tanto perfectiores. Unde in canone ſcribitur. Non ſolum epiſcopi ſed preſbyteri ꝛ diaconi debẽt ma gnopere prouidere. vt cunctum populum cui preſident: obſeruatiõe: vita ꝛ doctrina excedãt: id etiã agere debẽt inferiores gradus: puta exorciſte: lectores ꝛ alij. Sꝫ ter tio modo ſolũ epiſcopi: archiepiſcopi ac patriarche: ac etiam religioſi illi videlicet qui per votum in perpetuã ſeruitutem ſeſe tradunt ad ſeruiendũ chriſto et homini bus propter ipſuꝫ in his que ſunt circa opera perfectio nis: tales ſunt ꝓprijſſime in perfectiõis ſtatu. Et hoc modo in hac parte accipitur ſtatus: vt videlicet ſonet in quandam ſeruitutem oppoſitam ſtatui libertatis: quia per talem ſtatum fit mutatio ſtatus libertatis in perpe tuam chriſti ſeruitutem vt ſupra diximus. Et hic pro prijſſime eſt ſtatus perfectiõis vite apoſtolice in hac par te: ſm quem modum accipitur ſtatus. ij. q. vj. ſi quando in cauſa capituli vel ſtatus interpellatum fuerit. Non inquit per procuratores: ſed per ſeipſos eſt agendũ. Ce teri ergo miniſtri eccleſie indubie ſunt in ſtatu perfectio nis: propter officij adminiſtrationem: talis tamen perfe ctio ſtatus magis accipitur comparatiue ꝙ ꝓprie. Nã canones inferiorum clericorũ ſtatum magis appellant gradum ꝙ ſtatum. Unde dicitur in quodam canone. Pro gradu officij vnuſquiſqꝫ ſtudere oportet ad melio ra. Et hoc dictum ſit quãtum ad epiſcopos ꝛ miniſtros eccleſie inter ſeipſos comparatos.

¶ Caput duodecimũ de plurimis difficultatibus ꝛ acu leis: laboribus ꝛ periculis ſtatus archiepiſcoporũ: epi ſcoporum ꝛ ceterorum clericorum: et de malis miniſtris eccleſie: ac de multis abuſibus, vitijs ꝛ inordinationi bus illorum in genere ꝛ in communi.

Ipſa excellẽtia dignitatis ⁊ ſublimitate ſtatus eccleſiaſtici in genere ac differentia ⁊ cõpatione inter ſe:ſupereſt agere in communi de eius periculo aculeis ⁊ difficultate. Et adducentur in mediũ autoritates ⁊ ratiões quibus non inepte ꝓbari videnť huius ſtatus difficultates pericula ⁊ incommoda. Indignũ eñi videtur. vt ſi quos epiſcopos aut clericos huius ſtatus ſublimia et dulcia delectãt. amara ⁊ aſpera moderenť. nec in eo ſtatu ſecuros ſe reputantes plurimũ extollantur: qui tam proximi ruine inſiſtunt. In primis itaqꝫ nemo ſibi blandiatur ex ſanctimonia huius eminentis ſtatꝰ eccleſiaſtici. nemo certe de eius excellẽtia extollatur. Nemo de illius dignitate cõfidat. Cogitet eñi q͛: vt inquit canõ: non loca: non dignitates: non cathedra ſtatum faciũt: ſed vita ⁊ mores. Unde ex officio ⁊ dignitate non licentiam peccandi ſed neceſſitatẽ bñ viuendi: eccleſiaſtici viri ſe nouerint aſſecutos: nec ex eminentia ſtatus: audaciam delinquendi ſibi ſumant: pro eo maxime q͛: vt in precedentibus diximus: nullus ſanctũ dubitare debet: quem apex tante dignitatis attollit. In quo ſi deſunt bona acquiſita per meritum: ſufficiunt que a loco ⁊ cathedra teſtantur. Et iterũ Cathedra aut claros ad hec faſtigia erigit: aut qui eriguntur illuſtrat. At que dicimus plurimuꝫ falli eos: qui de loci dignitate letantur. Nam Simmachus papa ſeipſum declarans: predicta de illis intelligit qui ꝑ bonos actus: ſanctos ꝑdeceſſores imitantur. Unde ſubdit ꝙ ea que de cathedre ſanctitate dixerat: ad illos pertinent quos conuerſationis ſplendor illuminat. Sed pro tanto ſanctos vocat: quia propter loci ⁊ cathedre ſanctitatẽ boni et ſancti preſumuntur. Unde Hierony. Non ſanctorum filij ſunt q̃ tenent loca ſanctorũ: ſed qui exercent opera ſanctorum. Itaqꝫ nõ reddat eccleſiaſticos viros ſecuros dignitatis faſtigiũ: ſtatus periculũ. Unde Grego. Nos qui preſumus nõ cathedre: nõ dignitatis: nõ ordinis vel gentis prerogatiua. ſed moribꝰ cõfidere debemus: q͛ vt inquit canon: non dignitates aut ordines creatori proximos fa

De ſtatus dignitate nemo tumeſcat ſed contremiſcat.

uitas dicebat ſummus ſacerdos. Sctificabor: inquit: i bis q̃ appropinquant mihi. Sed prochdolor verendũ eſt potius: ne nimia ꝓpinquitate ipſi diacones ſint iuxta arcã dñi. ne de illis dicat eccleſie ſponſus: aduerſus me appropinquauerunt. Uideant rurſus: quia difficillima res eſt tanto tribunali aſſiſtere: difficili⁹ ſic conſulere: vt ſimul proſint ⁊ placeant: ⁊ lõge oĩm difficillimũ vt in aſſiſtẽdo ſit animus: in ꝯſulendo liber non odio affectui: nõ paſſioni obnoxius. Nã: iuxta quẽdam ſapientem: apud magnũ tribunal difficile eſt ſic conſiliari: vt ſit in verbo veritas: in conſilio fides: in cõmiſſo ſilentiũ Ille ſiquidem: teſte Ambroſio: recte cõſulit: qui vtiliter aſſiſtit. q̃ ſeipſum formã ⁊ exẽplũ exhibet in doctrina: in grauitate: vt ſit eius ſermo ſalubris: conſiliũ vtile: vita honeſta: ſententia decora. Deniq̧ quantũ cure: quantũ ſollicitudinis: quantũq̧ miſerie: laboris atq̧ periculi in ea aſſiſtentia vertitur: illud aperte indicat: qꝛ quicquid egrum: quicquid marcidũ: q̃cquid turbulentum: aut inquietum in orbe erit: totũ eis curandũ tribuit. Quicq̃d deformationis: aut moꝝ corruptionis in mũdo erit: ſũmo pontifici ſimul ⁊ cardinalibus imputatꝛ. Si peſtis: ſi fames: ſi in deũ ⁊ proximos fideles peccauerint: ſi vitia excreuerint: eis iputabiꝛ. qui: vt ſcriptura ait: cõmedũt peccata populoꝝ. Nam: iuxta Ambro. cũ populus indiſciplinatus reperitur: ſignum ẽ quia ſacerdotium nõ eſt ſanum. Unde Grego. in quadã homelia. vbi ſubiectus ex ſua culpa moritur: ibi is qui preeſt mortis cauſa inuenitur. Et: vt paucis agamus: tot ſunt Cardinalium miſerie ⁊ calamitates: tot mentis ⁊ conſcientie remorſiones quot ſunt ſunt ꝑceptorum ⁊ rerum eis incũbentium tranſgreſſiões. Que omia enumerare ꝑ q̃ difficile foret. Ceterum cõgruit gradui cõgruit ordini cardinalium: expedit honori: ꝯuenit oneri ⁊ periculo. vt cõſyderẽt ſe cardines fore: atq̧ cuſtodes oſtioꝝ domus dei per que nemo facile intrat niſi per cardium miniſteria. Ad eos igitur circũſpicere ꝑtinet q̃s ingreditur ⁊ egreditur. Conenꝛ itaq̧ vt intrent habentes veſtes nuptiales: ⁊ qui digni reputentur: claudãtq̧ indignis Clauſa

De conſiliarijs cõditiones boni conſiliarij.

Oĩa vitia totius orbis aſcribũtur pape ⁊ cardinalibus.

erat hierico: vbi poſiti erant principes: vt viderēt intrā tes ꝛ egredientes. Et in libris iudicum. Cuſtodes vigi labant clauſis diligentiſſime oſtijs domus dei. Sed ca ueāt ne claudāt oſtia his qui intrare deberent: percutiē tes eos qui foris ſunt. quos ſcriptura cōmemorat: quia claudūt oſtium cum intrinſecus fuerint. Rurſus inuigi lent cuſtodie cardines ipſi: duo enim Simones eis oc curent aſſidue inuicem contendentes q̄s non equa lan ce amplectanť alterū ſequanť alterum perſequanť. Si monem magū corrūpere nitentem expellant: Simonē petrum et maledicentem admittant. Simonē magū ꝛ filiam eius eijciant: quia ad eoſdem cardines ſcriptura ait. Claudite oſtia ne ſinatis eam intrare. Et iterū in li bris regum. Eijce eā: ꝛ claude oſtiū: Uterq; Simon ne gotiať vt intrent: ſed longe diſpariter. Simon petrus iniqua domus dei commercia damnat: alter Simon ad mittit: ille terrena vendit: vt eccleſia aſſequatur: iſte ſpi ritualia emit: vt temporalia adipiſcatur. Jlle dum gra tis accipit: gratis dat. Jſte id pretio vendit: quod pretio emit. Simon magus ait. Accipe numos. vt habeam gratie dei largitionem. Simō Petr' ait. Pecunia tua tecū ſit in perditionem Jlle nihil habens terreni multū diuini mūeris elargitur: cū ait Quicq̄d habeo tibi do. Jſte plurima habens nihil dat virtutis: q̄a eſtimauit donū dei poſſe pecūia comparari. Jntret deniq; Simō petrus cūcta viſitet ꝛ operetur: pellať Simon magus: qui vulnerat nec medetur. Jlle claudos ſanat egrotan tes: iſte ſanos efficit claudicantes. Jlle curat alioꝝ ocu los iſte implet ſuorum loculos. Jlle intret qui ait. ſurge ꝛ ambula. Alter expellať dicens. qui venerit ad me: nō eijciam foras. Jlle in nomine ieſu nazareni ſuſcitat mor tuos. Hic in nomine zabuli mortificat viuos. Demū ex pedit cardinalibus iactantiam ꝛ ornatū exteriorem fu gere. Nō ſicut de illoꝝ numero in quib' cernitur veſtiū cultus plurimus: virtutū aūt nullus aut exigu'. Pom pa enim veſtiū toleranda pro tempore: non affectanda pro libito permittenda pro ſtatus decentia: dimittenda pro ſcandalo. Auariciam: vt ſcorpionem cardines fugi

De veſtiuꝫ pompa.

ant qꝛ de illis ſcribitur. Percute cardinem et cõmoueã tur ſuperliminaria: qꝛ auaritia in capite ꝛ plateis eorũ propterea nouiſſima eoꝝ conſummã. Poſt aurum non eant:xp̄m non queſtũ ſequantur. affluentiam rerum nõ querant niſi virtutum et donorum ſpiritualium. Uitent menſarum luxuriem congeriem vaſorum: quia hoc non eſt ornare eccleſiam: ſed ſpoliare: non eſt decorem maieſtatemqꝫ cuſtodire ſed perdere. non eſt defendere ſed exponere. Rurſus exponant ſe murum pro domo domini. Exeant ex aduerſo potentibus ſeculi: Regibus ſe exhibeant imperterritos vt Joannem iniuſtis. vt Moyſen egyptijs: fornicãtibus vt phinees Jdolatris vt Heliaꝫ auaris vt Eliꝫeũ. vt Petrum blaſphemãtibꝰ. vt Paulũ perſequentibꝰ: vulgũ non ſpernant ſed inſtruant. diuitem non palpent ſed terreant. pauperem non grauent ſꝫ foueant. dignos promoueãt: indignos expellant. Et: vt inquit canon: querant eos in eccleſia columnas erigere quos plus cognoſcunt prodeſſe. non quos vel ipſi amãt vel quorum ſunt precibus ꝛ ſeruitio deliniti: vel pro quibus vt prelati fiant: muneribus impetrarunt. Et cum apoſtolorum typuꝫ teneant: diſtribuatur dignitas pro meritis: non pro volitis. diſtribuant vnicuiqꝫ prout opꝰ eſt non ſibi ſed populo. Juuenes doceant non exaltent: minas principũ nõ paueãt: ſed contẽnant. eccleſias non ſpolient: ſed ornent. marſupia nõ exhauriant: ſed corda reficiant et crimina corrigãt. ſtudioſos diligãt: ignorantes ignorent. quia ſcriptum eſt ignorans ignorabit. De dote vidue et patrimonio crucifixi pauperes paſcãt: nõ in conſpectu hominũ ſed dei Nec reprehendimus quoſdam qui pauculas eſcas egenis erogant: que de ſua et ſuoruꝫ ſuper eſt mẽſa: ſed eos inculpamus qui pretioſiora recondunt: more illoruꝫ de quibus Mattheus ait: quia decimant mentaꝫ ꝛ anetum ac ciminũ: ꝛ relinquũt que grauiora ſunt: quoniam hec oportet facere: et illa non omittere Jubentur deniqꝫ cardines viriliter ſtare ꝑ afflictis: et iudicare equitatem pro manſuetis terre. Jubentur deniqꝫ vacare morum correctioni inſiſtere cõcordie: inuigilare paci: infidelium expugnationi inſiſtere

Officium cardinalium.

concordie inuigilare paci infidelium expugnationi et ſi
dei augmento intendere eamqꝫ vſqꝫ ad ſanguinem tueri.
in cuius typo rubri pilei inſignijs decorantur. Sint de-
niqꝫ in loquendo modeſti in aduerſitate ſecuri:in proſpe
ritate deuoti.in hoſpitio non diſſoluti:in conuiuio non
effuſi. Demum ſint pontifici fideles infidelibus compor
tabiles.ſint ad petēdū verecūdi:ad negandum iuſta dif-
ficiles. Sunt grati poſtqꝫ acceperunt.ſint largiſſimi ex-
hibitores ⁊ parciſſimi promiſſores. Et: vt finem verbis
ſed non mentis dolori imponamus:tales interius exte-
riuſqꝫ cardines eccleſie exiſtant:quales ſe velle eſſe ꝓfeſ
ſi ſunt. Tales ſibi appareant quales ab hominibus re-
putari cupiunt.hoc ſit illis pudor alios eſſe:et alios ap
parere. Fuere quidē multi:quibus expediens minime fuit
apparere et conſpici Sed proch dolor in omni ſtatu ex-
perimur alios eſſe:alios apparere:vt illud Anticlaudia
ni apud omnes verū ſit:quia aliquando non ſint homi-
nes quod videntur. Sepe vero pluris ſunt qꝫ appareāt:
vt glorie eis ſit aſcendiſſe: Poſtremo id vellem cardina-
lium cordibus ſemper defixum ſit:qꝛ ſi tandē diuerſis il
lecebris delitescunt:nec eis onera incumbentia pertime-
ſcunt. vereor ne illud Amos pphete audiāt Stridebūt
inquit cardines dom⁹ dei in illa die: Et iterū illud Eſaie.
Super muros tuos conſtitui cuſtodes. Ipſi vero ſicut
locuſte vineam depaſti ſunt.

¶ Caput.x.de ſublimitate excellentia et dignita-
te ſtatus patriarcharum archiepiſcoporum epiſcoporū
prelatorum preſbyterorum et miniſtrorum eccleſie:et de
perfectione ſtatus eorum.

COgit ordo pollicitus vt attingamus cete-
ros ſtatus hierarchicos vite ſpiritualis: vi
delicet patriarcharum archiepiſcoporum:
epiſcoporum archidiaconorum curatorum.
⁊ aliorum clericorum ſub eccleſiaſtico or-
dine degētiū. Cui⁹ ſtatus dignitas et excellētia nō ſatis
a mortalib⁹ laudari extolli ⁊ cōmēdari pōt. Conficere-
mus quidem magna volumina:ſi ea omnia adducerem⁹.
que illorum excellentiam,et ſublimitatem demonſtrant.

Paucula tamen ſub quodam breui epilogo perſtringe-mus: quantum preſertim ad propoſiti rationem perti-net: quoniam latius excellentiam huius ſtatus deduci-mus in libro defenſorij ſtatus eccleſiaſtici: vbi predicta comprobamus: non ſolum ex fundamentis iuris natu-ralis: ſed teſtimonijs et explis veteris legis. ac etiā ex ipſa gentilium obſeruātia. necnō teſtimonijs noue ꝛ euā-gelice legis: et demū autoritatibus et fundamentis iu-ris humani. Nam. vt cetera taceam. quis dubitat pon-tificem ad ſacerdotalem dignitatē principium ſumſiſſe ex ipſo naturali iure: quo: vt inquit phūs in politicis: ho-mines naturaliter inclināt ad ſacrificia: q̄ nō niſi per pontifices et ſacerdotes: etiam ipſa antiquitas inſtituen-da celebrandaq̧ duxit. Sed illa gentilitas naturali iu-ri innitens hanc pontificum ꝛ ſacerdotum ſummam ſu-per omnes mortales dignitatem ꝛ excellentiam: nedum inſtitutis: ſed humili ac deuota obſeruatione pfeſſa eſt. Nam: vt Plutarcho placuit ꝛ Policratus refert: apud gentiles eos qui religioſis cultui preerant: quos pontifi-ces appellabant: quaſi typum anime. in corpore huma-no tenētes: ſuper omnes mortales venerabant. eiſq̧ ſub-ijciebantur. Sicut itaq̧ aīa totius corporis habet prin-cipatum cunctaq̧ membra vegetat: eiq̧ obſequuntur et illoꝝ gerit principatū: ita pontifices quos ipē Plutar-chus etiā pfectos diuino cultui vocat: toti corporis com-munitati preſint oportet. Subdens quia et Auguſtus ceſar ſacrorum pontificibus euſq̧ ſubiectus fuit: do-nec et ipſe ne cui mortalium ſubeſſet veſtalis creatus eſt pontifex. Demum in ipſa veteri lege hic excellentiſſim9 ordo inchoatus eſt ꝛ in noua plenius cōfirmatus: vt in-quit Iſidorus. Nam ſancti doctores ſacrificiū. ꝛ p con-ſequens ſacerdotium ab Abel ꝛ Chayn incepiſſe aiunt: qui primo ſacrificarunt deo. Unde creditur Adaz in ſpi-ritū et iuſſu domini docuiſſe filios ſacrificare deo: qua-re dicunt ordinem ſacerdotij tunc primo incepiſſe. Sed putamus vtrumq̧ recte ſtare poſſe. qm̄ ante legem ſacer-dotiū ꝛ ſacrificium incepit ab Adam et filijs eius: vide-licet implicite ꝛ ſub quadā figura. Sub lege vero expli-

Ordo ſa-cerdotaliſ ex iure na-turali prī-cipiū ſum-ſit.

cite et expreſſe iuſſu domini incepit ab Aaron. Alii a Melchiſedech iuxta illud Tu es ſacerdos ineternum ſecundum ordinē Melchiſedech. Sed:vt diximus ſub lege Aaron primus iubente domino victimas obtulit. Ut inquit Iſidorus. Quocunq̧ modo ſit ex ipſa tempo ris primitate ⁊ diuturnitate ac inſtituentis excellentia. ſancti ⁊ ſtatus ſanctitas atq̧ ſublimitas apertiſſime cō paratur. Demum vero ipſa pontificalis et ſacerdotalis excellentia et ſanctimonia ex hoc agnoſcitur. quoniam ſublimiori nomine q̄ cogitari poteſt: ſacra ſcriptura epi ſcopi ſacerdotes et eccleſie miniſtri nominantur. Appel lantur enim dii. Unde in exodo ſcribitur. Dn̄s non de trahes: per deos epiſcopos ⁊ ſacerdotes intelligens: vt ait quidam canon. Rurſus ordo ac ſtatus ipſe in eo emi nentiſſimus atq̧ ſanctiſſimus eſt: quia typum tenet cele ſtis hierarchie. Naꝫ ipſi eccleſie miniſtri eccleſiaſticam conficiūt hierarchiam Ipſi quoq̧ in ſortem dei electi ſunt: et ipſe ſors illorum eſt Ipſi deniq̧ tante excellen tie ⁊ dignitatis exiſtunt: vt merito a cunctis ſeculi prin cipibus et chriſtiane fidei cultoribus patres appellen tur. Unde Grego. Quis dubitet eccleſiaſtici ordinis vi ros: venerādos fore quos regū et principum omniumq̧ fideliū patres et magiſtros cenſeri compertum eſt: Et ſe quitur. Nōne miſerabilis inſanie eſſe videt̄: ſi filius pa trem: diſcipulus magiſtrū nō honorent. Et iniquis obli gationibus illum poteſtati ſue ſubiicere. a quo credit nō ſolum in terram: ſed in celis ligari poſſe et ſolui Et ite rū idem Grego. circa principium paſtoralis inquit. Ho nor et ſublimitas nullis poterit comparatiōibus ade quari. ſi regum fulgore compares. et principum diade mati longe inferius erit: q̄ ſi plumbi metallum et auri fulgorem compares Quippe cum videamus regum col la et principum ſubmitti genibus ſacerdotum. et oſcu lata eorū dextera orationib⁹ eoꝝ credant ſe cōtineri. Et Ambro. in paſtorali Magna ex excellētia ⁊ ſublimitas epiſcopoꝝ. que ſicut maxima ē: ita maximā debet habe re cautelam. qꝛ honor grandis. grādiori debet ſollicitu dine circūuallari. Et rurſus Ambro. Nihil in ſeculo ex

Sacerdotes dii appellantur

Sacerdotes patres et magiſtri omniū principū appellant̄

cellẽtius ſacerdotibꝰ nihil e͞pis ſublimius reperiri pōt vt cū dignitatẽ eoꝝ oculis demonſtramus:digne noſcamus:quod ſumus:ꝛ quod ſumus profeſſione: actione etiam demonſtremus:ne ſit gradus excelſus ꝛ deformis exceſſus. Deniqȝ ioannes Chryſoſto. buius ſtatus gradum ꝛ excellentiam ſignans ait. Sacerdotibus eccleſie deus cunctos voluit eẽ ſubiectos:ad quos vniuerſa que in eccleſia occurrunt:voluerit ptinere. Et Auguſtinus clericorū ſtatū ꝛ eccleſiaſtici ordinis ſublimitatẽ ꝛ ſanctimoniā deſignans:ait ad Mauriciū. Sacerdotibus ꝛ leuitis eccleſie non ex terrena poteſtate dn̄s noſter ſed excellenti potentia:propter eum cuius ſerui ſūt. Ita eis dominatur:vt debitam eis cuncti reuerentiam impendant Et ſubdit:nā in diuinis eloquijs eccleſiaſtici ordinis:clerici ꝛ ſacerdotes aliquando dij:aliqn̄ angeli vocantur. Nam ꝛ ad Moyſen de eo qui ad iura ducendus erat dicitur. Applica eum ad deos:videlicet ad ſacerdotes. Et rurſus ſcriptū eſt. Dijs nō detrahas ꝛ ſeculi ſacerdotibus Et iterum. ego dixi dij eſtis Et ꝓpheta ait. Labia ſacerdotū cuſtodiunt ſcientiam:ꝛ legẽ de ore eius requirant:qꝛ angelus domini exercituū eſt. Quid ergo mirū:ſi reges:ſi principes: ſi cuncti fideles eos honorent:quibꝰ in ſuo eloq̄o honores tribuens:aut angelos:aut chriſtos:aut deos deus ipſe appellat. Grādis ergo eſt excellentia ſtatus ꝛ ordinis clericoꝝ ꝛ pontificum. veluti qui eius locū tenent ſuper terram: qui celum ꝛ terram condidit. ꝛ omnia que in eis ſunt: quibꝰ tantam tribuit poteſtatem:vt quos ipſi abſoluunt vel ligāt ſuper terram ipſe ligatos ſolutoſqȝ hꝫ in celis: dicente eis ſaluatore quoꝝ pctā remiſeritis:remittunt eis Sed q̄d de huius eccleſiaſtici ſtatꝰ:dignitate ꝛ excellentia dicere fas eſt. Potius certe tempus: quam dicendi materia deeſſet.

Sacerdotes aliqn̄ dij aliqn̄ angeli vocantur.

Caput. xi. Differentia ꝛ cōparatione eccleſiaſticorum videlicet Epiſcoporum:ꝛ aliorum inferiorum prelatorum ꝛ clericorum inter ſe adinuicem:ꝛ quis gradus altero ſit dignior ꝛ perfectior.

Exigit ergo idem ordo pollicitus vt eccleſia
ſticorum ſiue clericorum ordinem inter ſein
uicem diſcernamus: ⁊ comparemus quod
breuiſſime tanꝗ̃ manifeſta abſoluemꝰ. Ali
qui enim in minoribus ordinibus ſunt con
ſtituti aliqui ſubdiacõi: alij diaconi: alij preſbyteri: alij
epiſcopi archiepiſcopi ⁊ patriarche: inter quos longa
valde differentia eſt. Nam etiam ex chriſti inſtitutione
maiorum ⁊ minorum ſacerdotum diſcretio facta eſt. qñ
apoſtolos: tamquam maiores: ⁊ ſeptuaginta duos di
ſcipulos quaſi minores ſacerdotes inſtituit: vt patʒ Lu
ce. x. vbi gloſſa ꝙ ſicut in apoſtolis forma epiſcoporuꝫ
ſic ſeptuaginta duobus forma preſbyterorum: quaſi ſe
cundi ordinis eſt preſcripta. Poſtea aũt apoſtoli hanc
formaꝫ ſecuti ſunt: ⁊ in ſingulis ciuitatibus epiſcopos
in parochijs preſbyteros ordinarũt. Procedente vero
tempore: ⁊ creſcente meſſe domini: apoſtoli ordinarunt
diacones quorum maximus fuit Stephanus ſubdiaco
nos vero ⁊ alios minores ordies eccleſia per temporis
diſcurſum ſibi conſtituit: ꝗ̃uis non nulli dicant ſubdia
conatum ab apoſtolis fuiſſe inſtitutum ſed ꝑ eos inter
ſacros non numeratum: poſtea tamẽ ab eccleſia aggre
gatũ Ueruntamẽ Dionyſius qui pauli diſcipulus fuit
in eccleſiaſtica hierarchia: tres tantũ ordines deſcribit
Epiſcoporum ordinem dixit maximũ: ⁊ perfectiuũ: pre
ſbyterorum vero illuminatiuum: diaconorum purgati
uum Nec ſolũ diſtinguitur quo ad ſublimitatem: ⁊ pro
excellentia ⁊ prerogatiua dignitatis: ſed prout indu
cit quandaꝫ ſeruitutem propter deum oppoſitam ſta
tui libertatis. Nam ſecundum ſententiam doctorum
circa iſtos gradus, tria poſſent conſyderari: ſicut tribus
modis perfectio ſtatus aut vite ſanctitas acquiratur.
Primo perfectio ſtatus ſumitur communiter ⁊ large
per actus dilectionem Secũdo magis proprie per offi
cij adminiſtrationem Tertio propriiſſime per voti per
petuã obligationẽ Primo igiẽ modo. Omnes in chari
tate exiſtẽtes ſunt in perfectionis ſtatu: q: vt apoſtolus
ait ſola charitas vinculum ẽ perfectionis. Et hoc modo

Triplicit ẽ aliquis in ſtatu ꝑ fectionis.

perfectio opponit ruine peccati ⁊ culpe: ſm quem modū dicit apoſtolus. Qui exiſtimat ſe ſtare: videat ne cadat. Secundo vo modo. Omnes qui aſſumunt ad officia eccleſiaſtica poſſent dici eſſe in ſtatu perfectōis reſpectu laycoꝝ. Sunt em̄ ipſi quaſi medij inter deū ⁊ populū. Unde quāto propinquiores deo ratione officij qd mini niſtrant tanto perfectiores. Unde in canone ſcribitur. Non ſolum epiſcopi ſed preſbyteri ⁊ diaconi debēt magnopere prouidere. vt cunctum populum cui preſident: obſeruatiōe: vita ⁊ doctrina excedāt: id etiā agere debēt inferiores gradus: puta exorciſte: lectores ⁊ alij. Sȝ tertio modo ſolū epiſcopi: archiepiſcopi ac patriarche: ac etiam religioſi illi videlicet qui per votum in perpetuā ſeruitutem ſeſe tradunt ad ſeruiendū chriſto et hominibus propter ipſuȝ in his que ſunt circa opera perfectionis: tales ſunt proprijſſime in perfectiōis ſtatu. Et hoc modo in hac parte accipitur ſtatus: vt videlicet ſonet in quandam ſeruitutem oppoſitam ſtatui libertatis: quia per talem ſtatum fit mutatio ſtatus libertatis in perpetuam chriſti ſeruitutem vt ſupra diximus. Et hic proprijſſime eſt ſtatus perfectiōis vite apoſtolice in hac parte: ſm quem modum accipitur ſtatus. ij. q. vj. ſi quando in cauſa capituli vel ſtatus interpellatum fuerit. Non inquit per procuratores: ſed per ſeipſos eſt agendū. Ceteri ergo miniſtri eccleſie indubie ſunt in ſtatu perfectionis: propter officij adminiſtrationem: talis tamen perfectio ſtatus magis accipitur comparatiue ꝙ ꝓprie. Nā canones inferiorum clericoꝝ ſtatum magis appellant gradum ꝙ ſtatum. Unde dicitur in quodam canone. Pro gradu officij vnuſquiſqȝ ſtudere oportet ad meliora. Et hoc dictum ſit quātum ad epiſcopos ⁊ miniſtros eccleſie inter ſeipſos comparatos.

¶ Caput duodecimū de plurimis difficultatibus ⁊ aculeis: laboribus ⁊ periculis ſtatus archiepiſcopoꝝ: epiſcoporum ⁊ ceterorum clericorum: et de malis miniſtris eccleſie: ac de multis abuſibus, vitijs ⁊ inordinationibus illorum in genere ⁊ in communi.

Ipſa excellẽtia dignitatis & ſublimitate ſtatus eccleſiaſtici in genere ac differentia & cõpatione inter ſe: ſupereſt agere in communi de eius periculo aculeis & difficultate. Et adducentur in mediũ autoritates & ratiões quibus non inepte ꝓbari videnẽ huius ſtatus difficultates pericula & incommoda. Indignũ em̃ videtur. vt ſi quos epiſcopos aut clericos huius ſtatus ſublimia et dulcia delectãt. amara & aſpera moderenẽ. nec in eo ſtatu ſecuros ſe reputantes plurimũ extollantur: qui tam proximi ruine inſiſtunt. In primis itaqȝ nemo ſibi blandiatur ex ſanctimonia huius eminentis ſtatꝰ eccleſiaſtici. nemo certe de eius excellẽtia extollatur. Nemo de illius dignitate cõfidat. Cogitet em̃ qꝛ: vt inquit canõ: non loca: non dignitates: non cathedra ſtatum faciũt: ſed vita & mores. Unde ex officio & dignitate non licentiam peccandi ſed neceſſitatẽ bñ viuendi: eccleſiaſtici viri ſe nouerint aſſecutos: nec ex eminentia ſtatus: audaciam delinquendi ſibi ſumant: pro eo maxime qꝛ: vt in precedentibus diximus: nullus ſanctũ dubitare debet: quem apex tante dignitatis attollit. In quo ſi deſunt bona acquiſita per meritum: ſufficiunt que a loco & cathedra teſtantur. Et iterũ Cathedra aut claros ad hec faſtigia erigit: aut qui eriguntur illuſtrat. At que dicimus plurimuȝ falli eos: qui de loci dignitate letantur. Nam Simmachus papa ſeipſum declarans: predicta de illis intelligit qui ꝑ bonos actus: ſanctos ꝑdeceſſores imitantur. Unde ſubdit ꝙ ea que de cathedre ſanctitate dixerat: ad illos pertinent quos conuerſationis ſplendor illuminat. Sed pro tanto ſanctos vocat: quia propter loci & cathedre ſanctitatẽ boni et ſancti preſumuntur. Unde Hierony. Non ſanctorum filij ſunt ꝗ tenent loca ſanctorũ; ſed qui exercent opera ſanctorum. Itaqȝ nõ reddat eccleſiaſticos viros ſecuros dignitatis faſtigiũ: ſtatus periculũ. Unde Grego. Nos qui preſumus nõ cathedre: nõ dignitatis: nõ ordinis vel gentis prerogatiua. ſed morib' cõfidere debemus: qꝛ vt inquit canon: non dignitates aut ordines creatori ꝓximos fa

De ſtatus dignitate nemo tumeſcat ſed contremiſcat.

ciunt: ſed nos aut ꝓpria merita coniungunt aut mala diſiungũt. Non ergo letẽtur epiſcopi ex ſanctitate cathedre: non ſacerdotes confidãt ex ſacerdotij dignitate ſed potius contremiſcant ex iminẽti calamitate ⁊ periculi ꝑnitate. Quid enĩ dignitas affert ſi vita obeſt: Nã teſte Gregorio quid paradiſo altius tutius atqꝫ iucundius: quid celo ſecurius: ⁊ tñ homo de paradiſo peccando: angeli de celo ceciderũt. vt poſteris cederet i exẽplũ: qꝛ nõ loci nec dignitatis amplitudo ſecuritatẽ tribuat: ſꝫ vite innocentia: qꝛ vt idem Grego. ſubijcit: iuſtũ quippe eſt. vt nobilitate loci ac dignitate officij non iuuet: qui dignitatẽ dei a ſe abijcit. Unde Chryſoſt. ad epiſcopos de dignitate: ⁊ excellentia ſe efferẽtes: nec illi⁹ eminẽtia pericula preuidentes pulcre ait. Uidete inqꝫ fratres ꝙ non ſedeatis ſupra cathedrã: qꝛ nõ cathedra facit ſacerdotem ſed ſacerdos facit cathedrã: non locus ſanctificat hominẽ: ſed homo locũ: nec omnis ſacerdos ſanctus eſt ſed omnis ſanctus ſacerdos. Et ſequitur. Qui bñ ſederit ſuper cathedrã: honorẽ accepit cathedre. Et iterũ. Malus ſacerdos ex ſacerdotio ſuo crimen acquirit nõ dignitatẽ. Scdo eccleſiaſtici ſtatus incõmoda ⁊ onera: difficultates ⁊ aculeos erũnas atqꝫ pericula ex ipſo nomine ſatis cõprehẽdere poſſumus. Si enim epiſcopi: ſacerdotis aut clerici nomen ſolum perterret: quanto amplius ipſius rei defectus ꝙ̃ nomẽ importat. Epiſcopus enĩ ſuperintendẽs aut ſpeculator dicit. Sacerdos vero dictus ꝙ ſacra det aut doceat. Clericus vo appellatus ꝙ in dei ſortẽ electus ſit. Qui ergo nõ ſuperintẽdit: qui non ſpeculatur: qui a longe non ꝓſpicit incõmoda ſubditorum nõne epiſcopi falſum nomen vſurpat: Sed ⁊ q̃ ſacra nec dat nec docet: nonne falſum ſacerdotis titulũ ſumit: clericus vero quomodo ſors dei dictus eſt: quem mundus quẽ ſeculum: quẽ deniqꝫ ipſe infernus de illo verius ſortiuntur: Hos itaqꝫ pulcre Bernar. deſcribit. Mirũ eſt ꝙ clerici aliud videri cupiunt ꝙ̃ ſint videlicet habitu milites: queſtu clerici. actu neutrũ exhibent. nõ enim pugnãt vt milites: nec euangelizant vt clerici: nec laborãt vt miniſtri. Cuius igitur ordinis ſint. cũ vtrũqꝫ

Epi: ſacerdotis ⁊ clerici nomẽ terribile.

Sacerdotis ⁊ clerici nomen falſo ſepe vſurpatur

Clerici habitu milites queſtu clerici actu neutrũ eſſe volũt.

eſſe cupiũt: ꝛ vtrũqꝫ deſerũt ꝛ ꝯfundũt. Et ſequit. Unuſ⸗quiſqꝫ inquit apoſtolus in ordine ſuo reſurget: ſed iſti in quo. Sed certe q̄ nullũ tenent ordinẽ: ſine ordine peri bunt. Et cum ſapiẽs deus veraciter credit a ſummo vſqꝫ deorſum nihil inordinate reliquerit. vereor certe nõ ali bi eſſe ordinandos q̄ ibi: vbi nullus ordo: ſed ſempi⸗ternus horror inhabitat. Ad hos p̄terea ſic nominatos paſtores ꝛ paſtoralẽ curã deſerẽtes: ꝑ prophetã de⁹ acer biſſime cõminatur. Ait eñi. Si non fueris locutus vt ſe cuſtodiat impius a via ſua ꝛ ille i iniq̃tate ſua morieť ſan guinem eius de manu tua exquirã. Q̃d ergo maius pe riculũ cogitari potes q̄ aliorꝫ iniquitate dãnari? In ce teris ſiquidẽ ſtatibus ſeu viuendi modis culpa tenet au tores ſuos quilibet ꝓprio ſuo peccato puniť: q̄ ſcriptũ eſt. Aia que peccauerit ipſa morietur. In hoc tamẽ peri culoſo viuendi genere nedũ ſuo ſed aliorꝫ ſcelere paſtor plectitur. Damnanť eniꝫ paſtores populorꝫ iniquitate. Quis ergo ſane mentis ad illud vite genus aſpirat. vt animã ſuã teneri obligariqꝫ baratro eligat ſi alij pecca uerint? In exordio humani generis Cain ipſe licet re⸗probus: tante tamen intelligentie fuit vt vite aliene cu⸗ram abijceret inquiens. Nunq̃d ego cuſtos fratris mei ſum. Repellebat ille a ſe caute fratris curam: ne incau⸗tius ꝑ fratre tenereť. Ille etiam vterini fratris curã re⸗cuſabat: nunc prohdolor ad extraneorũ curã cuꝫ aper to periculo ꝓperamus. Quis: oro: tã ſibi impius: quis tam ſui oblit⁹ exiſtit: q̄s ſpõſorẽ ſeu aliene vite ſe ꝯſtitui fideiuſſorẽ optat: q̄ vitã ꝓpriã vix tueri pñt? Aut q̃d tam inſanũ: q̃d tã incõſyderatũ: q̄ alienarꝫ culparꝫ diſtrictaꝫ rationẽ ſeſe redditurũ ꝓmittere: q̄ ſua aut nõ videt aut nõ intelligit? Quid tã demẽtie ꝓximũ q̄ alienorꝫ facino rum fieri diligẽs idagator: q̄ ſuorꝫ ẽ negligentiſſim⁹ inq̄ ſitor. aut q̄s aliena pctã portare ſe polliceť: q̄ ſuis premi tur? Quis purgãdi alios onus ſuſcipit: q̄ purgatore in⸗diget? Aut illuminãdi plurimos officiũ accipit: qui ce⸗cus eſt: ꝛ qui ſe nõ videt: quomõ alios conſyderat? Peri culoſa certe atqꝫ grauis ſarcina eſt cura paſtoris. Nam cuiuſlibet ouis deperditio illius periculũ eſt: ad quẽ pro pheta ait. Et erit aĩa tua ꝑ aĩa illi⁹. Demũ illi⁹ ſtat⁹ pe⸗

riculū in eo cōſpicit: qm̄ teſte Gregorio prelati tot mor tibus digni ſunt quot ad ſuos ſubditos perditiōis exē pla tranſmittūt. Inter cetera ꝟo deteſtanda exēpla vnū illud eſt. Qm̄ ⁊ ſi ſcriptū ſit: ſeruos dei nō opꝫ litigare. Epiſcopi tñ ⁊ clerici qui ſpirituales ſunt: ⁊ lites ac con tentiones vitare ſpecialius iubent: prochpudor tā acer be: tam impie: tam crebro litigant: vt oēs vincāt in con tendendo laycos: ⁊ ſub colore iuſtitie obrepit impietas. Jam nō modo p̄ epiſcopatu litigat ſed bellat: non mo do p̄ ſacerdotio contendit: ſed pugnat. Et plerūq; nō ſi ne orbis ⁊ vrbis periculo bellatur in eccleſia: que pacē filijs vt pia mater p̄mittit. Aiunt em̄ gloriā noſtrā non damus alteri: qui dū vana retinent: verā ⁊ eternā amit tunt: ad gloriam currunt: ſed gloria eoꝝ in confuſione erit. Chriſtus iubet tunicā proximo dimitti: quippe ⁊ in faciē percuti ne litigent: iſti eligūt percutere q̄ parcere: malunt periclitari eccleſias q̄ non honorari. Tertio il le hominū ſtatus nedum difficilis ⁊ laborioſus: ſed et periculoſus videt: ex quo plures ſeductores ⁊ ſciſmatū ſeminatores in eccleſia oriunt: quos certe ex ſacerdotuꝫ ⁊ epiſcoporū ſtatu prodiſſe cōperimus. Unde Hierony. Ueteres perſcrutans hiſtorias repetere nō valeo: alios eccleſiā dei ſcidiſſe: populos ſeduxiſſe: preter eos q̄ ſacer dotes appellati ſunt. Accedit qm̄ ille videt periculoſior: difficilior atq; incommodior viuēdi modus: de quo plu res cadūt ⁊ plures periclitant. Cōſtat aūt plures cade re in via ſalutis ⁊ longe plures ex ſtatu eccleſiaſtico pe riclitari p̄pter plurima: ⁊ preſertim p̄pter tēporaliū af fluentiam: ſicut certe plures deuiāt in p̄ſperis q̄ in ad uerſis: de quibus putandū eſt prophetā dixiſſe. Cadent a latere tuo mille ⁊ decē millia a dextris tuis. Dexterā quidē honoratiorē partē epiſcopi ⁊ prelati in eccleſia te nent: ceteri ſiniſtrā Si igitur de ceteris ſtatibus ad ſini ſtram cadent mill e: p̄fecto de iſtis cadent decē millia. Quarto eligere curam animarū: nihil aliud eſt q̄ expo nere ſe ad manifeſta ⁊ indubitata pericula: qr vt inquit Gregorius talia appetere eſt mētis tempeſtas: nā nihil aliud eſt poteſtas culminis q̄ tempeſtas mentis. Quis

Epō s et cler icos contēdere indecens.

Quis enim tam audax: aut verius: quis tã temerarius ẽ qui in alto ⁊ tẽpeſtuoſo mari nauigare poptat? Quis illius nauis cupit fieri gubernator quã peniturã de proximo conſpicit? Teſte Gregorio: quieto mari imperitus nauta nauem dirigere poteſt: turbato autem tempeſtatis fluctibus etiam peritus nauta ſe confundit atq; perturbat profecto nil aliud eſt curam animarum ſuſcipere ſacerdotium aut pontificatum ſumere q̃ ſcienter ſe naufragiis mergere ſolent homines de tempeſtate in portũ fugere: qui vero animaruꝫ paſtores fieri deſyderant: de portu in tempeſtatem libenter fugiũt: de quib⁹ propheta dicere videtur. Qui deſcendũt mare in nauibus faciẽtes operationes in aq̃s multis ⁊ deſcendũt vſq; ad abyſſum. quorum anima in eis tabeſcit propter negotiorũ multiplicium procellaꝫ: quare turbati ſunt ⁊ moti ſicut ebrius ⁊ tandem omnis ſapientia eoꝝ deuorata ẽ. Mirum certe videtur: vt nõ ſatis difficile aut graue videaẽ vni epiſcopo vnius anime curam ſumere niſi omniũ curas in ſe ſuſcipiat. Unde quidam ſapiens de tam graui ſarcina dicebat: Fortes humeri qui talia ſuſtinent: aut fortis ambitio ad id animos cogens: vbi futurum periculum ſciunt. Quod ſi pontifex in altum ſe locatũ gaudeat: conſyderet q̃a tanto erit ei caſus grauior: vix eniꝫ ex alto ſine labore aut periculo deſcendit. Sed: vt paucis concludam: cura animarum ſi recte geritur: ſumm⁹ eſt honor: ſed ſummus labor: ſummuꝫ onus: ſumma ſeruitus. Si vero male agitur: ſummũ anime periculũ ſummum malum: quia anceps ex omni parte negotiũ eſt. Quinto non eſt propoſitio alienũ conſyderare: quoniã: vt ait Chryſoſtom⁹ in canone: homo chriſtianus fortiter cadit in peccatuꝫ: propter duas cauſas: aut propter magnitudinem peccati: aut propter altitudinem dignitatis. He igitur due periclitandi cauſe eccleſiaſticos viros fortiter ruere cogũt. Primo magnitudo peccati. ſcienter enim ⁊ ex contemptu peccant. Nam qui ſcit voluntatem domini ⁊ non facit. iuxta verba ſaluatoris. vapulabit plagis multis. Secũdo altitudo dignitatis. q: quantũ dignitas altior, tanto caſus grauior Et. te-

Cura paſtoris ex omni parte anceps eſt.

ſte Gregorio: quanto quis in ſede ſuperiori locatus eſt: tanto in maiori periculo verſat. Et Auguſtinus. Sublimitas honorũ magnitudo ſcelerũ eſt. Et Hieronymus. In maiori gradu maior eſt ſine dubio pena. Et iterum Chryſoſto. in canone. Honoris magnitudo his qui indigne viuũt honore: maximus cumulus incipit eſſe penarum. Et iterũ Augu. Clerici officiũ ꝑfunctorie gerit: nil apud deũ miſerius: triſtius ⁊ dãnabilius. Sexto ex epiſcoporũ ⁊ clericoꝝ adminiſtratione pericula: difficultates ⁊ incõmoda apertiſſime demonſtrant. Non enim epiſcopi ⁊ clerici domini ſunt bonoꝝ eccleſie: ſed vt Hieronymus ait: procuratores ſed diſpenſatores rerũ alienarum: ⁊ velut ſacrilegos plectẽdos eſſe: ſi quod pauperibus eſt erogandũ ſibi retinent pluſq̃ eius ſtatus ſufficit. Quomodo ergo ſecuri ſunt clerici: qui non ſoluꝫ ex mala aut deſidioſa adminiſtratione: ſed ex cupida retẽtione damnant. Unde pulcre de ſe ⁊ ceteris presbyteris dicebat Hierony. Quomodo poſſumus aliena fideliter diſtribuere: qui noſtra timide reſeruamus? Hinc Auguſtinus ad epiſcopos ⁊ presbyteros ait. Eſurientiũ panis eſt quem tu detines: nudorum veſtimentũ quod tu recludis: miſeroꝝ redemptio eſt pecunia quã tu refodis: infirmorum ſolatia ſunt delitie quibus tu laſciuis: tantorum ergo ſcias bona te inuadere: quantis poſſis preſtare quod velis. Sed ⁊ Bernardus in epiſtola ad falconẽ ait. Ne tibi o pontifex o ſacerdos blandiaris: quo tuis contentus alia nõ arripias. Rapis eñi cum luxuriaris: vt de altarib' ſupbias: de quibus qḋ preter neceſſariũ ac ſimplicẽ victum retines: tuũ non eſt: rapina eſt ⁊ ſacrilegiũ. Habentes: inquit apoſtolus: victum ⁊ veſtitũ: non victum ⁊ ornatũ: non delitijs: non veſtibus quibus laſciuiamus. Et iterũ idem Bernardus ad ſenonenſem archiepiſcopũ. Clamant nudi: clamant famelici: cõqueruntur pauperes: dicũt: dicite põtifices: in ſancto quid facit aurum: nobis fame: frigore miſerabiliter laborantibus? Quid ꝯferũt tot mutatoria vel extenſa in perticis vl' plicata in manicis? noſtrũ eſt quod effunditis: nobis crudeliter ſubtrahitur qḋ inaniter expẽditis. Hinc

Epi ⁊ clerici ſolum ſunt diſpẽſatores.

Hieronymus ad pōtifices ⁊ clericos cōminans ait. Ec-
cleſie principes qui delitijs affluunt: ꝓpheticus ſermo
deſcribit: ꝙ eijciēdi ſunt de ſpatioſis domibus lautiſqꝫ
conuiuijs. Et ſequit̄. Si vis ſcire quomodo eijciēdi ſunt
in tenebras videlicet exteriores: vbi erit fletus ⁊ ſtridor
dentium. Item idem Bernardus ad clericos ait. Mul-
tiplica prebendas: habe archidiaconatū: aſpira ad epi-
ſcopatum: gradatim aſcende: ⁊ in puncto ad inferos ſi-
ne omni gradu deſcendes. Septimo pericula incōmo-
da: aculei ⁊ difficultates huius ſtat⁹ eccleſiaſtici: et eo
euidentius apparent: qm̄ ſi prophetarū: ſi patriarcha-
rum: ſi totius ſacre ſcripture repetunt̄ annalia: nullū re-
periemus genus hominū. quos deus vehementius ar-
guat ⁊ ſeuerius cōminet̄: ⁊ crudelius puniat ꝙ̄ pontifi-
ces: paſtores ⁊ ſacerdotes. Diſcurre per ꝓphetas ⁊ ſcri-
pturam lege: quid audis niſi paſtores populi mei ꝑua-
ricati ſunt in me. ꝓpterea adhuc in iudicio cōtendā vo-
biſcū. Et iterū. Stulte egerūt paſtores. Et ſequit̄. Pro-
pterea euellā eos de terra. Rurſus ad eos. O ēs paſto-
res meos paſcit vētus. Et alibi. Ue paſtoribus ꝗ diſper-
gunt gregem meū. Et iterū. Ue paſtorib⁹ iſrael qui pa-
ſcunt ſeipſos. Et ſequitur. Collidā in te paſtorē ⁊ gregē.
Deniqꝫ ad Iohelē prophetā trāſi. quid niſi cōminatio-
nis penas: quid niſi clamores plangentiū ſacerdotuꝫ ⁊
pontificum audis: Ait eñi. Plangite ſacerdotes: vlula-
te miniſtri altaris. Auſculta Ezechielez. Ue paſtoribus
iſrael qui paſcunt ſeipſos. Et iterum. Super paſtores
iratus eſt furor meus. Malachias quoqꝫ non tacet eo-
rum exterminiū. Ad vos: inq̄t: ſacerdotes ꝗ deſpicitis
nomen meū ad vos eſt mandatū. O ſacerdotes: ecce ego
proijciam vobis brachium ire mee: ⁊ diſpergam ſuper
vultuꝫ veſtrum ſtercus. Et iterum. Dedi vos contenti-
biles omnibus populis. Sed et Amos propheta: quā
dure prelatos et paſtores eccleſie comminetur audia-
mus. ait enim. Ue vobis qui opulenti eſtis in ſyon: ⁊
confiditis in monte ſamarie optimates capita popu-
lorum ingredientes pompatice domum dei: qui dormi-
tis in lectis eburneis: et laſciuitis in ſtratis veſtris.

Deinde contra huius ſtat⁹ ⁊ vite hominis ſcriptum eſt. Quicūqꝫ deſyderauerit primatum in terra:inueniet cō fuſionem in celis. Et iterum Inter ſeruos dei non cōpu tabit:qui de primatu tractauerit Sed ⁊ xp̄s in euange lio has illis penas ⁊ comminationes confirmat. ait eīn Ue vobis qui diligitis primas cathedras: Sed q̄d hec cōmemoram⁹? Plena eſt ſacra ſcriptura huiuſmodi in crepationibus ⁊ comminationib⁹. Quis ergo dubitat periculoſum:difficilem:⁊ cunctis aculeis:miſerijs refer tum eſſe illum hominū ſtatum:cui tot maledictionum ⁊ anathematum. tot cōminationum genera:tot penarum ⁊ ſuppliciorum mala prophete:patriarche: ſancti: ipſe quoqꝫ de⁹ in ſcripturis ſanctis imprecātur Unde Chry ſoſtomus ſuper illud. O hedite prepoſitis veſtris. O pō tifex:o prelate conſpice quanto igni ſuppōis caput tuū Et ſubijcit. Miror ſi quem contingat ſaluari de his q̄ pricipant:⁊ p̄ſunt ī tantis minis tāta pigritia:in tātis increpationib⁹. ⁊ in tanta deſidia. Uideo tamen curren tes ⁊ ſponte ſe ſubmittentes in periculacontra quos du riſſimum iudiciuꝫ his qui preſunt:ſcilicet male. De bo nis vero ſcribitur prouerbioꝝ. xij. nouit iuſtus animas

ſimonia ⁊ heresis.

iumentorum ſuoruꝫ. Sed quid de periculo ⁊ incommo ditate:⁊ aculeis eccleſiaſtici ſtatus dicam? Cum epiſco pis ⁊ clericis ipſa ſymonia:que hereſis appellat̄: tam familiaris ⁊ chara ſit:vt vix ſine illa ī domo domini in cedant. Quibus etiam inuidia domeſtica:auaricia an nexa libido:ira ⁊ ſuperbia:in rerum abundantia vide tur.

Epilogus vitioꝝ ſa cerdotum

Sunt in hoc ſtatu patriarche pompoſi:epiſcopi ne gligentes:decanus timidus:archidiaconus elatus:ca nonici extra chorum vagantes:vicarius in litibus ta bellio falſus:preſbyter imprudens:curat⁹ ignar⁹: cōfeſ ſor leuis:diaconus euangelia neſciens. Subdiaconus epiſtolā ignorat. cantor latrat:theſaurari⁹ fabricā de fraudat ſacerdos ſacramenta vendit: capellanus vena lis. vt ſtatim latius tangemus in capitibus ſequentib⁹. vbi ſingulariter de quolibet gradu ⁊ officio eccleſiaſti ci ſtatus ſuccinte agemus.

¶ Caput. xiij. De dignitate ⁊ p̄rogatiua officij.

decanatus in eccleſia ⁊ de illius honore ⁊ veneratione ⁊ de his que ei competunt demum de plurimis oneribꝰ ⁊ afflictionibus ac defectibus ⁊ periculis Decanorum.

Audita ſunt preconia laudes necnõ excellentia preminẽtia ſctimonia ſtatꝰ eccl'iaſtici i genere ⁊ cõmuni: Audita deniq; ſunt eius vite formule incommoda: calamitates ⁊ miſerie afflictiones ⁊ pericula. Quo fit vt facile eiuſdem ſtatus dulcia ⁊ amara cuilibet recte intuẽti patere poſſunt. Verũ q̃q̃ ea que in ea re breui diſerta ſũt ad omnes eccleſie ſtatus ſcõm ordinũ ⁊ officiorũ differẽtias applicari poſſunt: qui omnes clericorũ nomen ⁊ miniſtrorũ officiũ i eccleſia ſortiti ſunt: quia tamẽ particularius epiſcopos ⁊ prelacos reſpicere videtur: ſupeſt vt ad ceteros inferiores eccleſie ſtatus gradus ⁊ ordines: breuis ⁊ ſingularis ſermo decurrat. Conſuetũ igitur ordinem ſequentes vnũ quẽq; inferiorum clericorum gradum ſiue ſtatum tangemus: ⁊ quid laudis: quid excellẽtie: quid vtilitatis: demum quid calamitatis afflictiõis ⁊ periculi habeat: ſed ⁊ quot defectus in eos damnabiliter comitantur: ſuccincte afferemꝰ. Primo igitur poſt Epiſcopum decanus ſiue prepoſitus exiſtit: nec id ratione caret quia: vt inquit Canõ Calixti pape ⁊ martyris decanorum dignitas recte maior poſt pontificalem appellatur. Nam decano poſt pontificem maior ac principalior cura: ⁊ collegij adminiſtratio congruit Rurſus proximior eſt epiſcopo dignitate ⁊ honore. cui propinqꝰ or eſt in conſilio ⁊ aſſiſtentia. Ipſe collegium necnõ perſonas ac res collegij iudicat ⁊ tuet. Hinc i exodo: inter iudicantes vniuerſitatem decanus conſtitui iubet. quare ſacri canones venerandam eam dignitatem decreuerunt. Eſt enim decanus collegij caput. de quo ſcriptum eſt. conſtituit eum dominus in caput nõ in caudam. qd ceteris corporis membris autoritate ⁊ iudicio precellit Idq; primitas loci in eccleſia indicat. Habet deniq; decanus in capitulo ⁊ collegio primam vocem. primas ſalutationes primos recubitus. Sed iam audi huius di

gnitatis onera huius ſtatus calamitates miſerias defe
ctus et pericula. In pꝛimis igitur fateoꝛ. grandis eſt hu
ius ſtatus pꝛerogatiua. Sed vtinam tam bene huius di
gnitatis onera agnoſcerentur quam ipſa appetit. Di
cam verius tam vtiliter ei incūbentia implerentur. ꝙ ab
omnibus ſciuntur: Gaudent certe decani et pꝛepoſiti de
honoꝛis excellentia: ſed vtinam dignitatem virtus ſe
queretur: Uirtus enim: vt quidam ait ſapiens non ſolet
eſſe iactatrix aut ſui miratrix. ſed alieni imitatrix non
de extrinſeco honoꝛe: ſed de conſcientie onere cogitat: ſi
illud delectat: iſtud cruciat. Uirtus non de ſe confidit:
non arrogat ſcit hoc eſſe tempus militie et laboꝛis: non
delectationis: nō pompe non faſtus. Fateoꝛ deniqꝫ deca
nus collegij ⁊ capituli caput exiſtit. Sed vide ne digni
tas ipſa qua tantopere delectaris: conteret caput tuuꝫ.
Sic age ne de te eccleſia dicat quod ſcriptum eſt: caput
meum doleo. Uideat decanus qui ſe collegij caput ia
ctat: ne ceteri de impꝛouido capite capita ſua moueant.
Cernat ſi eius facta ingerunt: commotionem capitis in
populis: quia omne caput languidum a pede vſqꝫ verti
cem non eſt in eo ſanitas. Caueat decanꝰ ne ſit illud ca
put de quo ſcriptum eſt. Facti ſunt hoſtes eius in caput
eius. Aduertat decanꝰ ne caput ſerpentis ſit cetera mē
bꝛa nedum vegetans: ſed inficiens. quia deus confrin
get capita dꝛaconum in aquis. Uerendum eſt plurimuꝫ
ne ſint illa capita de quibus ſcriptum eſt. In vniuerſis
capitibus eius caluicium. ideſt defoꝛmitatis vitium. De
canus ſiquidem ſi recte agat: epiſcopo odioſus ſit neceſ
ſe eſt. adeo vt illius ſit hoſtis: ſi collegij amicus eſſe cu
pit. Si vero a pꝛeſule amatur: a capitulo odietur. Pꝛo
eo enim caput capituli eſt conſtitutus vt nonnunqꝫ cupi
ditatibus aut epiſcopi inſolentijs reſiſtat qui pꝛiuile
gia qui libertates qui bona qui redditus eccleſie ple
runqꝫ vſurpat. Ideo certe decanus caput eſt. vt collapſa
collegij erigat: ſparſa colligat recuperet perdita defoꝛ
mia refoꝛmet. Caput tunc eſſe deſinit: cum ſinguloꝛum
de collegio crimina palpat: ne eoꝛum fauoꝛes perdat: at
qꝫ vt eum eligant: honoꝛent et venerentur. Sed fateoꝛ la

Decanꝰ ſi recte agat epō odioſus ſit neceſſe eſt ſi collegij amicus eſſe cupit ⁊ ecō trario.

hijs honorabunt non animo:cor autē longe eſt ab eis. Collegium rurſum regendum decanus ſuſcipit.imo verius feram indomitam gubernandam Parua enim domus egre ⁊ difficulter regitur. Magna collegia preſertim ſine ſapientia aut virtute tanto reguntur difficili⁹: quanto quot ſunt ſinguli:tot ſingularib⁹ feruntur opinionibus. Si igitur decanus letatur de honoris dignitate:metuat onera:metuat pericula:q̄ tot ſunt vt enarrari facile nō pōt. Quis eñi eſt decan⁹ q̄ ep̄o nō ſit grauis ⁊ cōtumax:quin potius ꝯ̄ eum conſpiret qui in eius contemptum non abſtinet:a diuinis qui ſigillat literas ſine capituli aſſenſu qui ſibi communia eccleſie appropriat. qui non reſidentes agit vt percipiant fructus licet non facientes ſeruitium:qui grauant ſubditos q̄ eos non defendūt:qui eos tolerāt ꝓ pecunia in pctis:qui inhoneſte incedūt inhoſtius viuūt. Paucula huius dignitatis onera pericula ⁊ afflictiones atq; defectus enarrauimus:q: in ſequētib⁹ eccleſie officijs et gradibus plurima adducemus:que merito eidem dignitati aptari poſſunt. Qui igitur aures habet audiendi audiat. et inter tot periculorum anfractus ſit cautus facile eñi vitabit cruciatum ſi velit vitare reatum.

¶ Caput.xiiij.de dignitate et prerogatiua officij archidiaconorum:ac de honore ⁊ veneratiōe ei debitis. et de his que ad eum ſpectant. Demum de plurimis onerib⁹ et afflictiōibus defectib⁹ ⁊ piculis archidiaconoꝝ.

ARchidiaconi dignitas nō paruam in eccleſia militāti prerogatiuam nec infimum honoris gradum habere dinoſcitur. Ipſe eñi precipuus oculus epiſcopi dicitur ꝓ eo ꝙ cūcta ad epiſcopū expectantia:videre ac ſolerter prouidere tenetur:veluti qui a canonibus vicari⁹ eſt illius conſtitutus. Ad archidiaconum ſiquidem pre ceteris eccleſie gradibus pro ſingulari quadam excellētia examinare ptinet ordināndos:idoneoſq; admittere inhabiles ꝟo repellere. Qui vt canones aiūt prelat⁹ merito exiſtit. q: poſt ep̄m preeminētiā iuriſdictionem et autoritatem optinet preſertim cohertiuam .et contentio-

ſam. Rurſus illi corrigendi atq; viſitandi non tam clerum q̄ populum fas eſt Ipſe denique preſidere debet cum archipreſbyter eligitur. Ipſumq; inſtituit ⁊ pro meritis deſtituit: ſi contraria non extet conſuetudo Ipſe tandem tante dignitatis eſt: vt coadiutor epiſcopi eccleſie principis recte dicatur. Sed ⁊ ad eum pertinet: vacantes cuſtodire eccleſias. Ex quibus prefate dignitatis eximius honor ſimul et vtilitas facile conprehenditur. Uerum audi amara huius ſtatus: tu qui dulcia deguſtaſti. atq; in primis ea repete que ſupra proxime attulimus: ſignanter in precedentibus capitibus vbi de epiſcopis et clericis in genere egimus. Sed et illa hic inſere: que paulo ante de decanis diximus. Adde quia fateor archidiaconi ampla ſed et honoranda eſt dignitas ſi tu ea dignus exiſtis nō parua ē preeminentia ſi quos poteſtate regis virtute preemines: honoris eſt prerogatiua ſi ceteros humilitate precellis. Quod ſi ſecus agis vtiq; experieris illud ſapientis ſenatoris: quia dignitas ipſa parem vicem improbis reddit: que non tam a poſſidente detur patur q̄ ipſum deturpat: deniq; non parum eos cruciat ipſa aſſidua diraq; ambientium crux Quis enim eſt archidiaconus qui non prepoſitus aut decanus. ille epiſcopus aut archiepiſcopus: ille patriarcha: ille cardinalis: ille tandem Romanus pontifex aſſumi non velit? Quis archidiaconus preficitur niſi vt potentior aut ditior ſit: et contra iuſtitie precepta preeſſe querat qui prodeſſe neſcit? Et magne claſſis gubernacula querat qui paruam ſcafam dirigere non nouit? Taceo intrinſecas eorum calamitates: qui plerumq; ſpem emunt dignitatum: et vt quidam ſapiens dicebat vertigo eſt omnium peſſima: vt ad ea nunc currant certatim homines quē fugere iubentur: ab hiſq; retrahi non velint que olim aſpernari conſueuerunt: q̄ppe ⁊ debuerunt. Fateor rurſus archidiaconus oculus epiſcopi deſcribitur: nonnūq; tamē tales ipſi preſules ſunt: taleſq; eorum oculi vt alter altero orbari vellet: adeo vt epiſcopus et de eiſipſis oculis dicere cogatur: Contenebrati ſunt oculi mei Et iterum cum alio propheta: Nihil reſpiciunt oculi mei niſi ma

la. Quibus alius propheta ait. Dedit tibi dominus deficientes oculos. Et Hieremias. Oculi eorū pleni ſunt puluere qui apertis palpebris nihil videant quia oculos habent et non videbunt. Quis enim epiſcopus de his oculis gratias agit vt dicere valeat nec elati ſunt oculi mei: qui ita epiſcopi ſui negligentias ſuppleant vt de eis dicat. Imperfectum meum viderunt oculi mei id eſt archidiaconi. Hi certe ſunt oculi de quibus ait propheta: Ponam oculos eorum ſuper malum et non ſuper bonum. Quid enim aliud (vident)archidiaconi niſi munera? Conferunt beneficia non meritorum ſed pecuniarum cumulo: non virtuti ſed ſanguini: qui ad ſacros ordines deordinandos ordinant: implent innutilibus atq; ignaris miniſtris eccleſias: vt burſas repleant. Hi propter obſequia delicta non puniunt: arcas non perſonas viſitant: nec ad lucrum animarum ſed queſtum et grauamen viſitandi officium vertunt. Hi res pauperum pauperibus non erogant: ſeſe ſecularibus exhibēt qui contemnunt preſbyteros: qui principum curias ſequuntur vt ad cathedram peſtilentie peſtilenter aſcendant. Hi certe. vt cum Propheta loquar: viuificant morituros. et mortificant victuros. excommunicant ſine cognitione abſoluunt excommunicādos. Hi magis lauta conuiuia ꝙ̃ diuina ſequuntur officia. Adde quia que ad eos pertinent negligunt. aliena vero vſurpant. ⁊ cū eorum tota pene iuriſdictio ex conſuetudine pendeat cōtra epiſcopum preſcribūt. in eius ordinariam meſſem extra ordinariam falcem mittūt. Taceo eorū impudicitiā. que tanta eſt vt ſubditos agat impudicos qui facile maioꝝ imitantur exempla. Ad quos Hieremias in trenis ait. Subtrahūt miniſtri domus dei a templo aurum et argentum. ⁊ erogant illud ſed in ſemetipſos. Et ſequitur. Dant autem ex illo proſtitutis et meretrices ornāt. hi non liberantur ab erugine et tinea. illos certe ſignat Malachias. Receſſiſtis inquit a via veſtra ſcandalizaſtis plurimos in lege. propterea dedi vos cōptēptibiles et humiles oībus populis. Paucula certe ex multis huius officij calamitates et afflictiones miſerias defectus

atq̧ pericula enarrauimus:cuꝫ longe plura ſint q̃ ſcri
bere libeat:que cum quis in eo conſtitutus ordine ſecū
ipſe conſyderat:nihil eſt cur non intus plurimū cruciet᷑
cuius apertiſſimi ſunt defectus ⁊ pauciſſimi profectus
Quare qui hʒ̃t aures audiendi:audiat: ⁊ in tantis pe-
riculis conſtitut⁹ ſit cautus non enim timebit ſupplicia
ſi ſtudebit fugare vitia.

¶ Caput.xv.de dignitate ⁊ ꝓrogatiua officij can
toris ⁊ primicerij:⁊ de honore ac veneratione ei debitis
⁊ de his que ad eum pertinent. Demū de plurimis one-
rib⁹ ⁊ calamitatibus defectib⁹ ⁊ periculis cantorum.

Cantor ſiue primicerius ſingulari honoris
⁊ dignitatis prerogatiua ī eccleſia fungit᷑
cuius miniſteriū ad celeſtes laudes:ad cul-
tus diuini augmentū principalius ordina
tur. Hic:vt canonica tradit inſtitutio: acco
litos ⁊ ceteros eccleſie inferiores grad⁹ ac miniſtros ad
diuina dirigit officia canendi.legendi hymnos ⁊ pſal-
modiaꝫ preuidet atq̧ inſtruit ſed ⁊ quicq̃d diuine lau-
dis in cōi choro decantat᷑:ꝑ eū ſollicite ꝓordinat᷑:.pſal-
lendi ordinem:orandi modum ipſe committit.negligen
tes aut diſcolos punit.et vt paucis agamus:eius oneri
incumbit:vt diuina officia gnauiter ⁊ ordīate altiſſimo
perſoluant᷑:vt iuxta apoſtolū.omnia ſecūdū ordinē fiāt
in eccleſia Tanto igitur cantoris dignitas apud deum
dignior acceptiorq̧ ē.quāto pincipali⁹ celeſtibus laudē
bus occupatur. Nemo enim dubitat quātū deo noſtro
ſit iucūda decoraq̧ laudatio. Hic amico dei Moyſi ꝑ
ſpeciali quadā excellētia dictū eſt. Elige ad iudicandū
populū viros qui oderunt auariciā tu aūt inſiſte in his
que a deū ſunt.vt laudes ⁊ cerimonias offeras deo tuo
Sed ⁊ Eſaias ſuper cuncta que in eccleſia dei geri pre
ſignabat modernis dei miniſtris ait:Tu inquit.bn̄ can
ta.frequenta Canticū Et iterū ſcriptura ait. Vocifera-
buntur leuite.⁊ ego exaudiā eos. Verū heu heu dixeriꝫ
cecidit corona de capite eorum.⁊ cantus illoꝝ verſus ē
in luctū.quia carmen lugubre in ore eoꝝ Cantores ſi q̃

dem moderni in eccl̄ia nec canūt deo laudes. nec vt alij eas perſoluant efficiunt: quos cōminatur ſcriptura inquiens Non claudas oꝛa canentium deo enim gratum eſt obſequium eoꝝ. Hi ex officio canere debent domino: quia bona tribuit ſibi. Hi nequaq̄ꝫ dicere poſſunt Exultabunt labia mea cum cantauero tibi. Quō enim tacēt q̄ cantare iubenť: quibꝰ pꝛophta ait Pſallite domino in vociferatiōe. Cantant plerumq̄ꝫ: ſed nō cū grauitate ꝛ modeſtia: q̄ vtinā ex eoꝝ numero eſſent. q̄ dicere poſſent: In populo graui laudabo te. nō eñ cātat dn̄o q̄ ex coꝛde nō pſallit: cuiꝰ vie ipie ſunt ꝛ ad ſecularia debacchanť. Quē ꝛ ſimiles aliꝰ pꝛophta ſignat inquiēs Voces ꝛ victime ipioꝝ non placēt domino. Et iteꝝ cantica eoꝝ q̄ſi panis lugentiū. Et rurſum alibi Nō pſallebant ad me in coꝛde ſuo miniſtri altaris: ſed vlulabant in cubilibus ſuis. Quō eñ eccl̄ie cātoꝛes ſepties in die laudē dicūt dn̄o q̄ vtinā ſemel choꝝ ingredereнť. Quippe verecūdū hodie putāt canere dn̄o q̄ cantoꝛes appellari geſtiūt. Oppoſitū apponūt in obiecto: ꝛ monſtro ſimile tentant cū cantoꝛes eſſe volunt ꝛ cantare dedignātur. Nō igiť canētes aut pſallētes ſed potiꝰ ſilētes dicātur q̄re nec vt canētes mādūcēt: quippe vt ſilētes mendicent. Magna itaq̄ꝫ miniſteria: magna calamitas: ſed ꝛ magnū ꝑiculū ē id negligere qō ſunt ꝛ ita agere: ne nomen conſonet rebus. Canebāt eñ antiq̄ eccl̄ie miniſtri ſed diuerſo calle: nōnulli eñ pſallebāt cū gaudio: quia ſuū perſoluebāt miniſteriū: q̄s rex ꝛ pꝛophta ſignat inquiens. Exultate iuſti in domino: qꝛ rectos decet decātatio. Alij vero cantabāt domino coꝛde ꝛ voce: nec eos tenebat pſallendi faſtidiuꝫ: quos delectabat perueniendi deſyderium. Sic canebat Dauid inquiens. Cantabiles mihi erant iuſtificatiōes tue in omni tempoꝛe. Hos certe cantoꝛes laudat: extollit ꝛ commendat eccleſia: non vtiq̄ꝫ eos qui totum pſallendi finem in vocis dulcedine collocant. Qua de re ſancti viri Et ſapientes diuerſas circa Eccleſie cantum tulere ſententias. Athanaſius enim meditans cantilenas: animos hominum plerumq̄ꝫ inanes vanoſq̄ꝫ efficere poſſe: cauen-

[Marginal note:] Theſaurarij ſtomacho corpoꝛis naturalis comparantur.

dum canēdi vſum in eccleſia interdixit. Meminerat em̄ ſanctus vir canendi delectationē vanos nōnunꝙ̄ gignere conceptus: memoꝛ multoꝛū nominatoꝝ pꝛincipū: qui incredibilē curam vocis habuere. velut de Caio ceſare legimus. Taceo de Nerone q̄ vltima vite ſue hoꝛa pꝛima inter querellas: quas ꝓpinqua moꝛs afferebat: illa fuit non ꝙ tantus pꝛinceps ſed ꝙ tantus muſicus periret. Uerūtamē beatiſſimus pꝛeſul Ambꝛoſius pietatis appetens diuiniꝗ̄ cultus auctoꝛ ⁊ inſtitutoꝛ: vt in eccleſia caneretur inſtituit. Aurelius ꝟo Auguſtinus vtrūꝗ̄ ſe paſſum ait: difficileꝗ̄ negotiū iudicauit. vt in libꝛo confeſſionum aſſeritur. Adde que dicemus cū de canonicis agemus. Qui igitur aures habet audiēdi audiat: ac ſi inter tanta pericula conſtitutus ſecure incedere cupit: agat iuxta ꝓ̄cepta ſui gradꝰ: nec vſꝗ̄ erit ei finis paruꝰ.

¶ Caput.xvj. de dignitate ⁊ honoꝛe officij theſaurarij vel cuſtodis eccleſie: ⁊ de his que ad eum pertinēt. Demum de plurimis oneribus ⁊ calamitatibus: afflictionibus: defectibus et periculis illoꝛum qui talia officia habent.

Theſaurarius ſiue cuſtos pꝛecipua quadam pꝛerogatiua ac honoꝛis pꝛeeminentia in ſacroſancta eccleſia fulget. Illoꝝ em̄ dignitati ⁊ officio baſilicarū ꝑmo incūbit cuſtodia ⁊ tuitio: oſtiarioꝛū inſtitutio: luminariū incenſio ⁊ ꝓ̄paratio. Cura deniꝗ̄ confitendi conſeruādiꝗ̄ baptiſmatis: dirigendi baptiſterij. Uaſoꝝ quoꝗ̄ ſanctorum ac ſacerdotaliū veſtiū: necnō ſacrarum reliquiarū: ⁊ tandē totius eccleſie theſauri ad euꝫ pꝛincipalius pertinet cuſtodia: ſed ⁊ inter eccleſie miniſtros ꝑ modo obſequij ⁊ perſonarū differentijs redditus ⁊ oblatiōes diuidit. Merito igitur ſancta ſynodus idipſum dignitatis officium: vt vnā eccleſie colūnam ſummo ſtudio eligendaꝫ honoꝛiꝗ̄ habendā decreuit: vt nullus in ea niſi ſanctioꝛ ⁊ melioꝛ oꝛdinetur. Sed oꝛdo exigit pollicitus vt huius dignitatis onera: afflictiones ⁊ pericula breuiſſime audiamꝰ. In ꝓ̄mis igit̄ ſacriſte ſiue theſaurarij eccleſie aut cuiuſuis reip. recte ſtomacho coꝛpis natura

lis comparant. Ueluti enī ſtomachus recipit quippe ⁊ conſeruat ſumma diligentia alimenta humano corpori neceſſaria: q̄ tamē refundit virtualiter ⁊ effectualiter in mēbra ſingula: nec aliter theſaurarius cõſeruat eccleſie theſauros: ⁊ a ſua diſpoſitiõe expenſarū ſubſidia infundunt: aut in erariū eccleſie: aut in ſingulorum neceſſitates principis aut cõmunitatis iuſſu. Et veluti ſtomachus peſtifer eſt: quo multa recipit ⁊ recepta minime refundit in mēbra p eorum nutrimēto: ſic theſaurarius aut eccleſie cuſtos multa ab eccleſia recipiens ⁊ nõ ↄſeruãs: nec equaliter p ſingulorum vtilitate diſtribuēs: peſtifer eſt: multoſq; morbos in corpe eccleſie generãs. Et de talibus ait Hieremias. Uentrē meum doleo. Et iterum Eſayas. Tranſgreſſorē ex ventre vocaui te. Si vero fideliter conſeruatq; p membrorum ⁊ perſonarū eccleſie qualitate et preſidentis diſpoſitiõe vtiliter diſtribuit: tanq̄ ſaluberrimus cõmendãdus eſt. Hinc Policratus recitat fictã: ſed facetã ac vtilē fabulam de altercatiõe ⁊ diſcordia inter mēbra ⁊ ſtomachū: eo q͞ ille deuorabat oēs labores eorum. Nam vt ait eccleſiaſticus: oīs labor hoīs in ore ipſius. Tandē cum veniſſent ad iudiciū coram ratione q̄ erat iudex ⁊ ratio iudicaſſet mēbra nihil debere dare ſtomacho: illico mēbra debilitata ſunt: ⁊ tremores in cunctis mēbris aderant quare eiſdē membris conquerentibus: iterum ratio iudicabit. vt alimēta ſtomacho a mēbris miniſtrarent. Quo facto mēbra refocillata ſunt: et pax confirmata eſt. Et ob eam rem Policratus ſubdit: q͞ theſaurarij eccleſiarū: ⁊ qui principū tenent eraria: non ſibi ſed cõmunitati ⁊ totius corporis reip. coaceruare debēt theſauros ipſos ⁊ eccleſie redditus. Si enim aut ſibi tenaciter conſeruat: aut nimia largitate exinanitus fuerit nihil habebit qđ miniſtris ⁊ eccleſie membris diſtribuat. Sed iam ſpecialius ad huius officij labores: difficultates: incõmoda atq; pericula deſcendamus. Theſaurarij itaq; ſiue cuſtodis dignitas fateor p dulcis eſt. Idq; eius nomē indicat ab auro dictum: nec mirū ſi nomē delectet. cuius rem mortales tã auide perquirimus. Delectãtia certe noīa ſed difficilia officia: ſi

Theſaurarij nomen ab auro iđ dulce.

recte gerantur:alioqui periculoſa plurimuȝ atꝙ morti fera iucundū nomē:ſed meſtus effectus acꝙ ꝓ̄ptū periculum:ſi reddēda eſt aliqñ de receptis ratio. Taceo de neglectu:cū ſcriptū ſit. Maledictus homo q̄ agit opus dñi deſidioſe. Baſilicarū igitur ſacrorūꝙ vtenſiliū ac vniuerſi eccleſie theſauri cuſtodia atꝙ illi vni ꝓhpudor tuitioni verecūde cōmittit̄ qui plerūꝙ ſui non rectā gerit cuſtodiā:q̄ aut puer eſt:aut minus idoneus: nec ſatis notus. Et qđ periculoſius eſt:cui nec etas:nec ingeniū:nec mores:nec induſtria ad parue dom⁹ cuſtodiā ſatis ſufficeret:matricis ꝑ̄ncipaliſꝙ eccleſie tēpla: nō mō turribus munita:ſed ſacris pretioſiſꝙ iocalibus ditiſſima:illorūꝙ conſeruatio intrepide demandat̄. Mira cōfidentia aut magna demētia: mirāda facilitas aut ſtulta ſecuritas. Vereor ne hi ſint illi cuſtodes: quos Daniel ſignat inq̄ens. Cyſtodes tui quaſi locuſte. Sed oro quo pacto luminaria in eccleſia accēdēt:ne lucis in domo dei deſit ſplendor qui ſemꝑ obſcuri exiſtūt: aut quo modo qui dormiūt in tenebris ⁊ vmbra mortis aliꝭ lucebunt: Quomodo rurſus ſacra tuetur qui ꝓphana intuetur: Quomodo reliquiaꝝ ſanctaꝝ pretioſa pignora venerabitur:q̄ titulū nō vidit:nec eius auris audiuit nec in cor aſcendit de reliquiꝭ ⁊ veneratione ſanctorū: Quomodo dominicū corpus reuerenter tenet: qui ſpurcitiꝭ adheret: Quomodo ſolerter ꝓ̄ſtabit exactā cuſtodiam ceterarū rerū ſpiritualiū:cui aſſidua eſt cura reruȝ ſeculariū: Adde cui ſacrariū carcer eſt:altare exiliū. Iubentur ſiquidē cuſtodes:vt in libris numeroꝝ legit̄: excubare in cuſtodiꝭ tabernaculi:q̄ppe cuſtodiā ꝯtra cuſtodiā diligētiſſime adhibere:ſed hi vt aliꝭ filiꝭ Heli:cōcubinas mittūt ad cuſtodiā domus dei. Deniꝙ reddit⁹ ac oblatiōes theſaurari⁹ recipit quas vtinā equa lāce diuideret.ſed forte male dixerim diuidunt inꝗ: ſed non vt apoſtoli prout vnicuiꝙ opus eſt ſed habēti dant:⁊ non habēti ſubtrahūt id qđ habere debeat:nōnunꝗ̄ ꝟo nō ſeruiēti ſed abſenti ribuūt. Diuidit inꝗ a fratrib⁹ nō a ſe:ſic partes diſtribuūt vt totū retineāt:expēſas graues defalcat.q̄ lucra ſenſit:nō parua dāna ſupputat q̄ vltra

fortē extorſit:⁊ more ꝓditoris diſpēſatoris ſacrū de ſacro eripit:atq₃ dignitatis emolumentū in ſacrilegiū vertit. Ex quib⁹ huius officij defect⁹ calamitates ⁊ pericula facile ↄſpicies. Si igit̃ aures habes audiēdi audias: ⁊ inter tot diſcrimina ⁊ pericula verſatus:ſis ꝓuidus. Tut⁹ em̄ in hac via gradieris:ſi qd̄ ordo req̄rit ſeq̄ris.

¶Caput.xvij. de dignitate ⁊ prerogatiua officij ſcholaſtici in eccleſia:⁊ de his q̄ ad officiū ſpectant. Demū de plurimis oneribus:afflictionibus ⁊ calamitatib⁹ ac defectibus ⁊ periculis ſcholaſticorum.

SCholaſtici officiū ſiue dignitas non modo honorāda ſed ſumme neceſſaria in eccl'ia fore dinoſcit̃. Ut em̄ ait Honorius in canone: ſcholarū magiſtri velut ſtelle in ꝑpetuas eternitates doctrine lumen infundūt. Hos merito eccleſia honorat:⁊ prebēdis atq₃ redditib⁹ nō modo premiat ſed ditat. vt in vnaquaq₃ cathedrali eccleſia clericos ⁊ ceteros ſcholares pauperes grates inſtruāt. Quare illis ea de re tam opulenter prouidet. vt ⁊ docētis releuetur neceſſitas:⁊ via pateat diſcedētibus ad doctrinā. Sed huius officij calamitas: defectus afflictio ⁊ periculum breui audire libet. Atq₃ imprimis ſcholaſticus qui a ſapientie ſchola nomē trahit:nequaq̄ vt puto tam faſtuoſo nomine oblecteretur: ſi vera ſapientia fulgeret:vt enim inquit Laureatus poeta:non eget titulis ſapientia ſolida per ſeipſam clara eſt. Quis lucernā vt videatur ſoli adhibet? Plurimi ſcholaſtici doctoris aut magiſtri dignitate inſigniti:cum his titulis obſcuri:et abſq₃ illis clariſſimi euaſere. Sed verum eſt:q₂ hodie mortales titulos querunt:non rem:laudem petunt: premium certe inane exiguum atq₃ ſordidum. Que res egentis ingenij ſignum eſt:quia vmbris gloriari ac opinione non veritate duci volunt. Rurſus neceſſe eſt illud noſcat qui ſcholaſtici dignitatem aſſumit:quia docendi non laſciuiendi nomen aſſumit. Docere enim eum oportet non nuda literarum inſtrumenta ſed morū preclara documēta. vt quod docet in ſe teneat. Sed proh dolor aſſumunt̃ quidē ſcholaſtici in hac tp̄is tēpeſtate ad huiuſmodi eccleſie officiū vt honoris aſſequātur di-

Scholaſticus nomē a ſchola ſapiētie trahit.

gnitatē: licet nullā ſcientie habent facultatē. Appellantur qđ non ſunt: nec vnꝙ didicerunt qđ docere contendunt: ꝛ qđ verecūdius dicam ꝛ periculoſius eſt: ꝗ nuſꝙ ſcholas viderūt: ſcholas regere profitētur. Magiſtri vocantur qui nondū fuerunt diſcipuli: aut ſi velis: magiſtri ſunt erroris qui nunꝙ fuerunt diſcipuli veritatis peritiam docendi pollicent̄ qui aperte ignorantiā confitētur: facundiā dicendi hoc officiū exigit: ſed aſſumuntur qui barbariſmis vtunt̄. Subtilitatē deniꝗ ſacras interpretandi ſcripturas ea dignitas exquirit: vtinā eligerētur qui ſimplicē intelligerēt literā. Magna certe miſeria: magna eſt magiſtri confuſio id ignorare qđ vocari delectat: vt recte ei apoſtolus dicat. Qui alium doces teipſum non doces? Hos quidē ignorantie preceptores monet ſapiens cum ait. Anteꝙ loquaris ꝛ doceas diſce audiendo. Quid eñi tam turpe ꝙ ꝓfiteri artem quā nō nouit? Et in eam cōmittere que euȝ decorat. Taceo eoꝝ mores omni ſane doctrine aduerſos cū dicat Boetius. Uas putridū corrūpit aquas: ꝛ omnis doctrina vileſcit ex ignominioſa vita docentis. Sed vtinā qđ per ſe non valent per doctos ꝓboſꝗ viros explerent. Sed verum eſt: qꝛ hoc habet oīs ignorans. vt tales ceteros appetat doctoſꝗ perſequatur: qꝛ non facile ꝑ ceteros explet qđ ipſe oderit. Qui igitur habet aures audiendi audiat: atꝗ inter tot calamitatū ꝛ defectuū pericula conſtitutꝰ ſit cautus: qꝛ nulla ei nocebit aduerſitas: ſi nulla dominatur iniquitas.

Scholaſtici plus dici ꝙ eſſe volunt.

¶Caput.xviij. de preeminentia ꝛ vtilitate officij archipreſbyteri: ꝛ quante ſit venerationis: ꝛ de his que ei cōpetunt. Demū de plurimis oneribus ꝛ afflictionibus: defectibus ꝛ ꝓptis periculis archipreſbyterorū.

ARchipreſbyter non paruū honoris ꝛ prerogatiue gradum in dei eccleſia optinet. Hic eñi maior preſbyterorū dicitur: qꝛ illis ꝑeſt ꝛ ī eos iuriſdictionē ꝛ coertionē exercet: cui viſitatio: vt ſacri habēt canones: aliqñ perſonarum: regulariter ꝓ eccleſiarū ac fabrice cōpetit. Sed ꝛ qua deuotione: quoue ordine baptiſmi ceteraꝗ

a preſbyteris conferantur ſacramenta:cura ei pertinet. Hic ex ſingulari prerogatiua abſente epiſcopo miſſas ſolennes in ciuitatib⁹ celebrat ſacerdoteſq; ad miſſas ꝛ diuina officia decantanda deputat. Hic largo nomine prelatus:licet ruralis nūcupat̄: magna certe dignitas cui magna committuntur. Veruȝ quanta ſit huius officij ꝛ ſtatus calamitas:quanta afflictio:quantum periculuȝ ex eo conſpicere libet:quia ipſe archipreſbyter:q̄ maior preſbyteris nominatur:nomen ſolum retinet: rē autem ipſam diu perdidit:atq; vtinam ceteris preſbyteris non minor eſſet vita ꝛ idoneitate ipſe qui gaudet nominis maioritate. Maiores ſunt vt poteſtatē exerceāt: non quidem in rectitudine ꝛ humilitate:ſed in rapinis. ſuperbia ꝛ abuſione ſacrum eſt archipreſbyteri nomen ſed exercēs profanus:clarus titulus obſcura res. Magna certe calamitas ē ex dulci fauo amaritudinem fundere viſitat archipreſbyter:qui plerumq; viſitand⁹ eſſet corrigere cōtendit:qui ad vitia tendit:eccleſias viſitat vt eas ſpoliet:non vt ornet fabrice curam gerit:ſed domus ſue:non murorum templi. Hi ſunt quos propheta commemorat: Suſcitabo paſtorem qui delicta non viſitet. Adde quia ſi viſitant:non quidem in virga iniquitatis ſubditorum: aut in verberibus peccata eorum: nec ea viſitatione qua ſcriptum eſt. Requiram oues meas: ꝛ viſitabo eas:ſicut paſtor viſitat oues ſuas: Sed viſitant burſas palpant delicta qui merito audiūt: Vos diſperſiſtis gregem: deieciſtis eos ꝛ non viſitaſtis: quod craſſum eſt comediſtis:quod infirmū nō viſitaſtis:quare inquit propheta: Viſitabo preuaricationes ſyon. Et iterum: Viſitabo ſuper viros defixos fecib⁹ voluptatis videlicet ꝛ auaritie. Qui igitur habet aures audiendi: audiat:ꝛ in tantis periculis conſtitutus:ſit caut⁹ agat iuxta eius officio incumbentia:ꝛ vitabit cuncta diſcrimina nocentia.

Archipreſbyter maior preſbyteris nominatur

Archipreſbiteri nomen ſacrū

Caput.xix. De prerogatiua ꝛ magna vtilitate officij canonicoꝝ ꝛ quanti ſit honoris ꝛ reputationis: ꝛ quid eis congruat: Demū de innumeris huius ſtatus oneribus:ꝛ afflictionibus:defectibus ꝛ periculis.

Canonicus ſicut honeſtuꝫ habet nomen: ſic
ſaluberrimū in eccleſia miniſteriū gerit: di-
ctus eſt enim a canone vel regula que cūcta
ordinat ⁊ dirigit. Canonici itaqꝫ regulati ⁊
diſciplinati dicunt: quippe qꝛ ſua electione
regulatione ac diſpoſitione epiſcopus eligit qui eſt ver-
tex ⁊ norma cuiuſlibet eccleſie: qui ⁊ ſm canones cun-
ctorum eſt precordinator. Nec ab re ſancti patres cano-

Canonici comparā-tur cordi.

nicos cōſiliarios epiſcopi fore decreuerūt: quare in cor-
pore reip. cordi recte comparant. Nam veluti a corde in
corpore naturali eſt vita ⁊ regimen: ſic a canonicis epi-
ſcopum eligentib⁹ ⁊ ei conſulentibus: omniū pene in ec-
cleſia agendorum regimen ⁊ directio ꝓcedit. Que res
agit vt non parua ſit canonicoꝝ honoris ⁊ tituli prero-
gatiua: qui primū in eccleſia gradū eligunt ſimul ⁊ di-
rigunt. quare huiuſmodi ſtatus ⁊ vite forma non modo
honoris: ſed ⁊ emolumēti in dei eccleſia plurimū habet.
Demū hic viuendi modus trāquillus atqꝫ ſecurus ad-
modum eſt: nullā cure animarū ſarcinā habens: quo fit
vt minor doctrine atqꝫ etatis idoneitas eis ſufficere vi-
deatur. Adde qꝛ libertatis optinet ſatis: nec ad ſacros
artatur ordines: quippe quibus ad ſeculū redire et ſub
ſancto viuere matrimonio libet. Uerū huius vite miſe-
rias: cruciatus ⁊ defect⁹ calamitates ac pericula turpe
audi: qui tam libēter huius ſtatus dulcia auſcultaſti.
In primis itaqꝫ canonicus qui vt ais nomen a regula
traxit: an ſub regula viuat: oro conſydera atqꝫ hic repe-
te que ſupra de epiſcopis ⁊ ceteris clericis in communi
diximus. xij. huius libri capi. Demū quo pacto canoni-

Beneficioruꝫ pluralitas damnabilis.

cus a regula dicat ignoro: ꝙ canonice ⁊ ſub regula non
viuit: ꝙ vt cetera taceā ſm regulas canonū plures ꝓben-
das optinet: ⁊ vn⁹ ipſe plurimoꝝ forſan melioꝝ loca oc-
cupat: quippe cū nō ſatis eſt vt vn⁹ ſeruiat: dānabiliter
multoꝝ ſeruitia intercipit. Demū quāto liberiores ſunt

Cōcubinatus deteſtabilis.

canonici: tāto licēti⁹ in plurima debacchant vitia: nec
vna vni ſufficit muliercula niſi retentā i domo habeat
vt vxorē: concubinas vero ⁊ aduleſcentulas: quarū non
eſt numerus. Sed ⁊ quomodo ſub regula viuant nō vi-

deo:qui epiſcopis non obediunt ſed reſiſtunt: ſepeqꝫ in Canonici
eos conſpirant:armaqꝫ mouent atqꝫ ne iuſte ab eccleſie epõ inobe
principibus puniantur:iniuſte ſe principibus ſeculi ſe- dientes.
derantur:ſed ⁊ famulantur.Et vt paucis agam in tri- Canonico
bus locis canonici verſatur officium in altari videlicet ruꝫ officiũ
in choro ac in capitulo. In altari inqꝫ reuerentia exqui triplex.
ritur:in choro honeſtas ⁊ diuinorum deuota decanta-
tio:in capitulo morum correctio:ac agendorũ vnitas ⁊
vtilitas. Pro his canonici in altari irreuerentiã vendi-
cant in choro diſſolutionẽ:in capitulo lites. Ad altare
inqꝫ irreuerẽter accedũt q̃:vt ait Hugo:licet ablutis ma
nibꝰ:lota facie:albis veſtibꝰ appropinquent tñ peruer-
ſo opere:polluto ore:immũdo corde chriſti corpus: ſa-
cra vaſa pertingere non erubeſcunt. Deniqꝫ ad altare
accedit:elatus ad humilem: iratus ad mitem: crudelis
ad clementem. Accedit ſeruus ad dominũ:non charita
tis ſuperne amore:ſed perdẽdi corporalis ſtipẽdij timo
re.nõ deuotione ſed coactione. Accedit rurſus turbatꝰ
ab aliquo:aut alios turbans. Accedit inqꝫ canonicus
ad altare vanus:curioſus:voluptati ſubditus. Accedit
ad menſam chriſti:non niſi aliquid temporaliter acce-
pturus:ſed verum eſt quia acceſſit ad ieſum petrus: ta-
men acceſſit ⁊ iudas:ſed quo pacto deuote accedẽt qui
legem domini nec ſciunt nec diſcunt. Uacant enim otio
et comeſſationibus : non libris : non contemplationi
non vtili actioni ſtudent: terrenis inhiant: temporalia
ſapiunt ; aſſidui in plateis : in eccleſia rari : tardi ad
predicandum : parati ad leporis veſtigia inueſtigan-
dũ:velociores ad congregandos canes q̃ꝫ ad alendos
pauperes : plures illis ad menſam ſeruiunt:ad miſſam
nullus ſcyphus eorum calice pretioſior : equus miſſali
charior:cappa eorum caſula pulcrior : camiſia delica-
tior alba. Non igitur eorum ſacrificijs deus placatur:
ſed indignatur:quia ſcriptum eſt. Oratio iuſti impin-
guat altare deprecatio impij non liberabit eum. Et ite- De choro
rum. Spreuit dominus altare ſuum propter iniquita-
tem miniſtrantiũ. Rurſus qualiter in choro ꝯſent diſcu
tiendũ eſt, vbi tãto deteriores inhoneſtioreſqꝫ canonici

degunt quanto honeſtioꝛes eſſe deberent: vbi mente va
gi attoniti oculis: habituq; diſſoluti pꝛoſpiciũt per can
cellos non pauperculas ſed mulierculas: aliud cantãt
aliud cogitant. In choꝛo ſunt coꝛpoꝛe: in foꝛo ſunt men
te: mane in theatro: ſero in eccleſia: ibiq; nunc intꝰ: nũc
foꝛis exeunt inquieti: pſalmoꝛuȝ verba non pꝛonũciant
qui cantare pudoꝛi exiſtimant: q; ſi verba aliquãdo pꝛo
ferunt eoꝛum ſenſum non attendunt neſcientes illud
Gregoꝛij: quia vox pſalmodie cum ex coꝛdis deuotiõe
agitur deo per intentiõem mentis coniũgitur. Alij can
tant: ſed non qđ libꝛi habent: cantant vt placeãt popu
lo magiſq; deo: tanta quibuſdã leuitas eſt vocis quãta
ꝛ mentis frangit vocẽ qui non frangit voluntatem: ſer
uat conſonantiam vocum: non moꝝ quibus ait Grego
rius: Quid pꝛodeſt dulcedo vocis: ſi adeſt aſperitas mẽ
tis. Tandem cantant non cum Dauid iuxta arcam do
mini: ſed in palatio cũ herodiade. vt placeãt diſcumbẽ
tibus. Merito igitur choꝛus coꝛũ nõ exultationis: ſed
deploꝛationis effectus eſt: vt dicere cogantur cum Hie
remia: Uerſus eſt inquit: in luctum choꝛus noſter. Sed
quid hec? Uereoꝛ ne verum ſit canonicos noſtri tempo
ris fructus non facere ſuos: cum plurimi choꝛum non
eſſent ingreſſuri: niſi aliquid extoꝛquerẽt. Alij vnice in
tereſſentes hoꝛe totius diei emolumenta rapiũt. Alij ſte
rilibus officijs ſterile exhibẽt obſequium: pinguioꝛa ve
ro officia frequentant Alij falſo infirmantur: vt diſtri
butiones percipiant: ꝛ ſi in domibus deliteſcant. Alij:
vt ita dixerim: infoꝛtunata hoꝛa qua interſunt non di
uinoꝛum decãtationi: ſed ſeculariũ negotiationi: nec di
uinis officijs: ſȝ humãis cõmercijs: nec oꝛoni: ſed vane
confabulationi vacant. Deniq; ad caplm canonici ac
cedunt ſed vt litigent: vt pꝛochdoloꝛ: vbi litigia ſopiri
deberent: ibi naſcantur: ibi culpa augeatur: vbi deleri
debuit: ibi diſcoꝛdias gignunt: partes conſtituunt. Et:
vt paucis agam: quoties canonicus capitulum ingre
ditur: toties domum periurus redit: pꝛece enim aut pꝛe
tio odio: fauoꝛe aut timoꝛe longe aliud conſulit q̃ aut
conſcientię aut eccleſie vtilitates expoſcunt: ibi nõ mo

Quare tẽpla viſitẽt canonici

de capitulo.

Capitulũ exeunt canonici piuri.

deſta diſcuſſio:ſed clamoroſa cõfuſio:fitq; capitulum of
ficina diſcordie.cũ eſſe debuit mater cõcordie. Congre
gantur nõ vt ſe corrigãt:ſed detrahãt. nec fit de anima
bus ſermo ſed ipſi loquuntur de extrinſecis.ducunt ad
capitulũ oues ⁊ boues.Et:vt paucis cõcludam:ibi nec
Maria locum habet nec martha cõpeſcitur:qꝛ nec bo- De electio-
na actio ventilatur.nec marie ſilentiũ cuſtodit Taceo ne epõꝝ
de electione epiſcoporũ.in qua caro ⁊ ſanguis ac mam
mona iniq̃tatis lõge plꝰ pñt q̃ ordo iuſtitie ⁊ vnitatis
Cum vero capitulum canonicos creat aut cetera con-
fert beneficia.non ad merita.ſed ad volita dirigunt vo-
ta ſua nec ad longiora obſequia.ſed propinquiora tra-
buntur cõmercia veluti vnus ex ſanctis eccleſie doctori
bus.nõ tam eleganter q̃ facete in eccleſia argentina ac
cidiſſe refert. In ea em̃ cũ de conferendis certis in eccle Aſellus
ſia vacantibꝰ prebendis diſcordarent:altero nepotẽ pu noiat in
erũ. altero filiũ altero ignobilẽ frẽm nominãtibꝰ.quidã canonicũ
romanus inibi canonicus aſellũ qui pluſq̃.xx.annis ei
ſeruierat:noiauit:aſſerens in ↄſciẽtia quia propter diu
turna ſeruitia que aſinus eccleſie fecerat: dignior cun-
ctis noiatis erat Quis igitur ea omnia recolens.iucũ-
dus:tranquillus aut ſecurꝰ eſſe poteſt:⁊ :vt inquit Ber
nardus quis in tantis periculis conſtitutus ac tantis
bonis deſtitutus ;non intra vigetur : non viuitur : non
cruciatur?Qui igitur habet aures audiendi.audiat. ⁊
inter tot miſerias.laqueos ⁊ pericula ſit cautꝰ.viuatq;
ſub regula qui a regula nomen accepit.non enim time-
bit eterna ſupplicia.ſi ſtudebit vitare ſeculi vitia.

¶ Caput.xx.de preeminentia.neceſſitate ⁊ vtilita
te officij ſacerdotum curatorum rectorꝝ curam anima-
rum habentium.Demũ de pluribus huius ſtatus labo
ribus ⁊ calamitatibus.defectibus ⁊ periculis.

R Ectoris curatiq; ſacerdotis eximia eſt di-
gnitas atq; ꝑ neceſſariũ ſaluberrimũq; mi
niſterium.Habet enim in primis illũ fami-
liariſſimum atq; ſalutiferum ad veri corpo
ris chriſti acceſſum aſſiduũ:in quo eſt redẽ-
ptio vita ⁊ ſalus nr̃a.Demuz quanti honoris ⁊ emolu

Curati q̃ bñ pſunt duplici honore digni ſunt.

menti temporalis hoc eccleſie officium exiſtat beatus Auguſtinus patenter inſinuauit. Nã illud apoſtoli exponens preſbyteri qui bene preſunt duplici honore digni habentur. ſic ait. Preſbyteri qui bene preſunt vita et doctrina digni certe habẽtur a ſubditis duplici honore. ſ. vt ſpiritualiter eis obediant: et exteriora bona miniſtrent: Nec ſolũ honore ſublimi ꝓmiari debent ſʒ et terreno vt non contriſtent indigentia ſumptuũ temporalium et gaudeant obedientia ſpiritualium. Demum ex eo rectoris et curati dignitas honor et vtilitas cõprehendit: quoniam: vt inquit Gregorius nazianzenus: ſpirituale eſt ei' officiũ mediatorẽ eẽ populi apud deum. Unde Rabanus: Non qualiſcunq; dignitas ſacerdotuʒ eſt. Huic em̃ ſorte datũ eſt: vt mediator ſit inter deum et hominem vt per eos genus humanum reconciliet. Adde hic p populo orat: hic ſordes eius abluit: hic vice chriſti peccata condonat: hic claues regni celorũ penitẽtibus aperit: hic baptiſma: quo chriſti nomine cenſemur et ei cõiũgimur: ceteraq; miniſtrat ſaluberrima ſacramẽta: vt merito de illo dici poſſit quod ſcriptum eſt: quia ipſe comedit peccata populorum. Supeſt vt huius officij calamitates afflictiões defectus et pericula ſuccincte narremus: quorum plurima in duodecimo huius ſecundi libri capite diſeruimus: cũ in communi clericorum omnium miſerias onera et labores tetigimus: ſed et illis nõnulla addẽda ſunt que ineſſe ceteris eccleſiaſticis officijs diximus: preſertim cum de canonicis egimus: Parua tamen ex multis ſingularibus eis congruentia afferem' vt vnuſquiſq;: niſi mente obcecatus exiſtat: facile huius vite formule calamitates et pericula conſpiciet. Fateor igiẽ ſumma eſt dignitas ſummus honor curam animarũ habere: qđ ex eo facile conſpicitur: qm̃ ſumma ẽ honoris ꝓrogatiua corporũ rerũq;: qb' nõ parũ aie ꝓſtãt: regimẽ gerere. Sʒ oro cõſyderet rector q̃lis ipſe debeat eſſe qui ceteros regendos immo corrigẽdos ſuſcipit: quod tãto eſt periculoſius: quãto pauci ſeſe corrigant. Attendat curatus vires ſuas: qui animarum ſarcinam ſup humeros portat. Nõ em̃ teſte Chryſoſtomo dignitas: nõ officiũ ſa

Curatorũ pericula ſupra narrata ſunt.

eſt ſacerdotē ſed ſacerdos officium:nec locus ſanctificat hominem ſed homo locum Jdeo ſubdit:quia malus ſacerdos aut rector de ſuo miniſterio crimen acquirit non dignitatē:qui enim alios purgandi curaꝫ ſuſcipit alijs ſanctior purgatiorq́ꝫ eſſe debet.vnde idē Chryſoſtomus Magna eſt cōfuſio:magnū periculū ſacerdotū:qñ laici inueniunt fideliores eis atq́ꝫ iuſtiores.Quō aūt non erit confuſio illos eſſe inferiores ſubditis:quos etiam equa les eſſe confuſio eſt:Sed inter cetera in eo ſacerdotuꝫ cu ratorū iminēs piculū ꝟſat: qꝛ nō modo ſua ſed vt ait. Jſidorus populorum iniquitate damnantur:ſi eos aut ignorātes nō erudiūt:aut peccātesnō corrigūt:qđ ⁊ bea tus Greg.teſtat:ait eñi:qꝛ ſacerdos cā ē ruīe ppl'i.quis eñi ſe p ppl'i pctīs interceſſor obijciet ſi ſacerdotes q eā curā hūt grauiora cōmittūt Quare merito grauiſſimo ſupplicio ſunt deſtinati:ſunt eñi eodē teſte Greg. veluti aqua ſacri baptiſmatis :que peccata baptiſatorum diluens illos ad regnū celorū mittit:et ipſa in cloacaꝫ deſcēdit,Quí eñi aliorū delicta in ſe ſuſcipiūt non tā ſuāq́ꝫ aliorū vitam inſpicere debēt:quia quoꝝ ſudorib' viuūt quoꝝ ſanguine laute paſcunt dignū eſt vt eoruꝫ culpis plectantur.Hinc idem Grego. qui de oblationib' fideliū viuūt:q̃s illi pro peccatis ſuis obtulerūt : ſi comedūt ⁊ tacent eoꝝ certe peccata manducant Quare nō tā rectorū dignitas extollenda eſt q̃ꝫ illorum periculum deplorandū:qđ Bernardus ſummis eiulatibus lacrimatur inquiens.Egreſſa eſt iniquitas a ſacerdotibus tuis domine:qui videntur regere populum tuum:nō eſt iam differentia vt populus ſic et ſacerdos.Heu heu domine deus:quia ipſi ſunt in perſecutione tua primi quivident in ecc'ia tua populum regere.Quis enim animaruꝫ rectot intus nō affligetur cum ſciat curam ſubditoruꝫ ſuo periculo ſuſcepiſſe: De quo ſcribit ſapiens Defixiſti apud extraneum animam tuam illaqueatus es verbis oris tui. Quis eſt curatus aut rector qui infirmetur cum infirmo ſubdito. Quis cum ſcandaliſato vritur. Quis cupit fieri pro fratre anathema et ſubdito: Quis ponit animā ſuā pro ſubditis:Quis curatus eſt ſamari

Curati ſint populo puriores.

Curati ex populi pctīs damnantur.

tanus qui ligat vulnera ſubditi. Quis facit ſecum miſericordiam. Quis ducit eum in ſtabulum. i. eccleſiam dei. Quis reddit que vltra ei neceſſaria ſunt: qui vtinam vite neceſſaria non auferret. Quis curatus hodie eſt alter Joſeph qui frumenta in egypto diuidat cũ ſint promptuaria eorum plena. Quis liberat pauperem a potente et inopem cui non eſt adiutor Quis rector eſt hodie merentium conſolator. Quis vt alter Job de velleribus ouiũ ſuarũ immo eccleſie calefacit pauperes. Quis viatoribus hoſtia aperit. Quis curatorum dicere poterit cum Moyſe: tu ſcis bene quia nec aſellum nec quod aliud acceperim ab eis; nec quemq̃ afflixerim; Quis cum Samuele audaci animo dicet ſubditis. Loquimini coram domino ⁊ corã chriſto eius; vtrum bouem cuiuſq̃ tulerim aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum: ſi oppreſſi aliquem: ſi de manu cuiuſq̃ munus accepi illud q̃ reſtituam vobis. Quis cum Ambroſio vaſa ſua conflat: ⁊ dat captiuis ⁊ pauperibus. Quis cum Paulino Nolano epiſcopo: vt inquit Gregorius: pro redimendo filio parochiane vidue mitram et baculum ⁊ indumenta pontificalia vendit. Sed certe iam mutatus eſt color optimus: ⁊ diſperſi ſunt lapides ſanctuarij: qui merito ſunt eccleſiarũ rectores: qui diſperſi ſunt non ſolum in plateis ſed in capite platearum quia publice honorari volunt de imagine ſanctitatis in quibus non eſt virtutis exiſtentia nec veritatis. Sunt enim fermento phariſeorum: quod eſt hypocriſis: faginati: qui meſto vultu cum flectu ad altaria domini virtutum accedũt in quibus ſpũs ſanctus non habitat; qui vt inquit ſcriptura effugiet fictum merito repellit eum dominus ⁊ munera eius: quia non vero corde accedunt. Quos pulcre Malachias ſignat: O periebatis inquit lacrimis altare dñi: et fletu ⁊ mugitu gemebatis vt vos populus ſacrificaret. Et vt paucis multa pertingã: ſolum eis curati et rectoris nomen relictum eſt; cura ipſa atq̃ regimen perijt: deficit eis pietas: manſit autoritas: qui galli erant caſtrati effecti ſunt canes non valentes latrare: rectores plebium vacce ſamarie ſunt; ⁊ ditati nõ mugiunt; nec via regia gra

De magno zelo veterum curatorum.

Curati ſũt multi ſolo nomine.

diuntur. Hi: vt dicit Bernardus: nõ tam facile optarẽt honores: ſi cure cõſyderarẽt labores. Nec mõ ea que diximus pericula: rectores ⁊ ſacerdotes comitantur: ſed alia contra ordinis ⁊ officij ſui naturam damnabiliter amplectunt. Sunt em̃ inuidi ⁊ inobedientes ſuperioribus quib⁹ inuidẽt ⁊ detrahũt. Rurſus nouũ curati faci nus committũt: Non eniꝫ contentant ceteris rectorib⁹ viuos ſed ⁊ mortuos ſubtrahere parochiãos: procurãt enim ſibi in teſtamentis aliquid relinqui. Taceo qd ſacramentum penitentie miniſtrantes in ipſum ſacramentum committunt. Imponũt enim penitẽtib⁹ miſſas: q̃s ipſi pecunia ſe celebraturos pollicentur penitentias nõ diſcretas imponunt: nulli ſunt illis caſus reſeruati: certatim oẽs de omnibus abſoluũt: miſſas ⁊ cetera eis incumbentia ꝓ defunctis onera nõ ꝑſoluũt: celebrãt nõ recõciliati vocati confeſſiones non audiunt: plerũqꝫ ſine ſacramentis ſubditi eorũ negligentia moriũtur: admittũt excommunicatos ad diuina: non predicant populo ſed a populo predicant. Quo enim pacto predicabũt q̃ literis operaꝫ non dederũt? Aut quomõ alios docebit quem nullus docuit? Sed veꝝ eſt illud Celeſtini in quadã epiſtola: qd ante Hieronymus dixerat: q2 abiectiſſime partes addiſcuntur: ſolũ ſacerdotiũ vili⁹ erit: quod ante ſumit q̃ addiſcit: auidius queritur q̃ cognoſcitur facilius tribuit: cum tamen difficilius impleat. Deniqꝫ rectores animaꝝ facti ſunt corpoꝝ ſuoꝝ craſſatores impinguati em̃ dilatati ⁊ incraſſati buccas rubentes habentes. diuerſis epulis ſaginati facile: vt inquit Hieronym⁹: ſpumãt in libidines. Sed quid tam perfunctorie loquimur de vinolentia: de crapula ac ceteris gule irritamentis ſacerdotum ⁊ aliorum q̃ eccleſiaſtico nomine cenſentur? Qui aiunt comedam⁹ ⁊ bibam⁹ ⁊ moriamur: qui viuũt vt comedant: quorum deus venter eſt: q2 ventri vacant: ⁊ ad ventrem: vt ad eorum ſummam felicitatem ⁊ finem: cuncta ordinant: nec eis ſatis eſt vti cibis qui in ea qua degũt patria naſcũtur: ſed deum ⁊ naturam emendant. Nam vltra marinis ⁊ forenſibus vinis: ac cũ magnis impenſis adductis ferculis ſaginant

Curati ſuperiorib⁹ inobedientes.

Curatorũ defectus.

Rectores eccl'iarum non predicant neqꝫ predicare ſciunt.

Rectores animaꝝ impinguant corpora ſua.

tur quibus nõ vna ſufficit prouincia:diuerſitate vinorũ letantur:non conſyderantes:quia vnius vini potus patriarcham Noe per ſexcẽtos annos ſobriũ temulentũ fecit.⁊:vt Hieronymus in quadam epiſtola ait Loth per ebrietatẽ inſciens libidini miſcuit inceſtũ.⁊ qđ dictu mirabile eſt:quem ſodoma nõ vicit:vina vicerũt. Sacerdotibus enim lex prohibet vini vſum:ſed ⁊ ceteris qui preſunt:ne obliuiſcant iudicioꝝ dei:modernis vero ſacerdotibꝰ ⁊ eccleſie miniſtris longe magis mera abhorrenda forẽt:qꝛ dignitas honorabilior ẽ ⁊ operatio ſanctior quoꝝ vinolentia ac ipſa exquiſita epularũ auiditas miniſteriũ vilificãt perſonas dehoneſtãt:cõuerſationẽ deturbãt:⁊ poſtremo ceteris laſciuiẽdi cauſam prebẽt. Teſte enim Gregorio:cũ maiores voluptati deſeruiunt nimium minoribus laſciuie frena laxant. Taceo commemorari dilectã ab eis philargiam:ideſt amorẽ pecunie plurimi certe eoꝝ aurũ ſitiũt: aurũ bibũt:vt cõſeruẽt carni ⁊ ſanguini. Rectores moderni non paſtores: ſed raptores:ouiũ tonſores:nõ ad viridia paſcua ductores: nõ piſcatores ſed negotiatores:nõ diſpẽſatores bonoꝝ crucifixi ſed voratores. Sic ſua falſo querũt:vt que vera ſua ſunt perdant pro pecunijs celebrãt:corpus chriſti vendunt cũ iuda:de mãmona iniquitatis ſacramẽta miniſtrãt:Uereor ſatis an rem ſacramenti conferant:ſacra emunt:ſacra vendunt ſed gratiam non infundunt quã nõ habẽt. Aiunt nihil accipimus gratis.nihil damus gratis.dicẽtes quod comparauimꝰ vendimꝰ.quia mercatores parati ſunt vendere que carius ipſi emerũt ſed his lucrum eſt in burſa.damnũ in conſcientia.nulla in eis grauitas ⁊.vt ait Canon.nihil in eis defendit induſtria. Sed audi ꝙ̃ acerbe eis cõminatur eccleſia quã offendũt ipſa eſt clamãs ad ſponſum ait. Duplici contritione contere eos domine deus noſter:qꝛ tanta rapacitas.tanta pteruitas.tãta ſegnities duplici eos pena conterit anima ⁊ corpore.dum hic egere ⁊ in labore intulit viuere ⁊ bonis ſuis gaudere non ſinit. tandẽ geennam vſq; perducit.Qui ergo aures habet audiendi audiat.⁊ inter tot pericula poſitus viam querat ſecurita

tis.qui tam propinqu⁹ eſt diſcrimini tempeſtatis. Narrata pericula non pauebit:ſi curam ſubditorū digne tenebit Paucula certe de cunctis eccleſiaſtici ſtatus dignitatibus.officijs ⁊ ordinibus enarrauim⁹.dulcia pariter ⁊ amara tangentes.Quare iam faciemus finẽ qꝛ finis non eſſet:ſi quis conaretur plene narrare cunctas miſerias ⁊ labores aculeos ⁊ pericula hui⁹ ſtatus:videlicet pontificalis ⁊ ſacerdotalis: Ueruntamen ne quis iſta legens ex tanta multitudine laborū ⁊ pronitate ꝑiculorum ſtatum eccleſiaſticum perfectū ⁊ dignum: aut reprobet aut damnet intelligat ſane predicta vera eſſe de illis epiſcopis ⁊ clericis qui male:negligenter ⁊ perfunctorie curam paſtoralem gerunt:quibus predicta ⁊ maiora pericula parata ſunt. Si tamẽ digne miniſtrãt ea:maiora glorie premia habent deſtinata.Et hoc ẽ qđ paucis verbis dicit Auguſtinus.Quia nihil periculoſius aut damnabilius in hoc ſeculo epiſcopi ⁊ preſbyteri officio:ſi perfunctorie agatur:ſicut nec beati⁹ ⁊ deo acceptius:ꝙ̃ ſi eo modo militetur quo imperator noſter iubet itaqꝫ non eſt periculum in ſtatu: ſed abutentibus ſtatu: nec eſt reprobatio in dignitate: ſed in deturpantibus dignitatem in qua nimirū ſi ſit multitudo laborum vbi eſt excellentia honorum ⁊ premiorum.

¶ Caput xxj. de ſecundo ſtatu ſpirituali.videlicet religioſorum ⁊ de motiuis ⁊ autoritatibus ad probandum ſtatum eccleſiaſtici ordinis ſimpliciter preferendū eſſe ſtatui religionis:⁊ per conſequens eccleſiaſticū ordinem eſſe preeligendum.

SUpereſt agere de ſecundo ſtatu ſpirituali videlicet religioſoꝝ: Primo adducuntur rationes ⁊ motiua ad probandum ſtatum eccleſiaſticum ſimpliciter preferendū eſſe ſtatui religionis.⁊ per conſequẽs videt̃ ꝙ epĩ ⁊ miniſtri ecclẽ i dignitate ⁊ ꝑfectione ſtat⁹ ſint religioſis ꝓferẽdi. Prio eñ illud aperte ꝓbare videt̃ Hiero. Nã ⁊ ad ruſticum monachū ſic inqt.Uiue i monaſterio vt cleric⁹ eſſe merearis.Et iterū alius ſapiens.Uix bo-

nus monachus mediocrē clericuꝫ facit. Et iterū ad He liodorum. Alia eſt cauſa clerici:alia monachi. Clerici oues paſcunt:ego paſcor:illi de altari viuunt ego vt ſecuris quaſi ad radicē arboris infructuoſe ponor:ſi munus ad altare non offero. Et iterum. Mihi ante preſbyrum ſedere nō licet. Illi ſi peccauero:licet me tradere ſathane. Uides ergo dignitatē ꝛ excellentiā clericoꝝ ſup monaſticā vitam. Deniqꝫ quis dubitat bonum publicū preferendū eſſe priuato: Conſtat autem clericorū ꝛ prelatorum vitā magis populo fructuoſam fore ꝙ religioſorum. vt enim dicit Gregorius: nullū deo magis acceptabile eſt ſacrificiū ꝙ zelus animarū. Clerici ergo cum magis fructificent: merito ergo eorum ſtatus monaſtice vite preferendus eſt:qui ꝓprie dūtaxat ſaluti intendit. Demū nemo beſitat:quin Helias longe perfectior fuerit quocūqꝫ monaſtico viro:quod ex eo maxime conſtat qꝛ chriſtus Joannē quo inter natos mulierū alius non fuit maior:in perfectiōe eū inducit dicens in euangelio Luce. Ipſe precibit ante illum in ſpiritu ꝛ virtute Helie. Et iterum in Mattheo dicit. Si vultis ſcire:ipſe eſt Helias. Super quo verbo Chryſoſtomus pulcre ad propoſitum loquens. Si talem aliquādo mihi adducas monachum:qualis exaggerationē dicam Helias fuit:non tamen illi cōparandus eſt qui traditus populis ꝛ multorum peccata ferre cōpulſus: imobilis perſeuerauit et fortis. Hi autē ſunt eccleſiaſtici ꝛ prelati qui populoruꝫ ſaluti continuo ſtudent. Sed nec illud omittenduꝫ eſt: qm̄ cui amplius committit:ille magis meretur ſi bene miniſtrat:ꝙ ille cui minus cōmiſſum eſt. Conſtat tamen ꝙ viris eccleſiaſticis ꝛ prelatis amplius eſt commiſſuꝫ ꝙ monaſticis viris. Accidit qm̄ ꝑfectio ſeu ſublimitas alicuius ſtatus non acquirit ſine charitate:iuxta illud Si habuero omnē ſcientiā ꝛ fidē: ita vt mōtes trāſferā: charitatē aūt non habeā nihil ſum. Cōſtat tñ charitatē proximorū magis ineſſe clericorū ſtatui ꝓpter animarū curam quam habent. Preterea ſi meritū vtriuſqꝫ ſtat⁹ conſyderare libet illud veriſſimū eſt:qm̄ meritum hominis conſiſtit in liberando innocentes de manibus for

ctiorum et tyrannorū: in quorum perſona dicebat Job. Conterebā malos ab iniquo: ꝛ de dentibus illius auferebam predam. Quod magis fit per ſtatum clericorum et prelatorū q̄ monachorum. Unde Hieronymus ad paulinum ait: ꝙ ſancta ſimplicitas ſolum ſibi prodeſt. Et quanto plus edificat eccleſiam dei ex vite merito: tanto plus nocet: ſi contradicentibus non reſiſtit. Demum magnitudo meriti cōſiſtit in magnitudine conatus ad vincendum magnam promptitudinē ꝛ incitamentū ad peccatum: qꝛ inquit eccleſiaſticus. Perfectus ꝛ beatus eſt qui potuit tranſgredi: ꝛ non eſt tranſgreſſus: facere mala ꝛ non fecit. Talis ergo magnitudo conatus potius eſt in ſtatu eccleſiaſticorū q̄ religioſorū. Poſſent in hac re plurima adduci: ſed breuitatis gratia predictis rationibus ſum contentus: quibus quidam probare vidētur: epiſcopos ꝛ ceteros miniſtros eccleſie in ſtatus ꝛ dignitatis eminentia ꝛ perfectione preferendos eſſe religioſis: ꝛ per conſequens eccleſiaſticū ſtatum eſſe preeligendum. Uerūtamen quid tenendū ſit in ſequētibus capitibus explicabitur.

¶ Caput. xxij. de prima comparatione horum duorum ſtatuum: videlicet qualiter hi duo ſtatus clericorum et monachorum ſe habent alter ad alterum comparatus: ꝛ quis eorum ſit ſimpliciter eligibilior quantū ad eminentiam ꝛ perfectionē ſtatus: ac etiā vite ꝛ ſanctitatis.

Onſyderandū rurſus occurrit atq̧ diſcutiendum: qualiter hi duos ſtatus ſeu viuendi modi: eccleſiaſticorū videlicet ꝛ religioſorum inuicē ſe habent alter ad alterū comparatus: reſpectu eminentioris vite ꝛ perfectioris ſtatus. In quo articulo licet plurima dici poſſent: breuiſſime tamē ꝛ ſub quodā epilogo dicēdū eſt ſm ſanctorum doctorū ſententias illud eſſe veriſſimū: videlicet epiſcopos non ſolum ceteros omnes ordines et miniſtros eccleſie militātis: ſed ꝛ cunctos religioſos ꝛ regulares viros perfectiori modo repreſentare apoſtolos: et ideo ſuper oēs eminētiores ꝛ in pfectiori ſtatu fore. Nā manifeſtū eſt ꝙ epiſcopi ſuccedunt apoſtolis in regimi-

ne eccleſie. Unde Paulus ad eos ait. Attendite vobis et vniuerſo gregi: in quo ſpiritusſanctus poſuit vos epi ſcopos regere eccleſiã dei quã acquiſiuit ſanguine ſuo

Apoſtoli quatuor a chriſto acceperunt.

Pro qua re apertius declaranda preſupponendum du ximus ꝙ quatuor principaliter ⁊ ſingulariter fuerunt collata apoſtolis a chriſto et epiſcopis eorum ſucceſſoribus, que magnam in eis excellentiam et ſtatus perfectionem deſignant: ⁊ in quibus epiſcopi apoſtolis ſuccedunt et eos pre ceteris imitantur. Primo virga poteſtatiua in ſuſceptiõe tēporaliũ ſtipēdiorꝫ. Unde i Mattheo legim⁹. Precepit eis ne quid tollerēt in via niſi virgã: vt nomine virge poteſtatem a chriſto receptam de recipiendo temporalia ſtipendia intelligamus ſecundũ Auguſtinũ. Secundo claues in iuriſdictione adminiſtrationis ſacramētorꝫ. Vñ ait Chriſt Petro: Tibi dabo claues regni celorꝫ. Tertio data eſt inſufflatio ſpiritus in remiſſione peccatorum. Unde apud ioannem legimus. Inſufflauit et dixit accipite ſpiritũſanctum quorũ peccata remiſeritis ⁊ cetera Sup quo verbo Gregorius inquit. Licet intueri inquantũ culmen glorie perducti ſunt apoſtoli vt vice dei quibuſdã peccata relaxãt: quibuſdã retineãt: quorum nũc in eccleſia epiſcopi locum tenēt. Quarto data ē diſpartitio linguarũ in ꝑdicatione verbi dei vt in actibus apoſtolorũ legim⁹: qr apparuerũt apoſtolis diſpartite lingue ad ꝑdicãdũ vbũ dei. In his ergo quatuor epiſcopi apoſtolos excellētiori mõ repreſentãt ꝙ̃ quicũꝙ religioſi: ⁊ ideo ſunt in perfectiori ſtatu. Adde quintũ ꝓpter votũ perpetue cure ouiũ ſuarum vſqꝫ ad aiam et ſanguinem. In qua re ꝑfectiori mõ apoſtolos repſentant ꝙ̃ omnes religioſi. Quod votum cure aiarũ in cõſecratione ſua fecerũt vouētes animas ſua ponere pro ouibus ſuis: i quo voto tã excelſe charitatis oēs religioſos excedũt: quia teſte redēptore maiorē charitatē nemo hꝫ ꝙ̃ vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Sũmus ergo gradus ꝑfectiõis eſt in epiſcopis quia eorũ dignitas perfectam charitatē iã acquiſitam requirit non acquirēdã. Si vero ſecluſis epiſcopis ꝑſbyteros ⁊ ceteros miniſtros eccleſie ad religioſos cõparare volumus: hoc

tripliciter conſyderare ⁊ intelligere poſſumus: Primo quantum ad humani conatus voluntatē. Scđo quantum ad operis qualitatem. Tertio quantū vtriuſq; ſtatus quidditatē ſeu primitatem. Primo modo prefertur opus operi vel ſtatus ſtatui ex volūtate operantis. Qui enim promptiori volūtate ⁊ cū maiori conatu facit opus ad quod tenetur maioris perfectionis ⁊ maioris meriti eſt. Si ergo iſto modo opera religioſorū ⁊ preſbyterorū adinuicem comparent̄: incertum eſt que opera ſint maioris meriti et maioris perfectionis: quia planum eſt q̄ illorum opera maioris meriti ⁊ perfectionis ſunt qui cū promptiori voluntate et cum maiori conatu ipſa operant̄ur. Secūdo vero modo quantū ad operis qualitatem virginitas preponitur coniugali vel viduali continentie in bono. In malo vero homicidiū preponitur furto. Similiter vita actiua preponitur contemplatiue quia fructuoſior: contemplatiua vero preponitur actiue q̄ merito maior ⁊ perfectior. Fm quem modum comparando aliqua opera particularia que faciunt preſbyteri ſunt perfectiora aliquibus operibus particularib⁹ que religioſi faciunt ſicut magis eſt intendere ſaluti animarum q̄ ieiunare: q̄ ſilentiū tenere. Et aliqua opera que faciunt religioſi perfectiora ſunt quibuſdam operibus que faciunt preſbyteri. Et ita iſto modo habent ſe ſicut excedens ⁊ exceſſa ſed tertio modo comparando opera religioſorum ad opera preſbyterorum in ordine ad primam quidditatem ⁊ radicem a qua progrediuntur: puta in ordine ad radicem illam qua religioſi totam eorū vitam deo vouere: ⁊ ſe ⁊ ſuam in chriſti obſequium perpetuo tradiderunt: longe ſunt perfectiora quocūq; ſingulari opere preſbyterorū. Et eodem modo in perfectione vita religioſorū ad vitam preſbyterorū comparat̄: ſicut infinitum ad finitū. vt dicit Anſelmus in libro de ſimilitudinibus. Quāuis enī in bono abſtinentia ſumtioni cibi preferat̄: ſumere tamē cibū cum aliquo propter charitatē prefert̄ abſtinētie. In malo vero q̄uis adulteriū preferat̄ furto: furari tamē gladiū ad occidendū eſt grauius q̄ adulteriū. Sic q̄uis p̄ſbyteri in aliquo p̄ticula

ri opere poſſunt preferri religioſis:ex adiuncta tamẽ ra
dice perpetue obligationis qua ſe in chriſti obſequiũ re
ligioſi addiderunt ſimpliciter in perfectionis ſtatu pre
ferendi ſunt:et hanc opinionẽ aliqui eximij doctores te
nent. Alij vero affirmant archidiaconos et curatos et
alios inferiores eccleſie miniſtros eſſe in excellẽtiori per
fectionis ſtatu:et maxime ꝑpter tria:que eis ſpecialiter
conueniunt. Primo ꝑpter poteſtatẽ. Scđo ꝑpter admi
niſtrationem officij. Tertio propter honoris preconiuz.
Poteſtatẽ enim receperunt a chriſto in perſona diſcipu
lorum: quando dictum eſt eis Luce.x. Ecce dedi vobis
poteſtatẽ calcandi ſuper ſerpentes et ſcorpiones et ſuper
omnem virtutem inimici: et nihil vobis nocebit: ac ſi di
ceret. Dedi vobis poteſtatẽ eijciendi omne genus immũ
dorum ſpirituũ ab obſeſſis corporibus: ne putarẽt eſſe
dictum de beſtijs vt Chryſoſtom' exponit. Iſtud autez
repreſentant preſbyteri in ſacramentoꝝ adminiſtratio
ne. Adminiſtrationis vero officiũ receperunt: quando
dictum eſt. In quancũꝙ domum intraueritis primũ di
cite:pax huic domui:qr eſt bonorum omniũ pax mater
eſt: ſine qua cetera inania ſunt. Ideo chriſtus diſcipu
lis primo pacẽ iuſſit offerre:tanꝙ bonorũ omniũ initiũ:
quorum miniſtros eos faciebat.vt Chryſoſtomus dicit
Hos autem repreſentãt preſbyteri in euangelij predica
tione. In quo primo nuncianda eſt pax: iuxta illud ad
romanos.x. Quã ſpecioſi pedes euangelizantiũ pacez:
euangelizantiũ bona. Iſtud autem repreſentant preſby
teri in plebis cure ſuſpectione:pro qua donec ipſam te
nent:animam et vitã propriã tenent exponere. Sed ho
noris preconiũ receperunt:quãdo reuerſi cũ gaudio di
xerunt dño. Demones etiã ſubijciunt nobis in nomine
tuo. Gaudebãt eñi:vt gloſſa dicit:ꝙ quaſi ſublimes ef
fecti:terribiles hominibus et demonib' erant. Hoc aũt
repreſentant preſbyteri in ſubditoꝝ iuriſdictione et coer
tione: a quibus ſi bene eis preſunt: duplici honore de
bent haberi vt dicit apoſtolus.i. Timo.v. Per hec igi
tur ꝙ proxime dicta ſunt: cõcludũt aliqui doctores etiã
inferiores miniſtros eccleſie in eminẽtia et in perfectiõe

Adminiſtrationis officium.

ſtatus religioſis preferendos eſſe: vel ſaltē eos fore in pfectionis ſtatu. Hanc itaqꝫ opinionē predicti doctores roborare videntur per rationes ⁊ autoritates ſuperius allegatas: cum de excellentia ⁊ perfectione epiſcoporū ⁊ miniſtrorum eccleſie actū eſt ad quas qui religioſos inferioribus eccleſie miniſtris preferūt reſpondent prout in. xxiiij. capi. videbitur.

¶ Caput. xxiij. de alia cōparatione horum duoꝝ ſtatuum clericorum ⁊ religioſorum inter ſe ad inuicē: videlicet quis ſit eligibilior tamqꝫ ſimpliciter humanior ⁊ tolerabilior.

Oſt predictam comparationē horū ſtatuū videlicet eccleſiaſticorum ⁊ religioſorumqꝫ tum ad perfectionem ſtatꝰ: Alia comparatio ſuccedit: quis videlicet horum ſtatuum: clericalis vel regularis eligibilior ſit: tāqꝫ ſimpliciter humanior ⁊ tolerabilior. In qua re: vt mihi ſane videtur queſtio ipſa facti ē: vterqꝫ enī viuendi modus excellentiſſimus atqꝫ ſanctiſſimꝰ eſt In quoꝝ quolibet diuerſe vie ad ſalutem reperiri poſſunt: nec eñi ipſe chriſtus ſponſus eccleſie plene illi prouidiſſet: niſi ſecūdum diuerſas infirmitates ſeu vires ſuorum fidelium: ſic diuerſos viuendi modos ad vnū tamen dei cultū tenētes inſtituiſſet. Hinc ipſe ait. In domo patris mei manſiones multe ſunt. Et iterum ſcribitur. In via domini alius ſic: alius ſic ibat: omnes tamen nō ad diuerſos fines ſed ad vnum properantes: ſed vt deo diuerſis tamē greſſibus famulētur: ⁊ ſi alius currat: aliꝰ plane vadēs ei non inuideat: cum vterqꝫ metam attingat: que diuerſitas vnitas eſt: quia ad vnum dei cultum diuinitus ordinata. Ea igitur decora diuerſitate atqꝫ fulgida vnitate floret atqꝫ ſplendet dei eccleſia: tā pulcra fideliū ſuorum vnanimi varietate. Nihilominꝰ tamen inter iſtos ſtatus ſeu viuendi modos: vt ſupra tactum eſt: ex diuerſis caſibꝰ: ⁊ reſpectibꝰ alter iſtis alter illis eligibilior ē. vñ ait Diony. Nōnulli ſunt in via perficiendoꝝ: ⁊ ad pfectionis acquiſitionē aliqui indigent quod aliis nō expedit. Nā ad exprimendas paſſiones: arta vita videli

Diſpoſitio diuina ordinauit tantam diuerſitatē

cet ꝛ per abſtinentiam ac exercitia ꝛ vigilias expediret: Alijs vero non habentibꝰ illas paſſiones non cōgrueret: qui forte defectus ſuos alio exercitio vel diuine gratie auxilio ſupplere poſſent. Nam veluti ſm doctrinam apoſtoli: in vno corpore multa ſunt mēbra non idē officium habentia ꝛ qđ vni congruit: alteri plerūqꝫ eſt nociuum ſine offenſione corporis: ſic plerūqꝫ vna viuēdi forma que aliquibꝰ eſt ad ſalutē: alijs cedit ad pernitiē: et econtra. Profecerūt certe ſibi ꝛ multis in ordine eccleſiaſtico cōplures: quos numerare operoſum foret: adeo vt dicere mihi recte poſſet aliquis tanqꝫ de ſtellis celi: numera ſi potes. ſic Nicolaus fulſit. ſic Gregorius ſummus ipſe pontifex. ſic Paulinus eps nolanus lꝫ opulētiſſimus ſed in regulari ꝛ monaſtica vita effulſit. Item Baſilius: Benedictus: Hieronymus: Dominicus atqꝫ Frācıſcus: ꝛ plurimi quibus domus dñi referta eſt: inter quos nōnulli aut diuino motu ſupernaqꝫ inſpiratione vocati: aut varijs ex cauſis ex altero ſtatu ad alterū aſpirarūt: in quo beati euaſere: ſine tamē prioris ſtatus diminutiōe. Hinc benedictus. Hinc dominicus: ꝛ qꝫplures ſtrictiore feruore deo famulari cupientes: ꝛ ſeculi cōſortia fugiētes ex clericorum ordine ad regularē vitam tranſſerūt. Hinc rurſus Auguſtinus: Gregorius eadem vocati inſpiratione ꝛ pficiendi fidelibus vberibus zelo ſuccenſi: ex monaſtica religione ad eccleſiaſticū epiſcopalis ordinis gradū ſcē ꝛ meritorie cōmearunt. Unuſquiſqꝫ igitur prout ſm apoſtolū deſtinauit in corde ſuo: ſic hanc vel illā viam elegit vires ſuas conſyderans ſm finem ſibi intentū. Eſt em̄ vterqꝫ ſtatus: vt tactum eſt: nō precepti ſed conſilij ꝛ ſupererogationis: nec imperatur: ſed ſuadetur. Et veluti de virginibꝰ apoſtolus ait. Qui poteſt capere capiat. Et de matrimonio ſcđm eundem apoſtolū: plerūqꝫ meliꝰ nubere qꝫ vri. Ita i bis ſtatibꝰ dicendum eſt. In quibuſdā forte vtilius foret: vt per ſpirituale matrimoniū eccleſie nubant: qꝫſi vltra vires inexpertas ſub ſtricta regulari vita retro aſpiciētes: vitā deſerūt inceptā. Itaqꝫ inexpertis imbecillibus ꝛ infirmis putamus qꝫ ſtatꝰ eccleſiaſtici ordinis tanqꝫ humanior-

ꝛ tolerabilioꝛ eſt pꝛeeligendus:niſi altioꝛi inſpiratione quis deſuper ad aliã vitã vocatus:aut ſpirituali ꝛ coꝛpoꝛali adiumento roboꝛatus fuerit. Accedit ad hoc qꝛ eligere actus eſt volũtatis ꝛ virtutis: virtus ergo ipſa conſyderanda eſt iuxta philoſophũ ſcdm electionẽ medij:qd in recta ratione conſiſtit. Eccleſiaſticus itaqꝫ ſtatus attenta humana fragilitate ꝛ pꝛõptitudine peccãdi quandã viam mediã ꝛ rationabilẽ viuẽdi habere videt. Habet eñ religioſitatis ſatis: hꝫ ꝛ aliqd hũanitatis. ſeu laxitatis. Qd ſi foꝛte dicatur:religionis vitam eodẽ reſpectu ſimpliciter foꝛe eligendã: pꝛo eo ꝙ habet tolerantias ꝛ moderationes ſuas ad iudiciũ pꝛelatoꝛũ:nec vltra pꝛecipitur ꝙ̃ rationabiliter ſuppoꝛtari poſſit. Et dato ꝙ quis in religione cadat habet reſurgendi remedia pꝛopter intentionẽ ad deum erectam: habet deniqꝫ fratres a quibus iuuari poteſt. Fateoꝛ illud verũ foꝛe. tamen illud idem quod eiſdẽ religioſis ex permiſſione fit ſeu indulgentia clericis fit ex iure cõmuni:qd eñ toleratur aut indulgetur:conſtat legi derogare atqꝫ aliquando pꝛohibitũ eſſe:ꝛ ſi aliquãdo ſine cauſa indulgeatur conſcientia vrgetur: ꝛ intus bellũ naſcitur vbi quietari ſperatur:maxime ꝑpter inſtituta ꝛ artiſſimas cuiuſqꝫ religionis conſtitutiones quibus ſe artari vouerunt ꝛ ad multa alia quoꝛum tranſgreſſio aut contẽptus moꝛtale plerũqꝫ inducit peccatũ:que omnia non ita acriter clericis contingunt. Demum eaipſa remedia que religioſis competunt ex tolerantia vel fratrum pꝛeſidio:etiam clericis communia eſſe poſſunt. Circa ſecundũ ꝟo quis ſtatus ſeu viuendi modus pꝛedictoꝛum pꝛeeligẽdus ſit: tanꝙ̃ ſanctioꝛ ꝛ perfectioꝛ dictuꝫ eſt in ꝑcedenti capite.

¶Caput. xxiiij. Aſſignantur reſponſiones ad obiecta contra religioſos pꝛo tuenda opinione illoꝛum qui ſentiunt religioſos eſſe in perfectioꝛi ſtatu ꝙ̃ ſint decani:archidiaconi: ꝛ alij inferioꝛes clerici poſt epiſcopũ: vbi diſcutitur que ſit perfectioꝛ vita:actiua vel cõtemplatiua: ꝛ de earum adinuicem comparatione: et de alijs hanc materiam tangentibus.

Libet igit̃ pro tuēda opinone illa que habꝫ
inferiores miniſtros eccl'ie poſt epiſcopos
non equari religioſis:quo ad ſtatum perfe
ctionis:reſpōdere ad nonnulla obiecta ſu
perius adducta:que probare vident̃ archi
diaconos:curatos ⁊ predictis inferiores miniſtros ad
religioſos cōparatos:perfectionem aut ſaltem equalē
ſtatum in eccleſia obtinere. Et quanꝙ per ea que dicta
ſunt ſatis ratiões ipſe ſolute videantur: particularius
tamen ad ſingulas ſingule fiant ſatiſfactiones. Primo
igitur dicebatur:quia monachis licitum eſt tranſire ad
ſtatum preſbyterorū:tamꝙ ad perfectionem quia:vt in
quit Hieronym⁹ ⁊ tranſumptiue in canone.xxiij.q.j.di
citur:ſic viue in monaſterio:vt cleric⁹ eſſe merearis. Reſ
pondetur eniꝫ:ꝙ monachus tāꝙ monachus nō habet
officium clerici exercere:veruntamen inquantuꝫ litera
ti ⁊ docti ſunt:licite poſſunt promoueri ad preſbyteratū
⁊ curā monachalem aliorum habere perfectionē tamen
ſtatus non habet ex illo trāſitu ſed ex perpetua obliga
tione voti. Et ita licet fiat preſbyter:nō tamē dimittit ꝑ
fectionem monachalem:ideo ſubditur in prefato decre
to. Multo tempore diſce ꝙ poſtmodum doceas ⁊ inter
bonos ſemper meliores ſectare. Deide adducebat illud
Hieronymi ad Eliodorum: vbi dicebat Hieronymus
Mihi ſcilicet monacho ante preſbyteruꝫ ſedere non li
cet:illi ſi peccauero:licet me tradere ſathane. Ex quo vi
detur curam animarum habentes in perfectiori eſſe ſta
tu quibuſuis religioſis contemplationi vacantib⁹: aut
ſaltem in ſtatu perfectionis eſſe. Sed dicendum eſt:om
nes miniſtros eccleſie eſſe in perfectionis ſtatu modo ꝙ
ſupra dictū eſt videlicet propter officij adminiſtrationē
ſed talis perfectio ſtatus ſecūdū eos qui hanc opinionē
tenent:magis accipitur comparatiue ꝙ proprie. Unde
canones appellant ſtatum clericoꝝ gradū quendam:vt
inferius lati⁹ tanget̃. Poſtea vero dicebatur bonū pu
blicum preferendum eſſe bono priuato:⁊ cum curati ge
rant officium publicum:quia curam animaꝝ:quo zelo
ſeu officio ſecundum Gregorium nullum eſt deo accep

tabilius:⁊ religioſi ſolum intendant.proprie ſaluti: vi∙
detur curatos eſſe in perfectiori ſtatu Quib⁹ reſponde∙
tur ꝙ q̄uis abſolute intendere bono publico ſit maio∙
ris perfectionis q̄ intendere bono priuato:hoc eſt in ge
nere operis perfectio.intendere tamen perfecte bono ꝓ
uato vel ſaluti proprie:prefertur illi qui imperfecte intē
dit bono publico:zelus enim animaruꝫ ſacrificiū eſt ac
ceptum deo:ſi ordinate fit:qui ordo eſt vt q̄s primo ha∙
beat curam ſalutis ſue ⁊ poſtmodum aliorum: quia vt
ſcribitur Matthei.xvj.⁊ trāſūptiue i Canōe. Quid ꝓ
deſt homini ſi vniuerſum mūdū lucretur:aīe vero ſue de
trimentū patiaꝛ.Deniq̄ꝫ reſpondent alio modo: videli∙
cet ꝙ ea que dicta ſunt bene probant curatos ⁊ inferio
res miniſtros eccl'ie ſi recte agant:poſſe eſſe in perfecti
onis opere: ſed nō in perfectionis ſtatu:Quia predicti
miniſtri eccleſie non ſuſcipiunt plebis aut parochie ſue
curam cum perpetuo obligationis voto:qḋ ex eo patet
quia eam deſerere poſſent aut renūciando aut ꝑ religio
nis ingreſſum. Soli ergo epiſcopi cuꝫ voto perpetuo ſu
ſcipiunt curam animarum.⁊ ideo ſine licentia apoſtoli
ce ſedis illam deſerere non poſſunt. Rurſus quod obij∙
citur de Helia:de quo Chryſoſtom⁹ dicit. Si talem ali
quem adducas mihi monachum qualis helias,fuit:nō
tamen illi comparandus eſt qui traditus eſt cure popu
lorum ⁊ cetera. Ad quod dicitur:ꝙ Chryſoſtomus non
intellexit de ſimplici preſbytero:ſed de epiſcopo:ꝙ ſi lo
quatur de ſimplici preſbytero:non intendit preferre ſta
tuꝫ preſbyteri ſtatui religionis:ſed intendit:ꝙ periculo
ſior eſt ſtatus habentis curam aīaꝝ q̄ religioſi in contē
platiōe viuentis:⁊ per cōſequēs ſeruare ſe innocentē in
maiori periculo:iudiciū eſt maioris virtutis. Sed q̄uis
maior virtus requiratur ad hoc ꝙ aliquis ſe preſeruet
immunē a peccato inter populos q̄ in religione. maio∙
ris tamen virtutis eſt vitare pericula religionem intrā
do q̄ nō vitare pericula inter populos viuēdo. Itē obij
ciebatur quia ꝑſbyteris ⁊ miniſtris eccleſie magis com
mittitur videlicet cura aīaꝝ q̄ religioſis:⁊ ꝑ ꝯſequens
ſtatus eſt maioris perfectionis ⁊ meriti. Ad quod diciꝛ

Adminiſtratio duplex. ꝙ aliquem agere vel adminiſtrare dupliciter contingit ſi enim ille cui plus eſt cõmiſſuꝫ maiora faciat aut plus ſeruiat indubie plus merek ꝙ̃ ille cui minus cõmittitur ꝛ minus faciat:ſed ſi ille cui minus cõmittitur maiora ꝛ perfectiora faciat et plus ſeruiat magis merek ꝙ̃ ille cui magis eſt cõmiſſum ꝛ minus ſeruit In vtroqꝫ igiř ſtatu clericorum ꝛ religioſorum iſta duo reperiri pñt: per que vis argumenti ſoluiř. Ad aliud autem quod dicebatur de merito ꝛ perfectione:quod conſiſtit in cura animarum ſupra reſponſum eſt in ſolutione ad argumentum: qđ fiebat de publico ꝛ cõi bono priuato ꝑferẽdo Subſequẽter non obſtat qđ dicebař:q: liberare innocentes de manu ꝑfidoꝝ maxime ꝑfectionis ꝛ meriti eſt:adducẽtes etiam illud Hieronymi:q: ſctã ſimplicitas ſolũ ſibi prodeſt:ſꝫ tãto plus nocet ſi cõtradicentibus nõ reſiſtit. Dicẽdum ẽ ꝙ illa magnitudo meriti intelligiř ex parte mẽtis:qñ quis tantũ proficit in cõtemplatione vt propter deũ velit intendere ſaluti ꝓximorũ:etiam cũ aliquo detrimento cõtemplationis. Hoc eñi modo certũ eſt ꝙ ad maiorẽ ꝑfectionẽ charitatis pertinet ꝙ̃ ſimpliciter vacare contẽplationi. Et hoc eſt qđ Iſidorus in libro de ſummo bono ait. Bonũ eſt igiř corporaliter remotum eſſe a mũdo melius tñ remotũ eſſe volũtate:optimũ autem ꝛ ꝑfecti meriti eſt vtroqꝫ eſſe ſemotum Quod etiaꝫ dicebař: q: magnitudo meriti cõſiſtit in magnitudine conatus ad vincenduꝫ ꝓ̃ptitudinem peccandi : quia beatus eſt qui potuit tranſgredi : et non eſt tranſgreſſus. Que ꝓ̃ptitudo magis ineſt miniſtris eccleſie ꝙ̃ religioſis.

Meriti magnitudo tribus modis ſurgit. Dicẽdum eſt ꝙ magnitudo meriti hominis erga deũ ex tribus poteſt inſurgere: Primo ex parte merentis ſecundo ex parte principij formalis quo quis meretur : tertio ex parte operis meritorij. Si igitur magnitudo meriti penſeř ex parte merentis qñ aliqs cõtẽplatione dei et in xp̃i amore tñ creuit vt ad tp̃s cupiat detrimentum pati ſue fruitionis propter chriſti gloriam:ad procurandam proximorum ſalutem modo quo dicebat Apoſtolus ad Romanos capi.ix. Cupiebam ego eſſe anathema a xp̃o ꝑ fratrib' meis. De quo Chryſoſtomus dicit in libello

de laudibus eius ꝙ ſicut ferrũ in ignem miſſum non eſt
aliud ꝙ̃ ignis:ſic anima Pauli diuina charitate incen-
ſa non erat aliud ꝙ̃ charitas. Talis ergo puto magis
mereť in vita actiua ſaluti ꝓximoꝝ intendens ꝙ̃ in vita
contemplatiua contẽplationi vacãs. Unde paulus hoc
elegit tanꝙ̃ maioris charitatis ⁊ maioris meriti.electio
enim nõ eſt niſi de maiori bono.vñ dicit ad Philippẽ-
ſes.ca.j.Coartor em̃ ex duobus deſyderiũ hñs diſſolui
⁊ eẽ cum xp̃o qđ mihi multo melius eſt ꝑmanere autẽ in
charitate neceſſarium ꝓpter vos:⁊ hoc confidẽs ſcio qꝛ
permanebo omnibus vobis ad ꝓfectũ veſtrũ. Suꝑ quo
verbo dicit gloſſa ꝙ elegit Paulus nõ quod ſibi meli⁹
erat ſed quod multis expediebat;propter charitatẽ que
ſupereminet omnibus. Si vero conſyderetur principiuꝫ
formale quo quis meretur putant aliqui ꝙ maioris me
riti eſt contemplatiua vita ꝙ̃ actiua. Cum enim princi-
pium formale merendi ſit charitas:ſicut magis merito
rium eſt diligere deum ſecundum ſe ꝙ̃ diligere proximũ
ſic maioris meriti eſt vita contemplatiua que directe de
ſuo genere ordinatur ad dilectionem dei:ſecundũ quem
modum intelligitur illud Gregorij.vj. moralium vlti-
mo capi. Marthe cura non reprehenditur: Marie vero
contemplatio etiam laudatꝛ:quia magna ſunt vite acti-
ue merita ſed contemplatiue ſunt potiora. Veruꝫ ſi cõſy-
deratur opus meritorum videntur ſe habere ſicut excel-
lentia et excelſa:quia reſpectu meriti accidentalis : cum
tale meritum detur ſecunduꝫ genus operis maioris me
riti poteſt eſſe actiua vita potior ꝙ̃ contemplatiua. Et
iſto modo nedum epiſcopi ſed preſbyteri ⁊ ſacerdotes cu
ram animarũ habẽtes in excellentiore et ꝑfectiore ſtatu
ſunt ꝙ̃ religioſi. Et de iſtis loq̃tur Auguſtin⁹ Valerio:
Nihil eſt in hac vita d fficilius periculoſius laborioſi⁹
ep̃i p̃ſbyteri aut diaconi officio:ſi perfunctorie agatur :
ſed apud deũ nihil beatius ſi eo modo militetur quo no
ſter imperator iubet. Si vero vtrũq3 ſeu vtrãq3 vitã ſumi-
mus reſpectu meriti eſſentialis qđ rñdet charitati tãꝙ̃
radici merẽdi:putãt aliq̃ ſimpl'r maiorꝭ meriti eẽ ꝯtẽpla
tiuã ꝙ̃ actiuã Alij ꝟo famoſi ⁊ moderni doctores com-

parando iſtas duas vitas adinuicem deſtingũt ꝙ quã- tum ad eoꝝ ſubſtantiam ſimpliciter potioꝛ:⁊ per conſe- quens pꝛeferenda eſt contemplatio : vt dicitur in capi. Niſi cũ pꝛidem. de renunciatiõe. Ipſa eſt enim ſecurioꝛ et magis ſuauis pauciſſimis indigens : ⁊ pꝛopter ſe eli- genda tanꝗ quietiſſima quoꝛum contraria contingunt operibus actiue:⁊ ſcdm hũc modũ comparandi contem platiua ſimplicieer eſt melioꝛ et pꝛeferenda actiue. Si vero comparantur quantũ ad eoꝝ vſum tũc diſtinguũt Nam quia vſus reſpicit operis executionem : executio autem actionis duo reſpicit:ſcilicet ipſos ad quos eſt.ſ. ſubditos ⁊ ipſum exequentem.ſ.pꝛelatũ. Si pꝛimo mo- do cõparent ſic actiua pꝛeferenda eſt contemplationi:qꝛ pluribus vtilis eſt et magis fructuoſa : vt dicitur in di- cta decretali licet ſit ſecurioꝛ et magis ſuauis:qꝛ infecũ ditate ſobolis lippitudo Lie Rachaelis pulcritudini ẽ ꝑlata : vt dicit Grego . ſup Ezech.expones illud.Erat Lia lippa ſed fecũda. Si vo comparent ſecundo modo: aut eſt ad illud diſpoſitus et idoneus:aut non. Si non tunc melioꝛ eſt ſibi vſus contemplatiue:quia ſibi poteſt ibi pꝛoficere:ſed in actua nec ſibi nec alijs. Si vero eſt idoneus:aut accedit vocatus et neceſſitatus: aut ꝓpꝛia voluntate. Si ſcdo modo contemplatio pꝛecellit qꝛ acti ua non pꝛecellit niſi pꝛoueniat ex coactione ⁊ neceſſita- te:ſi vero coactus tunc ſimpliciter actiua pꝛecellit quo ad vſum eius:⁊ ſic ſiue cogatur ab homine vel ex chari- tate vel pꝛopter neceſſitatem pꝛoximoꝛum ⁊ talibus me lioꝛ eſt actiua ꝗ contemplatiua Nam per talem actio- nem auget charitas et ad perferendũ aduerſa ⁊ contem plandũ optima:⁊ ſic ſua actio eſt melioꝛ alijs ꝗ ſua con templatio ẽ etiã maioꝛis meriti. Et ſic pʒ ꝙ quo ad vſum vite ꝑſentis talis actiua eſt ſimpliciter melioꝛ et ſtatus eiꝰ:⁊ etiam opa magis meritoꝛia Fatemur tñ ꝙ cõtem- platio eſt realiter ꝑeligenda:quia plures inueniũtur ad hoc idonei qui in actione deficerẽt. Si tñ hõ eſſet aſſecu ratus ꝙ ppl's indigeret:⁊ ꝙ bñ gereret illã curã etiã ſi- ne periculo peccati poſſet illã deſyderare ⁊ ſe ingerere:et velle magis hoc fieri per ſe ꝗ aliũ neꝗ hoc eſſet pꝛeſum

tuoſum: quia licitum eſt appetere maius meritū: ſicut fecit Eſaias: Itaq; talis vita bona ſimpliciter eſt preeligenda. Ex quibus aperte monſtratur quomodo intelligende ſunt rationes adducte pro parte illoꝝ qui putāt ſtatum clericorum inferiorum ab epiſcopo perfectiorem eſſe ſtatu religionis.

¶ Caput. xxv. de excellentia et laudibus vite monaſtice et religioſe: et de pluribus cauſis propter quas preeligenda ſit q̄ alius viuendi modus.

Monaſticam religioſamq; vitā pconijs laudibusq; efferre non aliud fore q̄ lucem ipſam facib' adiuuare hz eni hoc vite genus ea omnia q̄ ad bene beateq; viuendum conferunt que ad veram felicitatem conducunt: et vt paucis omnia comprehendam id habet propriū religioſorum vita vt deo ꝓpinquior acceptiorq; ceteris eſſe videatur: qui enim inquit Apoſtolus adheret deo vn' ſpiritus eſt cum eo. Nam et Hieronymus fatetur meliores non poſſe inueniri q̄ qui in monaſtrijs profecerunt. Unde et Auguſtinus in libro de opibus monachoꝝ illos ſanctiores eſſe teſtatur qui a conſpectu hominū ſeparati paucis ad ſe prebent acceſſum: ſed deo contemplātur. Quis eni dubitat quin deſerētes mūdū et tumultū ſeculi: et ſe a ſeculi oblectamētis ſegregātes xp̄o cōfirment: et abeo facilius confortentur. Quod latius ipſe Auguſtinus proſequitur ſuper illud Apocalipſis. Mulier fugit in ſolitudine. Sed neq; illud permittendum eſt: quoniam in certis huius vite occupationibus et viuendi modis illud hominibus commune eſt vt tempora tranſeāt et non redeant. Religioſi tamen viri illud facile agere poſſunt: non tantū ne tempus fugiat ſed ne pereat. Occupantur quidem religioſi aliquando lectione plerumq; oratione: nec altera alteram impedit ſed auget. Succedit demum diuini verbi predicatio qua deo nulla gratior occupatio eſſe poteſt. Demum itur ad bonarum artium ſtudia: diſcunt enim aut docent ſcribuntq; poſteris doctrinam ad erudiendos ſaluandoſq; homines: nul-

lumq; illis tempus vacuum eſt. Et cũ: teſte Cicerone: ni hil dulci⁹ bene impẽſi temporis memoria: hac locuple tiſſimi ſunt religioſi. In ceteris ſi quidẽ viuendi modis conſyderemus hominũ tempora. Primo infantiã ipſaz ſiue pueritiam in vanos ludos. Adoleſcentiaz ⁊ iuuen tutem in libidinem ⁊ auaritiam Senectaz vero ⁊ ſeniũ in querellas: in cruciat⁹ ⁊ dolores corporis: in ſuſpiria in lamenta conſumimus. Religioſi vero infantiaz in ar tibus addiſcendis in diuino cultu ĩprimẽdo: Adoleſcen tiam vero in altioribus ſtudijs. Senectutem vero in do cendo predicando deoq; vacando ⁊ contemplando fru ctuoſe expendunt. Et: vt paucis agamus: inter monaſti cam vitam ⁊ ceteras viuendi formulas illud intereſt: q2 quo magis illi nitunt vt ſalui fiant: tãtum iſti conant vt pereant. Quinimo quantum illi nos ad ſaluandum inuitant: adiuuant atq; cogunt. tantum noſipſos prepe dimus. Ceterum religioſorum vita ex quinq; cauſis ex cellentior atq; perfectior ceteris videtur Primo quidẽ quia dignior: veluti quam chriſtus eligere viſus eſt: ⁊ apoſtoli ſecuti ſunt. Secundo: quia ſecurior: nam: vt in quit Auguſtinus: promille cadentibus in religione: ca dent decem millia in ſeculari vita. Tertio excellentior ẽ eſt vita monaſtica: quia dulcior atq; iucundior: non eñi habet amaritudinem conſeruatio eius: nec tedium con uictus illius ſed gaudiũ ⁊ letitiaz. Quarto: q2 ſanctior ⁊ deo proximior per aditionem contemplationis. Unde quidam ſapiens religioſorum vitam recte per dexteraz deſignat: ſecularem vero vitam per ſiniſtram vnde ſup illo. Leua eius ſub capite meo: ⁊ dextera illius ample xabitur me: Recte inquit ſecularis vita ſub leua eccl'ie ponitur: quia iuuat ad ſuſtentationem. Sed dextera: id eſt vita religioſa: chriſtum ſponſum eccleſię amplexatur dum eius innocentie ⁊ contemplationis amplexib⁹ de lectatur. Sed ⁊ his alia q̃nq; addenda ſunt: propter q̃ monaſtica vita perfectiſſima atq; excellentiſſima habe tur. Primo q2 temporaliũ ſollicitudinis min⁹ habet. Se cundo q2 ad ſpiritualem adheſionem maiorem habet aptitudinem. Tertio quia maiorem recompenſationem

Religioſorum vita excellẽtior ceteris ex quinq; cauſis.

ab ea ſperat. Quarto quia in ea maiorem vnuſquiſq;
habet ſui poteſtatem ⁊ fruitionē. Quinto q2 in ea vnuſ
quiſq; facilius vitat humanorū periculorum prompti
tudines. Ruſus monaſtici viri nedum in his ſed pluri-
mis alijs cunctis vite modis preferūtur. Alibi enim ne
gotiantes foris quietem querunt: quam religioſi inter
ſe habent. Illi temporalib⁹ ſtudent: ſecularibus impli-
cantur vanitatibus inuoluūtur: ⁊ dum inferiores plu-
rimos habere delectantur: ab interioribus ⁊ ſuperiori-
bus elongātur. Diſtrahūtur alibi homines propter ea
que foris ſunt: ⁊ infeliciter amittūt pretioſioraq̄ intraſe
ſunt: vt recte cum Bernardo dicāt. Quanto magis ad
mūdū accedim⁹ tantomagis a deo recedim⁹. Deſyderāt
ei q̄ extra religionem degūt videri ſapientes: dum operū
bonoꝝ penuria ⁊ vera ſapientia ſtulti efficiuntur. Cre-
dunt foris lucrari: dū ſeipſos perdunt: celeſtia appetere
videntur: dum carnei eis oculi ſunt. Quātomagis in tem
poralibus reddūtur ſolliciti: tātomagis a ſpiritualib⁹
efficiuntur mēdici. Ceci quippe ſunt ⁊ duces cecoꝝ: oīa
eīn diſponere: ordinare ⁊ ſcire preſumūt: dū ſeipſos diſ
trahunt. Illa preterea differentia inter ſeculares ⁊ reli
gioſos apertiſſima eſt: quoniam: vt inquit Hugo de ſan
cto victore: in illis vigilat ſpiritus dei: dum in ceteris
dormit: viget in illis ratio: in iſtis ſenſus: in his ratio
extinguitur: feruet in illis amor dei: in iſtis amor mun-
di: hi mundū diligūt: dū illi relinquunt: illi omnium ob
liuiſcuntur: ⁊ vnuſquiſq; vince matris ſue continuo re-
cordatur. iſti vero omnium: que ſunt mundi recordan-
tur: ⁊ ſe obliuiſcuntur illi caduca hec ⁊ terrena ample-
ctuntur: ⁊ ad ea ſummopere aſpirant: dum iſti ea que ſu
pra terram ſunt: deſyderant: hi greſſu proprio currunt
ad interitum: dum monaſtici ad ſalutem feſtinant: reli-
gioſi omnia propter deum dimittunt: dum temporales
viri deū relinquunt propter omnia. Sed certe non fal
luntur: ea enim funeſta cecitas vicem eis reddit: quia
cum propter eos omnia deus fecerit: iſti propter illa
deum dimittunt: Quare iuſte eos omnia dimittunt
Seculares deniq; prudentiores videntur: in qua re

huius ſeculi ſe homines comprobāt:qꝛ vt ſcriptū eſt:fi-
lij huius ſeculi prudētiores ſunt filijs lucis. Iſti ad ea
que dei ſunt tardi:duri:pigri:tepidi atqꝫ iertes ſūt: nec
cogitant quo tendere debeāt:viā ſciunt ſed ſcienter de-
uiant ꝛ ſi qui eam neſciunt:illā nō inquirūt. Quinimo
religioſorū vitam:qꝛ humilē:qꝛ ſeculo obiectā:qꝛ molli
bus non indutam abijciūt ꝛ vitam eoꝝ putant inſaniā.
Qui paulopoſt videbūt quomodo cōputati ſunt in nu-
mero ſanctorū:ꝛ ſors illoꝝ ineternū. Patet ergo huius
regularis ꝛ monaſtice vite ſumma excellētia ꝛ perfectio
ſuper ceteros temporales ſtatus.

¶Caput.xxvj.de difficultatibus vite religioſe: ꝛ de la
boribus aculeis religioſorum in genere.

Religioſam atqꝫ monaſticā vitā laudabilem
atqꝫ perfectā ꝛ deo acceptā eſſe:nemo eſt qui
ambigat. Uerūtamē alia alijs congruūt: ꝛ
diuerſi ad diuerſa aptiores ſunt. Deniqꝫ
aliud eſt religioſuꝫ eē aliud religioſe viuere:
mlti noīe religioſi ſunt:pauci re:plurimi religioſe viue-
re ceperūt:qui ſuperſtitioſe vitā finierunt.etvt quidā ait
ſapiens:dulce negotiū:iucundū nomē religionis eſt:ſed
progreſſus difficilis:veluti in quo vite ſtatu:hominum
libertas volūtas ac voluptas ꝛ affluentia adimiꝛ: ꝛ vt
breuibus dicā ipſa quoqꝫ q̄ natura concedit ſancta reli
gio prohibet. Fateor in monaſterijs:deus ipſe noſcitur
ibi dei notitia:amor ꝛ cultus habenꝛ.ea tamē in ceteris
vite ſtatibꝰ impleri poſſunt. ꝛ vtinā tam digne tā recte
implerenꝛ ab hoībus q̄ ſciunꝛ. Scit enim vnuſquiſqꝫ
quomodo placere deo poſſit.idqꝫ ſi agat vere religioſus
eſt. Se eſſi ille deo religaꝛ q̄ in pietate ꝛ humilitate deū
colit:ꝛ inſolentias extirpat.Fateor ea cōmodius in mo
naſterijs fieri.ſi facultas corporis animiqꝫ vires ſuppe-
tūt.Deniqꝫ quietē animi in religione monaſtica inueni-
ri aiunt. Quibus ego dicere poſſem: ſi quietē animi ſpe
ras aut optas cur ergo in bello ſtas? Quocunqꝫ igiꝛ in
ſtatu viuas:quis tibi bellū inferet niſi tu vnus. Quod
ergo tu tibi aufers: quare in alio ſtatu ſperas? Deniqꝫ
conſidera illud Iſidori.quoniam ad dei quietudinem

Multi nomine religioſi ſunt pauci re.

Religioſus eē pōt in ſeculo manens.

non acceditur paſſionibus corporis ſed mentis ſpecula tionibus. Vidiſti tu plurimos religioſo habitu idutos: per inquietudines diſcurrentes apoſtatantes. alios ꝓpter inopiam rerū neceſſariarū ab incepto opere cadentes. de quibus ſcriptū eſt quoniā propter inopiā multi deliquerūt. Quāq̄ illud fateor non ſacre religioni. ſed eorum improbitati imputandū eſt. verūtamen delibera tione ꝛ conſilio nō paruo opus eſt. Quare vt ego puto: monaſtica religioſaq̄ vita ab illis potiſſime eligēda eſt: qui caſum non timent. imperfectis eīn ꝛ fragilibꝰ ꝛ nōdum vitioꝝ mortificationē ſuperantibꝰ experiendū dixerim non profitendū: aut ſerius verius differendū. Preterea religioſi nōnulli huiꝰ tēporis ab vtero regule ſue aberrantes quo eīn modo conuerſant quoue obedientie paupertatis ꝛ caſtitatis tramite: religionē obſeruēt. tuipſe noſti in quibus: vt mihi videtur maior eſt periculi timor q̄ ſpes proficiendi. Hinc quidā ſapiēs illud tre norum exponens. lapides ſanctuarij diſperſi ſunt. Plā guntur inquit religioſi implicati tēporalibus negotijs qꝛ non eſt actio ſecularis vite: quam hodie non adminiſtrent religioſi: diſcurre ſinguloꝝ occupatiōes ꝛ officia religioſos adeſſe videbis. Secularia eīn negotia ſeculariter pertractant. ad queᵛtinā proficiendi gratia: autvocati accederēt. Sed prohdolor ſeſe ingerūt: cupiditatis vel adipiſcende dignitatis gratia: aut forte laſciuitatis ꝛ habende exemptionis: excutiant collum ab obedientia ſuorum prelatorum: agentes contra principalia eoꝝ vota: per quorum obligationē poſiti ſunt in ſtatu perfectionis. Et q̄q̄ prauorū hominuꝫ facta bonos a bono non retrahant quinimo ſicut pena ſuos actores: ſic innocentia ſuos tenet ſectatores. Nihilominus hec quorūdam religioſorum praua exempla ꝛ ſi aliquos a religiōe penitus non arceant cogunt tñ vt differāt quouſq̄ ſe experiantur. Quibus colligit̄ hunc ſtatū non parum laboris ꝛ difficultatis habere.

Fragiles ſexperti pſeſſionem differant.

Monachi ſecularibus negotijs ſe immiſcent

¶ Caput. xxvij. particularius ꝛ latius de promptitudine periculorum huiuſmodi ſtatus in ſpecie de malis religioſis ꝛ abuſibus illorum.

gnitas:ſed magna eius damnatio:ſi que ſunt monachi agere pretermittit. Ceteruȝ huius ſtatus labores ꝛ difficultates non negauit Auguſtinus ad Uincentium donatiſtam. Ait enim:fateor charitati veſtre coram domino deo noſtro ; qui teſtis eſt ſuper animã meam ex quo deo ſeruire incepi:quoniã difficile ſum expertus:meliores poſſe inuenire q̃ qui in monaſterijs profecerũt : ita nec peiores q̃ qui in monaſterijs defecerũt. vt hinc arbitror in apocalipſi eſſe dictum. Juſtus iuſtificetur adhuc ꝛ qui in ſordibus eſt:ſordeſcat adhuc. Attendenda ergo ſunt Auguſtini verba. Fatetur eñ meliores nõ reperiri q̃ qui in monaſterio profecerũt:ſed nec peiores q̃ q̃ defecerũt. Cõſtat eñ lõge plures deficere q̃ pficere. Nã vt inquit Hieronymus ait:rara eſt virtus atq; difficilis ꝛ a paucis appetit̃. Sed ꝛ philoſophus in ethicis ait. Difficile admodũ fore tenere medium virtutis : quare longe plures deficiunt q̃ attingunt. veluti ſagittantes ad ſignum mediũ plures deficiunt q̃ ſignum tangant. Unde quidam ſapiens non miratur: quare plures homines ſunt vitioſi q̃ virtuoſi; maxime qr peccare multis modis contingit:ꝛ vnico defectu q̃s reddit̃ vitioſus: ſed nequaq̃ quis virtuoſus ꝛ innocẽs erit:niſi omni cõcurrente virtute:que inuicem cõnexe noſcunt̃. Uñ ſalua tor multos fore vocatos ait:ſed paucos electos. Et propheta clamat qr multi quoq; defecerũt. Et iterũ. O ẽs ſimul inutiles facti ſunt nõ eſt qui faciat bonũ:vt bonoꝝ raritatẽ atq; paucitatẽ deſignaret. Cum ergo in oĩ ſtatu plures deficere arbitrandũ ſit religioſos graui' deficere nõ eſt ãbiguũ. Quis eñ nõ cernit religioſoꝝ tã copioſaȝ numeroſitatẽ:ſed q̃s nõ videt tã paucoꝝ ſctitatẽ? Quis eniȝ cernit multoꝝ religioſoꝝ ſuperbiã ꝛ elationem:ſȝ q̃s nõ videt paucoꝝ hũiliationẽ? Plurimi certe ſunt religioſi:ſȝ ꝓh dolor tales:vt cũ bernardo loquar: ſub habitu religionis animũ ſecularẽ:ꝛ ſub pannis cõuerſationis habere inueniantur cor altũ in ſeculo:ꝛ peruerſuȝ ad religionis opera. de quibus idẽ Bernar. ait. Doleo de multis q̃ poſt ſpretã populi pompam conuerſari deberẽt in ſchola humilitatis:grauius inſoleſcere:

Bonũ eſt ex integra cã malum ex ſingul̃ defectib'.

Boni monachi paucio res.

ꝛ impatientes amplius fieri in clauſtro ꝙ fuiſſent in ſe culo. Et quod magis periculoſum eſt: pleriqꝫ in religio ne non patiunt haberi ſe contēptui qui in domo ſua ſe culariter viuentes: non niſi contēptibiles eſſe potuerūt. Preterea in eo verſatur ꝙmaxime religioſoꝝ periculū: qꝛ cum ſint religati deo dum ſe ligatos foꝛe dolent ſe amittunt ſolutos: non conſyderantes ꝙ bene ligata ſe curius cuſtodiunt: ſoluta vero facile perdunt. Multis rurſus aculeis ꝛ laboꝛibus: ſtatus religionis eſt refert’ ꝛ plurimis periculis expoſitus. Quis enim dubitat te ſte Bernardo grauiſſimū inter aſſuetas epulas eſurire: Inter delitias pꝛeteritas macerari: Inter veſtes pꝛetio ſas ꝛ multas algere: Et inter diuitias quas oſtēdit mū dus offert diabolus: deſyderat noſter appetitus eas cō temnere: Pꝛofecto tanto hec grauioꝛa exiſtunt: quanto grauius a paucioꝛib’ tolerant. Fateoꝛ certe qꝛ vt Ber nardus ait non deſunt religioſi in clauſtro: qui hoc pa cto volunt eſſe pauperes vt nihil eis deſit. Deniqꝫ volo religioſi caſti ſint ꝛ pauperes. Quid tamen dices de pe riculo arrogantie: vane gloꝛie: que non niſi melioꝛes tē tat. Unde Hierony. plus eſt depoſuiſſe animū ꝙ cultuꝫ: difficilius arrogantia ꝙ auro caremus ꝛ gēmis. His eni abiectis gloꝛioſi interdū tumemus ſoꝛdibus: ꝛ ven dibilem paupertatē populari aure offerimus. Sed ad alia trāſeamus. Quis talis religioſus eſt quē Bernar dus ipſe deſcribit. qui nullo pꝛoꝛſus aut reſiſtit pꝛioꝛib’: aut inuideat parib’ aut ſubiectis plene obſequat: ſocijs congruens: ſubiectis vtiliter omnibus condeſcendens: fugax voluptatis: appetitoꝛ laboꝛis: patiens abiectio nis: impatiēs honoꝛis: pauper in pecunia: diues in ſciē tia: humilis ad merita: ſuperbus ad vitia: qui ita huic mūdo moꝛitur: vt ſoli deo viuere delectet: De his Euſe bius dicebat: qꝛ taliter in monaſterio viuere perfectio eſt: ſed aliter conuerſari magna dānatio eſt: ſed certe po tius eos imitant. de quibus idem Bernardus ait: qꝛ ſuperbie: inobedientie ꝛ auaritie ſtudent: quaruꝫ pꝛime culpe caſus attulit: ꝛ laboꝛ tertie lapſus timet. his trib’ periculis tres clauſtraliū oꝛdines ſubijciuntur. ſcilicet

q̄ ſedē prelationis querunt: ꝛ preeſſe non valent. Alij q̄ nec obediunt nec obedire volunt. Tertij familiares Iude: loculos portantes ꝛ in occulto detrahētes. Sed: vt paucis multa cōprehēdā: ſi ſtudia: ſi mores ſi vitā plurimoꝝ religioſorum cognoſcere vis: cōſydera. quia illis capitulū hoſtis eſt. extra murmur ꝛ inuidia: i nocte nullas vigilias habent: nec in die labores laborat monachus: vt fiet abbas. abbas ventroſus: prior incraſſatur mendicans blanditur potentibus: terrena diligit: ſuſpicioſus clauſtralis: burſarius pecunioſus: infirmarius concubinarius: capitoſus ſacriſta: ſine oratione conuerſi fratres ad queſtum predicant: guardianus equitat: puincialis proclamat: generalis generat. Preterea de huius ſtat⁹ periculo. vide quid Bernard⁹ dicat in quadam epiſtola. moriens vix vnquam aliquis in cella ad infernum deſcendit: quia vix vnquā in celo predeſtinatus in ea vſq; ad mortem perſiſtit. Itē labores ꝛ pericula huius ſtatus apertiſſime demonſtrat Grego. in regiſtro inquiens. Uos qui viam vite extra dominū frequētiam ducitis: tāto maiora certamina pati neceſſe ē: quoniam ad vos magiſter ipſe tentationum accedit. Ceteꝝ ex multitudine preceptorum ꝛ onerum religionū: periculum ꝛ difficultas huius ſtatus cōprehenditur. Nam vt dicit Auguſtin⁹. vbi ſunt multe preceptiōes. ibi multe ſunt tranſgreſſiōes. Habent enim religioſi longe plura precepta q̄ quicunq; homines alioꝝ ſtatuum. immo plerumq;. vt ſupra dixi. quod alijs meritum. ſibi ad peccatum ꝛ periculum ē nec iuuat. ſi dicas. non omnia precepta obligant. Quibus Hieronymus reſpondet in q̄dam epiſtola. Nō ideo putet qui ſe deo optulit: aliqua ꝯtemnenda eē mādata. q: leuia ſunt. tā eīn maxia illaq; minima imperata ſunt: ꝛ contemptus vnius precepti: ꝑcipienti iniuria eſt. Et ſequitur: In quocunq; enim ſtatu in quo vis gradu equale peccatum eſt: vel prohibita committere: vel iuſſa non facere. ꝛ Bernardus ait: Iuſſa ſine culpa non negliguntur: ꝛ ſine crimine non contēnuntur. O q̄ multa ſunt hodie in religionibus precepta: o quot vincula multiplicata: o q̄ pauca ꝛ tarda ſer

Mōachorum perverſe conditiones

rans: peruerſis ſeuera. Bonis optima. Chryſoſtomus. Religio nunq̄ ſeneſcit: fatigationem non ſentit. Ex qui bus omnibus aperte monſtratur huiusvite ⁊ ſtatus pe riculum; labor ⁊ difficultas: ſimul ⁊ neceſſitas.

¶ Caput. xxviij. de inclinatione et diſpoſi tione naturali: ⁊ diuerſitate complexionuꝫ ⁊ habilitatum hominum: quantum ad reli gi-nem ⁊ conſilio in talibus.

Ultra predicta nonnulli cautos agunt ⁊ at tentos: religionem ingredi volentes: vt in clinationes ſuas ac diſpoſitiones natura les ⁊ complexiones attendant: vireſq; ſuas diſcutiant. Tandem quidam illis circa pre dicta conſilia prebent. Aiunt enim: quia ſm antiquo rum ſapientiuꝫ ſententias: diuerſi ad diuerſos penitus viuendi modos: aut inclinantur aut diſponuntur. Di uerſitas autem ⁊ diſſimilitudo aut diſparitas viuendi vnius ad alterum: vt in politicis inquit philoſophus: ex triplici radice procedit. Primo ex natura ſiue quali tate diuerſa: nonnullos ex diuerſitate complexionis lo ci quoq; in quo viuitur: naturaliter ad diuerſa ferri vi demus: nonnullos enim inclinari conſpicimus ad be ne politiſanduꝫ in republica alios ad militandū: alios ad ſacrificia ⁊ cultū diuinum: nec ſolum ad hec exerci tia ſed anime paſſiones diuerſimode diſponuntur: quo niam aliqui ad verecundiam: alij ad iram: alij ad triſti tiam inclinantur. Complexionis ergo diuerſitas ⁊ re gionis qualitas ad diuerſa penitus inclinat: etiaꝫ quo ad mores. Quanto em̄ humana cōplexio ſimplicior et purior eſt: tanto ſenſus exteriores: viuaciores: potētio res atq; ſubtiliores redduntur. Quo fit vt per conſequēs intellectus homīs eo magis ſit purior ⁊ ſubtilior. Itaq; ex eo patet eſſe manifeſtū: quoniā q̄diu ſenſus ipſi exte riores viuaciores exiſtunt: tāto magis intellectui deſer uire pn̄t q̄m intellect⁹ ipſe nihil agit: aut ītelligit q̄diu in hoīe exiſtit; niſi cū miſterio ſenſus: q̄re recte Ariſt. in

Diuerſe i[n]clinatiōis triplex ra dix.

Sēſus ex teriores i[n] tellectui deſeruiūt.

quit quia anime ſequūtur corpora. Et alibi in libris de anima ait: Molles carne aptos mente dicim⁹. Anima ergo ſiue intellect⁹ humanus non exercet operationes ſuas: niſi mediantibus organis corporis: q: eodem phi loſopho teſte: nihil eſt in intellectu: quin prius fuerit in ſenſu. Ex qua radice procedit illa cauſa a multis ignorata: quare intellectus humanus quandoq; fatigatur: quod licet improprie dictum ſit: tamen intellectum fatigari dicim⁹ non ſecundnm ſe: ſed ſecundum ſenſus exteriores: cum quibus agere debet intellectus ipſe. Ex quibus omnibus conſtat: q habilitātur ſeu diſponunt homines ad hūc vel illum modum viuendi. ſecundū quod peius: vel melius complexio illoꝝ eſt diſpoſita. Et quamq̄ anima ipſa eque perfecta exiſtat: tamen aliquādo eligit vnum viuendi modum ſibi accōmodum: ⁊ in eo facilius bene operatur ſi organa corporis melius habet diſpoſita ⁊ complexionata: que inclinatiue non completiue ad hoc vel illud diſponunt. Secundo diuerſitas modi viuendi cōtingit plerūq; ex diuerſa cōſuetudine: que naturā imitatur: ⁊ illa ad vnum moduȝ viuendi trahit alios: alios ad aliū. Tertio hec diſparitas viuendi contingit nōnunq̄ ex ſpirituali diuina influētia. Que quādo quomodo vult: hūc trahit ad vnum viuendi modū: alium ad aliū: ſine tamen offenſione vniuſcuiuſq; liberi arbitrij: prout ſue inſcrutabili placet prouidentie. Qui cunq; ergo hoc modo trahitur ad vitā monaſticam laudet deum qui traxit: ⁊ properet ad locum quē ſibi monſtrat deus: ⁊ relictis vrbibus: ⁊ earum illecebris vadat ſaluari in ſegoꝛ. Uerum ſecundus mod⁹ conſuetudinarius eos repente non iuuat: qui delicate in vrbib⁹ nutriti ſunt ſed opus eſt conſuetudinem pernitioſam contraria conſuetudine paulatim deuincere. Si vero primum modū attendūt: recurrāt ad complexionē: vt prediximus ad naturā ſuam. ad inclinationem: ad diſpoſitionem interioris hois vnuſquiſq; recurrat: deniq; ad vires corporis ſui: ⁊ ſeipſos ⁊ intra ſeipſos dijudicent: ⁊ de ſe magis ſibi q̄ alijs credant. Concludunt ergo ⁊ conſulunt nonnulli ſcribentes: vt qui in deliberatione pēdet: an re

Intellect⁹ quomodo fatigatur.

Tractus deo ad religionē properet.

Religionem intraturus metiatur ſuā naturaȝ ⁊ corporis ⁊ vires.

ligioſam vitam aſſumat cuncta animo digerat: ⁊ id eligat quod portare ⁊ ꝯtinuare poſſit. Nec volumꝰ que tetigimꝰ dicta eſſe animo diſſuadendi religionis ingreſſum:maxime qꝛ non ignoramꝰ:neminem ſine graui peccato religionis vitam alicui aut prohibere aut impedire poſſe:iuuenibus preſertim. Nam adoleſcenti volenti viam perfectionis dixit chriſtus:vende omnia que habes:⁊ da pauperibus:⁊ veni ⁊ ſequere me. Unde quidā ſapiens ait:Qui adoleſcentem a religione retrahunt ſimiles ſunt phariſeis:quibus ore ſaluatoris dictum eſt. Ue vobis:quia nec vos intratis in regnū celorum:nec alios ſinitis intrare. Uerūtamen cum religionis ingreſſus de cōſilio ſit.⁊ de operibus ſupererogationis vnuſquiſq̧:vt dictū eſt:ad ſe recurrat:vireſq̧ ſuas diſcutiat fragilitati ſue:complexioni:nature:conſuetudini conſulat:⁊ ſi poteſt capere capiat. dicare eni ⁊ religare ſe deo optimum eſt. Sed cogitet qui religionem intrat:laborioſam vitam:iter arduum atq̧ difficile aggredi: nec ad tempus:ſed q̄diu vixerit religionis onera neceſſe eſt ſuſtineat. Illudq̧ ſemper in mentem veniat.quia ſic manū ponat ad laborioſum aratrum:ne reſpiciat retro: quia aptus non erit regno celorum. Fatemur tamen.quia ea que tetigimus inclinatiue non completiue ad hoc vel illud diſponunt. Potēs eſt deus abūdare ⁊ facere gratiam nobis:qui de lapidibus iſtis poteſt ſuſcitare filios abrae de lapidibus inq̄.ideſt induratis ⁊ inflexibilibꝰ animis hominum.nō ſolum natura vel cōplexione. ſed etiam deprauatione ⁊ malitia poteſt ſuſcitare filios Abrae. ideſt reddere eos flexibiles ⁊ obſequentiſſimos ad obedientiam:⁊ cetera onera religionum:non tamen improbamus quin vnuſquiſq̧ fragilitatē vireſq̧ ſuas diſcutiat. Et cum conſilij ſit religiōem ingredi. vt ſupra dictum eſt.ſi poteſt capere.capiat.

Religionem ingredi volentē impedire ſine graui peccato nō poteſt.

religionis onera añ ingreſſum cogitāda

¶Caput.xxix. De comparatione religioſorum inter ſe ad inuicem ⁊ primo de comparatione ſolitariorum ad ſocialem vitā agentes.⁊ que vita perfectior ſit altera.

Habita eſt igitur ſuperius comparatio ⁊ diſferentia horum duorum ſtatuum: clericalis videlicet ⁊ regularis inter ſe adinuicem cōparatorum et qualiter alter alteri aut equatur aut preponatur quo ad perfectionez ſtatuum et quis ſit eligibilior: prout perfectior aut prout humanior. Jam supereſt: vt ſtatus religioſorum inter ſe adinuicem diſtinguantur com penſ quo ad perfectionis ſtatum: et primo de religioſis ſolitarijs comparatis ad vitam ſocialem agentes. Quantum igitur ad religioſorum ſtatum inter ſe conſyderandum ⁊ cōparandum duplicem fore puto differentiam religioſorum: quorundaꝫ qui ſolitariam et anachoriticam vitam ducunt: aliorum ſocialem. De ſolitarijs ergo primo dicendum eſt deinde de ſocialem vitam agentibus. De primis itaqꝫ a nō nullis ſanctis doctoribus aſſeritur: illos omnes ceteros religioſos excellentia vite ſtatus perfectione anteire: ſic de Antonio legimus: ſic de Paulo primo eremita: necnon Benedicto et primis Macarionibus: et complurimis alijs: de quibꝰ Auguſtinus in libro de operibꝰ monachorum ait illos monachos ſanctiores eſſe: qui a conſpectu hominū ſegregati nulli ad ſe ꝑbent acceſſuꝫ. Alij vo diſtinguendum putāt: quia vel loquimur de perfectionis ſtatu: vel de perfectionis opere: vtroqꝫ autem mō ſolitaria vita maiorem perfectionez acquirit ꝙ ſocialis. Quorum ratio eſt: quoniam vita ſocialis ſtatus eſt volentiuꝫ perfici per inſtructionem in intellectu et per correctionez in effectu: cum aliquando cōtigat a via perfectionis deuiare. Sed ſolitaria vita eſt perfectorum: ⁊ talium qui nullo iſtorum indigeant: ſolitarie enim viuentes ⁊ aliorum conſortia aſpernantes et ciuiliter et ſocialiter non conuerſantes neceſſario vt philoſophus ait in politicis vel ſunt vt beſtie: vel ſunt homine meliores. Unde nō ſolum ſcdm ſanctorum ſed ſcdm philoſophorum ſententias ſolitarie ⁊ virtuoſe viuere perfectoruꝫ eſt: et magis tales debēt dici quidā dij ꝙ hoīes: vel tāqꝫ ſuꝑmi ⁊ pfectiſſimi hoīes: non ſolum honorandi ſꝫ potiꝰ admirādi ſunt. Quāto ergo ſtatꝰ ꝑfectorū excedit ſtatū ꝑficiēdorū:

Duplices ſunt mōachi.

tanto ſolitaria vita monachoꝛum excedit vitā quoꝛūcū ꝙ religioſoꝛu ſocialiter viuentium Si vero loquamur de perfectionis oꝑe hocidē putāt: Opus enim vite ſolitarie cōtemplatio eſt: ſocialis ꝟo vite actio vel vtriuſ opis in q̄buſdā cōmixtio Planū eſt aūt ꝙ cōtēplatio ꝓ eminet actiōi: ⁊ eſt opus magne ꝑfectiōis: nō ſolū ꝓpter xp̄i verba de Martha et Maria cōiter recitata ſ ꝓpter chꝛiſti exemplum imitandū. De quo ſcribit apud Lucā: ꝙ exijt in mōtē oꝛare ⁊ erat ꝑnoctās in oꝛatiōe: ⁊ hoc fit ꝓpter facilius diuinum auxilium impetrandum: non enim dixit exit ad turbas aut ad vrbes oꝛare: ſed in mōtem vaſte ſolitudinis: vbi enim deeſt auxiliū humanum ſolitudinis locus aptus eſt ad impetrādum diuinū auxiliū: q cū ignoꝛamus qd agere debeamus hoc ſolum habeamus refugij vt oculos noſtros dirigam⁹ ad deū. Itē q̄rit ſolitudo ꝓpter tumultū ſcl'i fugiēdū deſerēs eſt mundū et tumultū ſeculi: et ſeparās ſe nō ſolū a volupta tib⁹ mundi. ſed a iucūditate ſociali: confoꝛtatur a xp̄o: vt gloſſa ait ſuper illo verbo apocalipſis. xij. mulier fugit in ſolitudinem. Circa ꝑdicta tn̄ q̄ de ſanctitate vite ſolitarie dicta ſunt dicā ꝙ animū pulſat. Alia eſt eſt ratio illius antiqui tpis: alia moderni Si eſt viros ſolitarios ꝯſyderamus: illos videlicet q̄ in pꝛimitiua eccleſia floꝛuerūt veriſſimū puto illos fuiſſe ꝑfectioꝛis ⁊ ſanctioris vite ceteris ſocialē vitā agētibus. Eo eſt tpe nō artabant fideles tot canonū decretoꝛū ꝑceptis cenſuris aut penis: Nec erant tunc: vt ita dixerim tot laquei legum ſeu cōſtitutionum excōmunicationū ſiue cenſurarum: a quib⁹ vix fideles etiā diligentiſſimi et timoꝛati reſpirare ⁊ pꝛecauere poſſunt Nō tot ieiunia indicta: non vigilie: non ſilentia: non diurna pariter et nocturna diuina officia dietim ac ex pꝛecepto dicenda: nō deni tot feſta colenda: non tā crebꝛa confeſſio et coꝛpoꝛis xp̄i communicatio: non tot obedientiaꝝ pꝛeſtatiōes ſicut modo fideles artantur aut potius inuoluuntur ita vt recte de pꝛelatis eccl'ie dici poſſit illud xp̄i q̄ alligāt onera impoꝛtabilia ⁊c. Uū ſi aliq̄ hmōi in illa ꝑmitiua eccl'ia ſuabāt;

In pꝛimitiua eccleſia nō erāt tot humane cōſtitutiones.

erant tn̄ volūtatis q̄ pro tūc tranſgredi peccatū nō erat: q2 nondū ꝓhibita:nūc vero ea omnia que diximus ⁊ cō plura alia ab eccleſia addita:et quotidie ſcd̄m dominū ⁊ tpis maliciam expedit vt augeant: ⁊ ſub precepto iniungunt. Quorū ignorantia aliquem non excuſat:⁊ omnes etiam ſolitarios ad obſeruationem ligant. Cum igitur ea omnia non ſolū facere ſed et ſcire difficile ſit:⁊ fere impoſſibile:non ſolū anachoritis et in eremo vitam agentibus qui dominū conuerſatiōes fugiunt:⁊ omniū rerum neceſſariarū penuriam habent ſed etiam his qui vrbes incolunt. Ideo putamus ſine offenſione veritatis probabiliter dici poſſe:modernis temporibus vitam eremiticā non poſſe reperire illius perfectionis et ſanctimonie ſicut priſcis illis temporibus:quinimo periculoſam admodū fore:⁊ difficulter cūcta eccleſie ſtatuta obſeruare poſſe. Niſi forte aliquis dicat ꝙ anachorite predicti iam adeo perfecti ſunt: et tam fixum animū in dei amore habent:vt ab his ligamentis liberi ſint:⁊ predicta precepta habeant in preparatione animi. Quibꝰ nō facile aſſentio:quia cū de eccleſia ſint preceptis eccleſie ligari manifeſtū eſt:niſi priuilegiati reperiantur:aut diuinitus aliter fuerit reuelatū.

Eremitica vita hac etate periculoſa eſt.

¶ Caput.xxx. de comparatione religioſorū vitam ſocialem agentium inter ſe et que religio ſocialis alteri ſociali ſit perfectior ⁊ vtrum religio eo ꝙ artior ſit perfectior.

Conſequens eſt vt religioſos vitam ſocialē agentes diſcernamus:et comparemus quātum ad eorum perfectionem: inter quos vt ſancti doctores tradunt longa admodū diſferentia eſt. Nam vt inquit ſanctus Thomas ſecunda ſecunde.q.C.lxxxviij.dr̄ia religionis vniꝰ ad aliam principaliter quidē attendit ex parte finis: ſicut ſi vna religio ordinetur ad peregrinos hoſpitio recipiendos:et alia ad viſitandos vel redimēdos captiuos. Scd̄ario autē ex parte exercitij q2 diuerſi modi exercitij diuerſis religionibus puta quia in vna religiōe caſtigatur corpus ꝑ abſtinentias ciborū:in alia ꝑ exercitiū ope

rum manualium:vel per nuditatē: vel aliquid aliud huiuſmodi. Et qꝛ nō poteſt aliquid dici altero potius: niſi ſm illud in quo ab eo differt. Ideo excellentia vnius religionis ſuper aliam pꝛincipaliter quidē attenditur ſm religionis finem. Secūdario autē ſm exercitiū diuerſimode tamē ſm eum vtraq̧ cōparatio attēdit. Nam cōparatio que eſt ſm finem eſt abſoluta: eo ꝙ finis ꝑpter ſe queritur:cōparatio aūt que eſt ſm exercitiū: queritur non ꝑpter ſe:ſed pꝛopter finem:ꝛ ideo illa religio alteri pꝛefertur que oꝛdinatur ad finem abſolute potioꝛē: vel qꝛ eſt maius bonū:vel qꝛ ad plura bona dirigit. Si ṽo ſit idem finis ſed ſecundario: tunc attendit pꝛeeminentia religionis:nō ſm quantitatē exercitij:ſed ſm pꝛopoꝛtionem eius ad finem intentū. Unde ꝛ in collationibus patrum introducit ſentētia beati Antonij: qui pꝛetulit diſcretionē:per quā aliquis oīa moderat ꝛ ieiunijs ꝛ vigilijs ꝛ oībus huiuſmodi obſeruatiōib᷒. Sic ergo dicēdum ꝙ opus vite actiue eſt duplex: vnum quidē qđ ex plenitudine contēplatiōis deriuat:ſicut doctrina ꝛ pꝛedicatio. Unde ꝛ Gregoꝛius dicit in quīta homelia ſuꝑ Ezechielē ꝙ perfectis viris pꝛimo ad contēplationem ſuam redeuntibus dicit. Memoriā ſuauitatis tue eructabunt. Et hec pꝛeferet ſimplici contēplationi ſicut eſt maius illuminare ꝙ̄ lucere ſolū ita maius eſt cōtēplata alijs tradere ꝙ̄ ſolum contēplari. Aliud autē eſt actiue vite:quod totaliter conſiſtit in occupatione exterioꝛi:ſicut eleemoſynas dare:hoſpites recipere:ꝛ alia huiuſmodi:que ſunt minoꝛa operibus contēplationis: niſi foꝛte in caſu neceſſitatis. Sicut ergo ſummū gradū in religionibus tenent:q̄ oꝛdinant ad docendū ꝛ pꝛedicandū:qui etiā ꝓpinquiſſimi ſunt ꝑfectioni epoꝝ:ſicut ꝛ in alijs rebus fines pꝛimoꝝ coniungunt pꝛincipijs ſecundoꝝ: vt dicit Dionyſius. vij. c. diſt. ix. Scđm autem gradū tenet ille qui oꝛdinatur ad contemplationē. Tertiū autē qui occupant circa exterioꝛes actiones. In ſingulis autem his gradibus poteſt attendi pꝛeeminētia: ſcđm qđ vna religio oꝛdinatur ad altioꝛē actum in eodem genere: ſicut inter opera actiue potius eſt redimere captiuos; ꝙ̄

ſuſcipere hoſpites: ⁊ in omnibus operibus contempla
tiue potioꝛ eſt orõ q̄ lectio. Põt etiam attẽdi ꝑeminen
tia: ſi vna eaꝝ ad plura boꝛum oꝛdinatur q̄ alia: vel cõ
venientioꝛa ſtatuta habeat ad finem pꝛopoſitum conſe
quendum. Moderni tamen doctoꝛes ad eundem intel
lectum aliter diſtinguunt Tres enim gradus faciunt il
religioſorum tres gradus loꝛum religioſoꝛum vitam ſocialem agentiũ: pꝛeſertim
qui in paupertate voluntaria pꝛopter chꝛiſtũ aſſumptã re
gularẽ vitã elegerũt. Prim⁹ grad⁹ fuit quondã ⁊ hodie
eſt quoꝛũdã monachoꝝ. q̄ habẽtes poſſeſſiões in cõi: de
fructibus ⁊ ꝓuẽtib⁹ ipſaꝝ viuunt: de illis ſibi ⁊ neceſſa
rijs vite ꝓuident. Secũdus mod⁹ fuit ⁊ adhuc quoꝛum
dã eſt religioſoꝝ. q̄ mundũ ſpernẽtes de laboꝛe manuuꝫ
ſuaꝝ victitãt: ac veſtiũ ⁊ alia neceſſaria ſibi ex illo mini
ſterio subminiſtrãt: ſcḋm quẽ modum aliqñ Paulus a
poſtolus vixit: ne offendiculũ daret euangelio. Tertius
gradus eſt alioꝝ religioſoꝝ: q̄ hodie cõi vocabulo men
dicantes appellantur: qui ſpiritualib⁹ pꝛincipaliter va
cantes ⁊ pꝛedicationi ⁊ doctrine inſiſtentes: de his que
ſibi a fidelibus offerunt: in voluntaria paupertate deo
famulant. He igitur religiones habent inter ſe differẽ
tias ⁊ pꝛopoꝛtiones: ⁊ alie alijs antiquioꝛes ſunt: ⁊ etiã
ordo mendicantiuꝫ ſecurioꝛ ob quatuoꝛ cauſas. ſtrictioꝛes. Sꝫ quantũ eſt ad ſtatũ vberioꝛis perfectiõis
non dubito vltimam: idest mendicantium vitam maio
ris eſſe perfectionis ⁊ meriti: ac etiã ſecuritatis ad ſalu
tem: ꝓpter q̄tuoꝛ cauſas ſuperius aſſignatas: cum de ex
cellentia religioſe ⁊ monaſtice vite in gñe actuꝫ ẽ. Pꝛio
vꝫ q: tp̄aliũ reꝝ minoꝛẽ habet ſollicitudineꝫ. Secundo
quia ad ſpiritualem contẽplationẽ maioꝛẽ habet diſpo
ſitionem annexã. Tertio quia reſpectu maioꝛum bono
rum: que fidelibus ſubminiſtrãt: ⁊ paruã in hoc ſeculo
recõpenſationẽ recipiunt. Quarto: quia magis xp̄i vitã
imitantur ⁊ apoſtoloꝛum. Scribitur eñi in Luca: q̄ mu
lieres multe ſequebantur xp̄m miniſtrantes ſibi de fa
cultatibus ſuis. quã aliqui putant vitã mendicantium
Foꝛtaſſe aliquis obijciet. q̄ nonnulle religiones artio
ris vite ſunt q̄ mendicantes: ideo videntur eminentio
ris atq̄ perfectioꝛis eſſe ſtatus. Nam dicendum eſt; vt

ſancti tradunt doctores: ꝙ iſta duo ſimul ſtare poſſunt aliquam religionem eſſe artiorem: et tamen minoris perfectionis. Quod triplici via oſtenditur. Primo: per chriſti exemplum: Secundo per diſcipulorum documentum: Tertio: per eccleſie militantis commune experimentum. Primo enim patet per exemplum Chriſti. Nam nulli fidelium debet eſſe dubium: ꝙ nulla regula vel religio artior eſſe poteſt ꝙ̄ religio Joannis baptiſte: de quo dicitur Matthei. iij. ꝙ veſtimentum eius erat de pillis camelorum: eſca autem eius locuſte: et mel ſylueſtre. Super quo verbo dicit Hieronymus: ꝙ mirum erat in humano corpore tantam aſperitatem vite conſpicere. Demum nulli dubium eſt ꝙ nulla alia religio: aut viuēdi modus perfectior fuerit vita et religione chriſti. vnde Matthei. xj. dicitur: Uenit Joānes baptiſta: non manducans nec bibens et tamen dixiſtis: quia demonem habet venit filius hominis mādūcās et bibens et dixiſtis Ecce homo vorax et potator vini. et iuſtificata eſt ſapientia a filijs ſuis. Super quo verbo dicit Auguſtinus: ꝙ ſancti apoſtoli intellexerunt regnum dei non eſſe in eſca et potu: ſed in equanimitate et voluntate tolerādi: quos neq; copia ſubleuat: neq; deprimit egeſtas. Et ſic patet: ꝙ religio chriſti licet fuerit minus arta: tamen longe maioris perfectionis. Secundo hoc patet per doctrinā apoſtolorum: tanta enim fuit apoſtolice vite perfectio: et eccleſie primitiue: vt cunctis poſſeſſionibus abdicatis omnia haberent in communi: et pretia poſſeſſionum ponebantur ad pedes apoſtolorum: a qua perfectionis via aliquatenus poſteriores defecerunt: quia poſſeſſiones ī communi: licite tamen: reſeruabant vt alibi latius diximus: preſertim in eo libro quam de chriſti paupertate edidimus: tetegimus: etiam in libro defenſorij ſtatus eccleſiaſtici. Nam expreſſe dicit Auguſtinus in de doctrina chriſtiana: nullas eccleſias gentium feciſſe quod tempore apoſtolorum factum eſt: et tamē monaſteria ex gentibus conuerſis congregata: et poſſeſſiones in communi ſeruantes artioris vite fuerunt: ꝙ̄ religio ſiue

Religio artior minoris perfectionis eſſe poteſt tripliciter

Religio ioānis baptiſte ē artior omnibus ceteris.

Religo chriſti maioris fuit perfectionis.

Remittit ad librum ſuum de xp̄i paupertate.

ſtatus apoſtolorū. Dicit enim Hieronymus in epiſtola ad Euſtochiū. De cibo vero ꝛ potu taceo: cum etiā languentes monachi aqua frigida vtant: ꝛ coctum aliqd comediſſe luxuria eſt. Fuerunt ergo monachi in primitiua eccleſia artioris vite ꝙ apoſtoli: ſed tamen minoris perfectionis. Quod patet q2 ex eo ꝙ monachi predicti poſſeſſiones in cōmuni ſeruabant. Auguſtinus videtur innuere eos quodāmodo a perfectione apoſtolorū defeciſſe. Tertio hoc etiā conſpicitur: per militantis noſtre eccleſie experimentū. Tenet enī cōmuniter eccleſia religionem ſiue ſtatum epiſcopoꝝ perfectiorē eſſe omni alia religione: tam monachorū ꝙ aliorū. ꝛ tamen experimētum docet: ꝙ quelibet religio artioris vite eſt: ꝙ religio ſeu ſtatus epiſcoporū. Non ergo ſe comitant iſta ꝙ religio quanto artior tāto perfectior. Poteſt enim eſſe maior perfectio: cum minori artitudine: et maior artitudo cum minori artitudine: ꝛ maior artitudo cū minori perfectione. Et licet eccleſia concedat tranſire ad artiorem illis qui ſunt in laxiori: non propterea id cōcedit: quaſi credat religionē tanto eſſe perfectiorē quanto artiorem ſimpliciter: ſed credit artiorem inſtrumentaliter eſſe perfectiorē reſpectu illorum: qui per talem artitudinem dicunt cōmodius poſſe peruenire ad ſtatum perfectionis. Et hec quantū ad perfectiorē ſtatum intelligenda ſunt. Quid autē tenendū ſit quantum ad tranſituꝫ: canoniſte tractant in. c. Sane. de regula. Dicūt enim: exēpli gratia: ꝙ attenta inſtitutione regule ſancti Auguſtini: ꝛ etiam ſancti Benedicti: artioris regule eſt ordo ſancti Benedicti: ꝛ latior ſancti Auguſtini: videlicet quantum ad tranſitū de vna religione ad aliam. Itaqꝫ niſi conſtitutiones regulares obſtarent: vel obſeruātia actualis fratrū predicatorū: ꝛ aliorum qui regulā beati Auguſtini profitent: certum eſt eos poſſe tranſire ad ordinem ſancti Bn̄dicti. Verūtamen in iſta materia quātum ad tranſitū ad aliam religionē dicunt doctores: ꝙ capitur latior vel artior babendo reſpectū ad actualem obſeruantiā regule: etiam ad conſtitutiones factas vltra regulam. Unde quantū ad dictum tranſitū non eſt

Tranſire de vno ordine ad alium an liceat.

ſolum ponderanda regula ſancti Benedicti ⁊ Auguſti ni:ſed ſunt ponderande conſtitutiones ipſorū ordinū et actuales obſeruantie. Et ideo cum fratres predicatorū et ſancti Auguſtini ⁊ aliorum qui tenent regulaꝫ beati Auguſtini ſm cōmunem modū viuendi ⁊ ſeruandi regulam reducti ſunt ad inſtar mendicantiū:ponderata veritate videntur eſſe artioris ordinis ꝙ ordo ſancti Benedicti:⁊ non poſſet tranſire frater predicatorū ad ordinē ſancti Benedicti ſine pape licentia. Tamen quantū ad perfectionē ſtatꝰ vtriuſqꝫ regule ſimpliciter aſſumte ſm opinionem multorū:regula beati Benedicti perfectioris ſtatus ꝙ ſancti Auguſtini eſt. Et hec de cōparatione inter ſe cunctarum religionū vitam ſocialem habentium:breuiter dicta ſufficiant.

Accipe beatiſſime pater hoc humane vite ſpeculum tuo nomini ſed multorū vtilitati dicatum vt per te qui ſpeculū ⁊ totius mortalis vite norma datꝰ es:cuncti fideles in quouis ſtatu:arte:gradu ac dignitate conſtituti:ſpeculenẗ atqꝫ in eo videant quid cuiqꝫ conueniat: q̄d incūbat:in quoue deuiant a tramite vie iuſte. Nam vel uti naturale ſpeculū cuiuſlibet forme ſibi oppoſite imaginariam profert ſimilitudinē.ſic hoc ſpeculū oim mortalium varias viuendi formas recipiet:⁊ quid boni: q̄d ſiniſtri habeat:diſtinguet ⁊ intuebitur. Ibi eñ vitā ſuā ſpeculabiẗ oñis homo. Nam videbit peccator ⁊ iraſcetur ſpeculans preuaricationes ſuas in eo rurſus. Uidebunt recti ⁊ letabunẗ qꝛ cern ãt in quo creſcant. Deniqꝫ in eo. Uidebūt iuſti ⁊ timebūt qꝛ putātes ſe ſtare:videãt ne cadant. Et tandē videbūt mortales:qꝛ omnis caro fenum:⁊ omnis huius ſeculi decor vt ſtercus. Dabo ergo finem qui pro rerum magnitudine vix incepi. Scio paucula forte ⁊ multa de huius mortalis vite diuerſis artibus ⁊ viuendi modis diſſerui:que quideꝫ longiora aut breuiora dici poſſe non ignoro. Uerum nec breuitati admodū ſtudui nec copie ne legentes aut tedio aut nimia breuitate afficerem. Imitatus ſapientē eccleſiaſten

qui ex multis cōpoſuit parabolas ſacras que ſunt ver- ba vtilia: ſcribens ſermones rectiſſimos: ac veritate ple- nos: non ſibi ſed futuris proſpiciens: ad laudem omni- potentis dei qui tandem tuam beatitudinē feliciter pro- tegat ⁊ conſeruet: ⁊ tandem poſt diuinū huius vite cur- ſum vna cum grege tibi credito perducat ad vitam eter- nam. Amen.

¶ Finit ſpeculum vite humane: omnium ſtatuū cōmo- da ⁊ pericula exactiſſime deſcribēs: in quo ſi quiſq̄ de- fectus proprios cum reprehenſione lectitauerit non ſe: ſed vitium ſciat morderi: neq̄ preſtantiſſimo [illegible] co eius autori ſuccenſeat: ſed potius immortales gratias agat: cum vtiq̄ voluerit animarū ſaluti conſultū iri.

¶ Johannes Wotzhemus abſtemius. D. D. Jacobus Uuymphelingius. S. pa. L. Simphorianus pollio ſacerdos recogno- uerunt. Simon autē beuelaqua calcogra- phus in famatiſſima Lugdunenſium vrbe imprimebat. Anno ſalutis noſtre Milleſi- moquingenteſimodecimoſexto. ſexto no- nas Maij.

¶ Deo ſit laus ⁊ gloria.

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu